

UNIVERSITÄT BELGRAD
PHILOGISCHE FAKULTÄT

Biljana M. Pajić

UNTERTITELN ALS FORM
DER AUDIOVISUELLEN ÜBERSETZUNG
AUS DER PERSPEKTIVE
DER ZUSCHAUER

Dissertation

Belgrad, 2024

УНИВЕРЗИТЕТ У БЕОГРАДУ
ФИЛОЛОШКИ ФАКУЛТЕТ

Биљана М. Пајић

ТИТЛОВАЊЕ КАО ОБЛИК
АУДИО-ВИЗУЕЛНОГ ПРЕВОЂЕЊА
ИЗ ПЕРСПЕКТИВЕ ГЛЕДАЛАЦА

докторска дисертација

Београд, 2024.

UNIVERSITY OF BELGRADE
PHILOLOGICAL FACULTY

Biljana M. Pajić

SUBTITLING AS A FORM
OF AUDIO-VISUAL TRANSLATION
FROM THE PERSPECTIVE
OF THE AUDIENCE

doctoral dissertation

Belgrade, 2024

УНИВЕРСИТЕТ В БЕЛГРАДЕ
ФИЛОЛОГИЧЕСКИЙ ФАКУЛЬТЕТ

Биляна М. Паич

СУБТИТРЫ КАК ФОРМА
АУДИОВИЗУАЛЬНОГО ПЕРЕВОДА
С ТОЧКИ ЗРЕНИЯ АУДИТОРИИ

докторская диссертация

Белград, 2024

Ментор: проф. др Анете Ђуровић, редовни професор, Универзитет у Београду,
Филолошки факултет

Чланови комисије:

1. _____

_____

2. _____

_____

3. _____

_____

Датум одбране:

Београд, _____

DANKSAGUNG

An dieser Stelle möchte ich meinen besonderen Dank nachstehenden Personen entgegenbringen, ohne deren Mithilfe die Anfertigung dieser Dissertation niemals zustande gekommen wäre.

Mein Dank gilt zunächst Frau Prof. Dr. Annette Đurović, meiner Mentorin, für die Betreuung dieser Arbeit und für ihre Hilfsbereitschaft und wertvolle Ratschläge, die nicht nur meine Dissertation, sondern auch meine Person bereichert haben.

Mein außerordentlicher Dank gilt dem CEEPUS-Programm, im Rahmen dessen ich die Gelegenheit hatte, die umfangreichen Bibliotheken des Zentrums für Translationswissenschaft und des Instituts für Theater-, Film- und Medienwissenschaft der Universität Wien einen Monat lang zu benutzen. Der Großteil der Fachliteratur für diese Dissertation stammt aus diesen zwei Bibliotheken.

Besonders dankbar bin ich Marija Ledinski, einer außerordentlichen Schulpsychologin, mit der ich fast mein ganzes Leben lang befreundet bin und die mir geschätzte Ratschläge zur Methodologie, die ich in dieser Dissertation verwendet habe, gegeben hat.

Des Weiteren möchte ich mich bei meinen Kolleg*innen und Vorgesetzten im Goethe-Institut Belgrad für die jahrelange Unterstützung bedanken.

Ferner bin ich der Kollegin und Freundin Bojana Denić für die häufigen und tiefgründigen Diskussionen zur Übersetzung und Sprache im Allgemeinen dankbar. Ihre Arbeit im Bereich der deutschen Gegenwartsliteratur inspiriert mich nach wie vor.

Mein großer Dank gilt meiner ehemaligen Kommilitonin und treuen Freundin Tina Poglitsch, die jederzeit bereit war, meine sprachlichen Fragen zu beantworten und meinen Sprachstil zu verfeinern.

Tief dankbar bin ich Dušan Zaharijević für seine große Unterstützung und einen unglaublichen Optimismus.

Mein ganz besonderer Dank gilt meiner Familie: meiner Großmutter Desa Rodić, meiner Mutter Brankica Pajić und meiner Schwester Marijana Tešmanović – den stärksten Frauen, die ich kenne. Ihnen möchte ich diese Arbeit widmen.

ИЗЈАВА ЗАХВАЛНОСТИ

Овом приликом желим да изразим нарочиту захвалност следећим особама, без којих израда ове дисертације не би била могућа.

На првом месту желим да се захвалим мојој менторки, проф. др Анете Ђуровић, за менторски рад ове дисертације, као и за велику помоћ и вредне савете који су обогатили не само ову дисертацију, већ и моју личност.

Посебну захвалност дугујем програму SEEPUS, у оквиру ког сам имала прилику да у трајању од месец дана користим богате библиотеке Центра за науку о превођењу и Института за науку о позоришту, филму и медијима Универзитета у Бечу. Највећи део стручне литературе за ову дисертацију потиче из те две библиотеке.

Нарочито сам захвална Марији Ледински, изванредној школској психолошкињи и својој дугогодишњој пријатељици, која ми је дала важне савете у вези са методологијом коју сам користила у овом раду.

Желим да се захвалим и својим колегиницама и колегама, као и претпостављенима из Гете-Института у Београду за дугогодишњу подршку.

Надаље се захваљујем колегиници и пријатељици Бојани Денић за честе и дубоке дискусије о превођењу и језику уопште. Њен рад у области савремене немачке књижевности не престаје да ме инспирише.

Велику захвалност дугујем некадашњој колегиници са студија и верној пријатељици Тини Поглич, која је у свако доба била спремна да одговори на моја језичка питања и да ми помогне да усавршим свој језички стил.

Дубоко сам захвална Душану Захаријевићу за огромну подршку и невероватни оптимизам.

Ипак, нарочиту захвалност дугујем својој породици: баки Деси Родић, мајци Бранкици Пајић и сестри Маријани Тешмановић – најснажнијим женама које познајем. Њима посвећујем овај рад.

Untertiteln als Form der audiovisuellen Übersetzung aus der Perspektive der Zuschauer

Abstrakt

Untertitelung stellt eine spezifische Erscheinung in der Übersetzungspraxis, indem der/die Rezipient*in neben der Übersetzung auch das Originalmaterial teilweise oder völlig rezipiert. Dazu wird die audiovisuelle Übersetzung generell als „notwendiges Übel“ wahrgenommen – als etwas, was wir unbedingt benötigen, aber so unbemerkbar und akzeptabel wie möglich zu machen versuchen. Inwiefern sind aber die Mühen der Übersetzer*innen, eine gute Übersetzung den Zuschauer*innen anzubieten, für das Publikum erkennbar?

Im theoretischen Teil dieser Dissertation befassen wir uns mit der Begrifflichkeit in den Bereichen der audiovisuellen Übersetzung und der Rezeptionstheorie, aber auch mit der Geschichte der audiovisuellen Übersetzung sowie mit den unterschiedlichen Übersetzungstheorien, die für unsere Forschung bedeutend sein können.

Im praktischen Teil versuchen wir, zwei Hypothesen zu beweisen, und zwar zum einen, dass Untertitel nicht unbedingt eine wortwörtliche Übersetzung beinhalten müssen, sondern dass auch Kulturspezifika und andere üblichen Herausforderungen bei der Übersetzung in den Untertiteln kreativ übertragen werden können, und zum anderen, dass die Auswahl von Übersetzungsstrategien, die beim Untertiteln angewandt werden, von der Funktion des audiovisuellen Inhalts abhängt. Diese Hypothesen prüfen wir durch die Methode der Fokusgruppen.

Schlüsselwörter: audiovisuelle Übersetzung, Untertitelung, Translationswissenschaft, Übersetzungstheorien, Rezeptionstheorie

Wissenschaftsgebiet: Translationswissenschaft

Fachbereich: Germanistik

UDK-Nummer: _____

Титловање као облик аудио-визуелног превођења из перспективе гледалаца

Сажетак

У преводилачкој пракси титловање представља специфичну појаву, јер гледаоци поред самог превода реципирају и оригинални материјал, делимично или у потпуности. Поврх тога, аудио-визуелно превођење се уопштено посматра као „нужно зло“ – као нешто што нам јесте неопходно, али што покушавамо да учинимо што неприметнијим и прихватљивијим. Међутим, у којој мери публика може да препозна труд преводаца да гледаоцима понуди квалитетан превод?

У теоријском делу ове дисертације бавимо се појмовима у области аудио-визуелног превођења и теорије рецепције, али и историјом аудио-визуелног превођења и различитим теоријама превођења која би могла да буду значајна за наше истраживање. У практичном делу покушавамо да докажемо две хипотезе, од којих се прва бави питањем мора ли титловање да садржи искључиво дословни превод, или да се пак културеме и други уобичајени преводилачки изазови ипак могу на креативан начин пренети у титлове, док се друга теза тиче тврдње да избор преводилачких стратегија које се у титловању примењују зависи од функције самог аудио-визуелног садржаја. Ове хипотезе ћемо проверити методом фокус-група.

Кључне речи: аудио-визуелно превођење, титловање, традуктологија, теорије превођења, теорија рецепције

Научна област: традуктологија

Ужа научна област: германистика

УДК-број: _____

Subtitling as a Form of Audio-Visual Translation from the Perspective of the Audience

Abstract

Subtitling represents a specific phenomenon in translation practice in that the recipient partially or completely receives the original material in addition to the translation. Furthermore, audio-visual translation is generally perceived as a “necessary evil” – something that we absolutely need but try to make as unnoticeable and acceptable as possible. But to what extent are the efforts of the translators to offer their spectators a good translation visible to the audience?

In the theoretical part of this dissertation we deal with the terminology in the areas of audio-visual translation and reception theory, but also with the history of audio-visual translation and with the different translation theories that can be important for our research.

In the practical part, we try to prove two hypotheses: firstly, that subtitles do not necessarily have to be literally translated, but that cultural specifics and other common challenges in translation can be creatively conveyed in the subtitles, and secondly, that the choice of translation strategies used in subtitling depends on the function of the audio-visual content. We test these hypotheses using the focus group method.

Key words: audio-visual translation, subtitling, translation studies, translation theories, reception theory

Scientific field: Translation studies

Specialized field: German studies

UDC number: _____

INHALTSVERZEICHNIS

1. EINFÜHRUNG	1
1.1. FORSCHUNGSGEGENSTAND	1
1.2. ZIELSETZUNG UND METHODOLOGIE	2
1.3. AUFBAU DER ARBEIT	3

THEORETISCHER RAHMEN

2. BEGRIFFLICHKEIT	5
2.1. AUDIOVISUELLE ÜBERSETZUNG	5
2.1.1. BEGRIFF UND DEFINITION	5
2.1.2. KLASSIFIZIERUNG	8
2.2. UNTERTITELUNG	14
2.2.1. BEGRIFF	14
2.2.2. TECHNISCHE MERKMALE	15
2.2.3. LINGUISTISCHE MERKMALE UND ÜBERSETZUNGSSTRATEGIEN BEIM UNTERTITELN	20
2.2.4. GESCHICHTE DER UNTERTITELUNG	27
2.2.4.1. ANFÄNGE	27
2.2.4.2. SYNCHRONISATIONS- VS. UNTERTITELUNGSLÄNDER	28
2.2.4.3. AVÜ IM 21. JAHRHUNDERT – STREAMING-SERVICES, SOZIALE NETZWERKE, SPRACHERKENNUNGSTECHNOLOGIE	28
3. REZEPTIONSTHEORIE	34
3.1. GESCHICHTE DER REZEPTIONSTHEORIE	34
3.2. REZEPTIONSTHEORIE IM KONTEXT DER AUDIOVISUELLEN ÜBERSETZUNG	37
4. ÜBERSETZUNGSTHEORIEN UND UNTERTITELUNG	39
4.1. ÄQUIVALENZDISKUSSION UND UNTERTITELUNG	39
4.1.1. ÄQUIVALENZDISKUSSION IN DER TRANSLATIONSWISSENSCHAFT	39
4.1.2. UNTERTITELUNG AUS DER SICHT DER ÄQUIVALENZDISKUSSION	40
4.2. <i>OVERT/COVERT TRANSLATION</i> UND UNTERTITELUNG	41
4.2.1. MERKMALE VON <i>OVERT/COVERT TRANSLATION</i>	41
4.2.2. UNTERTITELUNG AUS DER SICHT VON <i>OVERT/COVERT TRANSLATION</i>	42
4.3. SKOPOSTHEORIE UND UNTERTITELUNG	42
4.3.1. MERKMALE DER SKOPOSTHEORIE	42
4.3.2. UNTERTITELUNG AUS DER SICHT DER SKOPOSTHEORIE	43
4.4. TEXTTYPOLOGIE, PROTOTYPOLOGIE DER TEXTE UND UNTERTITELUNG	43
4.4.1. MERKMALE DER TEXTTYPOLOGIE UND IHRE BEDEUTUNG FÜR DIE AVÜ	43
4.4.2. MERKMALE DER PROTOTYPOLOGIE DER TEXTE UND IHRE BEDEUTUNG FÜR DIE AVÜ	44

4.5. „SCENES AND FRAMES“ UND UNTERTITELUNG	45
4.5.1. MERKMALE DER <i>SCENES-AND-FRAMES</i> -THEORIE	45
4.5.2. UNTERTITELUNG AUS DER SICHT DER <i>SCENES-AND-FRAMES</i> -THEORIE	45
4.6. RELEVANZTHEORIE UND UNTERTITELUNG	46
4.6.1. MERKMALE DER RELEVANZTHEORIE	46
4.6.2. UNTERTITELUNG AUS DER SICHT DER RELEVANZTHEORIE	47
4.7. DIE PARISER SCHULE UND UNTERTITELUNG	47
4.7.1. MERKMALE DER PARISER SCHULE	47
4.7.2. UNTERTITELUNG AUS DER SICHT DER PARISER SCHULE	48
4.8. THEORIE DER POLYSYSTEME UND UNTERTITELUNG	48
4.8.1. MERKMALE DER THEORIE DER POLYSYSTEME	48
4.8.2. UNTERTITELUNG AUS DER SICHT DER THEORIE DER POLYSYSTEME	49
4.9. HERMENEUTIK UND UNTERTITELUNG	50
4.9.1. HERMENEUTIK IN DER TRANSLATIONSWISSENSCHAFT	50
4.9.2. UNTERTITELUNG AUS DER SICHT DER HERMENEUTIK	50

PRAKTISCHER TEIL

5. METHODOLOGIE	53
5.1. FOKUSGRUPPEN	53
5.1.1. ÜBER DIE METHODE VON FOKUSGRUPPEN	53
5.1.2. VOR- UND NACHTEILE VON FOKUSGRUPPEN	54
5.1.3. FORSCHUNGSDESIGN DER FOKUSGRUPPEN IN DER TRANSLATIONSWISSENSCHAFT	55
5.2. FORSCHUNGSMETHODOLOGIE	57
5.2.1. HYPOTHESEN	57
5.2.2. KORPUS	57
5.3. VORGANG	60
5.3.1. VORBEREITUNGSPHASE	60
5.3.2. ÜBERSETZUNG DER UMGANGSSPRACHE UND DER EMOTIONAL AUFGELOADENEN SPRACHE	61
5.3.3. ÜBERSETZUNG DER REALIA	66
5.3.4. ARBEIT MIT DEN FOKUSGRUPPEN	69
6. FORSCHUNGSANALYSE	72
6.1. DARSTELLUNG UND DISKUSSION DER ERGEBNISSE	72
6.1.1. ALLGEMEINE INFORMATIONEN ÜBER DIE FORSCHUNG	72
6.1.2. DEMOGRAFISCHE STRUKTUR DER TEILNEHMENDEN	74
6.1.3. GEWOHNHEITEN DER TEILNEHMENDEN	76
6.1.3.1. HÄUFIGKEIT DER VERWENDUNG VON UNTERTITELN	76
6.1.3.2. QUALITÄT DER UNTERTITEL	80
6.1.3.3. VERWENDUNG VON SCHIMPFWÖRTERN	81
6.1.3.4. VORWISSEN	82
6.1.4. EINDRÜCKE ÜBER DIE GEZEIGTEN AUDIOVISUELLEN INHALTE	83

6.1.4.1. ALLGEMEINE EINDRÜCKE	83
6.1.4.2. SCHIMPFWÖRTER UND UMGANGSSPRACHE	84
6.1.4.3. REALIA	86
6.2. WEITERE BEMERKUNGEN	89

SCHLUSSFOLGERUNG

<u>7. FAZIT</u>	91
7.1. ZIEL UND ERGEBNISSE DER DISSERTATION	91
7.2. FORSCHUNGSEMPFEHLUNGEN	92
7.3. ABSCHLIEßENDE BEMERKUNGEN	93

<u>LITERATURVERZEICHNIS</u>	95
PRIMÄRLITERATUR	95
SEKUNDÄRLITERATUR	95
INTERNETQUELLEN	103

<u>ANLAGEN</u>	106
ANLAGE A: UNTERTITEL	106
ANLAGE B: FRAGEN	126
ANLAGE C: FORSCHUNGSTAGEBUCH	128
ANLAGE D: TRANSKRIPTION	130
ANLAGE E: TAGUETTE	222

<u>LEBENS LAUF</u>	264
---------------------------	------------

TABELLENVERZEICHNIS

TABELLE 1: DIE UMGANGSSPRACHLICHE PARTIKEL „BRE“	61
TABELLE 2: SCHIMPFWÖRTER IN DEN UNTERTITELN DER AUSSCHNITTE 1-2	62
TABELLE 3: UMGANGSSPRACHE IN DEN UNTERTITELN DER AUSSCHNITTE 1-4	63
TABELLE 4: ÜBERSETZUNG DER REALIA IN DEN UNTERTITELN DER AUSSCHNITTE 1-6	66

ABBILDUNGSVERZEICHNIS

ABBILDUNG 1: ALTERSGRUPPEN	74
ABBILDUNG 2: GESCHLECHT	75
ABBILDUNG 3: BILDUNGSGRAD	75
ABBILDUNG 4: ANTWORTEN AUF DIE FRAGE „WIE OFT SEHEN SIE UNTERTITELTE INHALTE?“	76
ABBILDUNG 5: ANTWORTEN AUF DIE FRAGE „WO SEHEN SIE UNTERTITELTE INHALTE?“	77
ABBILDUNG 6: ANTWORTEN AUF DIE FRAGE „WIE OFT SEHEN SIE UNTERTITELTE INHALTE, DEREN ORIGINALSPRACHE SIE ÜBERHAUPT NICHT VERSTEHEN?“	78
ABBILDUNG 7: VORWISSEN	82
ABBILDUNG 8: ALLGEMEINE EINDRÜCKE	83

1. EINFÜHRUNG

Der Begriff der audiovisuellen Übersetzung im weiteren Sinne umfasst ein breites Spektrum der Übersetzungsformen, die unterschiedliche Medien oder Zeichensysteme kombinieren. Im engeren Sinne versteht man unter diesem Begriff Übersetzung für Fernsehen und andere multimediale Inhalte, vor allem Untertitelung und Synchronisation. Genauso wie die anderen Formen der audiovisuellen Übersetzung stellt auch Untertitelung eine spezifische Erscheinung in der Übersetzungspraxis dar, indem der/die Rezipient*in neben der Übersetzung auch das Originalmaterial teilweise oder völlig rezipieren kann.

Übersetzer*innen stoßen dabei auf unterschiedliche formale und inhaltliche Probleme. Einige davon erscheinen als Folge der Kombination von den Sprachen, zwischen den übersetzt wird, einige sind durch einen „schwierigen“ Inhalt verursacht, während einige aufgrund technischer (Un-)Möglichkeiten vorkommen. Daher sind verschiedene Übersetzungstheorien aus unterschiedlichen Motiven und Perspektiven entstanden. Diese Fülle an Ansätzen wird oft als Nachteil von Translationswissenschaft bezeichnet, weil sie uns nicht erlaubt, universelle Grundsätze und Prinzipien festzustellen. Auf der anderen Seite liegt Mannigfaltigkeit der Translationswissenschaft und Übersetzung zugrunde und stellt eines der Hauptmerkmale der Tätigkeit von Übersetzer*innen dar.

Im Fall der audiovisuellen Übersetzung (weiter: AVÜ) wird diese Situation noch komplexer als bei den Übersetzungsformen, die keine audiovisuellen Elemente beinhalten. Neben den gewöhnlichen Problemen und Dilemmas, die bei der Übersetzung hervortreten, wird AVÜ von vielen anderen Faktoren wie zeitliche und räumliche Beschränkung sowie Übereinstimmung der Übersetzung mit dem Original oder seinen Teilen beeinflusst. Für jede Form von AVÜ gilt eine bestimmte Reihe von Regeln, die so gestaltet sind, dass die Übersetzung so wenig wie möglich die Zuschauer*innen stört. D. h. AVÜ wird als „notwendiges Übel“ wahrgenommen – als etwas, was wir unbedingt benötigen, aber so unbemerkbar und akzeptabel wie möglich zu machen versuchen. Das Originalmaterial steht im Mittelpunkt des Inhalts und die Übersetzung, egal ob als Untertitel, Synchronisation oder eine andere Form, stellt nur eine Art Überbrückung, die den Zuschauer*innen hilft, den Inhalt zu verstehen. Ob diese Brücke einem Balken ähneln wird, der über einem Bach steht und nur dazu dient, den/die Rezipient*in auf die andere Seite zu helfen, ob sie mehr einer Hängebrücke ähneln wird, wo Rezipient*innen leicht in falsche Bedeutungen rutschen können oder ob es eher ein Betonriese sein wird, wo wir uns vollkommen stabil fühlen und kein Gefühl haben, das der feste Boden nicht mehr unter unseren Füßen liegt, hängt natürlich im Großen und Ganzen vom Geschick des/der Übersetzer*in, aber auch von anderen Faktoren ab, die wir hier untersuchen möchten.

1.1. FORSCHUNGSGEGENSTAND

Bereits im Jahr 1971 führte Katharina Reiß in ihre Texttypologie den „audiomedialen“ Text als eine besondere Kategorie ein (Reiß 1971: 49 in Stolze 2018: 156-157). In den 1990er Jahren erlebten die Forschungen im Bereich der AVÜ ihre erste Blütezeit. Unter den

zahlreichen Translationswissenschaftler*innen, die sich mit diesem Thema befasst haben, traten Henrik Gottlieb, Jorge Díaz-Cintas, Heike Jüngst, Ian Ivarsson u. a. hervor. Die Forschungen aus diesem Zeitraum beschäftigten sich mit der AVÜ aus der Perspektive des Übersetzens der audiovisuellen Inhalte für Film und Fernsehen, wo die AVÜ fast ausschließlich vertreten war. So wurde Anfang 1990er Jahre üblich, dass man aufgrund davon, ob Kino- und Fernsehprogramme in einem Land überwiegend Untertitelt oder synchronisiert werden, zwischen Untertitelungsländer einerseits (z. B. die Niederlande, skandinavische Länder, Balkanländer) und Synchronisationsländer andererseits (z. B. Deutschland, Italien, Frankreich) unterscheidet (Luyken/Herbst 1991: 31f). Daher wurden die Einflüsse der einzelnen Formen der AVÜ sowie die Bedürfnisse nach ihrer Forschung auf die Länder, wo sie benutzt werden, beschränkt.

Im letzten Jahrzehnt scheint es jedoch, dass die Grenzen zwischen den Untertitelungs- und Synchronisationsländer immer unklarer werden, und zwar aufgrund der globalen Nutzung von sozialen Netzwerken auf der einen und der Streaming-Services wie Netflix, Amazon Prime u. a. auf der anderen Seite. Darüber hinaus bekommt Untertitelung neue Funktionen im Marketingbereich im Internet: zahlreiche Marketingexpert*innen beraten ihre Kunden, ihren Videos auf sozialen Netzwerken mindestens intralinguale Untertitel zuzufügen. Dies wird durch eine Reihe von Argumenten wie Suchmaschinenoptimierung, bessere Reichweite, aber auch Barrierefreiheit u. ä. begründet. Aus diesen Gründen ist die AVÜ und besonders Untertitelung heute mehr als je in unserem Alltag anwesend. Insofern ist es wichtig, bisherige Forschungen und ihre Relevanz heutzutage zu überprüfen und neue Schlussfolgerungen, die im Einklang mit den neuen Bedürfnissen und Anwendungen der AVÜ stehen, zu ziehen.

Die bisherigen Forschungen zum Thema Untertitelung aus der Perspektive der Zuschauer*innen sind meistens auf die Messungen der physischen Charakteristika der Zuschauer*innen heruntergekommen: dabei wurden Augenbewegungen, Geschwindigkeit des Lesens usw. gemessen (Rayner 1998). Obwohl Augenbewegungen immer noch geforscht werden (vgl. z. B. Orrego-Carmona 2015), wird in der letzten Zeit immer stärker daran gearbeitet, Verstehensprozesse und Rezeption der audiovisuellen Inhalte zu untersuchen (vgl. Orrego-Carmona 2018, Sun 2019, Khoshsaligheh et. al. 2019, Wu/Chen 2022 u. a.). Dies weist darauf hin, dass auf der ganzen Welt das Bedürfnis verspürt wird, die Erfahrungen des Publikums zu erforschen, so dass man sie eventuell verbessern könnte. Genau das ist das Thema dieser Forschung.

1.2. ZIELSETZUNG UND METHODOLOGIE

Das Ziel dieser Dissertation besteht darin, festzustellen, inwiefern einzelne Übersetzungsstrategien fürs bessere Verstehen eines fremdsprachlichen audiovisuellen Inhalts geeignet sind und damit zu bestimmen, welche Übersetzungstechniken und – Strategien für unterschiedliche Arten und Genres der audiovisuellen Inhalte zu empfehlen sind. In dieser Hinsicht werden wir in erster Linie Übersetzungstheorien analysieren, darunter vor allem funktionalistische Theorien (Skopostheorie, Texttypologie und Prototypologie der Texte), aber auch den hermeneutischen Ansatz beim Übersetzen sowie

weitere Übersetzungstheorien, die Schnittstellen zur AVÜ haben könnten. Die Rezeptionstheorien, die im Rahmen der Literaturwissenschaft entstanden sind, werden wir ebenfalls in Betracht ziehen, da Rezeption zu den unvermeidlichen Faktoren bei der Forschung des Publikumserlebnisses gehört.

Unsere Forschung beruht auf folgenden Hypothesen:

1. Die bei vielen Übersetzer*innen und Translatolog*innen eingewurzelten Meinungen, dass bei der Untertitelung nicht empfehlenswert und oft gar nicht möglich ist, die sog. „verdeckte“ Übersetzung (eng. *covert translation*) anzuwenden (Fawcett 1996: 75-78), und dass nach wörtlichen Interpretationen gegriffen werden soll, um etwaige Konflikte zwischen Ton/Bild und geschriebenem Text zu vermeiden, was in der Praxis oft der Falls ist (Díaz-Cintas 2013: 866), sind nicht wohlbegründet und können durch eine Forschung der Rezeption von Untertiteln widerlegt werden;
2. Welche Übersetzungstechniken und -Strategien bei der Übersetzung von Untertiteln verwendet werden, hängt von der Funktion des untertitelten audiovisuellen Inhalts ab.

Aufgrund der oben genannten Begründungen erwarten wir, mit dieser Forschung festzustellen, dass Untertitelung genauso wie alle anderen Übersetzungsformen trotz ihrer zeitlichen und räumlichen Beschränkungen einen kreativen Prozess darstellt, in dem die Geschicklichkeit und Mühe des/der Übersetzer*in bei der Rezeption leicht zu erkennen sind. Wir erwarten, dass die Ergebnisse unserer Forschung zeigen, dass die Fehler und Mängel beim Übersetzen Verständnis des audiovisuellen Inhalts und damit die Übertragung der originalen Botschaft erschweren. Diese Forschung soll zeigen, dass es nicht nur eine uniforme Übersetzungsstrategie für Untertitelung aller Arten und Genres gibt, sondern dass man dafür die Funktion des Inhalts in Betracht ziehen muss.

1.3. AUFBAU DER ARBEIT

Die nächsten zwei Kapitel dieser Dissertation stellen den theoretischen Rahmen dar, in dem wir nach einer Übersicht der wichtigsten theoretischen Werke der AVÜ Begrifflichkeit, Klassifizierung, Merkmale und Geschichte von AVÜ und Untertitelung ausarbeiten, auf Rezeptions- und Genre-Theorien näher eingehen und schließlich verschiedene Übersetzungstheorien in Verbindung mit der AVÜ analysieren.

Das vierte Kapitel widmet sich der Methodologie unserer Forschung. In diesem Kapitel erläutern wir das methodologische Verfahren sowie das ausgewählte Korpus von audiovisuellen Inhalten, die für die Forschung verwendet werden. Die erste Schicht dieser Forschung beruht auf der Übersetzung der ausgewählten audiovisuellen Inhalte sowie die Begründung der übersetzerischen Entscheidungen, die dabei getroffen wurden. Danach kommt der Hauptteil der Forschung, der aus einer qualitativen Analyse von Fokusgruppen besteht. Bei der Strukturierung dieses Teils der Forschung haben wir uns hauptsächlich auf die Literatur verlassen, die diese Methoden im Rahmen von Übersetzungsforschungen detailliert erklärt (Saldanha & O'Brien 2013).

Im fünften Kapitel stellen wir Forschungsergebnisse vor. Einen Teil der Antworten unserer Befragten werden wir quantifizieren, während diejenigen Antworten, die subjektive Haltungen über Untertitel textuell dargestellt werden. Schließlich werden wir die Ergebnisse kritisch betrachten, kommentieren und analysieren.

In der Schlussfolgerung werden wir das letzte Kapitel zusammenfassen und Abschlusskommentare über die anfänglichen Hypothesen und Forschungsergebnisse äußern. Darüber hinaus werden wir potenzielle Einflüsse nennen, die unsere Dissertation auf künftige Forschungen im Bereich der audiovisuellen Übersetzung aber auch im Bereich der Rezeption der Übersetzung überhaupt haben könnten.

2. BEGRIFFLICHKEIT

2.1. AUDIOVISUELLE ÜBERSETZUNG

2.1.1. BEGRIFF UND DEFINITION

Unter dem Begriff „audiovisuelle Übersetzung“ (AVÜ) wurde traditionell die sogenannte Übersetzung für das Fernsehen – d. h. Untertitelung und Synchronisation von Filmen, Serien und Fernsehsendungen – verstanden (Delabastita 1989). Audiovisuelles Übersetzen umfasst jedoch viel mehr als diese zwei Formen, weil es diese Art der Übersetzung mittlerweile nicht nur im Fernsehen gibt. In der Translationswissenschaft wird die AVÜ oft auch mit den Begriffen wie „multimediale“ (Gambier 2004a: 1 ; Díaz-Cintas 2004: 25), „multimodale“ (Pérez-González 2014) oder „Bildschirmübersetzung“ (eng. *screen translation*, Díaz-Cintas 2004: 25) bezeichnet. Hier verwenden wir aber den Begriff „audiovisuelle Übersetzung“, die mittlerweile weltweit in Gebrauch ist. In den folgenden Absätzen blicken wir kurz auf die Entwicklung dieses Begriffes und seiner Definition zurück.

Die Geschichte der Forschung im Bereich AVÜ greift nicht weit in die Vergangenheit zurück. Nachdem Katharina Reiß den „audiomedialen“ Text Anfang 70er Jahre ihrer Texttypologie zugefügt hat¹ (Reiß 1971: 49 in Stolze 2018: 156-157), „ohne jedoch über diese terminologische Anspielung wirklich hinauszugehen“ (Gambier 2004: 169), sind die ersten Versuche, AVÜ tiefer zu erforschen, erst in den 80er Jahren erschienen.

Ende 80er und Anfang 90er Jahre werden audiovisuelle Angebote verstärkt vertreten: Im Jahr 1989 wird World Wide Web entwickelt; gegen 1990 fängt man an, digitale Standards in Fernsehprogrammen einzuführen; im Jahr 1995 wird DVD erfunden. Diese technischen Neuerungen verstärkten auch den Bedarf an wissenschaftlichen Forschungen in diesem Bereich. Mehrere neue Begriffe tauchen zu dieser Zeit auf. Einer davon war der Begriff „audiovisueller Sprachentransfer“ (Luyken et al. 1991 in Munday 2016: 277). Bei Gambier (2003 in Munday 2016: 278) lesen wir über Unterschiede zwischen den Begriffen „audiovisuelle Übersetzung“, „Bildschirmübersetzung“ und „multimediale Übersetzung“. Bei den anderen Autor*innen sehen wir Begriffe wie „Filmübersetzung“ (Delabastita 1989: 20) oder „Medienübersetzung“ (Eguíluz et al. 1994 in Pérez González 2009: 13). Anfang 2000er Jahre schlägt Gambier sogar den Begriff „Transadaption“ vor, und zwar mit der Begründung, dass die Pseudopolarität zwischen Übersetzung, die eher von einem „Original“ abhängig ist, und Adaption, die relative Autonomie gegenüber diesem „Original“ hat, nicht mehr gilt, bald wird aber „audiovisuelle Übersetzung“ als Standardbegriff akzeptiert (vgl. z. B. Gambier 2004a ; Díaz-Cintas/Remael 2007: 11-12 in Munday 2016: 278).

Der große Bedarf an Forschungen und Terminologie führte auch zu einer großen Zahl an Definitionen. O’Connel definiert Bildschirmübersetzung als eine breite Palette von

---

¹ Mehr zu K. Reiß’ Texttypologie und ihrer Bedeutung für die Forschung der AVÜ ist im Kapitel 4. „Übersetzungstheorien und Untertitelung“ auf den Seiten 43-44 zu finden.

audiovisuellen Texten, die auf unterschiedlichen Bildschirmen gezeigt werden. Außer Untertitelung und Synchronisierung versteht sie darunter Übersetzung von Fernsehprogrammen, Filmen, Videos, CD-ROMs, DVDs, Opern und Theaterstücken (O'Connell 2007: 120).

In den späteren Arbeiten wird AVÜ von vielen Wissenschaftler*innen, darunter auch Gambier, als Transfer einer multimodalen und multimedialen Rede (Dialog, Monolog, Kommentare usw.) in eine andere Sprache/Kultur (Pérez González 2009: 13 ; Gambier 2013: 83) beschrieben. Multimodalität wird mit der Kombination einer breiten Palette von semiotischen Ressourcen oder „Modi“ in der Produktion und Interpretation der audiovisuellen Texte (Baldry/Thibault 2006 in Pérez González 2009: 13) erklärt, während wir Multimedialität dadurch erkennen können, dass dieses Spektrum von semiotischen Modi dem Publikum durch unterschiedliche Medien synchron gezeigt wird, wobei der Bildschirm eine Koordinationsrolle im Präsentationsprozess hält (Negroponte 1991 in Pérez González 2009: 13). Die Bedeutung in den multimodalen Texten entsteht also nicht aus reiner Koexistenz verschiedener Modi, sondern aus den Wechselbeziehungen innerhalb des Textes (Díaz-Cintas 2019: 5).

Eine präzise Definition von AVÜ finden wir bei Delia Chiaro. Nach dieser Definition bezeichnet AVÜ einen interlingualen Transfer der gesprochenen Sprache, die übersetzt wird und die man sowohl visuell als auch akustisch bearbeitet, und zwar sehr häufig, jedoch nicht ausschließlich mittels eines elektronischen Geräts (Chiaro 2009: 141). In den neusten Forschungen wird allerdings unter dem Dachbegriff AVÜ auch der intralinguale Sprachtransfer im audiovisuellen Bereich, darunter z. B. Untertitelung für Hörgeschädigte, bearbeitet. In diesem Sinne soll man die Definition von Chiaro noch einmal hinterfragen und eventuell aktualisieren.

Umfassender könnten wir AVÜ wie folgend beschreiben: eine multisemiotische Mischung aus vielen unterschiedlichen Elementen wie Bilder, Geräusche, Sprache (gesprochen und geschrieben), Farben, Proxemik und Gestik – und sie sind alle in unterschiedliche audiovisuelle Codes integriert, um kreative Bedürfnisse wie Bühne/Bildschirm, Kulissen oder narrative Konventionen zu vollziehen (Gambier 2008: 11).

Einige Autor*innen fragen sich, ob es bei AVÜ überhaupt um „Übersetzung“ als Übertragung einer verbalen Komponente in eine andere Sprache gehen kann, oder ob dieser Prozess eher als „Adaption“ (Übertragung des Ganzen) verstanden werden sollte (Delabastita 1989: 214).

In seiner Studie „Meaning in Subtitling“ diskutiert Deckert diese, wie er selbst schreibt, „manipulative“ Tendenz der AVÜ zur Adaption. Sie variiert von einer Form der AVÜ zur anderen: bei der Synchronisation hat sie den weitesten Umfang, da die Ausgangssprache dabei komplett durch die Zielsprache verdeckt wird, außer in den Fällen, wenn die Ausgangssprache visuell auf dem Bildschirm präsent ist (Deckert 2013: 64). Dieses Merkmal macht Synchronisation anfällig für die Zensur. In der deutschen Geschichte gab es mehrere Beispiele eines solchen Missbrauchs von Synchronisation. Zu den bekanntesten gehören die Filme „Casablanca“ und „Notorious“ („Berüchtigt“). Eine Übersicht zu diesem Thema auf den

Beispielen von diesen zwei Filmen ist in der serbischen Zeitschrift „Literatura i kultura“ zu finden (Pajić 2017: 165-174).

Bei der Untertitelung kann man diese Manipulation an der sog. „Kondensation“ bzw. Löschung einiger Teile des originalen Dialogs erkennen. Solche Reduktionen gehören zu notwendigen Übersetzungsstrategien und sind meistens nicht durch politische oder ethische Entscheidungen ausgelöst, sondern werden eher, so Díaz Cintas, als eine imperative Lösung verwendet, um gewisse technische Beschränkungen sowie die Natur des Textes in seiner Migration aus dem gesprochenen in die geschriebene Sprache zu bewältigen. Immerhin sollen diese Beschränkungen bei der AVÜ nicht als eine Ausrede dienen, um kontroverse oder heikle Elemente abzumildern oder komplett auszulassen (Díaz Cintas 2012: 284). Mehr zu diesen und anderen Übersetzungsstrategien ist weiter in diesem Kapitel zu finden (S. 20-27).

Nicht alle Wissenschaftler*innen waren überhaupt davon überzeugt, dass AVÜ theoretisch bearbeitet werden könnte. In seiner Übersicht der theoretischen Schriften zum Thema AVÜ zählt Fawcett einige Hindernisse auf, die uns theoretische Forschung von AVÜ erschweren könnten (1996: 66-70). Zum einen fand er es schwierig, ein homogenes Korpus von audiovisuellen Texten zu erstellen. Dann müssten Forschungen in diesem Bereich aufgrund der Natur von AVÜ, so Fawcett, unbedingt ein breites Spektrum von wissenschaftlichen Disziplinen außerhalb der Translationswissenschaft umfassen und würden einen multidisziplinären Ansatz verlangen. Darüber hinaus führt Fawcett die mühsame „physische“ Arbeit der Transkription an, die besonders aufwändig ist.

Diese Hindernisse könnten allerdings heutzutage unterschiedlich überwunden oder zumindest abgemildert werden. Wenn wir davon ausgehen, dass gewisse Gesetzmäßigkeiten in der AVÜ auf der Ebene von Genre oder Thema festgestellt werden können, könnten mehrere homogene Korpora erstellt werden. Ein multidisziplinärer Ansatz ist zwar eine Herausforderung, soll aber keinen Grund darstellen, um AVÜ nicht zu erforschen. Zahlreiche multidisziplinäre Forschungen und Artikel, die das Wissen aus Translationswissenschaft, Psychologie, Physiologie, EDV und vielen anderen Disziplinen kombinieren, zeigen uns, dass es tatsächlich möglich ist, AVÜ multidisziplinär zu erforschen. Die aufwendige Arbeit an der Transkription, die lange die erste Voraussetzung war, audiovisuelle Texte zu übersetzen, muss kein Hindernis mehr sein. Fawcett hat diese Schrift vor fast dreißig Jahren geschrieben, als es noch keinen großen Fortschritt im Bereich automatischer Spracherkennung gab. Heutzutage kann Transkription aller großen Weltsprachen fast vollkommen automatisiert werden, was hoffentlich bald auch mit den kleineren Sprachen möglich sein wird. Diese Funktion erleichtert bereits deutlich die Arbeit an der Transkription und wird mit der Zeit immer raffinierter.

Fawcett betont auch die „nichttheoretische Natur“ von AVÜ, wo er ein schwer überwindbares Hindernis für theoretische Bearbeitung dieses Gebiets sieht. Es ist zwar nicht selten, dass wir in Artikeln, die sich mit AVÜ befassen, auf Präskriptivismus, Anekdotenhaftigkeit und Tendenz zu intuitiven Bewertungen stoßen. Dies hindert allerdings die neuen Generationen von Translationswissenschaftler*innen nicht, wissenschaftliche Methoden in der Forschung von AVÜ zu verwenden, was im letzten Jahrzehnt besonders stark vorkommt.

Mittlerweile reden wir doch über AVÜ als eine Disziplin innerhalb von Translationswissenschaft und eine Art der Übersetzung, die von vielen Besonderheiten geprägt ist. Eine der Besonderheiten von AVÜ besteht darin, dass das Originalmaterial im Übersetzungsprozess geändert wird, während einige Teile des Materials wie z. B. der Originalton bei der Untertitelung oder beim Voice-Over erhalten bleiben können. Ein audiovisueller Text soll als ein semiotisches Konstrukt betrachtet werden, in dem verbale Äußerungen nur einen Bestandteil bilden (Zabalbeascoa 2012: 67). Im Fall der Teilsynchronisation können wir das Originalmaterial ergänzen, während wir es bei der Audiodeskription mit einem neuen Material kombinieren (Jüngst 2010: 11). Eine solche Rolle übernehmen bei der Untertitelung meistens nonverbale Elemente wie Gelächter oder Gestik. In den alltäglichen Situationen dienen diese Elemente der natürlichen Ergänzung von Kommunikation, was auch bei der Rezeption der AVÜ hilfreich ist. Dieses „Verflechten“ von semiotischen Kanälen führt jedoch zu den für die AVÜ spezifischen Herausforderungen (Pajić 2017: 167), die wir in diesem Kapitel gesondert angehen werden.

2.1.2. KLASSIFIZIERUNG

Einer der ersten Versuche, AVÜ systematisch zusammenzufassen, kam 1989 von Dirk Delabastita. In seinem Artikel mit dem Titel „Translation and mass communication: film and T. V. translation as evidence of cultural dynamics“ unterscheidet er die vier wichtigsten Zeichensysteme, die am häufigsten benutzt werden, um eigentliche Bedeutung eines Videos herzustellen:

1. **verbale Codes** (eine Summe unterschiedlicher linguistischen und paralinguistischen Sub-Codes);
2. **literarische und Theater-Codes** (Grundsätze für Handlungsaufbau, Dialogmodelle, Kenntnisse der narrativen Strategien, Argumentationstechniken, literarischen Genres und Motiven usw.);
3. **proxemische, kinesische, vestimentäre, moralische, Höflichkeits-, Make-Up-Codes** usw. (diese ermöglichen uns unter anderem, non-verbales Verhalten der Charaktere zu verstehen und beurteilen);
4. **filmische Codes** (Filmregeln und -Grundsätze, filmische Techniken, Genres usw.) (Delabastita 1989: 196-197).

Delabastita hat dementsprechend ein Schema der möglichen Modalitäten der AVÜ erstellt und ist dabei von der Unterscheidung zwischen dem akustischen und visuellen Kanal ausgegangen. Die möglichen Zeichentypen hat er wie folgend kategorisiert:

1. **visuelle** Präsentation durch **verbale** Zeichen
2. **visuelle** Präsentation durch **nonverbale** Zeichen
3. **akustische** Präsentation durch **verbale** Zeichen

4. **akustische** Präsentation durch **nonverbale** Zeichen,

obwohl die Realität, so Delabastita, oft nicht so eindeutig wie diese Aufteilungen ist.

Diese vier Kategorien bilden eine Achse in Delabastitas Modell und die andere Achse präzisiert, welche für Operationen benutzt werden. Diese wurden aus der antiken Rhetorik übernommen:

1. **repetitio** – das Zeichen wird in der identischen Form reproduziert
2. **adiectio** – das Zeichen wird mit einer gewissen Ergänzung reproduziert
3. **detractio** – die Reproduktion ist unvollständig und impliziert eine Reduktion
4. **transmutatio** – die Bestandteile des Zeichens werden wiederholt in einer internen Reihenfolge, die sich von der originalen einigermaßen unterscheidet, was zur Änderung der textuellen Beziehungen des Zeichens führt
5. **substitutio** – das Zeichen wird durch ein vollkommen anderes Zeichen ersetzt (Ebda. 1989: 199-200).

Dieses Schema kann mit den später festgelegten Übersetzungsstrategien in AVÜ, die wir später in diesem Kapitel diskutieren, verglichen und als ihr Ursprung verstanden werden. Wenn man verschiedene Formen der AVÜ klassifizieren möchte, muss man zuerst die drei Arten der Übersetzung unterscheiden, und zwar:

1. **intralinguale** Übersetzung oder Umformulierung (eng. *rewording*) – Interpretation sprachlicher Zeichen mithilfe anderer Zeichen derselben Sprache;
2. **interlinguale** oder echte Übersetzung (eng. *translation proper*) – Interpretation sprachlicher Zeichen mithilfe einer anderen Sprache;
3. **intersemiotische** Übersetzung oder Umwandlung (eng. *transmutation*) – Interpretation sprachlicher Zeichen mithilfe der Zeichen nichtsprachlicher Zeichensysteme (Jakobson 1959: 233).

Die breite Palette der AVÜ-Formen kann nicht nur einer dieser Punkte zugeordnet werden. Sogar einzelne AVÜ-Formen sind nicht nur einem dieser Punkte zuzuordnen.² Während bei Synchronisation und Voice-Over ausschließlich von der interlingualen Übersetzung die Rede ist, ist die Situation z. B. beim Gebärdensprachdolmetschen und bei der Audiodeskription anders: Diese zwei AVÜ-Formen können bei Bedarf sowohl intralingual als auch interlingual sein. Die Sache ist aber noch komplizierter. Im ersten Fall, d. h. beim Gebärdensprachdolmetschen, ist klar, dass es um eine intersemiotische Form von

---

² Mehr zu den einzelnen AVÜ-Formen ist später in diesem Kapitel auf den Seiten 10-14 zu finden.

Übersetzung geht, wobei die Audiodeskription einen umgekehrten Weg darstellt, als der, den Jakobson in seiner Klassifizierung beschreibt, denn da wird Ton als ein nichtsprachlicher Zeichensystem mithilfe sprachlicher Zeichen interpretiert.

Obwohl es auf den ersten Blick scheinen kann, dass Untertitelung leicht dem Punkt 2 zuzuordnen ist, ist das nicht der Fall. Untertitelung hat einen sehr breiten Anwendungsbereich, der schon seit langem nicht nur Film- und Fernsehübersetzung umfasst, die meistens interlingual sind. Auch in dieser Gruppe wird jedoch bei Bedarf intralinguale Übersetzung angewandt, und zwar meistens mit dem Ziel, bessere Verständlichkeit zu erreichen. Darüber hinaus sind intralinguale Untertitel sehr häufig in allen Arten Internetvideos zu finden. Diese haben wichtige Funktionen im Marketingbereich, werden aber auch als Tool zum Fremdsprachenerwerb genutzt³. Gottlieb fügt aber der Jakobsons Klassifizierung einen weiteren Punkt zu und bezeichnet Untertitelung als „intrasemiotische“ Übersetzung, da sie innerhalb von Film- und Fernsehmedien funktioniert und im Rahmen vom Code der verbalen Sprache bleibt. Der/die Übersetzer*in ändert dabei, so Gottlieb, sogar das Original nicht; er/sie fügt zwar ein Element dazu, löscht aber gar nichts aus dem audiovisuellen Ganzen (Gottlieb 1994: 105 in Munday 2016: 277).

Gleich wie zum Thema Begrifflichkeit waren unterschiedliche Autor*innen auch nicht einig, wenn es um die Klassifikation von AVÜ die Rede ist.

Als Hauptformen von AVÜ werden bei vielen Autor*innen Untertitelung, Synchronisation und Voice-Over genannt (O’Sullivan 2011: 10). Hier werden wir von einer der neuesten Klassifikationen ausgehen, die von Jorge Díaz-Cintas stammt. Er unterscheidet zwei grundlegende Ansätze der AVÜ, die wir danach erkennen können, ob der gesprochene Ausgangstext akustisch in die Zielsprache übertragen wird oder ob er in einen geschriebenen Text umgewandelt wird, der als Teil des Bildes gezeigt wird (Díaz-Cintas 2019: 5-6). Zur ersten Gruppe, so Díaz-Cintas, gehören:

1. **Simultanübersetzung** – in diesem Fall wird die Ausgangssprache von einem/einer Dolmetscher*in angehört und mündlich übertragen.
2. **Voice-Over** – die Übersetzung der Ausgangssprache wird über die noch hörbare Originalstimme mündlich vorgetragen, wobei die Übersetzung in der Regel einige Sekunden nach dem Anfang der Originalstimme zu hören ist. Die Lautstärke wird dabei so angepasst, dass wir die Originalstimme nur ganz leise im Hintergrund hören können, was der Hauptunterschied zwischen Voice-Over und Synchronisation ist.
3. **Narration** – in diesem Fall wird die Originalsprache ausgelöscht und durch eine neue Tonspur ersetzt, die nur die Stimme des Erzählers/der Erzählerin in der Zielsprache enthält. Anders als bei den andern mündlichen Übersetzungsformen wird die Übersetzung bei der Narration nicht dramatisiert.

---

³ Mehr zur Funktion von Untertiteln im Marketingbereich ist später in diesem Kapitel auf den Seiten 28-32 zu finden.

4. **Synchronisation** (eng. *dubbing*) – hier wird die Dialogspur eines audiovisuellen Materials durch eine andere Spur in der Zielsprache ersetzt. Damit für die Zuschauer*innen möglichst glaubwürdig aussieht, dass die Charaktere in der Zielsprache sprechen, ist es wichtig, dass die Übersetzung isochronisch, kinetisch und lippensynchron ist, d. h. sie soll der Dauer, den Körper- und Lippenbewegungen des Originals entsprechen.
5. **Fandubbing** – unter diesem Begriff versteht man inoffizielles Synchronisieren von audiovisuellen Materialien, das von Fans durchgeführt wird. Fandubbing ist meist interlingual, manchmal aber auch intralingual, wobei es um sog. „Fundubs“ geht, die in erster Linie humorvoll sein sollen.
6. **Audiodeskription** – in diesem Fall werden Bilder und Töne in Text umgewandelt, indem alle visuellen oder akustischen Informationen beschrieben werden, um audiovisuelle Inhalte und alle ihre Facetten wie z. B. Körpersprache und Gesichtsausdrücke, Landschaften, Kostüme und dergleichen für Blinde und Sehbehinderte zugänglich zu machen.

Die zweite Gruppe besteht aus:

1. **Untertitelung** (eng. *subtitling*) – dieser Begriff stellt, so Díaz-Cintas, die schriftliche Wiedergabe der Übersetzung des Originaldialogs sowie aller anderen verbalen Informationen dar, die visuell (Briefe, Banner, Beilagen) oder akustisch (Texte, Off-Stimmen) übermittelt werden.⁴
2. **Fansubbing** – unter diesem Begriff versteht man die Untertitelung im Internet durch Fans und Amateure. Technisch ist Fansubbing der Untertitelung ähnlich, wird jedoch bei Díaz-Cintas genauso wie Fandubbing als selbstständige AVÜ-Form definiert, da sie dennoch einige bemerkenswerte Unterschiede in Bezug auf Layout und Übersetzungsstrategien, die angewandt werden, aufweist.
3. **Übertitelung** (eng. *surtitling*) – hier geht es um Übersetzung oder Transkription von Dialogen und Texten in Live-Opern, Musikshows und Theateraufführungen, die dann meistens auf einem Bildschirm über der Bühne oder auf dem Sitzplatz vor dem Zuschauer angezeigt werden.
4. **Untertitelung für Schwerhörige** – in diesem Fall wird auf dem Bildschirm ein geschriebener Text dargestellt, der sowohl den Dialog und seine paralinguistische Dimension als auch die im Soundtrack enthaltene Musik und Geräusche berücksichtigt, sodass Hörgeschädigte das audiovisuelle Material vollkommen rezipieren können.
5. **Nachsprechen** (eng. *respeaking*) – hier handelt es sich um die Untertitelung für Live-Programme oder -Veranstaltungen, bei der eine Fachperson die Originalsprache

---

⁴ Diese Definition können wir nicht als endgültig und umfassend akzeptieren. Da unser Thema hier grundsätzlich Untertitelung ist, werden wir unterschiedliche Definitionen sowie technische und linguistische Merkmale von Untertiteln in den kommenden Kapiteln ausführlich diskutieren.

anhört und sie an eine Spracherkennungssoftware weitergibt, die den Text dann auf dem Bildschirm anzeigt.

Wir haben die Díaz-Cintas' Klassifikation als Ausgangspunkt für diesen Teil genommen, da er die vielen Facetten von AVÜ in zwei logische Gruppen aufteilt, ein breites Bild von AVÜ anbietet und dabei auch die neueren Erscheinungen wie Fansubbing und Fandubbing berücksichtigt. Es bleibt aber unklar, warum in der ersten Gruppe neben der Simultanübersetzung auch Konsektivübersetzung sowie Gebärdensprachdolmetschen nicht genannt wurden.

Bei Gambier (2004a: 2-4) finden wir auch eine breite Klassifikation, zu der folgende Übersetzungsformen gehören:

1. **Drehbuchübersetzung** – diese Übersetzungen sind nicht öffentlich sichtbar, da sie zur Beantragung von Fördermitteln (z. B. bei Koproduktionen) dienen.
2. **intralinguale Untertitel** – diesen Punkt beschränkt Gambier auf Untertitelung für Gehörlose und Hörgeschädigte, was heutzutage mindestens um die Inhalte in sozialen Medien erweitert werden sollte.
3. **interlinguale Untertitel** – unter diesem Begriff versteht der Autor zweisprachige Untertitelung, wobei er aus technischen Gründen zwischen Untertitelung für Kino, Fernsehen und Video unterscheidet. Diese Unterschiede wirken sich, so Gambier, auf die Qualität der Untertitelung aus.
4. **Live-Untertitelung** – als Beispiel für diese AVÜ-Form nennt der Autor die Anhörung von Präsident Clinton im Fall der sexuellen Belästigung aus dem Jahr 1998, die auf dem niederländischen Fernsehsender NOS mit Live-Untertiteln und Simultanübersetzung übertragen wurde.
5. **Synchronisation** – hier unterscheidet Gambier zwischen Lippen- und Zeitsynchronisation, wobei die letztere in den Fällen verwendet wird, wenn das Gesicht des/der Sprecher*in nicht zu sehen ist und mehr Flexibilität für die Übersetzung anbietet. Er nimmt an, dass sich die Synchronisationspraxis durch Technologien, die die Manipulation von Bildern ermöglichen, verändern wird. Diese Technologien, die sog. Deepfakes, sind im dritten Jahrzehnt des 21. Jahrhunderts tatsächlich schon da, haben sich aber auf die Synchronisationspraxis im Film- und Fernsbereich bisher insoweit ausgewirkt, dass sie zur Entstehung von humorvollen und Parodieinhalten geführt haben. Deepfakes stellen aber eine große Bedrohung für die Gesellschaft, das politische System und die Wirtschaft dar, weil es damit immer schwerer wird, echte von gefälschten Nachrichten zu unterscheiden und die Verbreitung von Propaganda zu erkennen (Westerlund 2019: 47).
6. **Dolmetschen** – anders als Díaz-Cintas berücksichtigt Gambier hier sowohl Konsektiv- und Simultanübersetzung als auch Gebärdensprachdolmetschen.

7. **Voice-Over** – diese AVÜ-Form nennt Gambier noch Halbsynchronisation und definiert sie ähnlich wie Díaz-Cintas (s. oben).
8. **freier Kommentar** – anders als bei Voice-Over wird beim freien Kommentar nicht nur übersetzt, sondern wird das Zieltext durch Erklärungen, Kommentare und zusätzliche Informationen bereichert. Die letzten vier AVÜ-Formen (Synchronisation, Dolmetschen, Voice-Over und freier Kommentar) beschreibt Gambier als verschiedene Arten der mündlichen Umformulierung.
9. **Übertitelung** – dieser Punkt wird bei Gambier wieder ähnlich wie bei Díaz-Cintas definiert (s. oben).
10. **simultane Filmübersetzung** – diese AVÜ-Form wird von Gambier „Sichtübersetzung“ (fr. *traduction à vue*) genannt und erfolgt anhand eines Drehbuchs, einer Dialogliste oder sogar eines Untertitels, der bereits in einer anderen Sprache erstellt wurde. Gambier präzisiert nicht, wie diese Übersetzung technisch durchgeführt wird, so dass der Teil des Publikums, das die Sprache dieser Übersetzung nicht versteht, dem Film ungestört folgen kann, aber sie könnte als eine Art der Übersetzung vom Blatt verstanden werden.
11. **Audiodeskription** – Gambiers Definition von Audiodeskription ist der von Díaz-Cintas ähnlich (s. oben). Zusätzlich betont Gambier, dass Audiodeskription sowohl intralingual als auch interlingual erfolgen kann und dass bei einer solchen Übersetzung die Mitarbeit einer blinden Person erforderlich ist.
12. **multilinguale Produktion** – dieser Begriff kann zweifach verstanden werden. Es handelt sich entweder um Doppelversionen, wobei jeder Schauspieler in seiner Sprache spielt und das Ganze in einer einzigen Sprache nachsynchronisiert wird), oder es geht um Neufilmungen einerseits aus den 1930er und 1950er Jahren, mit denen amerikanische Filme die europäischen Märkte erobern sollten, sowie von den amerikanischen Neufilmungen der europäischen und asiatischen Filme, die heutzutage für den USA-Markt adaptiert werden. Die Adaption in diesem Sinne erklärt Gambier als Rekontextualisierung hinsichtlich der Werte, der Ideologie sowie der Erzählkonventionen der Zielkultur.

Gambiers Klassifikation betrachtet AVÜ in einem weiteren Sinne, als dies der Fall bei Díaz-Cintas ist. Die breiteste Klassifikation von AVÜ, die wir gefunden haben, wurde von Bartolomé und Cabrera erstellt und zählt sogar 17 Übersetzungsformen, und zwar: Synchronisation, Untertitelung, Voice-Over, Dolmetschen⁵, Übertitelung, den freien Kommentar, Teilsynchronisation, Narration, simultane Filmübersetzung, Live-Untertitelung, Untertitelung für Gehörlose und Hörgeschädigte, Audiodeskription, Drehbuchübersetzung,

---

⁵ Bartolomé und Cabrera verstehen darunter Simultan- und Konsektivdolmetschen sowie im Voraus aufgenommenes Dolmetschen. Zu dieser Gruppe fügen sie auch Gebärdensprachdolmetschen hinzu und berufen sich dabei auf Gambier.

Animation, Multimedia-Übersetzung, doppelte Versionen ⁶ und Neuverfilmungen (Cabrera/Bartolomé 2005: 93-100). Bei der **Teilsynchronisation**, die noch als Halb- oder „kurzgefasste“ Synchronisation genannt wird, wird der gesprochene Zieltext, so Bartolomé und Cabrera, zum Originalton hinzugefügt. Anders als bei Synchronisation werden hier die Dialoge nicht vollkommen übersetzt, sondern nur zusammengefasst und im Gegensatz zu Voice-Over wird der Originalton nicht ausgelöscht, sondern wird der Zieltext in die stillen Stellen des Originaltons eingebettet. Bei der **Animation** erstellt der/die Übersetzer*in Dialoge von Grund auf anhand von stillen computergenerierten Bildern. Unter dem Begriff **„Multimedia-Übersetzung“** verstehen Bartolomé und Cabrera Übersetzung für Computer- und Konsolenspiele und andere multimediale Inhalte. Sie unterscheiden diesen Begriff vom Begriff „Lokalisierung“, den sie nur in Bezug auf Software und PC-Programme verwenden und der unter den Dachbegriff „Multimedia-Übersetzung“ gehört.

Genauso wie sich die Forschung im Bereich der AVÜ parallel mit der Entwicklung der Technologie ändert, muss auch die Klassifizierung von AVÜ-Formen dementsprechend aktualisiert werden. Díaz-Cintas hat 2019 einen Versuch in die Richtung gemacht, wobei seine Klassifizierung noch etwas Verbesserungspotential aufweist. Einige Formen wie simultane Filmübersetzung, die Anfang des 21. Jahrhunderts noch aktuell waren und die das nicht mehr sind, hat er zwar ausgelassen und neuere Formen wie Fansubbing und Fandubbing aufgenommen. Er hat aber, wie schon erwähnt, nicht alle Arten von Dolmetschen sowie intralinguale Untertitelung, die in den sozialen Medien und im Internet überhaupt sehr präsent ist, und Multimedia-Übersetzung und Lokalisierung miteinbezogen. Wir können uns sogar fragen, ob Untertitelung fürs Internet als eine selbstständige AVÜ-Form definiert werden soll. Bei der Synchronisation stellt sich die Frage, ob Deepfakes im Bereich der AVÜ näher erforscht werden sollen und ob sich die Verwendung von künstlicher Intelligenz auf die Klassifizierung und Forschung, aber auch auf die professionelle Praxis im Bereich der AVÜ auswirkt. Dies ist ein ausgesprochen wichtiges Thema, das uns nicht in der Zukunft erwartet, sondern uns schon jetzt herausfordert und vieles in Frage stellt.

2.2. UNTERTITELUNG

2.2.1. BEGRIFF

Warum kann man Untertitelung nicht als jede andere Art der AVÜ betrachten? Unterschiedliche Forscher bieten unterschiedliche Antworten auf diese Frage an – und jede von ihnen ist gut begründet.

Aus dem oben dargestellten Schema von Dirk Delabastita (S. 8-9) lässt sich eine grobe und, wie der Autor selbst sagt, „rein quantitative“ Definition der Untertitelung ziehen: die Ergänzung des Ausgangsfilms, der als Ganzes wiederholt wird, durch visuelle verbale Zeichen. Dieser Definition fehlt aber vieles, unter anderem, wie Delabastita selbst bemerkt hat, eine

---

⁶ Dieser Begriff stimmt teilweise mit Gambiers Begriff „multilinguale Produktionen“ überein. Er bezieht sich auf den ersten Teil der Definition von Gambier, wobei bei Bartolomé und Cabrera Neuverfilmungen nicht dazu gehören, sondern als eine selbstständige AVÜ-Form zu betrachten sind.

nähere Bestimmung der Beziehung zwischen dem Ausgangstext und dem, der in Untertiteln dargestellt wird (Delabastita 1989: 201).

Wenn wir die Untertitelung durch Sprachdimensionen und semiotische Kanäle betrachten, reden wir über „diagonale Übersetzung“, da es hier nicht nur um Übersetzung aus einer Sprache in eine andere, sondern auch um Übertragung aus der gesprochenen in die geschriebene Sprache geht (Gottlieb 2001: 165).

Unter Untertitelung versteht man textuelle Übersetzung von verbalen Teilen eines Videos durch sogenannte Untertitel – kurze Textzeilen meistens am unteren Rand des Bildes.

Gottlieb definiert Untertitelung wie folgend: „die Übertragung in eine andere Sprache von verbalen Aussagen in filmischen Medien in Form von ein- oder zweizeiligen Texten, präsentiert auf Leinwand oder Bildschirm und synchron zur Originalaussage“ (Gottlieb 2004: 86). Diese Definition umfasst alle wichtigen Aspekte, die man bei der Untertitelung berücksichtigen soll. Spätere Arbeiten und Forschungen der Untertitelung ruhen auf dieser Definition. Gottlieb hat sie später aktualisiert und Untertitelung als „diamesische Übersetzung in polysemiotischen Medien in der Form von einer oder mehreren Zeilen des geschriebenen Textes, der auf dem Bildschirm präsentiert wird und mit dem originalen verbalen Inhalt synchronisiert ist“ bezeichnet (Gottlieb 2012: 37).

2.2.2. TECHNISCHE MERKMALE

Wenn wir von Untertiteln sprechen, ist es wichtig, ihre technischen Merkmale gut zu verstehen. Als Untertitel nur Teil der Fernseh- und Kinoproduktion waren, wurden diese technischen Merkmale entweder von den Produktionsfirmen oder Fernsehstationen bestimmt, für die die Untertitel produziert wurden. Mit der immer größeren Verwendung von Untertiteln in sozialen Medien und generell im Internet kam es jedoch dazu, dass die seit Jahrzehnten festgestellten Regeln zur Erstellung von Untertiteln nicht mehr eingehalten werden. Wir werden aber von den allgemein geltenden Regeln ausgehen und sie danach im heutigen Kontext diskutieren.

Da Untertitel, so Díaz Cintas, so wenig Aufmerksamkeit wie möglich erregen sollten, befinden sie sich im unteren Teil des Bildschirms. Normalerweise sind sie horizontal angezeigt, wobei sie in einigen Ländern wie Japan jedoch auch vertikal angezeigt werden können. Bei Bedarf können Untertitel auch in anderen Teilen des Bildschirms angezeigt werden, z. B. wenn die visuellen Informationen im unteren Teil des Bildschirms sehr wichtig sind, wenn der Hintergrund so hell ist, dass die Untertitel möglicherweise unleserlich sind, oder wenn im unteren Teil des Bildschirms ein anderer Text (Vor- oder Abspann) oder Logos angezeigt sind (Díaz Cintas 2013: 853).

Horizontale Untertitel sind in der Regel zentriert, wir können aber bei einigen audiovisuellen Materialien links- oder rechtsbündige Untertitel sehen. In den Untertitelungsrichtlinien von BBC wird empfohlen, die Ausrichtung der Untertitel bei Bedarf so zu ändern, wie sich die Position der Sprechenden Person im Video ändert, und zwar besonders wenn mehr als drei Sprechende auf dem Bildschirm angezeigt sind (BBC 2022). In

den aktuellen Kinofilmen wie „Oppenheimer“ (2023) haben wir eine neue Tendenz beobachtet, wo Untertitel mit zentrierter Ausrichtung nach links oder rechts verschoben werden abhängig davon, wo der Fokus des Bildes steht (z. B. falls das Gesicht des Hauptdarstellers im ersten Plan ist, aber außer Fokus gerät, und die Person, die tatsächlich spricht, im zweiten Plan im linken Teil des Bildschirms und im Fokus ist, wurde der Untertitel nach links verschoben; der Ton dieses Satzes kommt aus den Lautsprechern, die im Kinosaal links positioniert sind; mit der visuellen Darstellung der Untertitel auf derselben Seite soll dieser „dreidimensionale“ Eindruck verstärkt werden).

Untertitel enthalten meistens eine oder maximal zwei Zeilen. Auch in den Richtlinien von BBC sind nicht mehr als zwei Zeilen empfohlen, wobei drei Zeilen in den Fällen verwendet werden können, wenn der/die Untertitler*in sicher sein kann, dass dadurch keine wichtigen visuellen Informationen verdeckt werden (BBC 2022). Im Kino und Fernsehen stoßen wir aber sehr selten auf dreizeilige Untertitel. In den sozialen Netzwerken kommt dies aber häufiger vor. Die Ursache dafür kann das für die mobile Ansicht angepasste Hochformat sein, der schon als Standardformat für TikTok und Instagram gilt, wird aber immer öfter im Facebook und YouTube Shorts verwendet. Auch die Positionierung der Untertitel in Internet-Videos muss nicht im unteren Teil des Bildschirms sein, wie traditionell üblich ist. Díaz Cintas fragt sich, ob diese Praktiken bloße kosmetische Innovationen darstellen oder sich auf die Lesbarkeit der Untertitel auswirken (2013: 855). Bei den langen Sätzen, die in mehrere Zeilen oder sogar mehrere Untertitel aufgeteilt werden sollen, ist wichtig zu beachten, wie wir den Satz aufteilen. Jede Zeile bzw. jeder Untertitel soll eine semantische Einheit darstellen. Am besten wird ein Satz in einer Zeile dargestellt. Soll das aber nicht möglich sein, dann wird empfohlen, den Satz auf den logischsten Stellen aufzuteilen. Der Satz soll z. B. nicht zwischen einem Artikel und einem Nomen, einem Pronomen und einem Verb usw. unterbrochen werden (BBC 2022). In einer Forschung wurde festgestellt, dass Zeilenumbrüche, die einen Untertitel in Nominal- oder Verbalphrasen aufteilen, dem Publikum erleichtern, den Inhalt zu verstehen und ihre Lesegeschwindigkeit erhöhen können (Georgakopoulou 2009: 24).

In der Regel werden für Untertitel im Kino und Fernsehen serifenlose Schriftarten wie Arial und Helvetica verwendet. Díaz Cintas findet das überraschend, da die neuen Technologien den Untertitler*innen viele andere Möglichkeiten anbieten (2013: 853-854). In den sozialen Netzwerken stoßen wir aber auf unterschiedliche Schriftarten, -farben und -effekte. BBC empfiehlt seinen Untertitler*innen, eine breitere serifenlose Schriftart wie Reith Sans, Verdana oder Tiresias zu verwenden, um zu vermeiden, dass es bei der weiteren Verarbeitung des Textes zu den unerwünschten Zeilenumbrüchen kommt (BBC 2022).

Die maximale Anzahl von Zeichen pro Zeile hängt vor allem davon ab, ob die Untertitel in lateinischer, kyrillischer oder einer anderen Schrift verfasst sind. Normalerweise liegt die maximale Zeichenzahl pro Zeile, so Díaz Cintas, zwischen 35 und 39 für die lateinische und etwa 35 für kyrillische Schrift. In Sprachen wie Chinesisch und Japanisch sind es zwischen 12 und 16. Mittlerweile spielen aber diese Beschränkungen keine große Rolle mehr. In den professionellen Untertitelungsprogrammen wird heutzutage die Länge der Zeilen durch Pixel bestimmt. Es werden nicht mehr Festbreitenschriften verwendet, bei denen alle Zeichen den gleichen horizontalen Raum einnehmen, sondern es wird mit den sog. Proportionalschriften gearbeitet, bei denen die Breite von einem Zeichen zum anderen variiert und in Pixeln berechnet wird. Daher kommt heute oft vor, dass Untertitel etwa 50 oder sogar 60 Zeichen in

nur einer Zeile beinhalten, insbesondere bei der Untertitelung im Internet (Díaz Cintas 2013: 854). BBC bietet unterschiedliche Vorschriften an, die davon abhängen, ob die Untertitel im Fernsehprogramm oder online gezeigt werden. Die maximale Zeichenzahl pro Zeile im Fernsehprogramm beträgt 37 und darf nicht überschritten werden, während die Zeichenzahl in Online-Videos durch die Schriftart, -größe und die Zeichenbreite bestimmt wird. Die Zeilen der Untertitel in Online-Videos dürfen nicht mehr als 68 % der Breite eines 16:9-Videos oder 90 % der Breite eines 4:3-Videos einnehmen (BBC 2022).

Es gibt keine einheitlichen Regeln für Zeichensetzung oder andere Fragen wie der Gebrauch der Kursiv- oder Fettschrift in Untertiteln. Diese hängen meistens von der Rechtschreibung der jeweiligen Sprache ab. Es gibt aber einige Konventionen, so Díaz Cintas und Remael, die für mehrere Länder zumindest auf der europäischen Ebene gemeinsam sind. Die erwähnten Autor*innen teilen sie auf (1) Konventionen über die Zeichensetzung und (2) sonstige Konventionen auf.

1. In der ersten Gruppe diskutieren sie zunächst den Gebrauch von **Kommas**, der ihrer Meinung nach in den Untertiteln nicht unbedingt mit der Rechtschreibung übereinstimmen muss, da die Untertitler*innen Kommas immer benutzen können, wenn sie ein mögliches Missverständnis vermeiden möchten. Ein Komma am Ende eines Untertitels kommt selten vor und soll vermieden werden. Semikolons werden sehr selten in Untertiteln verwendet und sollen ebenfalls vermieden werden.
2. Für **Punkte** und **Doppelpunkte** gelten in den Untertiteln keine besonderen Regeln, die sich von den üblichen orthographischen unterscheiden.
3. **Runde Klammern** dienen dazu, relevante Ergänzungen vom Dialog abzugrenzen. Diese Ergänzungen könnten weggelassen werden, ohne den Sinn des Satzes zu verändern und werden bei Bedarf zuerst gestrichen, wenn die Untertitler*innen gezwungen sind, den Text zu verdichten.
4. **Frage- und Ausrufezeichen** werden gemäß der Rechtschreibung verwendet und doppelte oder mehrfache Frage- und Ausrufezeichen egal in welcher Kombination (??, !!, ?! oder !?) sollen in keinem Fall verwendet werden.
5. **Bindestrich (-)**, der mit dem Halbgeviert- (–) oder Geviertstrich (—) nicht zu verwechseln ist, wird meistens für die Bezeichnung eines Dialogs im Rahmen eines Untertitels verwendet. Ansonsten finden wir Bindestriche in Untertiteln als Bezeichnung von Stottern. Obwohl der Bindestrich im geschriebenen Text auch für Worttrennung oder anstelle von den runden Klammern verwendet wird, wird dieser Gebrauch in Untertiteln von den Autor*innen nicht empfohlen.
6. **Auslassungspunkte** werden manchmal am Ende eines Untertitels verwendet, wenn der Satz im nächsten fortgesetzt wird. Díaz Cintas und Remael finden das aber überflüssig, da es klar ist, dass der Satz im nächsten Untertitel eine Fortsetzung hat, wenn es keine Satzzeichen am Ende des ersten Untertitels gibt. Es ist aber sinnvoll, Auslassungspunkte dann zu verwenden, wenn es vor dem nächsten Untertitel eine längere Pause gibt oder wenn der Satz verbal oder auch visuell z. B. durch eine

Titelschrift, die in den Untertiteln übersetzt werden soll, abgebrochen wird. Ansonsten werden die Auslassungspunkte in den Untertiteln genauso wie im geschriebenen Text verwendet.

7. **Sternchen** werden dann verwendet, wenn die Untertitler*innen signalisieren möchten, dass ein Buchstabe oder ein ganzes Wort absichtlich ausgelassen wurde, um z. B. ein Schimpfwort zu zensieren.
8. Der **Schrägstrich** wird nur in den bekannten Kürzungen oder Bezeichnungen wie km/h oder in der Darstellung von Bruchzahlen verwendet.
9. **Anführungszeichen** werden genauso wie im geschriebenen Text verwendet, wobei wir auf unterschiedliche Varianten stoßen, wenn der angeführte Text sich über mehrere Untertitel zieht. In diesem Fall empfehlen die Autor*innen, jeden Untertitel mit dem Anführungszeichen anzufangen und den letzten damit abzuschließen.
10. Die üblichen Regeln der **Großschreibung** gelten auch für die Untertitel. Einige Textteile können ganz in Großschrift geschrieben werden, wenn wir sie hervorheben möchten. Diese sind: der Titel des Films, Graffiti, Zeitungsschlagzeilen, Transparente, Schriften auf der Kleidung, alle relativ kurze Nachrichten auf den Bildschirmen, die auch im Original in Großschrift geschrieben wurden.

Unter den sonstigen Konventionen besprechen die Autor*innen Folgendes:

1. **Kursivschrift** wird beim Untertitel mehrfach verwendet. Eine der einzigartigen Funktionen der Kursivschrift in Untertiteln ist, den Text darzustellen, der von den Personen ausgesprochen wird, die nicht in der jeweiligen Szene dargestellt sind. Mit Kursivschrift werden auch die Stimmen dargestellt, die durch Telefon oder ein elektronisches Gerät zu hören sind, oder die Stimmen der Gedanken, des inneren Monologs oder eines Traums. Fremdwörter oder literarische und andere Referenzen werden oft auch in Kursivschrift dargestellt, wobei die Namen der Musikbands, Sportmannschaften, Restaurants, Firmen oder Marken nicht in Kursivschrift geschrieben werden sollen. Songtexte werden auch in Kursivschrift dargestellt.
2. Die zwei meistverwendeten **Farben** in den Untertiteln sind, so Autor*innen, Weiß und Gelb. Bei der Untertitelung für Schwerhörige können auch mehrere Farben verwendet werden, die dazu dienen, unterschiedliche Sprecher*innen zu identifizieren.
3. Bei **Kürzungen** gelten die orthographischen Regeln der jeweiligen Sprache, wobei sie in der Regel ohne Punkte oder Leerstellen zwischen den Buchstaben geschrieben werden, um lesbarer zu sein.
4. **Zahlen** bis 10 werden mit Buchstaben geschrieben. Zu den Ausnahmen von der Regel gehören: Haus- und Wohnungsnummern, Tage des Monats und Zahlen die neben den Kürzungen von Messeinheiten geschrieben sind. Wenn ein Satz mit einer Zahl anfängt, wird die Zahl in Buchstaben geschrieben. Wenn eine Zahl nur ungefähr oder mit einer

hyperbolischen Funktion verwendet wird, wird sie auch in Buchstaben geschrieben (Díaz Cintas/Remael 2021: 118-141).

Ein weiteres Merkmal, das für Untertitel unbedingt wichtig ist, ist ihre Dauer bzw. Geschwindigkeit. Die empfohlene Geschwindigkeit der Untertitel beträgt 160–180 Wörter pro Minute (WPM) oder 0,33 bis 0,375 Sekunden pro Wort (BBC 2022). Ein Untertitel, der aus vier Wörtern besteht, soll also mindestens 1,2 Sekunden dauern, um lesbar zu bleiben. Díaz Cintas empfiehlt eine minimale Zeit von einer Sekunde und eine maximale Zeit von sechs Sekunden für einen Untertitel. Sollen die Zuschauer*innen mehr als sechs Sekunden für einen Untertitel brauchen, soll der Untertitel aufgeteilt werden (Díaz Cintas 2013: 857-858). Die Anzahl der Wörter auf dem Bildschirm soll aber nicht das einzige Kriterium für die Bestimmung der Länge von Untertiteln darstellen. Im Idealfall soll ein Untertitel, so Díaz Cintas, genau in dem Moment auf dem Bildschirm erscheinen, in dem die Person zu sprechen beginnt, und verschwinden, wenn die Person aufhört zu sprechen (Ebda: 856). Dies ist aber nicht immer möglich zu erreichen. In den folgenden Fällen wird den BBC-Untertitler*innen empfohlen, die Dauer der Untertitel zu kürzen:

1. bei **schnellen Szenenwechseln**,
2. bei den Aussagen, die **vom Mund abgelesen** werden können,
3. bei **Schlagwörtern**,
4. um den **Humor** oder
5. die **wichtigsten Sachinhalte** zu bewahren und
6. bei den besonders **technischen** Sachinhalten.

Andererseits wird den BBC-Untertitler*innen empfohlen, in folgenden Fällen die Dauer der Untertitel zu verlängern:

1. bei **unbekannten Wörtern**,
2. wenn es **mehrere Sprecher*innen** gibt,
3. bei **Beschriftungen**,
4. wenn es **viele visuelle Informationen** gibt, die zur gleichen Zeit wahrgenommen werden sollen,
5. wenn **beide Sprecher*innen** eines Dialogs in einem Untertitel dargestellt sind,
6. wenn der Text **lange Zahlen** beinhaltet,
7. beim **Wechsel** der Einstellungen und

8. wenn **langsam gesprochen** wird (BBC 2022).

2.2.3. LINGUISTISCHE MERKMALE UND ÜBERSETZUNGSSTRATEGIEN BEIM UNTERTITELN

Untertitel, so Díaz-Cintas, stellen fast immer eine reduzierte Form der oralen Sprache dar. Am Anfang des Kapitels „Audiovisuelles Übersetzen“ in ihrem Buch „Translation. Wege, Theorien, Perspektiven“ schreibt Đurović, dass wir nicht von AVÜ sprechen können, wenn wir uns zunächst nicht mit Mündlichkeit und Schriftlichkeit von Sprache auseinandersetzen, merkt die Zunahme der Rolle der Oralität und weist auf den Begriff der sekundären Oralität im Kontext der Kommunikation über neue Medien hin (Đurović 2019: 229-230). Oralität ist ohne Zweifel eines der Merkmale des Filmes als Medium. Die Sprache in Filmen ist zwar gesprochene Sprache, aber Đurović betont, dass es um eine geplante und nicht spontan gesprochene Sprache geht. (Ebda: 232). Dies gilt aber für Spielfilme. In den Dokumentarfilmen, in den Fernsehsendungen, die live gesendet werden, aber auch in unterschiedlichen Internetformaten wie Podcasts und Live-Videos in Instagram, TikTok oder YouTube wird jedoch spontan gesprochen und diese Inhalte werden ebenfalls Untertitelt. Deswegen gehören alle diese Formate auch zum Bereich der AVÜ und sollen ebenso geforscht werden, wobei dieser Unterschied zwischen ihnen und Spielfilmen in Betracht gezogen werden soll.

Die orale Natur der Sprache in den audiovisuellen Medien führt dazu, dass die Untertitler*innen unterschiedliche Übersetzungsstrategien verwenden, um den Text so richtig wie möglich zu übersetzen, aber ihn auch so lesbar wie möglich darzustellen. Wenn die Sprecher*innen zu schnell sprechen, wird Reduktion als Strategie benutzt und kann partiell (sog. Verdichtung) oder total (Auslassung) sein. Es gibt zwar keine festen Regeln, wann diese Strategie angewendet werden soll, aber Untertitler*innen werden vom sog. Prinzip der Relevanz geleitet, was ein Begriff ist, den Díaz-Cintas bei Kovačić (1994: 245-251) und Bogucki (2004: 55) findet. In den Fällen, wenn der gesprochene Text reduziert werden soll, um in die Untertitel zu passen, sollen Untertitler*innen alle visuellen Informationen berücksichtigen und alles, was im gesprochenen Text vorkommt und zusätzlich visuell übermittelt wird, aus dem geschriebenen Text auslassen (Díaz-Cintas 2013: 861-862).

„Papier ist geduldig, sagen die Deutschen. Aber Film und Video sind das jedenfalls nicht“ (Smith 1998: 139). Mit diesem Satz illustriert Smith zeitliche und räumliche Beschränkungen, mit denen sich Untertitler*innen auseinandersetzen müssen. Eines der wichtigsten Merkmale der Untertitel ist ihre Kurzlebigkeit. In nur zwei Zeilen mit jeweils ungefähr vierzig Zeichen inklusive Leerstellen und mit maximaler Dauer von 6 Sekunden, und idealerweise, solange das Aussprechen der übersetzten Aussage dauert, bleibt uns wenig Zeit und Platz für Explikationen, für Übersetzung der Wortspiele und für viele andere Strategien, die beim schriftlichen Übersetzen normalerweise benutzt werden. Beim Untertiteln wird dagegen vorausgesetzt, dass der/die Übersetzer*in über die Fähigkeiten der Verdichtung, Auslassung, Kürzung und Paraphrasierung verfügt. Einige Forschungen zeigen sogar, dass der Dialog im Untertitel meist bis zu 40 % kürzer ist als der Originaldialog (Đurović 2019: 40), woraus wir zur Schlussfolgerung kommen können, dass Verdichtung eine der am häufigsten

verwendeten Übersetzungsstrategien für Untertitelung ist. Obwohl Gottlieb der Behauptung zustimmt, dass man beim Untertiteln den Text oft verdichten oder einige Elemente auslassen muss und noch weitere Strategien wie Expansion, Transfer, Imitation, Transkription oder Dislokation (Gottlieb 1992: 166) anwenden soll, erweitert er das deutsche Sprichwort, das Smith benutzt, um das kreative Potenzial von AVÜ zu betonen: „Papier ist zwar geduldig, aber impotent“ (Gottlieb 2001: 167).

Es ist ebenfalls wichtig, die Bruchstückhaftigkeit der Untertitel in Betracht zu ziehen. Aus diesem Grund ist es notwendig, dass die einzelnen Untertitel semantisch und syntaktisch so eigenständig wie möglich bleiben (Díaz-Cintas 2013: 863). Die Aufgabe der Untertitler*innen wäre u. a., die Untertitel so logisch wie möglich zu gliedern und, wie oben schon erwähnt, auf sinnvolle Zeilenumbrüche zu achten.

Trotz vieler Forschungen bleiben immer noch viele Fragen offen und darunter sind die wichtigsten, wie man nicht standardisierte Sprache in den Untertiteln behandelt, wie emotional aufgeladene Sprache schriftlich zu übersetzen ist und wie man mit Realia bzw. Kulturspezifika umgeht.

Im Fall von emotional aufgeladener Sprache wie Schimpfwörter herrscht die Überzeugung, dass ihre Wirkung in geschriebener Form anstößiger ist als in verbaler Form, was wiederum dazu führt, dass man sie systematisch löscht oder abmildert (Ebda 2013: 865-866). Dies ist erneut auf die Dichotomie der Oralität und Literalität zurückzuführen.

Über die Übersetzung von Realia bzw. Kulturspezifika wurde und wird immer noch viel geschrieben. Diese zwei Begriffe tauchen oft in einem synonymen Verhältnis auf, wobei in der englischsprachlichen Literatur dafür die Begriffe „*specific cultural items*“, kurz: *SCI* (vgl. z. B. Aixelá 1995: 109.123), „*culturally specific items*“ (vgl. z. B. Dickins 2012: 43-59) oder „*culture-specific items*“, kurz: *CSI* (vgl. z. B. Terestyényi 2011: 13-22) verwendet werden. Unter dem Begriff „Kulturspezifika“ verstehen wir, so Marolova, alle für eine Kultur spezifischen Objekte oder Abstrakta, die in einer Kultur fest verankert sind oder bestimmte Vorstellungen hervorrufen und für die anderen Kulturen unbekannt sind oder andere Vorstellungen hervorrufen (Marolova 2021). Es ist wichtig zu betonen, dass Kulturspezifika nicht nur mit der Kultur einer Gemeinschaft, sondern auch mit ihrer Geschichte oder Geografie eng verbunden werden können (Díaz-Cintas/Remael 2021: 202). Pedersen definiert Kulturspezifika als Referenzen, die sich auf außersprachliche Sachen oder Prozesse beziehen und die vom Zielpublikum leicht identifiziert werden können, da sie zum allgemeinen Wissen gehören (Pedersen 2005: 2). Kulturspezifika können aus der realen Welt stammen (geographische, ethnographische, soziopolitische Referenzen) oder zu den intertextuellen Anspielungen gehören, die entweder explizit (eng. *overt*) oder implizit (eng. *covert*) sein könnten (Díaz-Cintas/Remael 2021: 203-204).

Einer der Begriffe, der in der deutschsprachigen Fachliteratur auftaucht, ist „Kulturbezüge“. Dieser Begriff wird in zwei Gruppen aufgeteilt, und zwar:

1. **explizite** Kulturbezüge
2. **implizite** Kulturbezüge (Gercken 1999: 113ff. in Hennecke 2015: 224).

In Anlehnung an diese Aufteilung arbeitet Hennecke diese zwei Begriffe aus und definiert explizite Kulturbezüge als Ausdrücke, die durch Lexeme, Eigennamen und andere, nicht sprachliche, z.B. visuelle Zeichen, mit kulturspezifischen Bezeichnungsinhalten hergestellt werden. Auch auf der Satz- und Textebene können sprachlich und nicht sprachlich explizit kulturbezogene Aussagen bzw. Äußerungen auftreten. Implizite Kulturbezüge hingegen werden, so die Autorin, durch Satz- und Textzusammenhänge hergestellt, wobei keine explizite Markierung durch kulturtragende Lexeme, Bezeichnungen oder andere nicht sprachliche Zeichen erfolgt, d. h., die Äußerungen sind nicht explizit kulturbezogen (Hennecke 2015: 225).

Unter dem Begriff „Realia“ versteht man Wörter und Wortverbindungen, die Gegenstände und Konzepte im Zusammenhang mit einer Lebensweise, einer Kultur oder mit sozialen und historischen Entwicklungen benennen, die für eine Nation charakteristisch und für andere Nationen fremd sind (Grit 2010: 189 in Gaška 2017: 182). Realia kann man in sechs Gruppen unterteilen:

1. **historische** Konzepte;
2. **geografische** Konzepte;
3. **privat-institutionelle** Konzepte;
4. **öffentlich-institutionelle** Konzepte;
5. **Einheitenkonzepte**;
6. **soziokulturelle** Konzepte (Ebda: 182-183).

Bei Rocco und Ščukanec (2023: 101-116) finden wir eine Reihe von Definitionen des Begriffes „Realia“, sowie die Erklärung des Unterbegriffes „diskursive Realia“. Realia sind also als „Ausdrücke und Namen für Sachverhalte politischer, institutioneller, soziokultureller, geographischer Art, die spezifisch sind für bestimmte Länder“ (Koller 2011: 234 in Rocco/ Ščukanec 2023: 104), aber auch als Ausdrücke, die „Element[e] des Alltags, der Geschichte, der Kultur, der Politik u. dgl. eines bestimmten Volkes, Landes, Ortes, die keine Entsprechung bei anderen Völkern, in anderen Ländern, an anderen Orten“ haben (Markstein 1998: 288 in Rocco/ Ščukanec 2023: 104-105) oder als „Kollektivelemente eines Ausgangskollektivs, also virtuelle, materielle und textuelle Produkte bzw. Standardisierungen, die im Zielkollektiv nicht existieren“ (Wurm 2013: 168 in Rocco/ Ščukanec 2023: 105) zu verstehen. Die Autorinnen beschäftigen sich in ihrem Artikel mit den sog. „diskursiven Realia“, die sie als „vorläufige Bedeutungsfixierungen innerhalb historisch bzw. chronotopologisch situierter diskursiver Weltbilder, also als Äußerungen bzw. Äußerungselemente, die auf diskursive Weltbilder in bestimmten Zeitraumkontexten verweisen“, definieren (Rocco/ Ščukanec 2023: 105). Dazu gehören, so die Autorinnen, Schlagwörter, Argumentationsmuster, Metaphern, Eigennamen, Ethnonyme, Wortspiele, Zitate usw. Insgesamt geht es hier um „Elemente, die auf gesellschaftliche Diskurse und Debatten, kontroverse Themen und gesellschaftspolitische

Tabus in chronotopologisch von der Zielkultur entfernten Kontexten und Gemeinschaften referieren und entsprechende spezifische Konnotationen tragen“ (Ebda: 105-106).

In dieser Dissertation haben wir uns für den Begriff „Realia“ entschieden, um kulturspezifische Elemente zu bezeichnen.

Wie sollen aber Übersetzer*innen mit Realia umgehen? Realia sind oft stark in der Ursprungskultur verwurzelt. Um sie adäquat zu übersetzen, ist es nicht genug, die Sätze sprachlich genau zu übertragen, sondern auch die kulturellen Kontexte tiefgründig zu verstehen. Es gibt mehrere Strategien, die für die Übersetzung von Realia in der Translationswissenschaft empfohlen sind⁷. Hennecke hat sie wie folgend zusammengefasst:

1. **Exotismus** – Entlehnung ohne Anpassung an die Zielsprache, meist durch Kursivschrift oder Anführungsstriche gekennzeichnet; häufig bei Literaturübersetzungen verwendet;
2. **kulturelles Lehnwort** – Anpassung des ausgangssprachlichen Wortes an die Phonetik, Graphemik, Morphologie der Zielsprache;
3. **Lehnübersetzung (Kalkierung)** – wörtliche Übersetzung aller Bestandteile einer mehrgliedrigen Realienbezeichnung;
4. **kommunikative Übersetzung** – allgemein übliche Strategie, wenn konventionalisierte Floskeln, Sprichwörter etc. übersetzt werden;
5. **Kombination von Exotismus/Entlehnung und Erläuterung als Metatext, meist als Anmerkung oder in einem Glossar** – die Verwendung dieser Strategie hängt stark von der Textsorte und vom Medium ab und wird sehr häufig bei der Übersetzung von Speisen, Getränken, Bräuchen usw. eingesetzt;
6. **Pleonasmus** – eine Form der erklärenden Übersetzung;
7. **Analogie** – Vergleich mit einer zielkulturellen Realie;
8. **kulturelle Transplantation** – wird dann eingesetzt, wenn der Kontext des Originals vollständig an die Zielkultur angepasst wird, um eine ähnliche Wirkung beim Zieltextempfänger zu erzielen, welche nicht erreicht werden kann, wenn die im Ausgangstext beschriebene Realität importiert wird, da sie in der Zielkultur unbekannt ist; wird häufig bei der Übersetzung von Kinderliteratur, Theaterstücken oder Werbetexten eingesetzt (Hennecke 2015: 226-227).

---

⁷ Was die Terminologie für die Benennung der Übersetzungsstrategien betrifft, unterscheiden sich die Begriffe drastisch voneinander, abhängig davon, von welchen Autor*innen sie stammen. Hier übertragen wir sie so, wie wir sie in der Fachliteratur gefunden haben, möchten aber an dieser Stelle die Notwendigkeit hervorheben, dass diese Terminologie standardisiert werden soll.

Für den Umgang mit Realia in der AVÜ werden unterschiedliche Strategien vorgeschlagen. In seiner ausführlichen Studie über die Übersetzung von extralinguistischen kulturspezifischen Referenzen, wie er sie nennt, verwendet Pedersen für dieses Verfahren das Verb *to render* (eng. für *wiedergeben*), da es bei den vielen Strategien für die Übersetzung von Realia gar nicht um die klassische Übersetzung geht. Diese Strategien klassifiziert er wie folgend:

1. **offizielles Äquivalent** (Beispiel: „Bugs Bunny“ auf Englisch oder Deutsch wird ins Serbische als „Duško Dugouško“ übersetzt);
2. **Beibehaltung** mit eventueller Anpassung von der Schreibweise;
3. **Spezifizierung** – Beibehaltung, wobei man zusätzliche Informationen durch Explikation oder Ergänzung zufügt;
4. **direkte Übersetzung** – Lehnübersetzungen oder Verschiebungen;
5. **Generalisierung** – Übersetzung des Begriffs der Ausgangssprache mit einem allgemeineren Begriff der Zielsprache;
6. **Substitution** – diese Strategie wird in drei Gruppen aufgeteilt: kulturelle Substitution, Paraphrase mit Sinnübertragung, situationsbezogene Paraphrase;
7. **Auslassung** (Pedersen 2005: 3-9).

Bei Díaz-Cintas und Remael sieht die Aufteilung der Strategien für die Übersetzung von Realia etwas anders aus:

1. **Entlehnung** – diese Strategie wird benutzt, wenn in der Zielsprache das gleiche Wort wie in der Ausgangssprache verwendet wird;
2. **wörtliche Übersetzung** – diese Strategie wird als ein Typ der Entlehnung bezeichnet und wird dann angewendet, wenn es möglich ist, dass eine solche Übersetzung in der Zielsprache natürlich klingt;
3. **Lehnübersetzung** – diese Strategie wird dann empfohlen, wenn der Kontext durch andere Elemente im Film zu verstehen ist;
4. **Explikation** – diese Strategie kann dreifach angewendet werden: durch Spezifizierung, Generalisierung oder Ergänzung;
5. **Substitution** – diese Strategie wird als ein Typ der Explikation verstanden und ist üblich in der Übersetzung von kulinarischen Gerichten;
6. **Transposition** – diese Strategie wird dann angewendet, wenn in der Zielsprache eine ähnliche Referenz besteht, die das Zielpublikum leichter als die ursprüngliche identifizieren kann;

7. **lexikalische Neugestaltung** – diese Strategie kommt vor, wenn es unvermeidlich ist, einen Neologismus zu schaffen, um den Text richtig in die Zielkultur zu übertragen;
8. **Kompensation** – diese Strategie kann angewendet werden, wenn es unmöglich ist, an einer Stelle kreativ genug zu sein, aber wenn eine andere Stelle mehr Möglichkeiten dafür anbietet;
9. **Auslassung** – diese Strategie wird dann angewendet, wenn schnell gesprochen wird oder wenn die Referenz dem Zielpublikum nicht verständlich sein wird, aber der Kontext auch ohne diese Referenz verständlich bleibt (Díaz-Cintas/Remael 2021: 207-217).

Auch bei den anderen Autor*innen werden diese Strategien mit den gleichen oder ähnlichen Bezeichnungen und nicht nur im Kontext von Realia erwähnt: Auslassung, Generalisierung, direkte Übernahme, wörtliche Übersetzung, Adaption (vgl. z. B. Reutner 2011: 27-35 ; Babou 2020: 46). Díaz-Cintas bemerkt aber, dass Untertitler*innen in der Praxis meistens nach wörtlichen Interpretationen greifen, um etwaige Konflikte zwischen Ton/Bild und geschriebenem Text zu vermeiden (2013: 866).

Alle diese Verfahren der Texttransformation in der AVÜ fasst Đurović unter Textverdichtung und Auslassung mit oder ohne Sinnveränderung (2019: 235) zusammen. Díaz-Cintas und Remael klassifizieren sie etwas anders. Sie teilen diese Verfahren in drei Gruppen auf:

1. **Textreduzierung** – darunter versteht man
  - a. **Verdichtung** und **Reformulierung** sowie
  - b. **Auslassung** auf der Wort- oder Satzebene;
2. **linguistische Kohäsion und Kohärenz** – unter intersemiotischer Kohäsion bei der Untertitelung versteht man die Art und Weise, wie die Informationen aus der Tonspur und dem Bild des Films in der Zielsprache genutzt werden, um ein kohärentes sprachlich-visuelles Ganzes zu schaffen;
3. **Gliederung und Zeilenumbruch** – unter Zeilenumbruch versteht man dieses Verfahren sowohl im Rahmen eines Untertitels als auch über einen Untertitel hinaus. Zu dieser Gruppe gehört auch das sog. „rhetorische Retouchieren“ (eng. *rhetorical spotting*), das dazu dient, bedeutsame Merkmale der gesprochenen Sprache wie Pausen, Stottern u. Ä. in Betracht zu ziehen, um die Untertitel so sinnvoll wie möglich zu gliedern (Díaz Cintas/Remael 2021: 146-177).

Die Notwendigkeit der Strategien der Auslassung und Verdichtung bezeichnet Delabastita als ein wichtiges Problem der Untertitelung. Er begründet dies auf die Geschwindigkeit der gesprochenen Sprache, der die schriftliche nicht folgen kann. Dazu fügt er noch ein anderes Problem hinzu, und zwar die Asymmetrie zwischen der gesprochenen

und geschriebenen Sprache. Daraus kommt er zu den folgenden Fragen: Ist es notwendig oder gar möglich, den informativen Wert der suprasegmentalen phonetischen Merkmale wie z. B. Intonierung in der geschriebenen Sprache darzustellen? Was soll man mit den Dialekten, mit der Umgangssprache, den Tabuwörtern, der elliptischen Syntax, den nichtgrammatischen Äußerungen oder mit der defekten Sprache tun (Delabastita 1989: 203-204)? Diese Frage bleibt aber bis heute nicht eindeutig beantwortet und lässt uns über diese Themen weiterhin diskutieren.

Diese Strategien werden bei einigen Autor*innen Vereinfachung genannt. Mehr dazu finden wir im Buch „Subtitling Matters“ von Elisa Ghia, die sich auf die Aufteilung von Textvereinfachung auf kognitive und Vereinfachung der Form bezieht (Pavesi/Tomasi 2001 in: Ghia 2012: 182). Bei der kognitiven Vereinfachung geht es darum, einen Text klar, einfach und verständlich für Menschen mit geistigen Behinderungen zu machen (Chamovitz/Abend 2022: 241), während sich die formale Vereinfachung meistens auf syntaktische Änderungen bezieht. Einige Autor*innen reden über die Vereinfachung der Form auf der einen und Vereinfachung des Inhalts auf der anderen Seite (Bhatia 1983: 43). Egal für welche Aufteilung wir uns entscheiden, können wir bei der Untertitelung vor allem von formaler Vereinfachung sprechen. Solche Vereinfachung kann aber dazu führen, dass die Zuschauer*innen, so Díaz Cintas und Remael, das Endergebnis nicht immer einfach kognitiv verarbeiten können (2007 in: Ghia 2012: 182). Auf der anderen Seite hat das Publikum mehr Zeit, sich auf andere Komponenten des audiovisuellen Materials zu konzentrieren, wenn die Untertitel nicht zu viel Aufmerksamkeit der Zuschauer*innen aufzehren. Reduzierte Untertitel sind zweifellos schneller zu lesen als längere und abwechslungsreichere und dabei kann man gleichzeitig auf den Ton und die Bilder achten (Gant Guillory 1998 in: Ghia 2012: 182).

Nicht nur kognitive, sondern auch formale Vereinfachung ist eng mit der Barrierefreiheit verbunden, die ein wichtiges Merkmal von vielen Formen der AVÜ darstellt. Es gibt nämlich Fälle in der Untertitelungspraxis, wo man absichtlich einfache Sprache in den Untertiteln verwendet, damit man den Inhalt barrierefreier machen würde. Es gibt aber gewisse technische und mediale Beschränkungen sowie Untertitelungsnormen, die mit den üblichen Vorschriften für einfache Sprache wie z. B. Explizität und Erklärungen, Anzeigedauer, Schriftgröße u. a. nicht übereinstimmen (Maaß/Garrido 2020: 152-153).

Ein wichtiges Merkmal der Untertitelung ist der visuelle Aspekt, nämlich die Darstellung der Untertitel innerhalb des Bilds des audiovisuellen Inhalts, was unvermeidbar zur Unterdrückung oder Verdrängung eines Teils der visuellen Informationen führt. Für diese Erscheinung verwendet Delabastita ein hartes Wort: Verstümmelung (1989: 205). Man kann aber dasselbe für Synchronisation behaupten und so strenge Aussagen über die eine AVÜ-Form, egal ob Untertitelung oder Synchronisation, werden wir oft von den Personen hören, deren Gewohnheiten sich in eine andere Richtung entwickelt haben. Es ist schwierig, eine qualitative Hierarchie zwischen Synchronisation und Untertitelung zu erstellen, da die beiden Formen ihre Vor- und Nachteile haben und historisch gewachsen sind. Länder, die relativ früh eine Filmindustrie entwickelten und einen relativ großen Markt für Filmprodukte aufweisen, neigen eher dazu zu synchronisieren als zu untertiteln. Für kleine Märkte ohne bemerkenswerte Filmindustrie ist Synchronisation absolut nicht rentabel. Daher ist diese Diskussion völlig gegenstandslos und kann nur in Laienkreisen geführt werden. Da Untertitelung kostengünstiger und technisch weniger aufwendig ist, weist sie ein großes

Entwicklungspotential, die über die Film- und Fernsehproduktion hinausgeht. Es war zwar verständlich, dass die Wissenschaftler*innen, die die Theorie der AVÜ erst ins Leben gerufen haben, sich ab und zu eine so pauschale Bewertung erlauben konnten, aber wir sind der festen Überzeugung, dass es in der modernen Translationswissenschaft keinen Platz mehr dafür gibt.

Eng mit dem visuellen Aspekt der Untertitel ist die Tatsache verbunden, dass das Originalmaterial bei der Untertitelung teilweise oder vollkommen erhalten bleibt. Dieses Merkmal macht Untertitel „verwundbar“, da jede/r, der/die die Ausgangssprache zumindest auf einem gewissen Grad versteht, die Übersetzung kritisieren kann (Díaz-Cintas 2003: 43). Wir können darüber diskutieren, ob dieser Umstand unbedingt schlecht ist. In Zeiten, wenn alles, was öffentlich vorgestellt wird, der Kritik unterworfen werden kann, soll uns die „Verwundbarkeit“ der Untertitel wahrscheinlich keine großen Sorgen bereiten. Da wir uns in dieser Dissertation mit der Rezeption der Untertitel beschäftigen, ist dieses Merkmal von Vorteil für unsere Forschung.

2.2.4. GESCHICHTE DER UNTERTITELUNG

2.2.4.1. ANFÄNGE

„Bewegte Bilder“, wie man Filme in der frühen Geschichte dieser Kunstform genannt hat, haben universelle Kommunikationsmittel dargestellt und so war es, bis textuelle Erklärungen der Handlung als Teil der Stummfilme erschienen. Diese Erklärungen waren die ersten sprachlichen Elemente, die Filme beinhalteten. Jovičić (2009: 120) beschreibt die frühe Geschichte der Untertitelung wie folgend: „Zu den ersten Filmen, die zwischen 10 und 20 Minuten dauerten, bekamen Kinos den Text der Handlung. Der Käufer des Filmes übersetzte den Film in seine Muttersprache oder in seinen Dialekt. Während der Vorführung stand ein Erklärer dabei, meistens der Kinobesitzer, seltener ein Schauspieler, der den Text interpretierte.“⁸ Diese Interpretationen waren eher unprofessionell und oft ganz falsch. Deswegen fingen die Produzenten an, die Erklärungen auf das Filmband aufzuschreiben und sie dann zwischen die bestimmten Einzelbildern zu kleben. Als das Jahr der ersten Erscheinung von Filmuntertitelung wird 1909 angegeben (Hay 1998: 131).

Die Erscheinung des Tonfilmes bedrohte die Universalität dieses Mediums, da sprachliche Hindernisse hier auf den ersten Blick ein großes Problem darstellten. Man versuchte sie so zu überwinden, dass man mehrere Versionen eines Filmes auf verschiedenen Sprachen drehte. Für eine langfristige Lösung war das aber zu teuer. Schon Anfang 1930er Jahre akzeptierte die Filmindustrie zuerst Untertitelung und später auch Synchronisation als relativ billige und praktische Lösungen.

Im Jahr 1938 wurde die originelle deutsche Version des Filmes „Der Student von Prag“ in BBC gesendet. Das war der erste Spielfilm in Großbritannien und vielleicht auch weltweit, der im Fernsehen gesendet wurde. Er wurde mit englischen Untertiteln gezeigt. Doch bald hat

---

⁸ Aus dem Serbischen von Pajić, B.

man herausgefunden, dass die Kinountertitel für das Fernsehen technisch nicht geeignet waren, was die weitere Entwicklung von Untertitelung beeinflusst hat (Ivarsson/Carol 1998: 20).

Die Wurzeln der Filmsynchronisation findet man schon in den 20er Jahren des vorigen Jahrhunderts, also gleichzeitig mit der Erscheinung von Tonfilmen (Dries 1995: 9). Laut Pruys wurde Tonfilm sehr schnell populär. „Ende 1929 besaßen in Deutschland bereits 223 Kinos eine Tonfilmapparatur, ein Jahr später waren es 1864“ (Pruys 1997: 147). Bis dahin zeigte die amerikanische Produktion eine starke Vorherrschaft auf dem Weltmarkt. Mit der Erscheinung des Tonfilms änderte sich die Situation. „Die fremdsprachlichen Dialoge waren nicht nur in Deutschland, Frankreich oder Italien unverkäuflich, auch England ging zeitweise als Markt für Hollywood verloren, da der amerikanische Dialekt in den Tonfilmen bei dem englischen Volk auf Widerstand stieß“ (Ebda). Deswegen fing Hollywood an, mehrsprachige Versionen seiner Filme zu produzieren. Das hieß „*double shooting*“ – Schauspieler aus verschiedenen Ländern waren zusammen auf dem gleichen Set und haben nacheinander gespielt. Natürlich kostete das alles nicht wenig. Amerikanische Produktionsfirmen versuchten, dieses Problem durch die Gemeinschaftsproduktion mit europäischen Firmen zu lösen. Doch diese Weise war nicht nur teuer, sondern nach einigen Autor*innen auch „schwerfällig“ (Ebda. S. 148) und bald wurde es klar, dass man eine bessere Lösung finden musste.

Bald wurden Untertitelung und Synchronisation als Formen der Filmübersetzung allgemein akzeptiert. Lange gab es aber eine starke Unterscheidung zwischen den sog. „Synchronisations-“ und „Untertitelungsländern“.

2.2.4.2. SYNCHRONISATIONS- VS. UNTERTITELUNGSLÄNDER

Gemäß der Form der Film- und Fernsehübersetzung, die in bestimmten Ländern vorwiegend verwendet wird, verteilt Luyken (1991: 113ff.) diese Länder auf die sog. „Synchronisations- und Untertitelungsländer“. Zu den ersten gehören beispielsweise Deutschland, Italien, Frankreich u. a., während zur zweiten Gruppe u. A. skandinavische Länder, die Niederlande sowie die Länder der Balkan-Region zählen. Diese Verteilung wurde auch von anderen Autor*innen gern und häufig übernommen (vgl. z. B. Herbst 1994: 18f. oder Reinart 2004: 75).

Diese unterschiedlichen Traditionen im Bereich von AVÜ führten langfristig dazu, dass Zuschauer*innen spezifische Gewohnheiten entwickelt haben, die ihre Rezeption der AVÜ beeinflussten. Dies erschwerte es deutlich für die Translationswissenschaftler*innen, eine komparative Forschung innerhalb eines dieser Länder zu betreiben, um Rezeption von Untertitelung und Synchronisation zu untersuchen.

2.2.4.3. AVÜ IM 21. JAHRHUNDERT – STREAMING-SERVICES, SOZIALE NETZWERKE, SPRACHERKENNUNGSTECHNOLOGIE

Im zweiten und dritten Jahrzehnt des 21. Jahrhunderts scheint es jedoch, dass die Grenzen zwischen den sog. Untertitelungs- und Synchronisationsländern immer fließender

werden. Dazu tragen einerseits globale Nutzung von sozialen Netzwerken und andererseits Streaming-Services wie Netflix, Amazon Prime u. a. bei.

Bei den Streaming-Services kann man selbst wählen, ob man Untertitel oder evtl. vorhandene Synchronisation einschaltet. Wahrscheinlich aus den Kostengründen wird Synchronisation nicht für alle Inhalte produziert, was die Zuschauer*innen aus den sog. Synchronisationsländern, aber auch aus den Ländern, in denen man meistens den Inhalten in seiner Muttersprache ausgesetzt ist (wie z. B. Länder des englischsprachigen Raums), oft dazu bewegt, die fremdsprachigen audiovisuellen Inhalte mit Untertiteln zu konsumieren. Eine Forschung zeigt, dass 76 % der Befragten in den USA und 75 % der Befragten im Vereinigten Königreich Untertitel bevorzugen. In Italien entscheidet sich eine knappe Mehrheit (54 %) jedoch immer noch für synchronisierte Inhalte, während die Synchronisation in Deutschland von 60 % der Befragten bevorzugt wird (Stoll 2022).

Die sozialen Netzwerke legen in den letzten Jahren immer mehr Wert auf visuelle Inhalte, darunter besonders auf Videos. Bis vor 2016 waren Videos vor allem auf YouTube und ähnlichen Videoportalen vertreten, aber mit der immer mehr wachsenden Popularität von TikTok, des sozialen Netzwerks, in dem man ausschließlich kurze Videos im Handy-Format kreiert und das im September 2016 gelauncht wurde, haben sowohl Videos als auch die Nutzung vom Text in den Videos eine vollkommen neue Funktion in der Welt der sozialen Netzwerke bekommen. Zum einen hat TikTok andere soziale Netzwerke wie Facebook und Instagram dazu gebracht, dasselbe Videoformat einzuführen und zum anderen haben sowohl TikTok als auch Facebook, Instagram und andere mehrere Möglichkeiten zur Bearbeitung von Videos implementiert, darunter auch Einbettung vom Text in die Videos. Der eingebettete Text kann unterschiedlich verwendet werden: sowohl als Untertitel, als auch als Hervorhebung vom Gesagten.

Mit der wachsenden Anzahl an Vlogs und Podcasts ist YouTube in den letzten Jahren zu einer der wichtigsten Plattformen für Jugendliche geworden, aber auch für alle anderen, die den Zugang zu Internet haben. Jede Minute werden mehr als 500 Stunden von Videoinhalten auf YouTube hochgeladen (YouTube 2023). Mit mehr als 80 Mrd. Aufrufe monatlich (Semrush 2023) ist YouTube nach Google auf dem zweiten Platz der meistbesuchten Webseiten weltweit. Sie „wichtig“ zu benennen wäre also eine Untertreibung. Diese Zahlen positionieren YouTube sehr hoch bei der Entwicklung von Marketingstrategien (Gomez 2023).

Dabei betonen oft Marketingexpert*innen, dass es für eine erfolgreiche Marketingstrategie, die Videos umfasst, besonders wichtig ist, diese Videos zu untiteln. Damit sind sowohl interlinguale als auch intralinguale Untertitel gemeint. Dafür nennt man eine Reihe von Gründen, die wir hier kurz zu erläutern versuchen werden. Die üblichen Marketingbegriffe erklären wir in Fußnoten.

1. Breiteres Publikum

- a. Untertitel tragen zu einer **barrierefreien Nutzung** von audiovisuellen Inhalten für Gehörlose und Schwerhörige. Über 5 % der Weltbevölkerung (432 Millionen Menschen und davon 34 Millionen Kinder), so die Weltgesundheitsorganisation,

benötigen Behandlung für ihren Hörverlust und diese Zahl wird bis 2050 voraussichtlich 700 Millionen Menschen erreichen (World Health Organization 2023). An dieser Stelle ist es wichtig zu erwähnen, dass man, wenn man eine richtige Barrierefreiheit erzielen möchte, Untertitel gemäß allen Richtlinien für Gehörlose und Schwerhörige (vgl. z. B. Barrierekompass 2016, Das Erste 2020) erstellen sollte, was oft nicht der Fall ist.

- b. Um eine bessere **Suchmaschinenoptimierung**⁹ zu erzielen, empfehlen Marketingagenturen ihren Kunden, Transkriptionen ihrer Videos zu erstellen und sie intralingual zu Untertiteln (Verbit 2023). Dies wird mit konkreten Zahlen begründet. Eine Fallstudie hat gezeigt, dass der sog. *Inbound*-Datenverkehr¹⁰ des Podcasts „*This American Life*“ im Zeitraum von April 2011 bis März 2014 dank der intralingualen Untertitel um 4,36 % gestiegen ist (3Play Media 2015).
- c. Sogar die **Reichweite**¹¹ in sozialen Netzwerken wird durch Untertiteln vergrößert, so Marketingagenturen. Eine Studie zeigt, dass die Untertitelten Videos um 16 % größere Reichweite in sozialen Netzwerken als diejenigen ohne Untertitel haben. Diese Videos werden um 15 % mehr verbreitet¹², auf sie wird um 17 % häufiger reagiert¹³ und ihre Klickrate¹⁴ ist um 26 % höher (Vroutas 2020).

2. Bessere Verständlichkeit und Aufmerksamkeit

Seit Jahren wird von Marketingexpert*innen ein Trend beobachtet, der darauf hinweist, dass eine große Mehrheit der Nutzer*innen unterschiedlicher sozialer Netzwerke sich Videos ohne Ton anschaut (InVideo 2021). 60 % von Instagram-

---

⁹ Unter Suchmaschinenoptimierung (engl. *Search Engine Optimization*, kurz: SEO) werden alle Maßnahmen technischer und inhaltlicher Natur verstanden, um die Rankings einer Website und damit deren Sichtbarkeit in den Ergebnislisten von Suchmaschinen zu verbessern [übernommen von searchmetrics.com, abgerufen am 01.04.2023].

¹⁰ Potenzielle Kunden gelten als *Inbound* (eng. für „eingehend“, „ankommend“), wenn sie die Website oder das Netzwerk, in dem die Werbung aktiv ist, auf eigene Initiative besuchen, was im digitalen Marketing u. A. durch gute Suchmaschinenoptimierung erreicht werden kann. Dagegen kommt also zum sog. *Outbound*-Datenverkehr (eng. für „ausgehend“) dann, wenn potenzielle Kunden nicht nach der werbenden Webseite suchen, sondern wenn die Werbung als Anzeige in sozialen Netzwerken oder woanders, wo man bezahlte Werbung einbetten kann, gezeigt wird.

¹¹ Reichweite (eng. *reach*), entspricht der Anzahl der einzelnen Personen, die einen bestimmten Inhalt gesehen haben.

¹² Damit wird die Teilfunktion von sozialen Netzwerken gemeint, womit Nutzer*innen bestimmte Inhalte und Beiträge auf den eigenen Profilen teilen können.

¹³ Abhängig von der sozialen Plattform kann man entweder nur positiv oder sowohl positiv als auch negativ auf die Inhalte in sozialen Netzwerken reagieren.

¹⁴ Die Klickrate (eng. *click-through-rate*, kurz *CTR*) stellt die Anzahl der Klicks auf einen bestimmten Inhalt im Verhältnis zu den gesamten Impressionen dar. Die Impressionen (eng. *impressions*) bezeichnen einzelne Aufrufe von digitalen Werbemitteln.

Stories¹⁵ werden zwar mit Ton gesehen, aber es ist nicht zu unterschätzen, dass sogar 85 % von Facebook-Videos stummgeschaltet bleiben (Biteable 2021). Deswegen beraten Marketingexpert*innen ihre Kunden, ihren Videos auf sozialen Netzwerken mindestens intralinguale Untertitel zuzufügen, die zur besseren Verständlichkeit beitragen würden. Diesen Ratschlag können sie zusätzlich durch die Tatsache begründen, dass die Verweildauer¹⁶ bei den Untertitelten Videos bis zu 38 % länger als bei den Videos ohne Untertitel ist (GoTranscript 2022), sowie dadurch, dass nur 60 % der nicht Untertitelten Videos im YouTube zu Ende geguckt werden, wobei diese Zahl bei den Untertitelten Videos auf derselben Plattform um 20 % höher ist (González 2022). In einigen Studien wird ebenfalls bestätigt, dass man Untertitelte Videos besser versteht, was sowohl für Videos gilt, die man auf seiner Muttersprache mit intralingualen Untertiteln sieht, als auch für diejenigen, die in einer Fremdsprache mit interlingualen Untertiteln gezeigt werden. Mehr als 100 empirische Studien belegen, so Gernsbacher (2015: 196), dass das Untertiteln eines Videos das Gedächtnis, die Aufmerksamkeit und das Verständnis des Videos verbessert. Untertitel sind besonders nützlich für Personen, die sich Videos in einer Fremdsprache ansehen, für Kinder und Erwachsene, die lesen lernen, sowie für Gehörlose und Schwerhörige (Ebda).

Jede Form der audiovisuellen Übersetzung hängt einigermaßen von neuen Technologien ab. Bei der Untertitelung brauchen wir sie vom Anfang an: erstmals, um sich das Ausgangsmaterial anzuschauen, dann um den Ausgangstext zu transkribieren, die Übersetzung zu erstellen und schließlich, um die Untertitel mit dem Video zu synchronisieren. Seit einigen Jahren haben wir aber auch die Möglichkeit, Spracherkennungstechnologie zu benutzen und diesen Arbeitsprozess einigermaßen zu erleichtern und beschleunigen.

Schon im Jahr 2009 hat Google das große Projekt der automatischen Untertitel angekündigt (Google 2009). Nicht nur seitdem, sondern auch seit Jahrzehnten, wird Spracherkennungstechnologie entwickelt und verbessert. Heute sehen wir die Ergebnisse dieser mühsamen Forschungen überall und können sie frei und kostenlos von zu Hause aus nutzen.

Unter automatischer Spracherkennung wird die computerbasierte Erkennung gesprochener Sprache und deren korrekte Darstellung als Text verstanden, wobei es darum geht, eine mündliche Aussage in einem maschinellen System äquivalent als konkreten Text darzustellen (InfoWiss 2010).

Die ersten Forschungen zur automatischen Spracherkennungstechnologie sind noch Mitte des 20. Jahrhunderts angefangen, als die Firma *Bell Laboratories* ein System eingeführt

---

¹⁵ Eine Instagram Story ist ein Bild oder ein kurzes Video, welches in 24 Stunden nach der Veröffentlichung von alleine verschwindet. Meistens sind es vertikale Schnappschüsse im Vollbildformat, die nicht im Feed (im Hauptbereich, wo man Instagram-Beiträge veröffentlicht), sondern in einer separaten Leiste oben in der App erscheinen [teilweise von hubspot.de übernommen, abgerufen am 01.04.2023].

¹⁶ Die durchschnittliche Zeitspanne vom Aufrufen einer Website bis zu ihrem Verlassen wird als Verweildauer bezeichnet. Sie ist eine wichtige Kennzahl bei der Beurteilung des Erfolgs einer Website. Je mehr Zeit ein Nutzer auf einer Website verbringt, desto relevanter ist sie für ihn [übernommen von searchmetrics.com, abgerufen am 01.04.2023].

hat, das die über das Telefon gesprochenen Ziffern 0 bis 9 erkennt (Flohr 2003: 132). In den nächsten Jahrzehnten wurde diese Technologie kontinuierlich verbessert. Im ehemaligen Jugoslawien gab es auch Forschungen zu diesem Thema (Stamenković 1989).

Eine große Wende in diesem Bereich kam aber mit Google und YouTube. Seit 2006 bietet YouTube Untertitel in seinen Videos an (Harrenstien 2006) und schon seit 2009 hat Google¹⁷ die automatische Spracherkennung in YouTube-Videos vorgestellt (Ebda). Schon in den ersten Jahren, seitdem diese Technologie bei YouTube eingeführt worden war, sind deutliche Verbesserungstendenzen festgestellt worden (Liao et. al. 2013).

Eine der üblichsten Methoden für die Messung der Korrektheit der automatischen Spracherkennung wird *Word Error Rate* (eng. für „Wortfehlerrate“, Abk. WER) verwendet. WER wurde aus der Methode Editierdistanz (auch Levenshtein-Distanz genannt) abgeleitet. Die Methode der Editierdistanz stellt die minimale Anzahl der Operationen, die man zwischen zwei Zeichenketten einfügen, löschen und ersetzen muss, um die erste Zeichenkette in die zweite umzuwandeln (Левенштейн 1965). Demgemäß wird WER durch die folgende Formel berechnet:

$$WER = \frac{S + D + I}{N}$$

wobei S für ersetzte Wörter (eng. *substitutions*), D für gelöschte Wörter (eng. *deletions*), I für eingefügte Wörter (eng. *insertions*) und N für die Zahl der Wörter im Referenztext steht.

Obwohl die WER zu den am häufigst verwendeten Methoden für die Messung der Korrektheit der automatischen Spracherkennung gehört, wird sie auch oft hinterfragt. In einer Studie wurde bewiesen, dass die WER dem allgemeinen Verständnis eines automatisch generierten Textes nicht unbedingt entspricht; die WER ist nämlich deutlich höher als die Rate der Verständnisfehler, die nach dem Modell für das Verständnis gesprochener Sprache gemessen wurde (Wang/Acero/Chelba 2003). Das sagt uns, dass das menschliche Gehirn die automatisch generierten Texte trotz der eventuellen Fehler viel besser verstehen kann, als das auf den ersten Blick zu denken wäre. Darüber hinaus ist es wichtig zu erwähnen, dass die WER keinen echten Prozentsatz darstellt, weil sie keine Obergrenze hat. Damit sagt uns diese Methode nicht, wie gut ein System ist, sondern nur, dass eines besser ist als ein anderes. Diese Formel kann aber auch unter extremen Bedingungen dazu führen, dass das Ergebnis 100 % übersteigt, da sie den eingefügten Wörtern eine größere Bedeutung als den gelöschten beimisst.

Allerdings ist die WER immer noch eine wirksame Methode für die Spracherkennungssystemen, bei denen Fehler durch Eintippen korrigiert werden können. Für fast alle anderen Arten von Spracherkennungssystemen, die als Ziel nicht nur Transkription haben, ist es jedoch notwendig, einen alternativen Bewertungsrahmen zu finden (Errattahi/Hannani/Ouahmane 2018). Im Kontext der Übersetzungsarbeit ist uns jedoch genau die Transkription als Funktion der Spracherkennungstechnologie wichtig, da sie

---

¹⁷ Im Herbst 2006 übernahm Google, der nach wie vor weltgrößte Suchmaschinenbetreiber, die erfolgreichste Videoabspiel-Seite YouTube für 1,6 Milliarden Dollar (vgl. Berchem 2006).

Übersetzer*innen deutlich entlasten könnte. Daher können wir uns auf die WER-Methode verlassen, wenn wir die eventuellen Vor- und Nachteile dieser Technologie im Prozess der AVÜ bewerten möchten.

Es gibt mehrere Forschungen, die die WER bei Google-Speech-Anwendung für unterschiedliche Sprachen untersuchen. Für die Spracherkennung der englischen Sprache hat die WER der Google-Speech-Anwendung schon 2017 9 % betragen (Képuska/Bohouta, 2017). Bei einer solchen Forschung, die wir im Jahr 2018 zum Zweck einer Präsentation bei der Konferenz des Südosteuropäischen Germanistenverbandes für die Videos in deutscher Sprache durchgeführt haben, hat sich gezeigt, dass die WER bei den analysierten Videos durchschnittlich 25 % betrug. Die Werte für die einzelnen Videos lagen zwischen 17 % und 43 % Prozent. Die Fälle, wo die WER höher war, konnten wir auf eine schlechtere Audioqualität des Videos bzw. auf den spezifischen Dialekt der Sprechenden zurückführen (Pajić 2018). Da die Spracherkennungstechnologie auf der Deep-Learning-Methode¹⁸ beruht, können wir damit rechnen, dass die WER mit der Zeit immer besser und damit auch immer nützlicher für Übersetzer*innen im audiovisuellen Bereich wird. Aus diesem Grund ist es sinnvoll, die Forschungen, die die WER prüfen, regelmäßig zu wiederholen.

---

¹⁸Unter dem Begriff „Deep Learning“ (eng. für „tiefgehendes Lernen“) versteht man eine Methode der Informationsverarbeitung, bei der mehrere Ebenen der Repräsentation und Abstraktion gelernt werden, die zum besseren Verständnis des Bildes, Tons und Textes beim maschinellen Lernen beitragen. Je mehr die Systeme, die auf der Methode von Deep Learning beruhen, mit den neuen Inhalten gefüttert werden, desto raffinierter ihre Ergebnisse werden.

3. REZEPTIONSTHEORIE

3.1. GESCHICHTE DER REZEPTIONSTHEORIE

Die Wichtigkeit der Rezeptionstheorie für die Forschung von AVÜ und Untertiteln haben wir bei der Konferenz „Performing Translation. Translatorship in the 21st Century“ im Juni 2019 an der Universität Cork vorgestellt. Dabei haben wir versucht, Übersetzung als Performance zu verstehen. Wenn man bedenkt, dass eine Übersetzung ohne ihr Zielpublikum nicht existieren würde, könnte man sagen, dass das Papier, oder welches Instrument auch immer ein*e Übersetzer*in wählt, zu seiner/ihrer Bühne wird und sobald ein*e Rezipient*in beginnt, die Übersetzung zu konsumieren, sind die Scheinwerfer an. Diese Metapher wird angesichts der audiovisuellen Übersetzung noch realistischer, da vor den Untertiteln oder der Synchronisation echte Zuschauer*innen sitzen (Pajić 2019a).

Die Rezeptionstheorie kommt ursprünglich aus dem Bereich der Literaturkritik und hat sich Ende 1960er Jahre unter dem Begriff „Rezeptionsästhetik“ in Westdeutschland im Rahmen der Konstanzer Schule etabliert. Die Erforschung der Rezeption hat auf einen allgemeinen Perspektivenwechsel von der Beziehung zwischen dem/der Autor*in und seinem/ihrer Werk hin zur Beziehung zwischen dem Text und seinen Rezipient*innen hingewiesen. Während sich Michel Foucault mit den Fragen „Was ist Autor?“ und damit auch „Was ist Werk?“ beschäftigt hat (Fuko 2018: 63), hat Hans Robert Jauß seine Aufmerksamkeit dem Dialog zwischen dem Werk und seinem Publikum zugewandt. Im Dreieck, der aus dem Autor, seinem Werk und des Publikums besteht, stellt das Letztere, so Jauß, kein rein passives Mitglied dar, sondern auch die Energie, aus welcher Geschichte entsteht (Jauß 1978: 57). Das historische Wesen eines Kunstwerks sollte also nicht durch seine Entstehungsgeschichte oder durch eine einfache Beschreibung erläutert, sondern als ein dialektischer Prozess der Produktion und Rezeption behandelt werden (Ebda: 123). Foucault spricht aber auch indirekt über Rezeption, wenn er die Frage des Autors erforscht. Er schreibt über die sog. Diskursbegründer wie Marx oder Freud, die unendliche Diskursmöglichkeiten etabliert haben (Fuko 2018: 75). Ein Diskurs setzt einen dialektischen Prozess zwischen dem Werk und seinen Leser*innen voraus, was auf demselben Kurs wie Jauß' Rezeptionstheorie sein könnte.

Unter den wichtigsten Namen der Rezeptionstheorie sind ohne Zweifel der bereits erwähnte Hans Robert Jauß sowie Wolfgang Iser. Beide, Jauß und Iser, gelten als Gründer der Konstanzer Schule der Rezeptionstheorie. Hier werden wir ihre Ansätze und die Unterschiede zwischen ihnen kurz besprechen und auf einige Artikel, die Rezeption in der AVÜ erforschen, zurückblicken.

Für Jauß stellt Rezeption „die Erweiterung des semiotischen Systems dar, die zwischen der Entwicklung und der Korrektur eines Systems durchgeführt wird“. Jauß untersucht den Prozess der „kontinuierlichen Feststellung und Veränderung von Horizonten“. In dieser Untersuchung kann man die individuelle Variabilität der Reaktion mithilfe textueller und generischer Anhaltspunkte eliminieren und dann könnte man, zumindest theoretisch, einen „transsubjektiven Verstehenshorizont“ feststellen, der den „Einfluss des Textes“ bestimmt (Holub 2003: 61). Wenn wir davon ausgehen, dass Film ein polysemiotisches System ist, weil er Informationen über mehrere Kanäle überträgt (Đurović 2019: 233), wäre der Prozess der

Feststellung und Veränderung der Verstehenshorizonten der Zuschauer*innen etwas komplexer, als das der Fall mit Literatur ist. In der Forschung, die im praktischen Teil dieser Thesis folgt, werden wir trotzdem versuchen, diesen komplexen Prozess zu entfalten und daraus praktisch anwendbare Schlussfolgerungen zu ziehen.

Ein weiterer wichtiger Begriff in Jauß' Rezeptionstheorie ist der Erwartungshorizont, der aber, so Holub, nur undeutlich als ein intersubjektives System der Erwartungen, ein „Referenzsystem“ oder eine Denkweise, die ein hypothetisches Individuum in einen Text einbringen könnte, definiert wurde (vgl. Holub 2003: 59). Es gibt drei Möglichkeiten, so Jauß, wie wir den Erwartungshorizont der Rezipient*innen vorhersehen können: (1) durch bekannte Normen oder die immanente Poetik der Gattung, (2) durch implizite Beziehungen zu bekannten Werken der Literaturgeschichte und (3) durch den Gegensatz zwischen Fiktion und Wirklichkeit, zwischen der Poetik und der praktischen Funktion der Sprache (vgl. Jauß 1970). Diese drei Verfahren können auch in der Forschung der Rezeption in der AVÜ anwendbar sein. Im praktischen Teil dieser Thesis werden wir nochmals darauf zurückkommen.

Ein untrennbarer Teil von Jauß' Überlegungen zur Rezeptionstheorie ist der Begriff des ästhetischen Genusses. Im Gegensatz zu Roland Barthes, der „die Lust am Text“ auf *plaisir* (Vergnügen) und *jouissance* (Wollust) aufteilte, wobei das erste Gefühl mit einer angenehmen Lesepraxis und der zweite mit Verunsicherung der historischen, kulturellen, psychologischen Annahmen seiner Leser*innen, ihrer Geschmäcker, Werte, Erinnerungen und somit auch mit der beinahe sexuellen Lust verbunden ist (Barthes 1998: 14), erforscht Jauß den ästhetischen Genuss anders. Er wollte sich von der sog. Ästhetik der Negativität, derer Anhänger angeblich Barthes war, distanzieren und stellte zwei Punkte des ästhetischen Genusses fest:

1. **Hingabe** und
2. **Selbstgenuss im Fremdgenuss.**

Damit betont Jauß sowohl das Hin und Her zwischen dem Subjekt und Objekt als auch die Verbindung zwischen genießendem Verstehen und verstehendem Genießen. Er analysiert die drei fundamentalen Kategorien des ästhetischen Genusses: *poiesis* – die Lust, die aus der Anwendung der eigenen kreativen Fähigkeiten entsteht; *aisthesis* – ästhetische Wahrnehmung; *catharsis* – die kommunikative Komponente zwischen Kunst und ihrer Rezipient*innen (Holub 2003: 74-81). Für unsere Forschung ist in der ersten Linie ein allumfassendes Verständnis des audiovisuellen Inhalts von Seiten der Rezipient*innen wichtig. Die ästhetische Erfahrung, oder der ästhetische Genuss, wie Jauß sie nennt bzw. die Lust am Film, wenn wir auch Barthes paraphrasieren möchten, ist für uns weniger bedeutsam, da sie nicht unbedingt von der Qualität der Übersetzung abhängt. Zuschauer*innen eines Filmes entwickeln ihre ästhetische Erfahrung in Bezug auf den Film als Ganzes. Dabei können alle oder nur einige Elemente des Films als eines polysemiotischen Systems eine Rolle spielen und die Übersetzung ist nur eines dieser Elemente. Daher werden wir in unserer Forschung den ästhetischen Genuss zur Seite legen und uns primär mit der Verständlichkeit der Übersetzung beschäftigen.

Während Jauß zunächst von der Hermeneutik und besonders von Hans-Georg Gadamer beeinflusst war, hat sich die Phänomenologie auf Wolfgang Iser am deutlichsten ausgewirkt. Während sich Jauß eher für Fragen umfassender sozialer und historischer Natur interessierte, ging es bei Iser vor allem um den einzelnen Text und darum, wie die Leser*innen damit umgehen. Bei Jauß ging es um den Makrokosmos der Rezeption, bei Iser um den Mikrokosmos der Reaktion (Holub 2003: 83, Shi 2013: 982). Die Bedeutung soll für Iser ein Ergebnis der Interaktion zwischen dem Text und seinen Leser*innen sein. Ein literarischer Text ist für ihn eher eine Kombination des Textes und der Subjektivität der Leser*innen. Somit stellt ein Text für ihn ein „Skelett“ dar, der von den Leser*innen aktualisiert oder konkretisiert werden soll, so dass sie die „Leerstellen“ im Text mit ihrer Subjektivität füllen. Daher führt Iser den Begriff „impliziter Leser“ ein. Dieser Begriff vereinigt die Vorstrukturierung der potenziellen Bedeutung sowie die Verwirklichung dieses Potentials durch den Akt des Lesens (Holub 2003: 83-84).

Können wir also Iser für unsere Forschung paraphrasieren und unsere Befragten als „implizite Zuschauer*innen“ betrachten? Wir werden uns, wie oben schon genannt, in unserer Forschung mit der Verständlichkeit der Übersetzung des audiovisuellen Inhalts beschäftigen. Die Übersetzung in einem audiovisuellen Inhalt ist aber kein selbstständiges Werk und daher können wir sie nicht eigenständig betrachten und als das zu konkretisierende Skelett verstehen. Die Untertitel selbst sind in erster Linie da, um den visuellen und akustischen Inhalt des Films zu konkretisieren. Erst dann werden sie durch die Subjektivität der Zuschauer*innen konkretisiert. Aus diesem Grund können wir noch einmal behaupten, dass die Situation im Fall der Rezeption der AVÜ etwas komplexer ist, da es mehrere Faktoren gibt, die sich gegenseitig beeinflussen. In der Forschung können wir davon ausgehen, dass es für unsere Zuschauer*innen diejenigen Leerstellen gibt, die nicht durch den vorgegebenen audiovisuellen Inhalt gefüllt sind, können aber mithilfe der Übersetzung mehr oder weniger erfolgreich gefüllt werden, oder die Übersetzung kann dazu dienen, die potenziellen Bedeutungen an die Zuschauer*innen anzunähern.

Durch den Begriff „wandernder Blickpunkt“ erklärt Iser die Anwesenheit der Leser*innen im Text. Dafür, wie die Leser*innen einen Text rezipieren, ist die Tatsache wichtig, dass sie Bilder konstruieren. Da unterscheidet Iser zwischen Wahrnehmung, wenn das Objekt da ist, und Vorstellung, wenn das Objekt entweder nicht da ist oder nicht existiert, wobei das Letztere beim Lesen passiert (Holub 2003: 89-91). Wenn wir das so betrachten, können wir behaupten, dass es beim Gucken von unvertitelten audiovisuellen Inhalten jedoch eher um die Wahrnehmung geht, wobei die kulturspezifischen Inhalte und andere „Leerstellen“ eher durch die Vorstellung rezipiert werden können.

Als Antwort auf die etwas abstrakten Rezeptionstheorien von der Konstanzer Schule erschien in den 1970er Jahren die empirische Rezeptionstheorie. Eines der Ziele dieser Theorie war, den „echten“ statt den „impliziten Leser“ mittels empirischer Instrumente zu erforschen und damit die Mängel der Theorien von Jauß und Iser, die nicht in festen soziologischen Grundlagen wurzeln, zu korrigieren. Einer der Vertreter*innen der empirischen Rezeptionstheorie war Norbert Groeben. Um Rezeption eines Werks tatsächlich zu erforschen, hat Norbert Groeben einen empirischen Forschungsprozess vorgeschlagen, der die Kommunikationsfähigkeit des Werks misst. Kommunikationsfähigkeit sei, so Groeben, die Funktion der Vorhersehbarkeit der Zeichen (Groeben in Holub 2003: 137-140).

Im Rahmen des Ablaufdiagramms seiner empirischen Forschung (Groeben in Holub 2003: 137-138) schlägt Groeben vor, eine Hypothese durch die Anwendung einer der folgenden Techniken aus der Psychologie und Soziologie zu überprüfen:

1. **semantisches Differenzial** – eine indirekte Befragung darüber, inwiefern die Befragten einen Begriff mit bestimmten Merkmalen verbinden;
2. **freie Assoziation** – die Methode der freien Einfälle;
3. **Lückentexttest** – ein Test, in dem die Befragten die fehlenden Textteile ergänzen sollen;
4. **freie Kartensortierung** – eine Methode, die uns zeigt, wie die Befragten bestimmte Begriffe kategorisieren.

Dadurch, dass die Forscher*innen Variablen anpassen, können sie Änderungen beobachten und Daten sammeln. Nachdem sie die Daten evaluieren, können die Ergebnisse die Hypothese entweder bestätigen oder widerlegen. Dieses Verfahren soll, so Groeben, dazu führen, dass das Wissen über Literatur als einen kommunikativen Prozess akkumuliert und weiterentwickelt wird (Holub 2003: 139). Groebens Modell kann auch in unserer Forschung der Rezeption von AVÜ teilweise angewendet werden. Die Techniken, die Groeben hier vorschlägt, können in unseren Fokusgruppen als Instrumente für die Messung der Verständlichkeit der Übersetzung benutzt werden.

3.2. REZEPTIONSTHEORIE IM KONTEXT DER AUDIOVISUELLEN ÜBERSETZUNG

Einer der ersten Wissenschaftler*innen, der Forschungen über Rezeption im Bereich AVÜ vorgeschlagen hat, war Yves Gambier. In seinem Artikel „Perception and Reception of Audiovisual Translation: Implications and Challenges“ schreibt er, dass wir stärker über die Merkmale von AV-Medien und ihr Publikum nachdenken müssten (Gambier 2009: 56). Mit Blick auf die früheren wissenschaftlichen Werke von Kovačić und Chesterman bietet Gambier drei Typen der Rezeption (die drei R-s) an, und zwar:

1. **Rückmeldung** (*response*) – die Wahrnehmungsdekodierung
2. **Reaktion** (*reaction*) – der psycho-kognitive Aspekt (Lesbarkeit oder: welches gemeinsame Wissen man voraussetzen soll, damit die Kommunikation erfolgreich wird);
3. **Rückwirkung** (*repercussion*) – der Einstellungsaspekt (Vorhaben und Gewohnheiten von Zuschauer*innen) sowie die soziokulturelle Dimension, die den Rezeptionsprozess beeinflusst (Werte, Ideologie, die Darstellung des Anderen) (Gambier 2009: 53-54).

Wenn wir Rezeption der audiovisuellen Inhalte in einer Fokusgruppe erforschen möchten, sollen wir alle bisher erwähnten Theorien und Forschungsvorschläge berücksichtigen und ein mögliches Modell daraus erstellen. Ein guter Ausgangspunkt wäre das Modell von Groeben, das wir für die Forschung der Übersetzung eines audiovisuellen Inhalts ausarbeiten müssten. Im empirischen Teil, der in Fokusgruppen durchgeführt wäre, könnten die drei R-s von Gambier gute Ausgangspunkte für die Gespräche mit den Befragten sein. Auf alle diese Begriffe kommen wir im Kapitel 5. Methodologie wieder zurück und beschäftigen uns damit tiefgründiger.

4. ÜBERSETZUNGSTHEORIEN UND UNTERTITELUNG

In diesem Kapitel werden wir auf mehrere Übersetzungstheorien zurückblicken und darin nach potenziellen Strategien und Techniken suchen, welche die Arbeit der Untertitler*innen sowie die Erfahrung der Zuschauer*innen verbessern könnten. Eine detaillierte Analyse in dieser Hinsicht haben wir in serbischer Sprache bei der Konferenz „Jezici i kulture u vremenu i prostoru“ im November 2018 in Novi Sad und im darauffolgenden gleichnamigen Konferenzband vorgestellt (Pajić 2019b). Dieses Kapitel geht teilweise von dieser Analyse aus, stellt jedoch eine erweiterte Version dieses Artikels dar.

4.1. ÄQUIVALENZDISKUSSION UND UNTERTITELUNG

4.1.1. ÄQUIVALENZDISKUSSION IN DER TRANSLATIONSWISSENSCHAFT

Obwohl der Begriff der Äquivalenz in der Translationswissenschaft in unterschiedlichen Kontexten und mit unterschiedlichen Bedeutungen verwendet wird, wird er in der Fachliteratur oft gebraucht, um Gleichheit der bestimmten Aspekte im Ausgangs- und Zieltext zu bezeichnen, „wobei das ungeklärte Verhältnis zwischen Textganzem und einzelnen Übersetzungseinheiten ein inhärentes Problem darstellt“ (Stolze 2018: 145). Đurović bezeichnet Äquivalenz als eine Relation zwischen dem Ausgangs- und Zieltext, die in der jeweiligen Kultur auf ranggleicher Ebene die gleiche kommunikative Funktion erfüllt (Đurović 2019: 121).

Von der Bibelübersetzung ausgehend hat Nida zwei Arten von Äquivalenz definiert: dynamische und formale. Während die dynamische Äquivalenz uns hilft, die Natürlichkeit der Sprache in einer Übersetzung zu erreichen und uns am Zieltext zu orientieren, sind bei der formalen Äquivalenz sowohl der Inhalt als auch die Form der Botschaft wichtig und dabei orientiert sich der/die Übersetzer*in an den Ausgangstext. Da Nida der dynamischen Äquivalenz Vorrang gibt, weil der/die Rezipient*in dabei kein kulturelles Vorwissen der Ausgangssprache haben muss (Nida 1964: 159 in Stolze 2018: 121), führt er zum ersten Mal die Rezipient*innen als einen außersprachlichen Übersetzungsfaktor „ins Spiel“ ein (Stolze 2018: 145). Kritiker von Nidas dynamischer Äquivalenz sehen das aber als Unterschätzung der Rezipient*innen und ihrer Fähigkeiten, die Botschaft zu dekodieren (Newmark 1981: 51 in Deckert 2013: 77).

Obwohl Untertitelung von einer ganzen Reihe der außersprachlichen Faktoren beeinflusst wird, sind die Zuschauer*innen diejenigen, denen die Untertitel untergeordnet sein sollten. In dem Sinne könnte man sagen, dass es wichtig ist, dass die Übersetzung treu der dynamischen Äquivalenz bleibt und die Natürlichkeit der Zielsprache beibehält, so dass die Übersetzung der Spontaneität der gesprochenen Sprache begleiten kann. Da eine der Grundvoraussetzungen der Untertitelung allerdings das Beibehalten des Rhythmus der gesprochenen Sprache ist, stellt es sich heraus, dass die formale Äquivalenz fast ebenso wichtig ist, und zwar genau wegen des Erlebnisses der Zuschauer*innen. Es ist leider nicht

möglich, diesem Rhythmus immer zu folgen, vor allem weil sich die Satzkonstruktionen in zwei Sprachen oft stark voneinander unterscheiden.

Koller nennt fünf Arten der Übersetzungsäquivalenz, die sich danach unterscheiden, an welchen Sachverhalten und Bezugsrahmen des Ausgangstextes sie sich orientieren:

1. **denotative** Äquivalenz orientiert sich am außersprachlichen Sachverhalt, der im Text vermittelt wird;
2. **konnotative** Äquivalenz orientiert sich an den Konnotationen, die durch die Art der Verbalisierung vermittelt werden;
3. **textnormative** Äquivalenz orientiert sich an den Text- und Sprachnormen, die für bestimmte Texte und Gattungen gelten;
4. **pragmatische** Äquivalenz orientiert sich an potenzielle Rezipient*innen des Textes;
5. **formale** Äquivalenz orientiert sich an bestimmten „formal-ästhetischen“, „sprachspielerisch-sprachthematisierenden“ und „individualistischen“ Eigenschaften des Ausgangstextes (Koller 1979: 187).

4.1.2. UNTERTITELUNG AUS DER SICHT DER ÄQUIVALENZDISKUSSION

Wenn wir Untertitelung durch Kollers Aufteilung der Äquivalenz betrachten, können wir nicht behaupten, dass alle diese Arten der Äquivalenz dabei gleich wichtig sind. Sie kommen alle unterschiedlich häufig vor, einige sind aber im Übersetzungsprozess stärker vertreten. Bei der Untertitelung ist die denotative Äquivalenz fast gar nicht zu finden, da die außersprachlichen Elemente in den audiovisuellen Inhalten anders als im Text rezipiert werden. Die textnormative Äquivalenz ist kein Thema im audiovisuellen Bereich, da die sprachlichen Normen und Regeln, die für Untertitel gelten, anders bestimmt werden. Anstelle einer textnormativen Äquivalenz könnten wir im Fall von Untertitelung möglicherweise von einer technischen Äquivalenz sprechen, die sich auf die Synchronisierung der Untertitel mit dem gesprochenen Dialog und mit den visuellen Elementen beziehen würde.¹⁹ Die formale Äquivalenz im Sinne, in dem Koller sie definiert, kann bei der Untertitelung von Sprachspielen, Kulturspezifika oder von einigen Humorformen vorkommen.²⁰ Die konnotative Äquivalenz bezieht sich bei Koller z. B. auf die Übersetzung der Stilschicht, der Soziolekte oder Dialekte. Bei der Untertitelung wird mit diesen Kategorien unterschiedlich umgegangen, sie werden jedoch in den Forschungen ständig besprochen. Die pragmatische Äquivalenz ist vielleicht die meistverwendete Art der Äquivalenz bei der Untertitelung. Diese Art der Äquivalenz zielt darauf ab, dass die Übersetzung ihre kommunikative Funktion erfüllt

---

¹⁹ Eine ausführliche Darstellung der technischen Merkmale ist im Kapitel 2. Begrifflichkeit auf den Seiten 15-19 zu finden.

²⁰ Unterschiedliche Meinungen darüber, wie Untertitler*innen mit diesen Kategorien umgehen sollen, sind im Kapitel 2. Begrifflichkeit auf den Seiten 20-27 zu finden.

(Đurović 2019: 121). Um sie zu erreichen, muss der/die Übersetzer*in zunächst die Verstehensfähigkeiten seiner Rezipient*innen voraussetzen. Die Frage, wie dies bestimmt wird und was dabei verloren gehen kann, bleibt nicht einheitlich beantwortet und wird zum Thema des praktischen Teils dieser Thesis.

Gottlieb behauptet, dass die Äquivalenz bei der Untertitelung auf der Sprechaktebene zu suchen ist, was Fawcett als eine „große Behauptung“ nennt und ihre Begründung in Frage stellt (Fawcett 1996: 74). Trotzdem bleibt Gottlieb auch später bei dieser Behauptung, da Untertitel seiner Meinung nach nur eine fragmentäre Übersetzungsform sind, weil sie nur lexikalische und syntaktische Merkmale eines Dialogs darstellen. Da es bei Untertitelung keine Möglichkeit gibt, Fußnoten oder andere Hilfsmittel zu benutzen, werden sich Zuschauer*innen selbstverständlich mindestens teilweise auf audiovisuelle Erscheinungen verlassen, was auch dann hilft, so Gottlieb, wenn sich die Ausgangs- und Zielsprache voneinander stark unterscheiden (Gottlieb 2001: 169).

Bei der praktischen Untertitelungsarbeit greift man oft auf die Beibehaltung der formalen Äquivalenz, wie Nida sie definiert, oder der pragmatischen, wenn wir uns lieber auf Kollers Aufteilung orientieren möchten. Wahrscheinlich ist das so aufgrund der räumlichen (die Länge eines Untertitels) und zeitlichen (die Dauer eines Untertitels) Beschränkungen²¹, mit denen die Übersetzer*innen sich auseinandersetzen müssen, aber auch aufgrund der kurzen Fristen, die in der Film-, Fernseh- und Marketingindustrie häufig vorkommen. Trotzdem trauen sich aufmerksame Zuschauer*innen oft, ihr Bedürfnis nach besseren Übersetzungen im Film und Fernsehen zu äußern, sie bemerken Fehler und Abweichungen und sind sich dessen bewusst, dass eine schlechte oder eine Übersetzung, die nicht gut genug ist, einen schlechten Eindruck über den Inhalt als Ganzes hinterlassen kann. Und, um Nornes' Worte zu benutzen, haben viele das Kino mit dem Wunsch verlassen, den Übersetzer umzubringen (Nornes 1999: 17). Umso wichtiger sind die Forschungen, die sich mit dem Erlebnis der Zuschauer*innen befassen und die uns auf das eventuelle Bedürfnis nach den besseren, sorgfältiger erstellten und der Zielkultur besser angepassten Untertitel hinweisen könnten. In dem Sinne sind wir der Meinung, dass die Bestrebung nach einer dynamischen Äquivalenz, wie Nida sie beschreibt, beim Untertiteln nicht vergeben werden sollte, sowie dass Kollers konnotative und formale Äquivalenz eine genauso wichtige Rolle wie die pragmatische beim Untertiteln spielen sollen.

4.2. OVERT/COVERT TRANSLATION UND ÜNTERTITELUNG

4.2.1. MERKMALE VON OVERT/COVERT TRANSLATION

Die Begriffe „*overt translation*“ (eng. für: „offene Übersetzung“) und „*covert translation*“ (eng. für: „verborgene Übersetzung“) wurden in die Translationswissenschaft von House eingeführt. Es gibt klare Parallelen zwischen diesen zwei Begriffen auf der einen und den zwei Äquivalenztypen von Nida auf der anderen Seite: Eine offene Übersetzung ist nämlich eine

---

²¹ Mehr zu diesen Beschränkungen und anderen technischen Merkmalen ist im Kapitel 2. Begrifflichkeit auf den Seiten 15-19 zu finden.

Übersetzung, die die Merkmale der Ausgangskultur beibehält, während das Ziel einer verborgenen Übersetzung ist, Funktionsäquivalenz mit dem Original herzustellen. Während eine offene Übersetzung die Funktion des Ausgangstextes in der Ausgangskultur auf einer anderen Sprache zeigt, imitiert die verborgene Übersetzung die Funktion des Ausgangstext in einem anderen Diskursrahmen, wobei sie einen sog. „Kulturfilter“ nutzt (House 1997: 29 in Stolze 2018: 83).

4.2.2. UNTERTITELUNG AUS DER SICHT VON *OVERT/COVERT TRANSLATION*

Fawcett behauptet, dass die AVÜ immer und ausnahmslos als „*overt translation*“ verstanden werden soll. Die Begründung dafür bietet er in der Tatsache, dass man, wenn man einen übersetzten, egal ob Untertitelten oder synchronisierten, Film sieht, mit den „eigenen Augen“ sehen kann, dass es nicht um einen Ausgangstext geht. Etliche Versuche, den Soziolekt aus dem Ausgangstext in den Untertiteln zu imitieren, findet er übertrieben und zu gewagt, weil sie von den Zuschauer*innen die Anstrengung der sog. „mentalen Oralisierung“ des gelesenen Textes anfordern (Fawcett 1996: 75-78).

Allerdings bezeichnet Fawcett die Tendenz der Standardisierung der Übersetzungssprache, die er bei Hesse-Quak findet, als eine Falle (Ebda: 75). Wir könnten aber sagen, dass er selbst durch die oben genannten Behauptungen in eine solche Falle geriet.

Obwohl diese Behauptung von Fawcett durch Anführung von den Beispielen der gescheiterten Versuche bestätigt werden könnte, lässt dieses Feld viel Spielraum für weitere Forschungen, die als wichtige Faktoren Typ und Genre des audiovisuellen Inhalts sowie das Zielpublikum mit einbeziehen können. Radikales Wegwerfen aller Versuche, Kulturspezifika, Dialekte und Soziolekte der Zielsprache anzupassen würde zur Vereinfachung und Farblosigkeit der Übersetzungssprache führen, was keinesfalls dem Erlebnis der Zuschauer*innen beitragen würde.

4.3. SKOPOSTHEORIE UND UNTERTITELUNG

4.3.1. MERKMALE DER SKOPOSTHEORIE

Die Skopostheorie geht vom Begriff „Skopos“ aus, der einen Zweck, ein Ziel oder eine Funktion bezeichnet, und betrachtet Übersetzung als eine Handlung, die einen bestimmten Zweck erfüllen soll. Dieser Zweck sei der Hauptfaktor, von dem die Natur der Übersetzung abhängt (Reiß/Vermeer 1984: 96 in Stolze 2018: 253). Katharina Reiß und Hans J. Vermeer sehen Übersetzen als einen interkulturellen Transfer an und positionieren den Begriff der Äquivalenz auf die Ebene des Textes und seiner Funktion. Auf diese Weise führen sie zum ersten Mal außersprachliche Faktoren in die Translationswissenschaft ein (Stolze 2018: 257). Übersetzen stellt also nicht nur reine Transkodierung der Wörter und Sätze aus der Ausgangs- in die Zielsprache dar. Beim Übersetzen geht es eher um eine komplexe Handlung, durch die der/die Übersetzer*in über den Ausgangstext in neuen Funktions-, Kultur- und Sprachumständen berichtet und versucht, ihn so viel wie möglich formal zu imitieren

(Vermeer 1986: 33). Mit ihrer „allgemeinen Translationstheorie“ haben Reiß und Vermeer versucht, sich von der traditionellen Übersetzungswissenschaft abzugrenzen, neue Begriffe zu definieren und integrativ zu arbeiten, wobei sie den Begriff „Translation“ als einen Oberbegriff für Übersetzen und Dolmetschen eingeführt haben (Đurović 2019: 62).

Die Skopostheorie lehnt die „Beständigkeit der Situation“ ab, indem sie behauptet, dass sich die Funktion der Übersetzung ändert, weil der übersetzte Text immer in einer anderen Situation rezipiert wird. Das Ziel der Skopostheorie ist also, in ihren theoretischen Rahmen auch diejenigen Übersetzungen zu umfassen, deren Funktion sich von der Funktion des Ausgangstextes unterscheidet. Die entsprechenden Verfahren erkennt Stolze in der AVÜ (Stolze 2018: 255).

4.3.2. UNTERTITELUNG AUS DER SICHT DER SKOPOSTHEORIE

Wenn wir die Vielfältigkeit der Funktionen, die audiovisuelle Inhalte haben könnten, in Betracht ziehen, können wir feststellen, dass die Skopostheorie uns einerseits einen guten theoretischen Rahmen für die weiteren Forschungen im Bereich der AVÜ anbietet und andererseits darauf hindeutet, dass wir uns beim Untertiteln zuallererst mit der Frage befassen müssten, wer das Publikum des untertitelten Inhaltes sein wird und um welches Genre es geht, damit wir eine entsprechende Übersetzungsstrategie auswählen könnten.

Die Unbeständigkeit der Situationen, in denen die AVÜ rezipiert wird, sowie die Kurzlebigkeit der AVÜ selbst sind die Merkmale, welche die Forschung in Grenzen der traditionellen Übersetzungstheorien deutlich erschweren. Wenn wir aber jede Anwendung der AVÜ als einen Skopos ansehen, können wir die Funktionalität einer solchen Übersetzung und ihre Rezeption erforschen und damit wichtige Einblicke gewinnen.

4.4. TEXTTYPOLOGIE, PROTOTYPOLOGIE DER TEXTE UND UNTERTITELUNG

4.4.1. MERKMALE DER TEXTTYPOLOGIE UND IHRE BEDEUTUNG FÜR DIE AVÜ

An einer ähnlichen Linie wie Skopostheorie beschäftigte sich Katharina Reiß mit den unterschiedlichen Texttypen, die im Übersetzungsprozess unterschiedlich behandelt werden sollten. Die dualen Aufteilungen auf pragmatische und literarische Übersetzung²² findet Reiß begründet, aber ungenügend, da sich die beiden Kategorien auf Texte beziehen, die weiter auf viele Arten aufgeteilt werden können. Daher ist für sie die Entwicklung einer Texttypologie mit dem Zweck, entsprechende Übersetzungstechniken auszuwählen, nicht nur begründet, sondern auch notwendig (Reiß 1981: 76-77).

Dabei schränkt sich Reiß nicht nur auf die syntaktisch-semantische Satzebene ein, sondern betrachtet den Text als ein größeres Ganzes und differenziert die Texte auf eine

---

²² Eine solche Aufteilung finden wir bei Koller, der Texte auf Fiktiv- und Sachtexte aufteilt (Koller in Đurović 2019: 54-55).

abstraktere Art und Weise. Aufgrund des Bühlerschen Organon-Modells der Sprache teilt sie die Texte auf inhaltsbetonte²³, formbetonte²⁴ bzw. appellbetonte²⁵. Etwas später fügt sie auch den „audiomedialen“ Text hinzu, der „auf außersprachliche (technische) Medien und nichtsprachliche Ausdrucksformen graphischer, akustischer und optischer Art“ angewiesen ist (Reiß 1971: 49 in Stolze 2018: 156-157). In der neueren Literatur wird als der vierte Texttyp der subsidiäre Text angeführt, dessen Hauptmerkmal ist, dass er eine Hilfsrolle spielt. Diesem Typ gehören, so Reiß, Texte für Radio und Fernsehen, Texte, die in sich Sprache und Musik vereinigen, sowie Texte fürs Theater. Obwohl sich diese Texte schon genug voneinander unterscheiden, behauptet Reiß, dass es nicht genug wäre, sie weiter aufzuteilen, weil man ihre Hilfsfunktion immer in Betracht ziehen müsste (Reiß 1981: 86-88).

Nicht nur führt damit Reiß audiovisuelle Inhalte in die Translationswissenschaft ein, sondern sie gibt uns einen wichtigen theoretischen Rahmen, der uns als Ausgangspunkt für weitere Forschungen der AVÜ dienen könnte. Sie geht zwar, so Gambier, über diese „terminologische Anspielung“ nicht wirklich hinaus (Gambier 2004: 169), bietet uns aber einerseits den Begriff der „audiomedialen Texte“ an, der weiter ausgearbeitet werden könnte, und führt andererseits die Hilfsfunktion als Hauptmerkmal eines Textes. Dies ist bedeutend, weil es uns ermöglicht, die Funktion der audiovisuellen Übersetzung besser zu verstehen. AVÜ soll als Unterstützung zum Verständnis eines audiovisuellen Inhalts dienen. Sie soll Hilfe leisten und nicht die Rolle des audiovisuellen Inhalts vollkommen übernehmen. Insofern ist es von hoher Bedeutung für die Forschung der AVÜ, die Rezipient*innen und ihren Umgang mit dem audiovisuellen Inhalt zu berücksichtigen.

4.4.2. MERKMALE DER PROTOTYPOLOGIE DER TEXTE UND IHRE BEDEUTUNG FÜR DIE AVÜ

Im Gegensatz zur Reiß' Texttypologie schlägt Snell-Hornby eine Prototypologie der Texte vor, in der sie versucht, die „starrten Kategorisierungen“ zu überwinden (Snell-Hornby 1988 in Stolze 2018: 231). Basierend auf dem Begriff eines „Prototyps“, der aus der Kognitionspsychologie stammt, entwickelt Snell-Hornby ein Modell, das aus den Schichten besteht, die keine klaren Grenzen zwischeneinander haben. Nach diesem Modell soll der/die Übersetzer*in von der Textsorte ausgehen, das Thema des Textes bestimmen und dann tiefer in die Übersetzungsproblematik sowie in textlinguistische und phonetische Fragen eintauchen.

Dieser Ansatz könnte auch für die Forschung der AVÜ nützlich sein, da audiovisuelle Inhalte ebenso schwierig in grob definierte thematische Gruppen zu kategorisieren sind. Der

---

²³ Die Funktion eines inhaltsbetonten Textes ist die Darstellung eines Inhalts und die Dimension seiner Sprache ist logisch. In diesem Fall wird eine sachgerechte Übersetzungsmethode empfohlen.

²⁴ Die Funktion eines formbetonten Textes ist die Art und Weise, wie der Inhalt ausgedrückt wird und die Dimension seiner Sprache ist ästhetisch. Für diesen Texttyp wird eine autorgerechte Übersetzungsmethode empfohlen.

²⁵ Ein appellbetonter Text hat die Funktion, einen Appell zu übermitteln und die Dimension seiner Sprache ist dialogisch. Hier empfiehlt Reiß eine appellgerechte Übersetzungsmethode.

Übersetzungsverfahren, den Snell-Hornby in ihrem Modell voraussetzt, ähnelt dem Verfahren, der für die AVÜ notwendig ist, um den audiovisuellen Inhalt adäquat zu übersetzen.

4.5. „SCENES AND FRAMES“ UND UNTERTITELUNG

4.5.1. MERKMALE DER SCENES-AND-FRAMES-THEORIE

Der Begriff „Prototyp“, der den Vertreter einer Kategorie mit einem fokalen Mittelpunkt und verflochtenen Rändern bezeichnet (Stolze 2018: 238), wurde auch als Ausgangspunkt für die Scenes-and-Frames-Theorie genommen. Nach dieser Theorie verfügt man über eine gewisse Menge an Schemata, die man zur Deutung eigener Erfahrungen nutzt und in einzelnen Fällen anwendet. *Scene* stellt ein „Bild von Welt“ im Kopf eines Menschen dar, während *Frame* für die sprachliche Kodierung als „Form des organisierten Wissens“ mit dem Konzept als Bedeutungsinhalt steht (Ebda. 238). Zur Kommunikation und zum Verstehen kommt es, wenn man zuerst aus der eigenen Erfahrung bzw. aus der Situation, die ihm persönlich bedeutend ist (*Scene*), den Zugang zu jeder linguistischen Form (*Frame*) findet. Danach werden Scenes und Frames durcheinander aktiviert und schaffen Assoziationen (Fillmore 1977: 63).

Der/die Übersetzer*in wird in diesem Prozess als kreative*r Empfänger*in betrachtet: er/sie bearbeitet die Informationen aus dem Frame, bringt sein/ihr eigenes prototypisches Weltwissen ein und schafft eigene Scenes hinter dem Text (Vannerem/Snell-Hornby 1986: 192 in Stolze 2018: 241).

4.5.2. UNTERTITELUNG AUS DER SICHT DER SCENES-AND-FRAMES-THEORIE

Hier können wir auf die Besonderheit der AVÜ, die Heike Jüngst betont, zurückgreifen. Jüngst weist darauf hin, dass das Ausgangsmaterial während des Übersetzungsprozesses geändert wird, aber dass Teile davon erhalten bleiben können oder dass wir sie durch zusätzliches Material ergänzen oder mit ihm kombinieren könnten (Jüngst 2010: 11). Ein Film oder ein anderer audiovisueller Inhalt beinhaltet also bereits das originale Bild (*Scene*) und oft auch den Originalton. Daher wird oft die Frage gestellt, ob die Rolle der Übersetzer*innen bei der AVÜ genauso anspruchsvoll wie bei den anderen Übersetzungsformen ist, in denen das Originalmaterial nicht vorliegt, oder ob dieser Umstand jedoch ihren Job erschwert. Schaffen Übersetzer*innen bei der AVÜ tatsächlich die neuen „Szenen“ oder passen sie nur die Form („Frame“) an? Diese Fragen sind zwar nicht eindeutig zu beantworten, sie betonen aber einen wichtigen Aspekt, der bei der AVÜ nicht zu vernachlässigen ist.

Da sich die Scenes-and-Frames-Theorie mit dem Prozess des Verstehens eines übersetzten Textes beschäftigt, ist sie ebenfalls für unsere Forschung der Rezeption der Untertitelung relevant. Das Konzept von Scenes und Frames kann uns helfen, das Erlebnis der Rezipient*innen besser zu verstehen und sie zu analysieren. Die Scenes-and-Frames-Theorie versteht aber auch die Übersetzer*innen als „kreative Empfänger*innen“, die einerseits die vom Frame gelieferten Informationen verarbeiten und andererseits ihr eigenes

prototypisches Weltwissen einbringen, um ihre eigenen Szenen hinter dem Text zu schaffen (Đurović 2019: 61). Damit öffnet sich auch ein neuer Blickwinkel, aus dem Übersetzer*innen als Rezipient*innen angesehen werden. Wie rezipiert der/die Übersetzer*in einen Text oder einen audiovisuellen Inhalt, der übersetzt werden soll? Könnten mögliche Antworten auf diese Frage ein neues Licht auf den Übersetzungsprozess werfen und uns sogar weiterhelfen, die Rezeption der Übersetzung zu analysieren? Wir würden uns freuen, wenn Translatolog*innen diese Themen für ihre künftigen Forschungen spannend finden und wenn sie sich von den hier vorgestellten Überlegungen inspirieren lassen würden.

4.6. RELEVANZTHEORIE UND UNTERTITELUNG

4.6.1. MERKMALE DER RELEVANZTHEORIE

Der Ausgangspunkt für die Relevanztheorie ist der Gedanke, dass die Menschen fähig sind, aus dem Verhalten ihres Gegenübers Schlüsse zu ziehen, ihn zu „verstehen“ (Sperber/Wilson 1986: 54f in Stolze 2018: 334). Ende 1980er und Anfang 1990er Jahre versuchte der Linguist und Translatologe Ernst-August Gutt, diese Theorie als das, was er „allgemeine Übersetzungstheorie“ nennt, zu verwenden (Gutt 1989: 249). Er bemerkt jedoch, dass sprachliche Bedeutungen und kognitive Propositionen nicht immer identisch seien und dass daher der Kontext zur Deutung sehr wichtig sei (Gutt 2000: 26 in Stolze 2018: 334). Die entscheidende Frage für die Kommunikation ist dann, wie kommt es, dass die Zuhörer*innen die richtige Intention ihrer Gesprächspartner*innen erkennen können. Gutt behauptet, dass man das nach dem Prinzip der „optimalen Relevanz“ tut: der/die Empfänger*in wählt intuitiv die relevanteste Deutung, und die Botschaft wird so formuliert, dass sie mithilfe einer minimalen mentalen Anstrengung gedeutet werden kann (Ebda: 334).

Hier wird allerdings der ideale Fall beschrieben, in dem angenommen wird, dass jede Person genau das ausspricht, was er/sie meint. Da es in der Realität oft anders ist, unterscheiden wir zwischen einem deskriptiven und einem interpretativen Sprachgebrauch. Gutt definiert Übersetzen als einen „interlingualen interpretativen Gebrauch“ (Ebda: 336). In seinen späteren Artikeln betont er, dass der Übersetzer des kognitiven Umfelds des Autors und des Rezipienten bewusst sein muss und diese Umfeldler „metarepräsentieren“ soll (Stolze 2018: 337). Die Perspektive des Letzteren soll besonders im Fall der AVÜ relevant sein, da die unterstützende Rolle einer audiovisuellen Übersetzung das Erlebnis ihrer Zuschauer*innen (d. h. Rezipient*innen) in den Vordergrund rückt. Insoweit ist die Forschung der Rezeption in diesem Bereich wichtig und die Relevanztheorie ist eine weitere Säule, die den theoretischen Rahmen dazu stützt.

Stolze bemerkt, dass die Relevanztheorie keine Antwort auf die Frage bietet, ob es Unterschiede zwischen dem Verstehen von gesprochenen auf der einen und geschriebenen Aussagen auf der anderen Seite gibt (Ebda: 337), was besonders wichtig für Untertiteln sein könnte, vor allem in den Fällen, wo das Publikum die Ausgangssprache teilweise versteht, sowie wenn Untertitel als ein Mittel zum Fremdsprachenlernen benutzt werden.

4.6.2. UNTERTITELUNG AUS DER SICHT DER RELEVANZTHEORIE

Wenn wir aber die AVÜ und besonders Untertitelung aus der Sicht der Relevanztheorie betrachten möchten, müssen wir auch die früheren Versuche, AVÜ mit der Relevanztheorie zu verknüpfen, die Anfang 2000er erschienen sind, berücksichtigen. Einer davon kommt von Łukasz Bogucki. Neben den normativen, konventionellen und technischen Beschränkungen sieht Bogucki Relevanz als eine „Metabeschränkung beim Untertiteln“, wobei alle Übersetzungshandlungen durch ihre Vielseitigkeit bedingt sind (Bogucki 2004: 86-87). Aufgrund dessen bietet Bogucki eine Reihe von Strategien an, deren Klassifizierung er selbst als „weder endgültig noch definitiv festgestellt“ bezeichnet (Deckert 2013: 98). Diese umfassen viele von den schon bekannten Übersetzungsstrategien, die für Untertitelung empfohlen werden, wie z. B. Verdichtung, Substitution oder Explikation²⁶, aber auch spezifisch bestimmte Strategien wie Dezimierung, Namenlöschung, flektierende Verdichtung, Strukturierung, Modulierung u. a.

Diese Strategien, so Bogucki, bespiegeln stets die Suche nach Lösungen, die möglicherweise Abweichungen vom Ausgangstext und Übersetzungsverluste mit sich bringt (Ebda). Wir finden jedoch, dass die Aufgabe der Translatolog*innen in diesem Fall nicht die Suche nach expliziten Lösungsoptionen sein soll, sondern dass sie einen breiten theoretischen Freiraum für neue empirische Forschungen und für die künftige praktische Arbeit schaffen sollen. Diese Dissertation kann dies etwa nicht allein tun. Sie kann aber eine der Anregungen und Wegweiser sein, in welche Richtung sich die translatologischen Forschungen bewegen könnten.

4.7. DIE PARISER SCHULE UND UNTERTITELUNG

4.7.1. MERKMALE DER PARISER SCHULE

Die Pariser Schule und ihre Hauptvertreterinnen, Danica Seleskovich und Marianne Lederer, beschäftigten sich vor allem mit Dolmetschen. Da die gesprochene Sprache eine wichtige Rolle bei der AVÜ spielt, finden wir, dass für die wissenschaftliche Forschung in diesem Bereich notwendig wäre, auch die Pariser Schule in Betracht zu ziehen.

Der Prozess des Dolmetschens besteht im Prinzip aus dem spontanen Verstehen der Aussage und dem Ausdrücken dieser Aussage auf einer anderen Sprache. Dies geht in drei Phasen vor:

- 1. Verstehen**
- 2. Deverbalisierung**
- 3. zielsprachliche Wiedergabe** (Stolze 2018: 318).

---

²⁶ Eine ausführliche Diskussion über die Übersetzungsstrategien, welche von den verschiedenen Translatolog*innen empfohlen werden, ist im Kapitel 2. Begrifflichkeit auf den Seiten 20-27 zu finden.

Die Forschungen der Pariser Schule basieren auf dem Unterschied zwischen der sprachlichen Bedeutung und dem nonverbalen Sinn (Salama-Carr 2009: 145). Jeder Text besteht aus einem Minimum expliziter Sprachelemente, hinter denen sich Implizites verbirgt. Den Sinn übersetzen heißt, dieses Implizite übersetzen (Đurović 2019: 63). Dies passiert in der Phase der Deverbalisierung, die, so Đurović, den Dreh- und Mittelpunkt dieser Theorie darstellt und in der sich der/die Dolmetscher*in vom Wortlaut lösen und den Sinn übertragen muss, indem er/sie sich nicht Wörter, sondern Sinneinheiten merkt (Ebda: 64).

4.7.2. UNTERTITELUNG AUS DER SICHT DER PARISER SCHULE

Da im Fall der audiovisuellen Inhalte die nonverbalen Elemente eine wichtige Rolle beim Verstehen spielen, könnte der theoretische Rahmen der Pariser Schule ein guter Ausgangspunkt für empirische Forschungen über die Wichtigkeit der nonverbalen Elemente für die Zuschauer*innen sein. Die Pariser Schule stellt aber die Übersetzer*innen in den Vordergrund ihrer Forschungen und wir befassen uns hier in erster Linie mit den Rezipient*innen der Übersetzung. Wie das jedoch der Fall bei der Scenes-and-Frames-Theorie war (S. 45-46), können wir auch in dieser Theorie davon ausgehen, dass die Dolmetscher*innen als kreative Rezipient*innen verstanden werden. Es geht darum, dass sie den Ausgangstext richtig verstehen, um seinen Sinn richtig übertragen zu können. Dolmetscher*innen befinden sich teilweise in einer ähnlichen Situation wie die Rezipient*innen der audiovisuellen Inhalte: Die Inhalte, die diese beiden Gruppen rezipieren, sind ephemersch und ob sie richtig verstanden werden, hängt von den Faktoren wie Vorwissen, Sprachkompetenzen, breitere Zusammenhänge, in denen der Inhalt rezipiert wird, ab. Vielleicht können wir auch so weit gehen und voraussetzen, dass Rezipient*innen eines audiovisuellen Inhalts eine unbewusste Phase der Deverbalisierung ebenfalls erleben. Eine solche These könnte den Ausgangspunkt für eine interdisziplinäre psycholinguistisch-translatologische Forschung darstellen und könnte zwar nicht im Mittelpunkt dieser Dissertation stehen, kann aber beim praktischen Teil der Arbeit mitgedacht werden.

4.8. THEORIE DER POLYSYSTEME UND UNTERTITELUNG

4.8.1. MERKMALE DER THEORIE DER POLYSYSTEME

Die Theorie der Polysysteme betrachtet literarische Werke als eigenständige Netzwerke oder „Systeme“ (Jones 2009: 156). Sie wurde vom israelischen Linguist Itamar Even-Zohar auf der Grundlage seiner Arbeit an der hebräischen Literatur entwickelt (Shuttleworth 2009: 197). Nach dem Modell, das Even-Zohar entwickelte, stellt ein Polysystem ein heterogenes, hierarchisiertes Konglomerat (oder System) der Systeme dar, die einander beeinflussen, um zu einem dauerhaften, dynamischen Evolutionsprozess im Rahmen des Polysystems als Ganzen zu führen (Ebda).

Literatur als System gehört bereits einem größeren soziokulturellen Polysystem und ist in der ständigen Interaktion mit den anderen Systemen aus dieser Gruppe. Andererseits

besteht Literatur aus einer Reihe der Untersysteme, die ebenfalls miteinander interagieren. Eines dieser Untersysteme ist die übersetzte Literatur, die meistens in einer Randlage im Vergleich zur nationalen Literatur steht (Mikšić 2016: 133-134). Die Vertreter*innen der Theorie der Polysysteme bestehen auf der Anerkennung der Rolle der Übersetzer*innen in der Gestaltung des Polysystems der Literatur. Übersetzen wird nicht mehr als eine marginale Handlung betrachtet, sondern als ein grundlegender Teil der Literatur- und Kulturgeschichte (Bassnett 2009: 48).

4.8.2. UNTERTITELUNG AUS DER SICHT DER THEORIE DER POLYSYSTEME

Translationswissenschaftler*innen, die sich mit der AVÜ befasst haben, haben sich unter anderem, so Pérez González, auf die Theorie der Polysysteme sowie auf die Normtheorie verlassen (Pérez González 2009: 19). Genauso wie Literatur kann Film als ein Konglomerat der Systeme in einem bestimmten Kontext betrachtet werden. Wenn Filme in eine andere Sprache übersetzt und in einem anderen Land distribuiert werden, werden sie dadurch in einen anderen ideologischen Kontext und ein anderes Polysystem versetzt, das im Moment des Transfers anders strukturiert und gewürdigt werden könnte (Fawcett 1996: 80). Um die Diskussion über dieses Thema zu erweitern, zitiert Fawcett die drei generellen Prozesse bei der Filmübersetzung von Goris, und zwar:

1. **linguistische Standardisierung**
2. **kulturelle Naturalisierung**
3. **Explikation** (Goris 1993 in Fawcett 1996: 80).

Goris vergleicht einzelne Fälle in der AVÜ mit dem sog. Prokrustesbett. Damit möchte er die Versuche, aktuell akzeptierte Ideologien in die Übersetzung zu zwängen, illustrieren. Er behauptet, dass die AVÜ Dialekte und Soziolekte eliminiert (Fawcett 1996: 81) oder dazu neigt, sie zu standardisieren und der Zielkultur anzupassen (Varela 2007: 83).

Polysysteme stehen aber nicht unbedingt für Ideologien. Sie bezeichnen große Kontexte, in denen sich in unserem Fall übersetzte audiovisuelle Inhalte bewegen. Für Shuttleworth ist die Theorie der Polysysteme kein vollständiges Produkt, sondern vielmehr ein Ausgangspunkt für weitere Arbeiten. Er bezeichnet sie als „*work in progress*“ und glaubt, dass die weiteren Modifikationen und Verfeinerungen, die noch zu erwarten sind, tiefere Einsichten in die Übersetzungswissenschaft mit sich bringen werden. Nichtsdestoweniger sei ihr Beitrag zu unserem Verständnis der Natur und Rolle der Übersetzung bereits bedeutend und äußerst einflussreich (Shuttleworth 2009: 200).

Die Untersuchung der AVÜ aus der Sicht der Theorie der Polysysteme könnte ein neues Licht auf die Komplexität der audiovisuellen Inhalte werfen und eine ganze Reihe von multidisziplinären Forschungen in diesem Bereich inspirieren. In diesem Kontext könnten die Korpora der Videos in sozialen Medien, aber auch übersetzte Werbevideos besonders interessant sein.

Für unsere Forschung der Rezeption der Untertitel hilft uns die Theorie der Polysysteme in einem weiteren Sinne: Sie ermöglicht uns, der Vielschichtigkeit der audiovisuellen Inhalte bewusst zu werden und die unterschiedlichen Kontexte, in denen sie rezipiert werden, während der Forschung mitzudenken.

4.9. HERMENEUTIK UND UNTERTITELUNG

4.9.1. HERMENEUTIK IN DER TRANSLATIONSWISSENSCHAFT

Nach Schleiermacher besteht die Aufgabe der Hermeneutik darin, den Autor besser zu verstehen, als er [sich] selbst versteht (Stolze 2018: 341). Folglich können wir Hermeneutik als „Kunst des Verstehens“ oder „Kunst, Missverständnisse zu vermeiden“ (Bajazetov-Vučen 2003: 8) bezeichnen. Für Hermeneutik ist die schriftliche Darstellungsform der Sprache besonders wichtig, weswegen Gadamer Folgendes schreibt: „Dass die Sprache überhaupt in Schrift verwandelt werden kann, ist von großer Bedeutung für ihr Wesen...“ (Ebda: 9f).

Das Textverstehen ist nach hermeneutischer Vorstellung ein Vorgang, bei dem das vorhandene Wissen in einem Lernprozess mobilisiert, modifiziert und angereichert wird (Stolze 2018: 343). Daher wird Text nicht mehr als nur eine Summe seiner Bestandteile betrachtet, sondern ist als ein Ganzes wertvoller als die Summe seiner Komponenten. Deswegen können Texte nicht immer homogen sein, sondern reden wir an dieser Stelle oft über „Multiperspektivität“ (Ebda: 349).

Da aber das Verstehen nur die eine Phase des Übersetzungsprozesses darstellt, und erst danach die Phase des Formulierens folgt, entwickelte Stolze die sog. „Orientierungskategorien beim Übersetzen“, wobei sie davon ausgeht, dass der Übersetzer seinen Job verantwortlich macht und ihn kritisch überlegt. Dabei lehnt sie Textanalyse als Methode ab und setzt sich für Textexegese ein, also für tieferes Verstehen in der Vorbereitungsphase. Der Prozess des Verstehens oder der „Textsituierung“ fängt mit der Kategorie „Kontext“ an, wird im „Diskursfeld“ und in der „Begrifflichkeit“ vertieft, und endgültig mit der „Aussageform“ abgeschlossen. Der Prozess des Formulierens oder der „Rhetorikaspekt“ fängt mit der Kohärenz an und über Medialität, Stilistik und Textfunktion zur Kategorie der Inhaltsspezifika führt (Ebda: 356-366).

4.9.2. UNTERTITELUNG AUS DER SICHT DER HERMENEUTIK

Auf dem oben vorgestellten Modell basiert Małgorzata Korycińska-Wegner ihren hermeneutischen Ansatz in der Untertitelung, wobei sie als Ausgangspunkt das Drehbuch nimmt (Korycińska-Wegner 2012: 196). Nach diesem Modell, das sie „Modell der übersetzungsrelevanten Filmreflexion“ nennt, fängt der Prozess der Untertitelung mit einer Phase an, die die Analyse der Form und des Stils des Drehbuchs umfasst. Es geht weiter mit der Bestimmung von dramaturgischen Prinzipien der Drehbuch- und Filmkonstruktion, weil „jede kinematographische Botschaft als eine komplexe Sinneinheit betrachtet werden soll“ (Ebda: 197). Es folgt die Phase, in der der/die Übersetzer*in als Metaempfänger*in die Relation Übersetzer*in – Biografie des Filmautors – Geschichte der Filmrezeption kritisch

überprüft. Danach kommen wir zur Überprüfung der Begriffe, Pragmatik und schließlich zur Bestimmung des Aussagemodus. Ein solcher Ansatz ist, so Korycińska-Wegner, notwendig, wenn es um Untertitelung die Rede ist, damit die Multidimensionalität des Films auf die beste Art und Weise umfasst werden könnte. Dies ermöglicht uns, später auf mikrotextuelle Perspektiven zurückzukommen (Ebda: 199-200).

Bei der Tagung „Übersetzen als transkulturelle Kommunikation und soziale Praxis“, die am 09. und 10. Mai 2019 an der Neophilologischen Fakultät der Adam-Mickiewicz-Universität in Posen stattfand, haben wir eine praktische Anwendung des hermeneutischen Ansatzes am Beispiel der Untertitelung der Verfilmung vom Roman „Malina“ Ingeborg Bachmanns (Regie: Werner Schroeter, Drehbuch: Elfride Jelinek, 1991) dargestellt. Bei der Untertitelung des Films haben wir versucht, sowohl den Roman (Ingeborg Bachmann, Suhrkamp, 1971) und seine serbische Übersetzung (Übersetzerin: Sanja Došlov, Feministička izdavačka kuća, 1999) als auch das Filmbuch von Elfride Jelinek (Suhrkamp, 1991) mit einzubeziehen. In dem Prozess sind wir teilweise von dem von Korycińska-Wegner vorgeschlagenen „Modell der übersetzungsrelevanten Filmreflexion“ ausgegangen.

Ohne Zweifel ging es hier um einen zeitaufwändigen Vorgang, in dem man viele Quellen und Referenzen mit einbeziehen muss. Wenn wir kurze Fristen und oft unvollständiges Material, das Übersetzer*innen von ihren Auftraggeber*innen bekommen, in Betracht ziehen, stellt sich die Frage, wann es überhaupt möglich wäre, dass man sich in einen dermaßen gründlichen Prozess der Filmübersetzung begibt. Im Kontext der „Zeitnot“, in der diese Arbeit oft gemacht wird, besteht auch das Dilemma, ob die Zeit, die für eine so detaillierte Arbeit verwendet wäre, sich lohnen würde, wenn man damit das Endprodukt, aber auch das Honorar der Übersetzer*innen vergleicht.

Aus diesen Gründen gingen wir davon aus, dass es sinnvoll wäre, diesen Ansatz nur in besonderen Fällen anzuwenden. Da Literaturverfilmungen selbst komplexe Werke sind, wäre bei ihrer Übersetzung gerechtfertigt, von den eigentlichen Dialogen im Film einige Schritte weiterzugehen, um einen zusätzlichen Wert und ein besonderes Erlebnis den Zuschauer*innen anbieten zu können.

In diesem Vorgang sind wir zum Fazit gekommen, dass der Film zwar ohne so breites Vorwissen untertitelt werden konnte, aber dass die Informationen, die wir aus unterschiedlichen Quellen gesammelt haben, in vielen Fällen einen Mehrwert in Hinsicht der Qualität der Übersetzung gebracht hat. Für den Umgang mit den Fremdsprachen waren z. B. die Hinweise aus dem Drehbuch sowie Vorwissen aus dem Roman sehr hilfreich.

Auf der anderen Seite hat uns die serbische Übersetzung des Romans nur in wenigen Fällen geholfen. Obwohl es dabei um eine gute Literaturübersetzung ging, wäre sie für die Untertitelung hilfreicher, hätte sie uns konstruktivere Lösungen für herausfordernde Stellen wie Wortspiele gegeben. Die Entscheidung der Übersetzerin Došlov, Wortspiele in Fußnoten zu erklären, ist zwar vollkommen gerechtfertigt, aber wegen ihrer zeitlichen und räumlichen Beschränkungen bietet uns Untertitelung leider diese Option gar nicht an und drängt uns, eigene kreative Lösungen zu finden.

Um ein möglicherweise einheitliches Modell für den Umgang mit der Übersetzung von Literaturverfilmungen zu entwickeln, wären weitere Forschungen anhand eines größeren Korpus notwendig. Die Analyse der Rezeption der Untertitelten Literaturverfilmungen könnte einen anderen Einblick anbieten, der uns zeigen würde, was für Auswirkungen unsere Entscheidungen auf das Erlebnis der Zuschauer*innen haben.

Weitere Entwicklungen des hermeneutischen Ansatzes sollen sich nicht auf Literaturverfilmungen beschränken. Neue Überlegungen darüber, welche audiovisuellen Inhalte so viel Aufmerksamkeit, Zeit und Mühe seiner Übersetzer*innen verdienen würden, könnten auch zusätzliche Perspektiven des hermeneutischen Ansatzes öffnen.

5. METHODOLOGIE

In diesem Kapitel erläutern wir das methodologische Verfahren sowie das ausgewählte Korpus von audiovisuellen Inhalten, die für die Forschung verwendet werden. Bei der Auswahl der Forschungsmethode sind wir hauptsächlich vom Kapitel über die teilnehmer*innenbezogenen Methoden im Buch „Research Methodologies in Translation Studies“ von Gabriela Saldanha und Sharon O’Brien ausgegangen. In diesem Teil des Buches wurden Umfragen als quantitative Methoden auf der einen und Interviews und Fokusgruppen als qualitative Methoden auf der anderen Seite beschrieben. Alle diese Vorgänge stammen aus der Soziologie und sind, so Autorinnen, entscheidend für die Entwicklung einer wirklich umfassenden Soziologie der Übersetzung (Saldanha/O’Brien 2014: 150).

Bei Saldanha und O’Brien erfahren wir, dass sich diese Methoden in bisherigen Forschungen vor allem auf die Untersuchung der Übersetzer*innen und ihrer Arbeit bezogen haben. Wir sehen da aber ein großes Potential auch für die Untersuchung der Rezipient*innen der Übersetzung und ihrer Erlebnisse. Da wir uns in dieser Dissertation vor allem mit der Rezeption der audiovisuellen Übersetzung befassen, ist ein soziologischer Ansatz in der Methodologie notwendig, um diesen Bereich richtig zu erforschen. Und da die Rezeption vor allem auf den persönlichen Eindrücken beruht und vom Vorwissen sowie von Vorlieben und Gewohnheiten abhängen kann, finden wir die qualitative Methode der Fokusgruppen besonders passend. Über die möglichen Anwendungen dieser Methode sowie über die Faustregeln, die in der Psychologie und Soziologie seit Jahrzehnten bekannt sind, haben wir uns auch bei den anderen Autoren wie Smithson, Morgan, Bär et. al., Stokes/Bergin und Kitzinger informiert und ihre Artikel und Analysen als Zusatzmaterial verwendet, um die Entscheidungen über die Auswahl der variierbaren Komponenten der Forschung zu treffen und zu einem optimalen Forschungsdesign, das unsere Fragen am ausführlichsten beantworten kann, zu kommen.

5.1. FOKUSGRUPPEN

5.1.1. ÜBER DIE METHODE VON FOKUSGRUPPEN

In einfachen Worten versteht man unter einer Fokusgruppe eine Gruppe von 6–12 Teilnehmenden, denen ein/e Interviewer*in oder Moderator*in Fragen zu einem bestimmten Thema stellt (Smithson 2008: 357). Mit dem Begriff „Fokusgruppe“ werden Diskussionen in moderierten Gruppen bezeichnet, in denen über ein festgelegtes Thema zielgerichtet gesprochen wird, wobei in der Analyse die Inhalte und nicht die Gruppendynamik im Vordergrund stehen (Bär et. al. 2020: 212). Morgan definiert Fokusgruppen als eine Forschungstechnik, die Daten durch Gruppeninteraktion zu einem vom/von der Forscher*in festgelegten Thema sammelt (Morgan 1996: 130). Diese Definition besteht, so Morgan, aus drei wesentlichen Komponenten:

1. Es wird klargestellt, dass Fokusgruppen eine Forschungsmethode zur Datenerhebung sind. D. h. sie sollen von Gruppen unterschieden werden, deren Hauptzweck etwas

anderes als die Forschung ist (Therapie, Entscheidungsfindung, Aufklärung, Organisation oder Verhaltensänderung usw.).

2. Diese Definition lokalisiert die Interaktion in einer Gruppendiskussion als Quelle der Daten. Diese Komponente dient dazu, Fokusgruppen von Verfahren zu unterscheiden, die mehrere Teilnehmenden nutzen, aber keine interaktiven Diskussionen zulassen, wie das z. B. bei den Nominalgruppen oder Delphi-Gruppen der Fall sei.
3. Die aktive Rolle des/der Forscher*in bei der Gestaltung der Gruppendiskussion wird zum Zwecke der Datenerfassung anerkannt. Fokusgruppen sollen also von Methoden unterschieden werden, die Daten aus natürlich vorkommenden Gruppendiskussionen sammeln, bei denen niemand als Interviewer*in fungiert (Ebda: 130-131).

Verschiedene Autor*innen haben für diese Methode mehrere Begriffe wie Gruppendiskussion (vgl. z. B. Kühn/Koschel 2011: 63 in Bär et. al. 2020: 209-210 ; Lamnek/Krell 2016: 384ff. in Bär et. al. 2020: 211 ; Vogel 2014: 581 in Bär et. al. 2020: 211) oder Gruppeninterview (Flick 2012 : 249f. in Bär et. al. 2020: 210) verwendet. Wir haben uns hier jedoch für den weit verbreiteten Begriff der Fokusgruppen entschieden, da er auch in Forschungen im Bereich der Translationswissenschaft gebraucht wird (Saldanha/O'Brien 2014: 168-194).

Es wird oft behauptet, dass die Methode der Fokusgruppen in den 1950er Jahren von Robert K. Merton durch seine Forschung von den Reaktionen der Teilnehmenden auf die Kriegspropaganda entwickelt wurde, obwohl er selbst diesen Begriff nicht verwendete (Kitzinger 1994: 103). Fokusgruppen stammen aus der Soziologie, und zwar aus den 1920er Jahren, wurden aber bis auf die 1990ern, so Smithson, vor allem in Marktforschungen angewandt. Ab den 1990er Jahren haben sie ihre Popularität innerhalb von Soziologie wiedererlangt, wurden zu einem der wichtigsten Instrumente von Markt- aber auch von politischen Forschungen und sind eine der häufig verwendeten Methoden in anderen akademischen Disziplinen wie Gesundheits- und Bildungswesen, Politikwissenschaften oder Geographie (Smithson 2008: 356).

5.1.2. VOR- UND NACHTEILE VON FOKUSGRUPPEN

Einer der Hauptvorteile von Fokusgruppen wird darin erkannt, dass uns diese Methode einen privilegierten Zugang zu persönlichen Gedanken und Meinungen zu einem bestimmten Thema ermöglicht (Saldanha/O'Brien 2014: 169). Auf der anderen Seite kann dieses unmittelbare Verhältnis zwischen dem/der Moderator*in und den Teilnehmenden zu einer Verzerrung der Ergebnisse führen, was Gültigkeit und Zuverlässigkeit der Forschung gefährden könnte. Saldanha und O'Brien bieten dafür unterschiedliche Lösungen, darunter Einmischung des/der Moderator*in zu minimieren und Zeitpläne für ein strukturiertes Interview zu benutzen. Die Autorinnen nennen noch eine, etwas radikalere, Lösung, die voraussetzt, dass man den interaktiven Aspekt eines Interviews nicht ignorieren kann und ihn als einen berechtigten Teil in die Forschung mit einbeziehen kann (Ebda.).

In einer Studie von Stokes und Bergin, in der Fokusgruppen mit individuellen Interviews verglichen wurden, wurde festgestellt, dass Fokusgruppen in der Lage sind, die Hauptprobleme genau zu identifizieren, diese jedoch nicht tief und detailliert analysieren können, wie das bei individuellen Interviews der Fall ist (Stokes/Bergin 2006: 34-35).

Fokusgruppen werden manchmal als eine schnelle und einfache Möglichkeit angesehen, Daten zu einem bestimmten Thema zu sammeln. Allerdings gibt es oft Probleme bei der Organisation und Zusammensetzung der Gruppen. In der Praxis basieren sie eher auf der Verfügbarkeit als auf der Repräsentativität (Smithson 2008: 357). Trotzdem wird genau die Homogenität innerhalb einer Fokusgruppe auch als ein positives Merkmal dieser Methode bezeichnet, da sie den Teilnehmenden ermöglicht, Geschichten und Themen auszuarbeiten, die uns helfen können, zu verstehen, wie sie ihre soziale Umgebung strukturieren und organisieren (Hughes und DuMont 1993 in Smithson 2008: 358).

Durch diese Methode können wir, so Kitzinger, untersuchen, wie sich Wissen und Ideen innerhalb eines bestimmten kulturellen Kontexts entwickeln und funktionieren. Daher eignen sich Fokusgruppen sehr gut dazu, Lücken zu füllen, die bei quantitativen Methoden häufig aufgedeckt werden, und sind ideal für induktive Ansätze zur Generierung von Konzepten und Hypothesen (Kitzinger 1994: 116). Aus diesem Grund kann man sie auch als besonders nützlich in einem frühen Forschungsstadium beschreiben, da sie ein Mittel zur Ermittlung allgemeiner Standpunkte darstellen, die als Grundlage für die Gestaltung größerer Studien dienen können (Vaughn et al., 1996 in Smithson 2008: 357-358). Es wird von mehreren Forscher*innen empfohlen, dass Fokusgruppen in Verbindung mit einer anderen Methode wie Interviews oder Umfragen verwendet werden, um umfassende Ergebnisse zu bekommen und Nachteile jeder von den gebrauchten Methoden zu überwinden (vgl. z. B. Saldanha/O'Brien 2014: 201 ; Smithson 2008: 358, Morgan 1996: 133-136 usw.).

Die Analyse der durch die Methode der Fokusgruppen gewonnenen Daten wird manchmal als schwierig bezeichnet (Pini 2002 in Smithson 2008: 357). Das kann wohl der Grund sein, warum die Äußerungen der Teilnehmenden bei der Auswertung eher gesammelt und zusammengefasst als umfangreich gedeutet werden (Bär et. al. 2020: 210). Diese, aber auch manche der anderen genannten Schwierigkeiten können durch ein gutes Forschungsdesign zumindest teilweise überwunden werden.

5.1.3. FORSCHUNGSDESIGN DER FOKUSGRUPPEN IN DER TRANSLATIONSWISSENSCHAFT

Um eine Forschung mit der Methode der Fokusgruppen gut zu strukturieren, ist vor allem wichtig, den Typ des Interviews für das Gespräch auszuwählen. Salandha und O'Brien nennen drei Typen der Interviews, die in Fokusgruppen eingesetzt werden können:

1. strukturiertes Interview, das aus sorgfältig vorbereiteten Fragen, besteht. Diese Fragen werden in jeder Gruppe in derselben Reihenfolge und mit gleichen Formulierungen gestellt.

2. unstrukturiertes Interview, das aus einer Serie von Leitfragen besteht. Dabei kann sich der/die Moderator*in diejenigen Informationen aussuchen, die der bestimmten Interviewsituation am besten passen.
3. teilstrukturiertes Interview, das einerseits ähnlich den strukturierten Interviews zeitlich geplant wird, andererseits aus offenen Fragen besteht und sowohl in Hinsicht der Reihenfolge und Formulierung als auch für die Möglichkeiten flexibler ist, neue Fragen ins Gespräch einzuführen (Saldanha/O'Brien 2014: 172-173).

Während sich strukturierte Interviews für diejenigen Forschungen gut eignen, die ihren Schwerpunkt auf Fakten legen, sind die unstrukturierten eher für die Verfahren passend, deren Ziel ist, das Thema aus der Perspektive der Befragten zu bearbeiten und die Gründe hinter ihren Meinungen und Einstellungen besser zu verstehen (Ebda.). Teilstrukturierte Interviews können sich, so die Autorinnen, auf ganz bestimmte Fragen richten, aber auch tiefer in Details gehen, wenn diese für die Forschung relevant sind.

Die Zahl der Befragten in einer Fokusgruppe kann stark variieren. Bei einigen Autor*innen wird vorgeschlagen, dass eine Fokusgruppe aus 6-10 Teilnehmenden bestehen soll (Saldanha/O'Brien 2014: 173), bei den anderen sind es bis zu 12 (Vaughn 1996 in Smithson 2008: 358), aber es wird auch behauptet, dass kleinere Gruppen mit 4-8 Teilnehmenden eine angenehmere Atmosphäre schaffen, in der sich jede*r Teilnehmende angesprochen fühlt (Smithson 2008: 358).

Ähnlich wie mit der Zahl der Teilnehmenden gibt es auch unterschiedliche Empfehlungen für die Zahl der Fokusgruppen innerhalb einer Forschung. Eine übliche Zahl wäre 4-6 Fokusgruppen pro Forschung, obwohl in manchen Fällen auch mit mehr als 30 oder sogar 50 Fokusgruppen gearbeitet wurde (Morgan 1996: 144). Die Befragten können z. B. nach Geschlecht, Alter oder anderen Kriterien segmentiert werden, wenn diese für die Forschung relevant sind (Ebda. 143-144).

Um eine qualitative Forschung objektiv analysieren zu können, ist es wichtig, zu versuchen, übliche Fallen zu vermeiden. Dazu gehören Bestätigungsfehler (eng. *confirmation bias*), bei denen man sich diejenigen Daten merkt, die seine/ihre Einstellungen bestätigen, Situationen, in denen man die Ausnahmen merkt, aber die Norm ignoriert (eng. *noting the exception*), Situationen, in denen man die Teilnehmenden bevorzugt, die wortgewandter und besser informiert sind als die anderen (eng. *elite bias*), oder Situationen, in denen man den Teilnehmenden zu nahekommt (eng. *going native*) (Saldanha/O'Brien 2014: 188-189).

Für die Analyse der qualitativen Daten bieten Saldanha und O'Brien in ihrem Handbuch mehrere Möglichkeiten und die Auswahl hängt vor allem davon ab, welcher Typ des Interviews ausgewählt wurde.

Strukturierte und bis zu einem gewissen Grad auch teilstrukturierte Interviews lassen sich ziemlich einfach quantifizieren. Diese Daten sind zwar nicht repräsentativ, um für statistische Bearbeitung benutzt zu werden, können aber klar zusammengefasst werden und dienen dazu, Tendenzen zu beobachten (Ebda. 189).

Daten, die aus den unstrukturierten Interviews erfasst werden, sollen, so die Autorinnen, kodiert werden. Es gibt mehrere Techniken, wie man eine Kodierungsvorlage erstellt:

1. **thematische Analyse**, in der man unverarbeitete Daten analysiert, um Schlüsselideen oder -Themen zu interpretieren;
2. **qualitative Inhaltsanalyse**, in der man die Daten in zwei Phasen kodiert, um Themen zu identifizieren, Tendenzen zu erkennen, Daten zu interpretieren und eine Theorie zu bestimmen;
3. **die „Grounded-Theory“-Methode**, in der man die Daten in drei Phasen kodiert und am Ende dadurch eine „Theorie“ produziert (Ebda. 189-191).

5.2. FORSCHUNGSMETHODOLOGIE

5.2.1. HYPOTHESEN

Unsere Forschung befasst sich mit der Rezeption der Übersetzung in audiovisuellen Inhalten. Wir gehen von zwei Hypothesen aus, und zwar:

1. Die bei vielen Übersetzer*innen und Translatolog*innen eingewurzelten Meinungen, dass bei der Untertitelung nicht empfehlenswert und oft gar nicht möglich ist, die sog. „verdeckte“ Übersetzung (eng. *covert translation*) anzuwenden (Fawcett 1996: 75-78), und dass nach wörtlichen Interpretationen gegriffen werden soll, um etwaige Konflikte zwischen Ton/Bild und geschriebenem Text zu vermeiden, was in der Praxis oft der Falls ist (Díaz-Cintas 2013: 866), sind nicht wohlbegründet und können durch eine Forschung der Rezeption von Untertiteln widerlegt werden;
2. Welche Übersetzungstechniken und -Strategien bei der Übersetzung von Untertiteln verwendet werden, hängt von der Funktion des untertitelten audiovisuellen Inhalts ab.

5.2.2. KORPUS

Die oben genannten Hypothesen möchten wir anhand der vier ausgewählten Filme bzw. Serien und Videos prüfen, und zwar:

1. „Kleo“ (Regie: Viviane Andereggen, Jano Ben Chaabane, 2022)
Diese Netflix-Serie folgt einer ehemaligen Stasi-Spionin, die nach dem Fall der Berliner Mauer freigelassen wird und sich auf einen Rachefeldzug gegen die Leute, die sie verraten haben, begibt (Internet Movie Database 2022).
2. „Das schweigende Klassenzimmer“ (Regie: Lars Kraume, 2018)

Dieser Spielfilm stellt uns eine Abiturklasse in der DDR vor, die ihre Solidarität mit den Opfern des ungarischen Aufstands aus dem Jahr 1956 zeigt, indem sie eine Schweigeminute während des Unterrichts organisiert (Internet Movie Database 2018).

3. „IM Dienst der Stasi – Der Fall Wolfgang Schnur“ (Regie: Alexander Kobylinsky, 2017)
In dieser 45-minütigen Episode der Doku-Serie „IM Dienst der Stasi“ äußert sich Wolfgang Schnur zu seiner Rolle als Rechtsbeistand seiner oppositionellen Mandanten, zu seiner Zusammenarbeit mit der Kirche in der DDR und der Staatssicherheit sowie zu seiner Rolle als Spitzel (RBB Online 2017).
4. „Der Ungarnaufstand 1956“ (Autor: Mirko Drotschmann, Produktion: MDR DOK, 2016)
Hier geht es um ein Erklärvideo aus der Reihe „Historische Ereignisse erklärt“, die in der Produktion MDR DOKU entstanden ist. In diesem Video erläutert der Autor Mirko Drotschmann aus Anlass der 60 Jahre Ungarn-Aufstand, wie es zu den Unruhen im Jahr 1956 kam und was genau damals passiert ist (MDR DOK 2016).

Warum haben wir diesen Korpus ausgewählt? Das Thema des ehemaligen Ost-West-Konfliktes, in dessen Mitte die Berliner Mauer und die zwei deutschen Staaten, die sie teilte, standen, taucht heutzutage sehr häufig in der Popkultur, aber auch in der Literatur und in anderen kulturellen Inhalten auf. Seit mehreren Jahren sind wir Zeugen von einem großen Bedarf an Aufarbeitung dieser Thematik in vielen Bereichen. Dies ist am Beispiel der Longlist des Deutschen Buchpreises im Jahr 2023 klar sichtbar: In dieser Auswahl befanden sich sogar vier Autorinnen – Angelika Klüssendorf, Terézia Mora, Anne Raabe und Charlotte Gneuß, die die Handlung ihrer Romane in Ostdeutschland in der zweiten Hälfte des 20. Jahrhunderts versetzt haben (Deutscher Buchpreis 2023). Wo wir den Ursprung dieses Bedarfes finden könnten, ist schwierig zu sagen und soll nicht im Mittelpunkt dieser Dissertation stehen. Die konfliktgeladenen Situationen aber, in denen sich die mehrfach gesplante Welt in den 20er Jahren des 21. Jahrhunderts befindet, mögen wohl einer der Gründe dafür sein.

Für das Kulturpublikum in Serbien ist dieses Thema auch nicht unwichtig. Aufgrund ihrer jugoslawischen Geschichte kann das serbische Publikum, wie das wahrscheinlich auch in anderen ex-jugoslawischen Staaten der Fall ist, das Identitätsproblem verstehen, das dadurch entstanden ist, dass ein ganzer Staat sozusagen über Nacht abgeschafft worden war. Diese Erscheinung in der deutschsprachigen Literatur wurde von einer serbischen Übersetzerin und Verlegerin, Bojana Denić, als „Literatur ohne Land“ (serb. „*književnost bez zemlje*“) bezeichnet (N1 Beograd 2021). Die Wichtigkeit der Geschichten aus Ostdeutschland für das serbische Kulturpublikum kann auch dadurch bestätigt werden, dass in den letzten 10 Jahren die bis dahin noch nicht übersetzten Werke von den Autor*innen wie Uwe Johnson („Jahrestage“, serb. „*Svaki dan u godini*“), Christa Wolf („August“, serb. „*Avgust*“), Ana Seghers („Transit“, serb. „*Tranzitna viza*“), Lutz Seiler („Kruso“, serb. „*Kruso*“), Regina Scheer („Machandel“ und „Gott wohnt in Wedding“, serb. „*Borovica*“ und „*Bog stanuje u Vedingu*“) und vielen anderen auf Serbisch erschienen sind.

Filme, Serien und Dokumentationen bleiben auch nicht zurück, wenn es um die Aufarbeitung dieser Themen die Rede ist. Daher haben wir aus einer Fülle an verfügbaren audiovisuellen Inhalten vier ausgewählt, die ihren Zuschauer*innen verschiedene Erlebnisse anbieten können und deren Funktion unterschiedlich betrachtet werden könnte. Jeweils zwei

von den ausgewählten Inhalten befassen sich mit einem gemeinsamen Thema, das tun sie jedoch aus verschiedenen Perspektiven und mit verschiedenen Zielen: Einerseits haben wir jeweils einen Unterhaltungsinhalt und andererseits einen dokumentarischen. Die zwei Unterhaltungsinhalte („Kleo“ und „Das schweigende Klassenzimmer“) unterscheiden sich aber voneinander nach Genres und Subgenres, während sich die dokumentarischen Inhalte („IM Dienst der Stasi – Der Fall Wolfgang Schnur“ und „Der Ungarnaufstand 1956“) nach der Form und dem Zweck voneinander unterscheiden. „Kleo“ und „IM Dienst der Stasi“ auf der einen und „Das schweigende Klassenzimmer“ und „Der Ungarnaufstand 1956“ auf der anderen Seite haben gemeinsame Thematiken.

Die Serie „Kleo“ wird als eine Action- und Krimiserie mit den Elementen weiterer Genres wie Drama, Mystery und Thriller bezeichnet (Internet Movie Database 2022). Die Dialoge in der Serie sind oft von Humor durchzogen. Für die Forschung haben wir die erste Episode ausgewählt, da sie die Geschichte und damit auch einige wichtigen historischen und kulturspezifischen Begriffe einführt, die für die DDR-Zeit typisch waren. Darüber hinaus spielen die Darsteller*innen mit den etwas veralteten umgangssprachlichen Ausdrücken sowie mit Schimpfwörtern, für deren Übersetzung in den Untertiteln unterschiedliche Strategien und Techniken vorgeschlagen werden.²⁷

Die Dokumentation „IM Dienst der Stasi“ bearbeitet ein ähnliches Thema mit einem informativen Zweck und in der Form einer klassischen Fernsehdokumentation. Sie besteht aus narrativen Teilen und Interviewsegmenten. Beide sind informationsgeladen und setzen einen gewissen Grad des Vorwissens voraus.

Der Spielfilm „Das schweigende Klassenzimmer“ ist ein historisches Drama (Internet Movie Database 2018), dessen Dialoge viele historische Begriffe aus der frühen DDR-Geschichte beinhalten. Im Gegensatz zu „Kleo“ gibt es hier weniger Umgangssprache.

„Der Ungarnaufstand 1956“ ist ein Kurzvideo, das dem Internetpublikum zugedacht ist und den Definitionen von Erklärvideos entspricht, die, so Wolf, eigenproduzierte Filme sind, in denen erläutert wird, wie man etwas macht oder wie etwas funktioniert bzw. in denen abstrakte Konzepte erklärt werden (Wolf 2015: 123). Bei Findeisen et. al. wird dazu auch die Intention der Erklärvideos hervorgehoben, „beim Betrachter ein Verständnis zu erreichen bzw. einen Lernprozess auszulösen“ (Findeisen et. al. 2019: 18). Von einem Dokumentarfilm unterscheidet sich ein Erklärvideo danach, dass es keine große Produktion verlangt und dass es nur aus einem narrativen Monolog des/der Autor*in besteht. Das ist auch der Fall mit dem Video, das wir für diese Forschung ausgewählt haben.

---

²⁷ Eine detaillierte Diskussion über die Übersetzungstechniken und -Strategien, die bei der Untertitelung von Kulturspezifika, Schimpfwörtern und anderen herausfordernden Fällen vorgeschlagen werden, ist im Kapitel 2. Begrifflichkeit auf den Seiten 20-27 zu finden.

5.3. VORGANG

In dieser Forschung möchten wir versuchen, uns die Ausschnitte aus den ausgewählten audiovisuellen Inhalten mit unterschiedlichen Untertitelungsvorschlägen mit den Befragten anzuschauen und diese Vorschläge in der Fokusgruppe zu besprechen. Die Vorschläge für Untertitel erstellen wir in der Vorbereitungsphase und beachten dabei die Kenntnisse aus den Übersetzungstheorien, die mögliche Lösungen für Übersetzungsstrategien beim Untertiteln anbieten²⁸, sowie die festgestellten Richtlinien für Untertitelung²⁹. In den nächsten Absätzen werden wir diese Vorgänge genauer vorstellen und die Entscheidungen, die wir beim Übersetzen getroffen haben, im Zusammenhang mit unseren Erwartungen von der darauffolgenden Forschung näher erläutern.

5.3.1. VORBEREITUNGSPHASE

Aus der ersten Episode der Serie „Kleo“ haben wir drei Ausschnitte ausgewählt: die Szene im Auto auf der Straße, als Kleo von ihrer Aufgabe zurückkommt (00:05:25-00:08:20), die im weiteren Text als „Ausschnitt 1“ bezeichnet wird, die Szenen in der westdeutschen Polizei mit der anschließenden Szene der Geburtstagsfeier vom Generaloberst Straub (00:16:35-00:21:34), die im weiteren Text als „Ausschnitt 2“ bezeichnet werden, sowie die Szene, in der Kleo verhaftet und verurteilt wird (00:21:34-00:25:37), die im weiteren Text als „Ausschnitt 3“ bezeichnet wird.

Aus dem Spielfilm „Das schweigende Klassenzimmer“ haben wir die aneinandergereihten Szenen des Fahnenappells, des Besuchs beim alten Edgar und der Schweigeminute im Klassenzimmer ausgewählt (00:12:15-00:16:23). Dieser Ausschnitt wird im weiteren Text als „Ausschnitt 4“ bezeichnet.

Aus der Dokumentation „IM Dienst der Stasi – Der Fall Wolfgang Schnur“ haben wir die Anfangsszene genommen (00:00:00-00:01:30), die im weiteren Text als „Ausschnitt 5“ bezeichnet wird, sowie die Szene, in der Wolfgang Schnurs Anfänge bei der Stasi beschrieben werden (00:06:09-00:07:59), und die im weiteren Text als „Ausschnitt 6“ bezeichnet wird. Aus dem Erklärvideo „Der Ungarnaufstand 1956“ wurde der erste Teil ausgewählt (00:00:30-00:01:54), in dem die Jahre vor dem Aufstand beschrieben werden. Dieser Teil wird im weiteren Text als „Ausschnitt 7“ bezeichnet.

Die Untertitel aller Ausschnitte befinden sich in der Anlage A auf den Seiten 105-126 dieser Dissertation.

---

²⁸ Mehr zu den einzelnen Übersetzungstheorien und ihren Anknüpfungspunkten zur AVÜ und Untertitelung ist im Kapitel 4. „Übersetzungstheorien“ auf den Seiten 38-51 zu finden.

²⁹ Die Richtlinien für die Untertitelung, die aus mehreren Quellen stammen, haben wir im Kapitel 2. „Begrifflichkeit“ auf den Seiten 15-19 ausführlich diskutiert.

5.3.2. ÜBERSETZUNG DER UMGANGSSPRACHE UND DER EMOTIONAL AUFGELADENEN SPRACHE

In allen drei Ausschnitten aus der Serie „Kleo“ waren die Umgangssprache, die an einigen Stellen etwas veraltet war, sowie zahlreiche Schimpfwörter diejenigen Stellen, deren Übersetzung wir tiefgründig überlegen mussten. Da sowohl Umgangssprache als auch emotional aufgeladene Sprache in der Serie von großer Bedeutung sind und bestimmte Charaktere kennzeichnen, finden wir es wichtig, sie in einer oder anderer Form beizubehalten. Obwohl in den Untertiteln umgangssprachliche Partikeln wegen der Technik der Verdichtung selten vorkommen, möchten wir in unserer Forschung prüfen, wie sie beim Publikum funktionieren und haben die serbische Partikel „bre“ in den folgenden Fällen eingeführt (s. Tabelle 1).

Tabelle 1: Die umgangssprachliche Partikel „bre“ in den Untertiteln der Ausschnitte 1-4 (eigene Darstellung)

Ausschnitt Nr.	Reihe Nr.	Time-Code	Deutsch	Serbisch
1	25	00:01:19,500 00:01:22,000	Jetzt quatsch mich hier mal nicht weiter voll, ja?	Šta si bre uzeo da me drndaš, je li?
1	32	00:01:45,667 00:01:46,667	Mach dich vom Acker,	Teraj se bre u tri lepe,
2	22	00:01:17,708 00:01:20,000	Was ist das denn? Sieht aus wie ein zehnjähriges Kind.	Šta je bre ovo? Izgleda kao dete od deset godina.
2	23	00:01:20,083 00:01:22,750	Was redest du für eine Scheiße? Weißt du, was das heißt?	Šta sereš bre? Znaš li šta to znači?
3	17	00:00:58,667 00:00:59,709	Was soll denn das?	Šta je bre ovo?
4	19	00:01:23,000 00:01:26,283	- Komm schon Paule! - Meine Eltern reden nicht mal mit Edgar.	- Ma 'ajde bre Paule! - Moji roditelji čak ni ne razgovaraju sa Edgarom.

Mit der Partikel „bre“ haben wir in den Untertiteln diejenigen Stellen markiert, die im gesprochenen Dialog mit einem genervten oder ungeduldigen Ton ausgesprochen wurden und möchten in den Fokusgruppen prüfen, ob diese Stellen tatsächlich so wahrgenommen werden, indem wir zunächst die Reaktionen der Befragten beobachten und danach ihre Eindrücke in der Gruppe besprechen.

Einen ähnlichen Ansatz versuchen wir auch, bei der Übersetzung von Schimpfwörtern anzuwenden. Obwohl in der Literatur die Überzeugung herrscht, dass die Wirkung der Schimpfwörter in geschriebener Form anstößiger sei als in verbaler Form, womit man Abmilderung oder sogar komplette Löschung von Schimpfwörtern in den Untertiteln begründet (s. S. 20-27), versuchen wir, sie auch schriftlich in ihrer möglichst äquivalenten Form ins Serbische zu übertragen (s. Tabelle 2).

Tabelle 2: Schimpfwörter in den Untertiteln der Ausschnitte 1-2 (eigene Darstellung)

Ausschnitt Nr.	Reihe Nr.	Time-Code	Deutsch	Serbisch
1	26	00:01:25,042 00:01:28,792	Wo bleibt die denn? Nicht, dass sie das verbockt hat.	Gde li se zadržala? Nije valjda sjebala akciju...
1	27	00:01:28,875 00:01:31,208	Bevor die was verbockt, fällt die Staatsgrenze.	Pre će pasti državna granica nego da ona nešto sjebe.
1	32	00:01:45,667 00:01:46,667	Mach dich vom Acker,	Teraj se bre u tri lepe,
1	33	00:01:46,750 00:01:49,167	oder ich reiße dir den Kopf ab und schieß dir in den Hals!	inače ću ti glavu otkinuti i posrati ti se u usta!
1	36	00:01:55,000 00:01:56,208	Fotze, Drecksau, Arschloch.	Pičko, govнару, šupčino!
2	23	00:01:20,083 00:01:22,750	Was redest du für eine Scheiße? Weißt du, was das heißt?	Šta sereš bre? Znaš li šta to znači?
2	44	00:02:27,958 00:02:29,083	Verdammt.	Jebi ga.
4	77	00:07:26,447 00:07:30,208	Sehr lustig, was? Sag was, verdammt!	Baš zabavno, je li? Pa reci nešto, majku mu!

Mit dem Ausdruck „verdammt“ sind wir in zwei Fällen unterschiedlich vorgegangen, da dieser Ausdruck emotional verschieden gefärbt ist. Im Ausschnitt 2, Reihe Nr. 44 wird damit Enttäuschung und Misserfolg ausgedrückt. Aus diesem Grund haben wir uns für den serbischen Ausdruck „*jebi ga*“, der u. A. in diesem Zusammenhang oft zu hören ist. Im zweiten Fall wird mit dem Ausdruck „verdammt“ Verärgerung übermitteln. Er wird aber von einem Lehrer in einem Klassenzimmer ausgesprochen. Wir gingen also davon aus, dass ein Lehrer auch im Augenblick einer starken Verärgerung seine Sprechweise genug kontrollieren kann, was dazu geführt hat, dass wir uns für eine gekürzte und abgemilderte Version eines Schimpfwortes, nämlich „*majku mu*“, entscheiden.

Bei der Übersetzung der Schimpfwörter aus dem Deutschen ins Serbische müssen wir auch in Betracht ziehen, dass sowohl der Wortschatz als auch die Wahrnehmung der Schimpfwörter im Deutschen auf der einen und im Serbischen auf der anderen Seite sich voneinander unterschieden könnte. Deswegen haben wir in diesen Fällen versucht, emotionale Kontexte im Ausgangsmaterial sowie die Sprechakte, welche die Schimpfwörter in diesen Kontexten erfüllen, zu identifizieren und entsprechende Ausdrücke für einen solchen Sprechakt in der Zielsprache zu suchen. Ob unsere Entscheidungen gelungen sind, werden wir in den Gruppendiskussionen prüfen.

Die Eindrücke der Befragten gegenüber aller Schimpfwörter, die in den Untertiteln gezeigt wurden, werden wir in der Analyse mit ihren Antworten auf die Frage vergleichen, ob sie Schimpfwörter oft benutzen und ob es sie stört, wenn andere Schimpfwörter benutzen. Falls es mehrere verschiedene Reaktionen auf Schimpfwörter gibt, werden wir nach Tendenzen unter den demografischen Daten wie Alter oder Bildungsgrad suchen.

Eine weitere Entscheidung, die wir bei der Untertitelung dieser Serie treffen mussten, war, wie wir mit der Umgangssprache, besonders in Fällen, wo diese veraltet ist, umgehen möchten. An diesen Stellen versuchen wir, äquivalent veraltete Ausdrücke in der Zielsprache zu finden und sie den Befragten anzubieten (s. Tabelle 3).

Tabelle 3: Umgangssprache in den Untertiteln der Ausschnitte 1-4 (eigene Darstellung)

Ausschnitt Nr.	Reihe Nr.	Time-Code	Deutsch	Serbisch
1	29	00:01:38,708 00:01:41,375	So, Sie stehen hier im absoluten Halteverbot, Sportsfreunde.	Ovde vam je parkiranje apsolutno ograničeno, druškani.
1	30	00:01:41,458 00:01:42,750	Und du aufm Schlauch, Idiot!	A ti si ograničen k'o terasa, idiote!
1	47	00:02:47,625 00:02:49,792	Ich staune, ist das schau.	O-ho-ho, pa ovo je strava!
2	5	00:00:26,375 00:00:30,250	Ja, aber dafür fünfmal in der Nacht. Wir haben einen reingeknattert im Diener.	Da, ali sam je tokom noći zvao pet puta. Juče smo se uvoštili u Dineru.
2	6	00:00:30,333 00:00:33,415	Hab ihr den ganzen AB vollgequatscht. „Eh, du bist so toll.“	Trtljao sam joj na sekretarici: „Jao, baš si super.“
2	11	00:00:48,458 00:00:51,791	Was heißt denn hier Glück? Ich bin einfach ein extrem geiler Typ.	Šta uopšte znači „imati sreće“? Ja sam naprosto mrak tip.
3	7	00:00:32,167 00:00:35,875	Dann haben wir so ein bisschen getanzt, und das war echt schau.	Onda smo malo plesali, baš je bilo strava.
4	6	00:00:31,200 00:00:34,100	Du hast echt 'nen Vogel. Das hätte richtigen Ärger geben können.	Tebi stvarno nisu sve koze na broju. To je moglo da izazove veliku frku.
4	16	00:01:11,840 00:01:15,340	Mit euch Pfeifen hätten wir den Krieg in der Tschechei verloren.	S vama ispušenim muštiklama izgubili bismo rat u Češkoj.
4	60	00:05:24,340 00:05:27,860	kein Rechter, das weißt du genau. - Genau, die Russen sollen die Biege machen.	nije desničar, dobro znaš to. - Tako je, Rusi treba da se tornjaju odatle.

Im Allgemeinen haben wir uns bei der Übersetzung in diesen Fällen an etwas veraltete Belgrader Umgangssprache orientiert, da wir finden, dass es interessant sein könnte, zu beobachten, wie die Befragten, die unterschiedlichen Altersgruppen gehören, darauf reagieren. Es war nicht überall möglich ein Äquivalent zu finden, aber auch nicht unbedingt notwendig, da einige von den deutschen Ausdrücken auch zum heutigen Slang gehören. In den Fällen, wo wir keine entsprechenden Lösungen gefunden haben (z. B. beim Adjektiv „schau“ im Ausschnitt 1, Reihe Nr. 47 und im Ausschnitt 3, Reihe Nr. 7), haben wir sie mit den

veralteten Versionen an den anderen Stellen im Text (z. B. beim Adjektiv „geil“ im Ausschnitt 2, Reihe Nr. 11) kompensiert.

Für die Auswahl der umgangssprachlichen Ausdrücke haben wir uns auf das Wörterbuch des serbischen Jargons von Borivoj Gerzić (2012) verlassen. Dieses Wörterbuch bietet ein sehr reiches Register der serbischen Umgangssprache, befasst sich aber nicht damit, in welchen Zeiträumen die angeführten Ausdrücke verwendet wurden. Ob ein solcher Ausdruck veraltet oder doch noch im Gebrauch ist, mussten wir subjektiv bestimmen. An dieser Stelle werden wir unsere Übersetzungsentscheidungen einzeln begründen.

Da das Wort „Sportsfreund“ (Ausschnitt 1, Reihe Nr. 29) in seiner zweiten Bedeutung in Duden als „saloppe Anrede an eine männliche Person“³⁰ definiert wird, haben wir uns für eine etwas veraltete umgangssprachliche Version des Wortes „*drug*“ („Freund“) – „*druškani*“ entschieden. Dieses Wort kommt noch in Comics oder in alten synchronisierten Zeichentrickfilmen vor und hat einen etwas lustigen Charakter.

Unter Wendungen, Redensarten und Sprichwörtern zum Wort „Schlauch“ wird in Duden der Ausdruck „auf dem Schlauch stehen“ (Ausschnitt 1, Reihe Nr. 30) als „etwas nicht sofort verstehen, durchschauen“ oder „begriffsstutzig sein“ definiert und als salopp bezeichnet.³¹ Dieser Ausdruck steht im Zusammenhang mit dem vorigen Dialogsegment (Reihe Nr. 29) durch die Verwendung des Verbs „stehen“. Der Polizist sagt: „So, Sie stehen hier im absoluten Halteverbot, Sportsfreunde.“ Gleich danach lautet die Antwort: „Und du aufm Schlauch, Idiot!“. Damit wir den humoristischen Moment, den dieser Dialog verursacht, beibehalten, haben wir uns für das Partizip des Verbs „*ograničiti*“ in der Funktion eines Attributs entschieden. Die erste Bedeutung des Partizips „*ograničen*“ heißt „begrenzt“ oder „beschränkt“. In der Umgangssprache wird es jedoch verwendet, um eine dumme Person zu bezeichnen. In dem Zusammenhang taucht oft die Redewendung „*ograničen k'o terasa*“ auf (Gerzić 2012: 217), die wir in unsere Übersetzung integriert haben.

Das Adjektiv „schau“ ist, so Dudenredaktion, ein umgangssprachliches und veraltetes Synonym für „ausgezeichnet“ oder „wunderbar“³². Hier haben wir uns für den serbischen umgangssprachlichen Ausdruck „*strava*“ (Gerzić 2012: 303) entschieden. Dieser Ausdruck wurde in den 80er, 90er und 2000er Jahren in Belgrad benutzt, wird aber heute unter Jugendlichen u. E. kaum noch verwendet, wobei wir nicht behaupten können, dass er vollkommen veraltet ist. Ihn haben wir in den beiden Fällen, wo das Adjektiv „schau“ auftaucht (Ausschnitt 1, Reihe Nr. 47 und Ausschnitt 3, Reihe Nr. 7) verwendet.

Der Okkasionalismus „sich einen reinknattern“ (Ausschnitt 2, Reihen Nr. 5) ist nicht im Duden Wörterbuch zu finden. Dafür mussten wir im Online-Wörterbuch „Sprachnudel“

---

³⁰ Dudenredaktion (o. J.): „Sportsfreund“ auf Duden online. <https://www.duden.de/node/170719/revision/1245933> [abgerufen am 05.01.2024]

³¹ Dudenredaktion (o. J.): „Schlauch“ auf Duden online. <https://www.duden.de/node/128147/revision/1283259> [abgerufen am 05.01.2024]

³² Dudenredaktion (o. J.): „schau“ auf Duden online. <https://www.duden.de/node/162053/revision/1285794> [abgerufen am 05.01.2024]

nachschauen, wo dieser Ausdruck als Synonym von „sich betrinken“ bezeichnet wurde.³³ Die zweite Bedeutung des Verbs „knattern“ bezeichnet es als „sich mit knatterndem Geräusch fortbewegen“³⁴. Für die Übersetzung des Ausdrucks „sich einen reinknattern“ haben wir das serbische Verb „*uvoštiti se*“ ausgewählt. Hier konnten wir leider keinen entsprechenden Okkasionalismus finden, aber das Verb „*uvoštiti*“ wird in der Umgangssprache sowohl für „sich betrinken“ (die reflexive Form des Verbs) als auch für „verprügeln“ (die transitive Form des Verbs) gebraucht (Gerzić 2012: 352). Beide „knattern“ und „*uvoštiti*“ stehen also für etwas, was auditiv oder physisch wahrgenommen gewaltig ist. Aus diesem Grund haben wir uns für diese Lösung entschieden.

Den Ausdruck „jdn. vollquatschen“ bezeichnet die Dudenredaktion als umgangssprachlich abwertend und führt Folgendes als seine Bedeutung: „ständig, unaufhörlich auf jemanden einreden“³⁵. Dieses Verb erscheint im Ausschnitt 2, Reihe Nr. 6, aber auch im Ausschnitt 1, Reihe Nr. 25, ist aber emotional unterschiedlich gefärbt. Die Aussage im Ausschnitt 1 ist genervt geäußert und aus diesem Grund haben wir sie mit dem Verb „*drndati*“ übersetzt, das als „meckern“ („*pridikovati, zvocati*“) definiert wird (Gerzić 2012: 74). Im Ausschnitt 2 wurde das Verb eher in der ursprünglichen Bedeutung verwendet, was uns dazu geführt hat, es als „*trtljati*“ zu übersetzen (Gerzić 2012: 143).

Die dritte Bedeutung des Adjektivs „geil“ ist synonymisch zu „schön, gut“ oder „großartig, toll“, wird als salopp bezeichnet und in begeisternder Weise verwendet.³⁶ Obwohl der Ausdruck „geil“ auch in der heutigen Umgangssprache in Verwendung ist, haben wir uns hier für ein altes umgangssprachliches Wort „*mrak*“ entschieden (Gerzić 2012: 192), um der Tendenz des Gebrauchs der etwas veralteten Umgangssprache zu begleiten und die Verwendung der nicht veralteten Ausdrücke an anderen Stellen zu kompensieren. Dieses Wort wird u. E. seit den 90er Jahren unter Jugendlichen nicht mehr benutzt.

Der saloppe Ausdruck „einen Vogel haben“ (Ausschnitt 4, Reihe Nr. 6) wird als „nicht recht bei Verstand sein“ oder „seltsame Ideen haben“³⁷ in Duden definiert. Hier haben wir Substitution als Strategie verwendet. Um einen ähnlichen Ausdruck mit einer tierischen Komponente auch in der Übersetzung zu verwenden, haben wir die serbische Redewendung „*nisu ti sve koze na broju*“ ausgewählt (Matica srpska 2011: 109).

Das Nomen „Pfeife“ (Ausschnitt 4, Reihe Nr. 16) wurde hier in seiner vierten Bedeutung verwendet, die als salopp abwertend bezeichnet und wie folgend definiert wird:

---

³³ Sprachnudel: „reinknattern“ auf Sprachnudel. <https://www.sprachnudel.de/woerterbuch/reinknattern> [abgerufen am 05.01.2024]

³⁴ Dudenredaktion (o. J.): „knattern“ auf Duden online. <https://www.duden.de/node/149015/revision/1258500> [abgerufen am 05.01.2024]

³⁵ Dudenredaktion (o. J.): „vollquatschen“ auf Duden online. <https://www.duden.de/node/200250/revision/1398706> [abgerufen am 05.01.2024]

³⁶ Dudenredaktion (o. J.): „geil“ auf Duden online. <https://www.duden.de/node/141071/revision/1454545> [abgerufen am 05.01.2024]

³⁷ Dudenredaktion (o. J.): „Vogel“ auf Duden online. <https://www.duden.de/node/198830/revision/1398019> [abgerufen am 05.01.2024]

„unfähiger, ängstlicher Mensch; Versager[in]“³⁸. In diesem Fall gibt es im Serbischen ein ungefähres Äquivalent, das aber in der Form des Syntagmas „*ispušena muštikla*“ („aufgebrauchte Zigarettenspitze“) verwendet wird. Diese Lösung haben wir auch in unseren Untertiteln verwendet.

Der saloppe Ausdruck „die Biege machen“ (Ausschnitt 4, Reihe Nr. 60) bedeutet „[möglichst schnell] weggehen, verschwinden“³⁹. Für die serbische Übersetzung mussten wir uns für die Strategie der Generalisierung entscheiden und haben das umgangssprachliche Verb „*tornjati se*“ gebraucht, der im Wörterbuch der serbischen Sprache als „schnell weggehen, verschwinden“ definiert und häufig in der Form eines Befehls ausgesprochen wird (Matica srpska 2011: 1301).

5.3.3. ÜBERSETZUNG DER REALIA

Mit den historischen Ausdrücken, die typisch für die DDR sind, sind wir unterschiedlich umgegangen, abhängig davon, was für eine Funktion der jeweilige audiovisuelle Inhalt hat und was seine Intention sein soll. Für die oft verwendeten Begriffe wie „Genosse“, „Staatssicherheit“ und „Pioniere“ verwendeten wir die ex-jugoslawischen Äquivalente „*drug*“, „*državna bezbednost*“ und „*pioniri*“, die auch heutzutage auf Serbisch erkennbar sind. Die weiteren Beispiele sind in der Tabelle 4 zu finden.

Tabelle 4: Übersetzung der Realia in den Untertiteln der Ausschnitte 1-6 (eigene Darstellung)

Ausschnitt Nr.	Reihe Nr.	Time-Code	Deutsch	Serbisch
2	51	00:02:57,708 00:03:00,166	den besten Tschekeiten-Führer in unseren Reihen.	najboljem vođi čekista u našim redovima.
2	52	00:03:00,250 00:03:03,000	Dem Genossen Generaloberst ein dreifaches:	Tripot ura za generala-pukovnika:
3	8	00:00:35,959 00:00:39,584	Und dann hat er mir erzählt, dass er im VEB Weinbrand Wilten arbeitet.	A onda mi je pričao da radi u OUR Destilerija Viltan.
3	26	00:01:35,084 00:01:37,417	einem Vertreter des Klassenfeindes übergeben.	predali ste predstavniku klasnog neprijatelja.
3	28	00:01:39,042 00:01:42,000	Sie arbeiten beim VEB Unterhaltungselektronik Sternradio.	Radite u OUR Elektronika zabave Šternradio.
3	32	00:01:52,834 00:01:55,709	Dieser Mann ist ein feindlicher Agent aus der BRD.	Ovaj čovek je neprijateljski agent Zapadne Nemačke.

³⁸ Dudenredaktion (o. J.): „Pfeife“ auf Duden online. <https://www.duden.de/node/110526/revision/1423240> [abgerufen am 05.01.2024]

³⁹ Dudenredaktion (o. J.): „Biege“ auf Duden online. <https://www.duden.de/node/22322/revision/1424714> [abgerufen am 05.01.2024]

3	34	00:01:58,584 00:02:03,750	Sie rufen nun bei der HVA- Abteilung 18 an. Dann wird man das hier alles aufklären.	Pozovite Glavnu upravu, odsek 18. Onda će se sve ovo rešiti.
3	41	00:02:21,375 00:02:24,917	Ich bin inoffizielle Mitarbeiterin der Staatssicherheit!	Ja sam nezvanična saradnica Državne bezbednosti!
3	45	00:02:31,875 00:02:34,084	Rufen Sie meinen Führungsoffizier an.	Pozovite mog rukovodećeg oficira.
4	1	00:00:11,120 00:00:15,540	Pioniere und FDJ Mitglieder, stillgestanden.	Pioniri i članovi FDJ, mirno!
4	2	00:00:15,640 00:00:19,100	Wir eröffnen diesen Fahnenappell mit dem Gruß der Pioniere...	Otvaramo ovu ceremoniju zastave pozdravom pionira...
4	3	00:00:19,200 00:00:23,260	- Für Frieden und Völkerfreundschaft. Seid bereit! <i>- Immer bereit!</i>	- Za mir i prijateljstvo među narodima. Spremni! <i>- Uvek spremni!</i>
4	4	00:00:23,360 00:00:27,660	- Und dem Gruß der freien deutschen Jugend, Freundschaft. <i>- Freundschaft!</i>	- I pozdravom Slobodne nemačke omladine, Prijateljstvo. <i>- Prijateljstvo!</i>
4	11	00:00:48,120 00:00:52,760	Wenn euch der Aufstand so interessiert, könnte man später zum alten Edgar gehen und RIAS hören.	Ako vas ustanak toliko zanima, možemo posle kod matorog Edgara da slušamo RIAS.
4	61	00:05:27,960 00:05:31,140	Na, klar. Damit du nicht bis zum Ku'Damm fahren musst, Tittenfilme zu gucken.	Naravno. Da ne moraš da ideš čak na Štraftu da gledaš filmove sa golim sisama.
4	67	00:06:08,200 00:06:12,438	Wie war die Haltung der SPD im Jahr 1918?	Kakav je bio stav SPD-a 1918. godine?
5	2	00:00:02,880 00:00:06,178	Wolfgang Schnur: Spitzenkandidat der Allianz für Deutschland	Volfgang Šnur: glavni kandidat Alijanse za Nemačku
5	3	00:00:06,202 00:00:08,735	bei der ersten freien Volkskammerwahl in der DDR	na prvim slobodnim izborima Nemačke Demokratske Republike
5	6	00:00:12,929 00:00:15,761	Es kursieren Gerüchte, Schnur sei inoffizieller Mitarbeiter	Kruže glasine da je Šnur bio nezvanični saradnik
5	7	00:00:15,761 00:00:20,120	des Ministeriums für Staatssicherheit gewesen: ein IM der Stasi.	Ministarstva državne bezbednosti: Štazijev IM.
6	4	00:00:09,429 00:00:14,840	Ich wurde dann im Rahmen der FDJ Bezirksaktivvorsitzender	U okviru FDJ postao sam predsednik okružnog aktiva
6	5	00:00:15,072 00:00:17,520	von der Gesamthandelsorganisation.	Glavne trgovinske organizacije.
7	11	00:00:30,830 00:00:34,745	und macht das was in der Sowjetunion einige Jahre zuvor auch passiert ist.	i radi sve ono što se u SSSR dogodilo nekoliko godina ranije.

Diese Begriffe können wir in drei Gruppen. Die erste Gruppe besteht aus Abkürzungen wie VEB, BRD, HVA, FDJ, RIAS, SPD, DDR, IM. Unsere Ansätze mit diesen Abkürzungen waren unterschiedlich und von der Funktion des jeweiligen audiovisuellen Inhalts abhängig.

Da, wo wir in der jugoslawischen Geschichte ungefähre Äquivalente hatten (VEB und OUR; Abschnitt 3, Reihen Nr. 8 und 28), verwendeten wir die äquivalenten Abkürzungen. Ihre Aktualität sowie ihre Verständlichkeit prüfen wir in den Fokusgruppen. Es kann wohl sein, dass diese Fälle in einer Unterhaltungsserie eher durch Vereinfachung am besten gelöst werden. Eine Vereinfachung der Abkürzung haben wir im Fall von BRD verwendet und sie durch „*Zapadna Nemačka*“ (Westdeutschland) übersetzt (Abschnitt 3, Reihe Nr. 32). In diesem Fall gingen wir davon aus, dass unsere Befragten nicht unbedingt mit den serbischen Abkürzungen wie *SRN* (BRD) oder *NDR* (DDR) vertraut sind und sie gleich erkennen können, während mit den Begriffen wie Ost- oder Westdeutschland alle was anfangen können. In der Dokumentation „IM Dienst der Stasi“ haben wir uns aber für „*Nemačka Demokratska Republika*“ entschieden, da dort um politisch-historische Begriffe die Rede ist (Abschnitt 5, Reihe Nr. 3).

Einige Abkürzungen wie FDJ, IM oder SPD haben wir einfach übernommen und möchten ihre Verständlichkeit in den Fokusgruppen prüfen und sehen, ob sie, auch wenn sie für die Teilnehmenden unverständlich sind, eine Störung darstellen, oder ob die Teilnehmenden sie so akzeptieren, wie sie sind, und erwarten, dass sie im Laufe des Filmes erklärt werden.

Im Fall des Erklärvideos „Der Ungarnaufstand 1956“ (Ausschnitt 7) haben wir uns in der Reihe Nr. 11 für die Verwendung der Abkürzung *SSSR* statt des Namens „*Sovjetski Savez*“ entschieden, da wir wegen der Schnelle, mit der der Text im Video ausgesprochen wurde, die Strategie der Textreduzierung anwenden mussten. In der Fokusgruppe möchten wir u. A. prüfen, wie die Befragten mit den schnell ausgesprochenen Informationen im Ausschnitt 7 zurechtgekommen sind und ob die Verständlichkeit des Videos dadurch gefährdet wurde.

Die Ausdrücke wie „Tschekist“ (Abschnitt 2, Reihe Nr. 51), „Klassenfeind“ (Abschnitt 3, Reihe Nr. 26), „Fahnenappell“ (Abschnitt 4, Reihe Nr. 2), „Ku'Damm“ (Abschnitt 4, Reihe Nr. 61) sowie Stasi-Dienstgrade wie „Generaloberst“ (Abschnitt 2, Reihe Nr. 52) und „Führungsoffizier“ (Abschnitt 3, Reihe Nr. 45) bilden eine zweite Gruppe, die wir durch ähnliche Begriffe aus der jugoslawischen Geschichte zu übersetzen versuchten. Wir haben sie als „*čekista*“, „*klasni neprijatelj*“, „*ceremonija zastave*“⁴⁰, „*Štrafta*“⁴¹, „*general-pukovnik*“ und „*rukovodeći oficir*“⁴² übersetzt.

---

⁴⁰ Eine vergleichbare Veranstaltung gab es in Ex-Jugoslawien zwar nicht, aber dieser Begriff wird für alle Veranstaltungen verwendet, in denen eine Fahne begrüßt wird.

⁴¹ Dieses Wort bedeutet „Flaniermeile“, was eine bekannte Bezeichnung für den Kurfürstendamm war. Der serbische Ausdruck wurde früher für die Belgrader Straße Knez Mihailova sowie für die Fußgängerzone in jeder Stadt verwendet.

⁴² Die beiden letzten Ausdrücke waren in der Terminologie der jugoslawischen und später serbischen Staatssicherheit vertreten.

In der dritten Gruppe befinden sich ostdeutsche Grußformeln (Abschnitt 4, Reihen Nr. 3 und 4), die wir wortwörtlich übertragen haben. Die üblichste Grußformel, die in solchen Situationen in Ex-Jugoslawien verwendet wurde, war „*Smrt fašizmu – sloboda narodu!*“, die sich aber sehr stark an Partisanenkämpfe und die jugoslawische antifaschistische Vergangenheit anlehnt und nicht als Substitution für die ostdeutsche Grußformel dienen könnte.

5.3.4. ARBEIT MIT DEN FOKUSGRUPPEN

Unsere Forschung besteht aus vier Fokusgruppen mit jeweils fünf Teilnehmenden, die nach Alter und Geschlecht gemischt sind. Wir haben uns für gemischte Gruppen entschieden, da wir bei solchen Gruppen einen unterschiedlichen Grad des faktischen und historischen Vorwissens sowie abwechslungsreiche Erwartungen von einem audiovisuellen Inhalt vermuten können, d. h. die Verstehens- und Erwartungshorizonte⁴³ unserer Befragten sollen idealerweise variieren. Kleinere Gruppen haben wir ausgewählt, da wir die Befragten zu einer entspannten und angenehmen Diskussion anspornen möchten und jedem/jeder Befragten genug Zeit anbieten möchten, seine/ihre Meinung zu äußern.

Da die Zahl der Befragten in unserer Forschung nicht hoch ist, kann hier zwar nicht von einer repräsentativen Stichprobe die Rede sein, es könnten aber gewisse Tendenzen erkannt werden, welche die Wahrnehmung der seit Jahrzehnten eingewurzelten Meinungen in der Übersetzungswissenschaft ändern könnten. Mit dieser Forschung möchten wir ein mögliches Modell der Rezeptionsforschung in der AVÜ den anderen Translatolog*innen zur Verfügung stellen und hoffen, dass dieses Modell auch mit anderen Korpora benutzt sein wird, was die wissenschaftlichen Erkenntnisse in diesem Bereich deutlich erweitern würde.

Die Voraussetzung für die Teilnahme an unseren Fokusgruppen ist, dass die Befragten gesprochenes Deutsch nicht verstehen und dass ihre Muttersprache Serbisch ist. Diese Kriterien sind wichtig, da wir die Verständlichkeit und die Effektivität der Untertitel eines deutschsprachigen audiovisuellen Inhalts für serbische Muttersprachler*innen prüfen möchten. Unser Ziel ist, dass sich die Befragten so wenig wie möglich auf die Verständlichkeit des verbalen Teils des Ausgangsinhalts verlassen und dafür die Übersetzung in Kombination mit den visuellen sowie nonverbalen auditiven Komponenten des Originals verwenden. Andererseits finden wir es wichtig, dass die Befragten die zahlreichen Nuancen der serbischen Sprache einwandfrei erkennen und ihre Anwendung als erfolgreich oder nicht erfolgreich bezeichnen können.

Die Gespräche in den Fokusgruppen finden in serbischer Sprache statt. Den Befragten wird vor dem Anfang erklärt, dass sie sich frei und natürlich ausdrücken können und auf die formalen Details ihrer Sätze nicht aufpassen müssen. Dadurch hoffen wir, möglichst ehrliche und authentische Reaktionen zu bekommen.

---

⁴³ Mehr zu den Begriffen „Erwartungshorizont“ und „Verstehenshorizont“ ist im Kapitel 3. Rezeptionstheorie auf den Seiten 34-38 zu finden.

Die Fokusgruppe fängt mit den mündlichen Einverständniserklärungen der Befragten, in denen sie bestätigen, dass sie damit einverstanden seien, dass das Gespräch auditiv aufgenommen wird.

Es folgt eine Einstiegsfragerunde, die aus einem teilstrukturierten Interview, das in fünf Gruppen aufgeteilt ist, besteht. Zunächst werden die demografischen Daten abgefragt und danach folgen die Fragen, mit denen wir die Verstehens- und Erwartungshorizonte der Befragten prüfen möchten.

1. **Die demografischen Daten**, die wir abfragen sind Geschlecht, Alter und Bildungsgrad.
2. Die zweite Gruppe bezieht sich auf die **Gewohnheiten** der Befragten, wenn es um untertitelte Inhalte die Rede ist.
3. Die dritte Gruppe beschäftigt sich mit den **Emotionen**, die Untertitel verursachen könnten. Hier möchten wir wissen, ob unsere Befragten durch Untertitel gestört, genervt oder jedoch begeistert sein könnten.
4. Die nächste Gruppe der Einstiegsfragen möchten wir prüfen, was für **Vorwissen** über die historischen Ereignisse, die in den ausgewählten Ausschnitten bearbeitet werden, unsere Befragten mit sich bringen könnten.
5. Die letzte Gruppe unserer Einstiegsfragen bezieht sich auf die Gewohnheiten unserer Befragten bei der **Verwendung der Schimpfwörter** in ihrem und im Alltag ihrer Freund*innen, Kolleg*innen und Bekannten.

Alle vorbereiteten Fragen (s. Anlage B, S. 126-127) werden als Anlass für die Diskussion verwendet und, da es um die Form der teilstrukturierten Interviews geht, lassen wir Freiraum für Teilfragen sowie für die Erweiterung der Diskussion in einer Richtung, die unsere Forschung möglicherweise bereichern könnte.

Der Hauptteil der Forschung besteht auch aus einem teilstrukturierten Interview, in dem uns vorbereitete untertitelte Ausschnitte aus den ausgewählten audiovisuellen Inhalten als Anlass für die Fragen dienen. Zuerst werden die Ausschnitte den Befragten gezeigt und danach folgt jeweils eine vorbereitete Fragerunde, in der aber möglich ist, eventuell zusätzliche Fragen zu stellen und die Diskussion bei Bedarf auszubreiten oder auf einen bestimmten relevanten Punkt zu fokussieren.

In den beiden Phasen unserer Fokusgruppen haben wir uns für die Form eines teilstrukturierten Interviews entschieden, da sie sich für unsere Fragen, die sich mit Verständlichkeit und Rezeption befassen, am besten eignen, indem sie einerseits eine klare Struktur bietet und andererseits Raum für eine mögliche zusätzliche Debatte freilässt. Durch diese Phasen möchten wir die drei Rezeptionsaspekte von Gambier (die drei R-s: *response*, *reaction*, *repercussion*)⁴⁴ abdecken und sie durch die Diskussionen prüfen.

---

⁴⁴ Mehr zu dieser Aufteilung ist im Kapitel 3. Rezeptionstheorie auf den Seiten 37-38 zu finden.

Die Gespräche in den Fokusgruppen werden zweifach dokumentiert. Einerseits nehmen wir sie auditiv auf und andererseits führen wir ein Forschungstagebuch (Saldanha/O'Brien 2014: 230-231), in dem wir die Reaktionen der Befragten auf die gezeigten Ausschnitte sowie in den Gesprächen spontan entstandene Ideen notieren. Der Forschungstagebuch ist in der Anlage C (S. 128-129) zu finden.

Die Aufnahme jeder Fokusgruppe wird transkribiert. Die Transkription wird von zwei Psychologiestudierenden der Philosophischen Fakultät der Universität Belgrad, die bereits während ihres Studiums viel Erfahrung mit der Vorbereitung und Bearbeitung der Aufnahmen von Fokusgruppen gesammelt haben, ausgeführt. Aufgrund des Datenschutzes werden die Namen der Befragten in der Transkription anonymisiert und durch „Der/Die Befragte 1“, „Der/Die Befragte 2“ usw. ausgetauscht. Die Transkriptionen sind in der Anlage D (S. 130-221) zu finden.

Für die Analyse haben wir uns zunächst für die Quantifizierung der Antworten und dann für eine thematische Analyse entschieden. Die Natur unserer Gespräche in Fokusgruppen eignet sich sehr gut für diese zwei Techniken und lässt uns wichtige Schlussfolgerungen ziehen, die auch als Anlass zu weiteren Forschungen dienen könnten.

6. FORSCHUNGSANALYSE

6.1. DARSTELLUNG UND DISKUSSION DER ERGEBNISSE

6.1.1. ALLGEMEINE INFORMATIONEN ÜBER DIE FORSCHUNG

Die Befragung der Fokusgruppen fand an zwei Wochenenden statt. Jede der vier Gruppen bestand aus fünf Personen unterschiedlichen Alters und Geschlechts. Die Gruppendiskussionen haben jeweils zwischen 120 und 150 Minuten gedauert.

Jede Fokusgruppe fing mit den mündlichen Einverständniserklärungen der Befragten, in denen sie bestätigten, dass sie damit einverstanden sind, dass das Gespräch auditiv aufgenommen wird.

Es folgten jeweils mehrere Fragerunden, in denen zunächst die demografischen Daten abgefragt wurden. Danach haben wir durch mehrere Gruppen von Fragen die Verstehens- und Erwartungshorizonte der Befragten zu prüfen versucht. Schließlich folgten die Fragerunden, die sich auf die untertitelten Videoabschnitte bezogen, die in den Gruppen gezeigt wurden. Bei der Fragestellung haben wir uns an der vorbereiteten Frageliste orientiert (s. Anlage B, S. 126-127), wir haben aber den Teilnehmenden genug Freiraum gelassen, auch untereinander zu diskutieren und eigene Einsichten, die sich auch nicht unbedingt auf das Thema „Untertitelung“ beziehen, zu äußern, um die Diskussion lebendig zu halten. Manchmal war es für die Teilnehmenden schwer, die Eindrücke über die Übersetzung von den allgemeinen Eindrücken über den gezeigten audiovisuellen Inhalt zu trennen. An diesen Stellen haben wir versucht, den Verständlichkeitsgrad mit Zusatzfragen zu prüfen und die Diskussion wieder auf Kurs zu bringen.

Damit die Kommentare über die Übersetzung so ehrlich wie möglich bleiben, haben wir den Teilnehmenden nicht gesagt, wer die Übersetzung erstellt hat. In zwei Gruppen ist diese Frage aufgetaucht, aber wir haben eine neutrale Antwort gegeben und sichergestellt, dass sie nicht wissen, dass dieselbe Person, die die Übersetzung erstellt hat, auch die Forschung durchführt. Im Gespräch mit den Teilnehmenden haben wir uns bemüht, die Übersetzung nicht zu verteidigen, sondern nur die Unklarheiten bei Bedarf neutral zu erläutern.

Die Gespräche in den Fokusgruppen wurden einerseits auditiv und andererseits durch das Forschungstagebuch dokumentiert (s. Anlage C, S. 128-129). Die Aufnahme jeder Fokusgruppe wurde transkribiert, wobei die Namen der Befragten in der Transkription anonymisiert wurden (s. Anlage D, S. 130-221).

Für die Forschungsanalyse haben wir die quelloffene Online-App „Taguette“ verwendet, die sich für die qualitative Datenanalyse gut eignet. In dieser App kann man Transkriptionen hochladen und danach Wörter, Sätze oder ganze Absätze hervorheben und sie mit unterschiedlichen Tags versehen. Die Tags kann man selbst bestimmen. Alles, was man unter einem bestimmten Tag hervorgehoben hat, kann man tabellarisch oder in einem

anderen Format exportieren. Die Antworten unserer Teilnehmenden haben wir auf 9 Tags aufgeteilt:

1. **„Eindrücke allgemein“** – unter diesem Tag befinden sich die allgemeinen Eindrücke der Teilnehmenden über die gezeigten audiovisuellen Inhalte;
2. **„Gewohnheiten“** – dieser Tag bezeichnet die Gewohnheiten der Teilnehmenden im Zusammenhang mit untertitelten audiovisuellen Inhalten im Allgemeinen;
3. **„Notwendigkeit der Untertitel“** – mit diesem Tag haben wir die Aussagen der Teilnehmenden versehen, in denen sie ihre Einstellungen dazu geäußert haben, inwiefern Untertitel für sie notwendig sind;
4. **„Qualität der Übersetzung“** – unter diesem Tag befinden sich sowohl die Aussagen der Teilnehmenden zu ihren positiven oder negativen Eindrücken über die Qualität der Untertitel im Allgemeinen als auch ihre späteren Eindrücke über die Übersetzung der gezeigten audiovisuellen Inhalte;
5. **„Realia“** – dieser Tag bezeichnet die Eindrücke der Teilnehmenden über die Übersetzung von Realia in den gezeigten audiovisuellen Inhalten;
6. **„Schimpfwörter“** – mit diesem Tag wurden sowohl die allgemeinen Aussagen der Teilnehmenden dazu versehen, inwiefern sie Schimpfwörter verwenden und ob sie stört, wenn andere sie verwenden, als auch ihre Eindrücke über die Übersetzung der Schimpfwörter in den gezeigten audiovisuellen Inhalten;
7. **„Umgangssprache“** – unter diesem Tag befinden sich die Eindrücke der Teilnehmenden über die Übersetzung der Umgangssprache in den gezeigten audiovisuellen Inhalten;
8. **„Vorwissen“** – dieser Tag bezeichnet die Aussagen der Teilnehmenden darüber, wie sie ihr Vorwissen über die europäische und Weltgeschichte nach dem Zweiten Weltkrieg bewertet haben, sowie einige Aussagen, die im Zusammenhang mit ihren Eindrücken über die Übersetzung von Realia geäußert wurden;
9. **„interessant“** – mit diesem Tag haben wir einige interessanten Aussagen bezeichnet, die nicht unbedingt einem der anderen Tags zuzufügen sind.

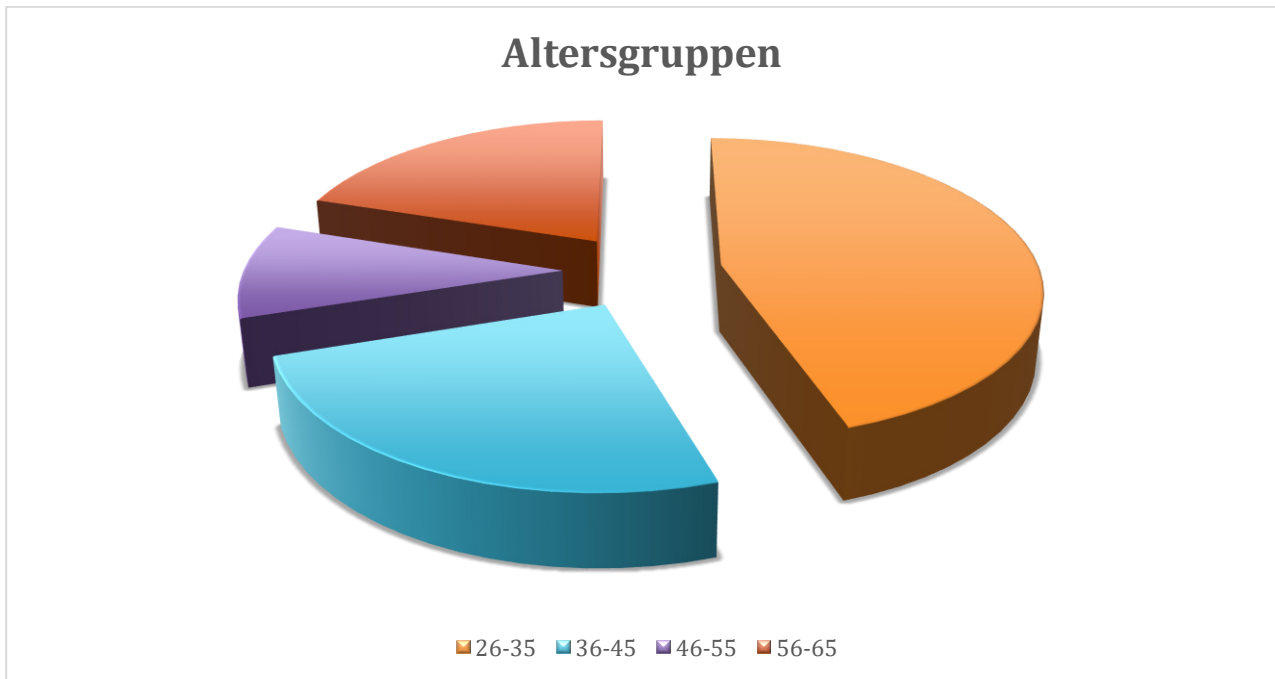
Unsere Arbeit in der App „Taguette“ haben wir im tabellarischen Format dokumentiert und sie ist in der Anlage E (S. 222-263) zu finden.

Die demografischen Daten sowie die Äußerungen zu den Gewohnheiten, dem Vorwissen und den allgemeinen Eindrücken der Teilnehmenden haben wir quantifiziert und sie werden in diesem Kapitel in Form von Grafiken dargestellt. Alle anderen Äußerungen der Teilnehmenden werden textuell dargestellt. Der Darstellung jeder Gruppe von gesammelten Daten folgt eine Diskussion.

Eines der größten Mehrwerte einer qualitativen Forschung, die in Form von einer freien Diskussion durchgeführt wird, ist, dass die Befragten sich natürlich und mit alltäglicher Sprache ausdrücken können. Daher werden wir in der Darstellung die Teilnehmenden auch direkt zitieren. Da die Fokusgruppen auf Serbisch stattgefunden haben und somit die Transkription in serbischer Sprache ist, haben wir die zitierten Aussagen im Text der Dissertation ins Deutsche übersetzt.

6.1.2. DEMOGRAFISCHE STRUKTUR DER TEILNEHMENDEN

Die Altersstruktur der Fokusgruppen ist in der Abbildung 1 dargestellt.

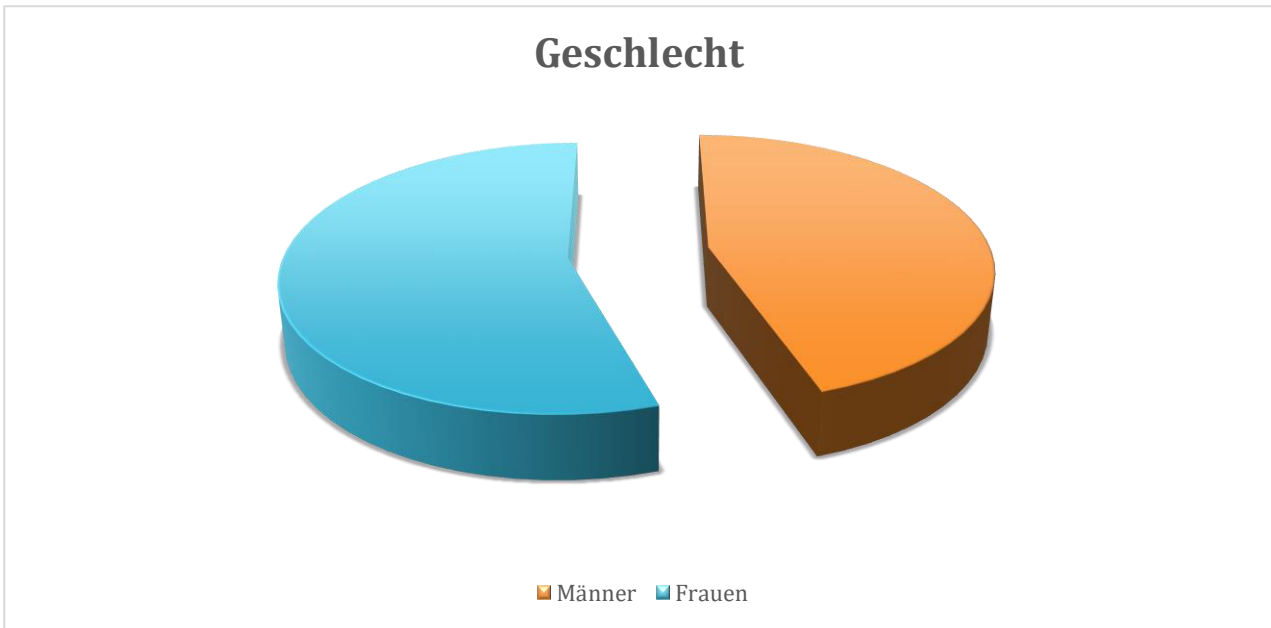

Abbildung 1: Altersgruppen

Überwiegend haben wir die Altersgruppe zwischen 26 und 35 Jahren befragt (45 %) und die Altersgruppe zwischen 46 und 55 Jahren blieb am wenigstens vertreten (10 %). Die Altersgruppe zwischen 36 und 45 Jahren hat einen Viertel der Befragten gebildet (25 %) und die Gruppe zwischen 56 und 65 wurde mit 20 % vertreten.

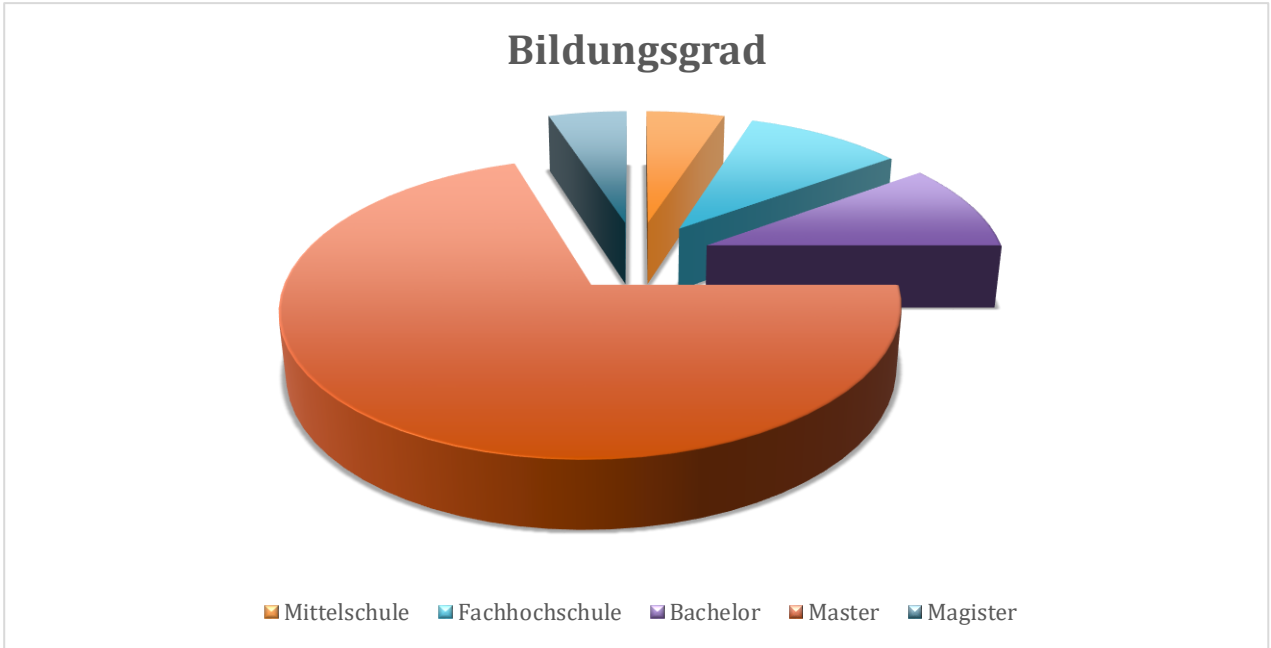
Unter den Befragten hatten wir 45 % Männer und 55 % Frauen, was in der Abbildung 2 dargestellt ist.

Abbildung 2: Geschlecht

Der Bildungsgrad der Befragten war insgesamt sehr hoch: die meisten der Befragten haben einen Masterabschluss (70 %), und die anderen Bildungsgrade waren mit 5 % (Mittelschule und Magister) und mit 10 % (Fachhochschule und Bachelor) vertreten, was in der Abbildung 3 abgebildet ist.

Abbildung 3: Bildungsgrad

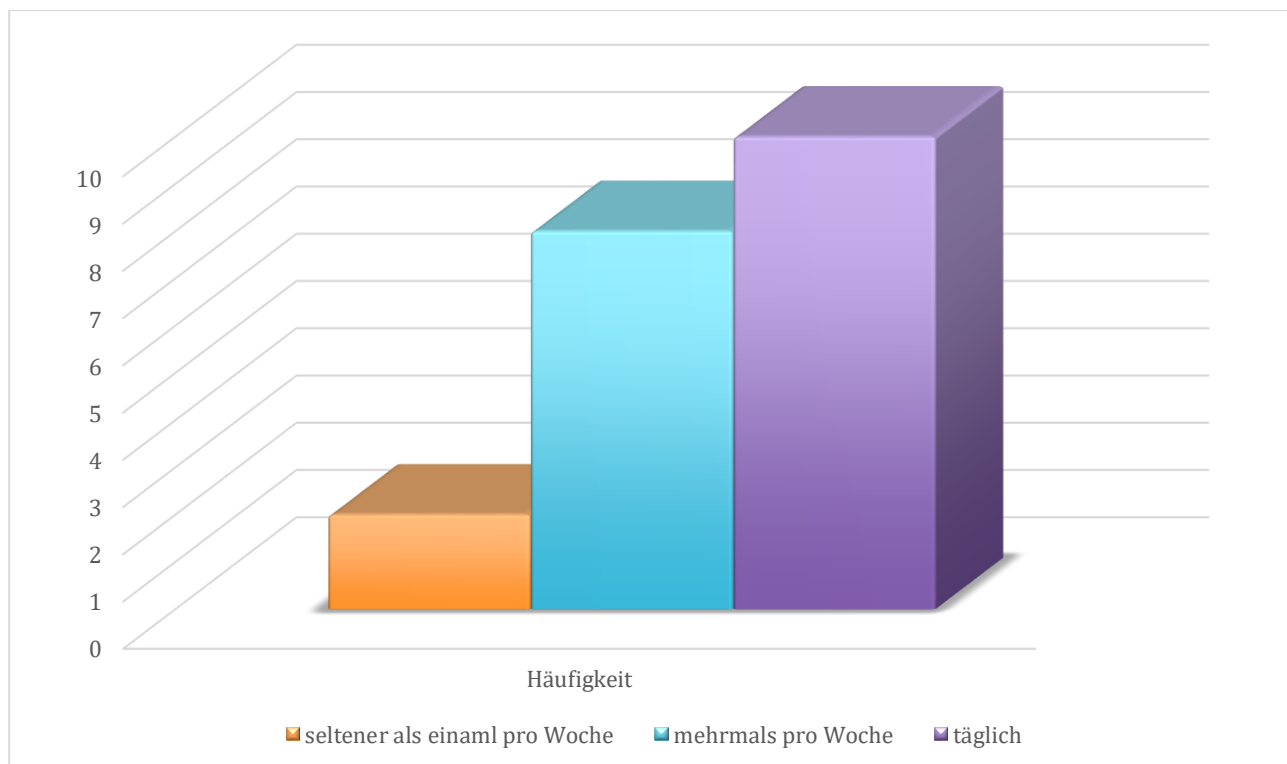
Im vorigen Kapitel haben wir erklärt, dass wir dessen bewusst sind, dass hier nicht von einer repräsentativen Stichprobe gesprochen werden kann. Wir haben uns trotzdem bemüht, dass unsere Teilnehmenden so viele Altersgruppen wie möglich abdecken und dass ihre Bildungsgrade unterschiedlich sind. Das ist uns nur teilweise gelungen. Wir hatten Vertreter*innen von vier verschiedenen Altersgruppen und ein gleichmäßiges Verhältnis von männlichen und weiblichen Teilnehmenden. Unsere Gruppen bestanden aber vorwiegend aus hochgebildeten Teilnehmenden. Aus diesem Grund würden wir gern dasselbe Modell der Forschung mit vorwiegend niedrig gebildeten Teilnehmenden wiederholen, was uns neue Erkenntnisse bringen könnte.

6.1.3. GEWOHNHEITEN DER TEILNEHMENDEN

Nachdem wir die demografischen Daten der Teilnehmenden gesammelt haben, haben wir ihnen eine Reihe von Fragen gestellt, mit denen wir ihre Gewohnheiten mit untertitelten Inhalten sowie ihr Vorwissen über das Thema, das in unserem Korpus bearbeitet wird, abfragen wollten.

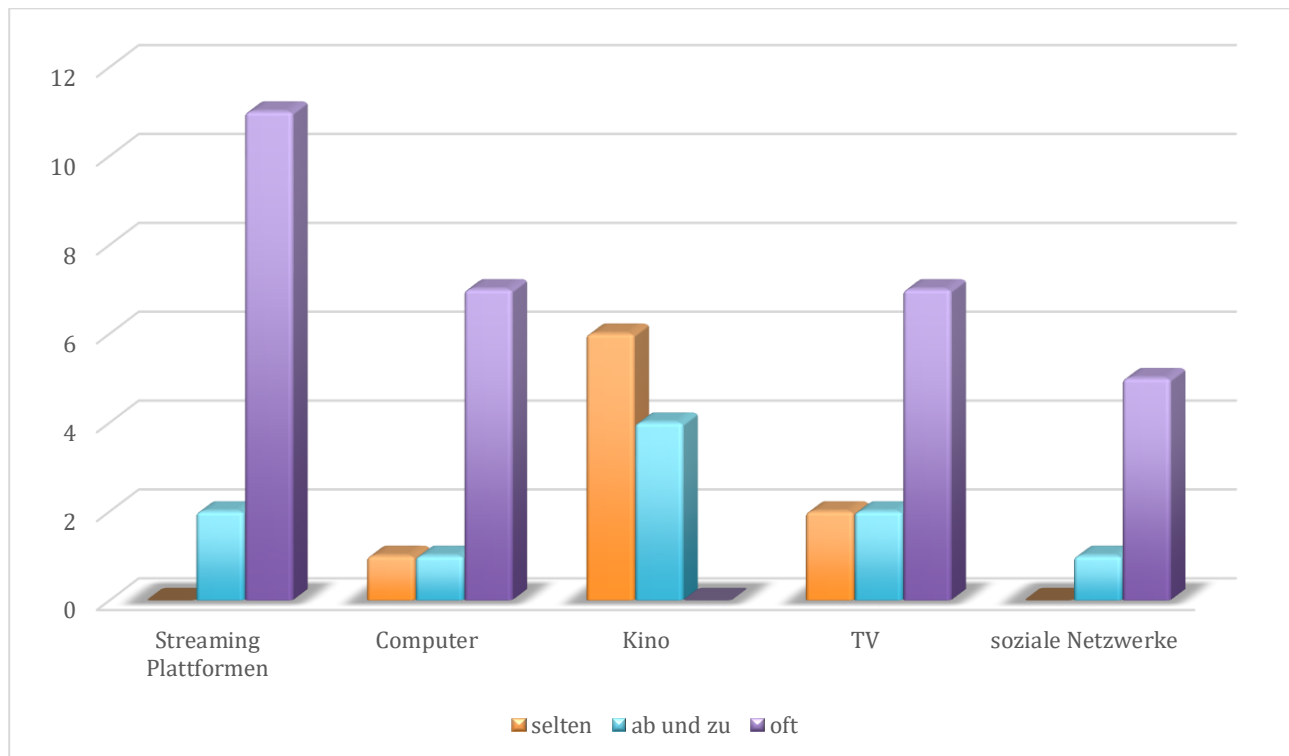
6.1.3.1. HÄUFIGKEIT DER VERWENDUNG VON UNTERTITELN

Die ersten Fragen haben sich auf die Häufigkeit der Verwendung von Untertiteln bezogen. Die Antworten haben wir quantifiziert und in den Abbildungen 4-6 dargestellt.

Abbildung 4: Antworten auf die Frage „Wie oft sehen Sie untertitelte Inhalte?“

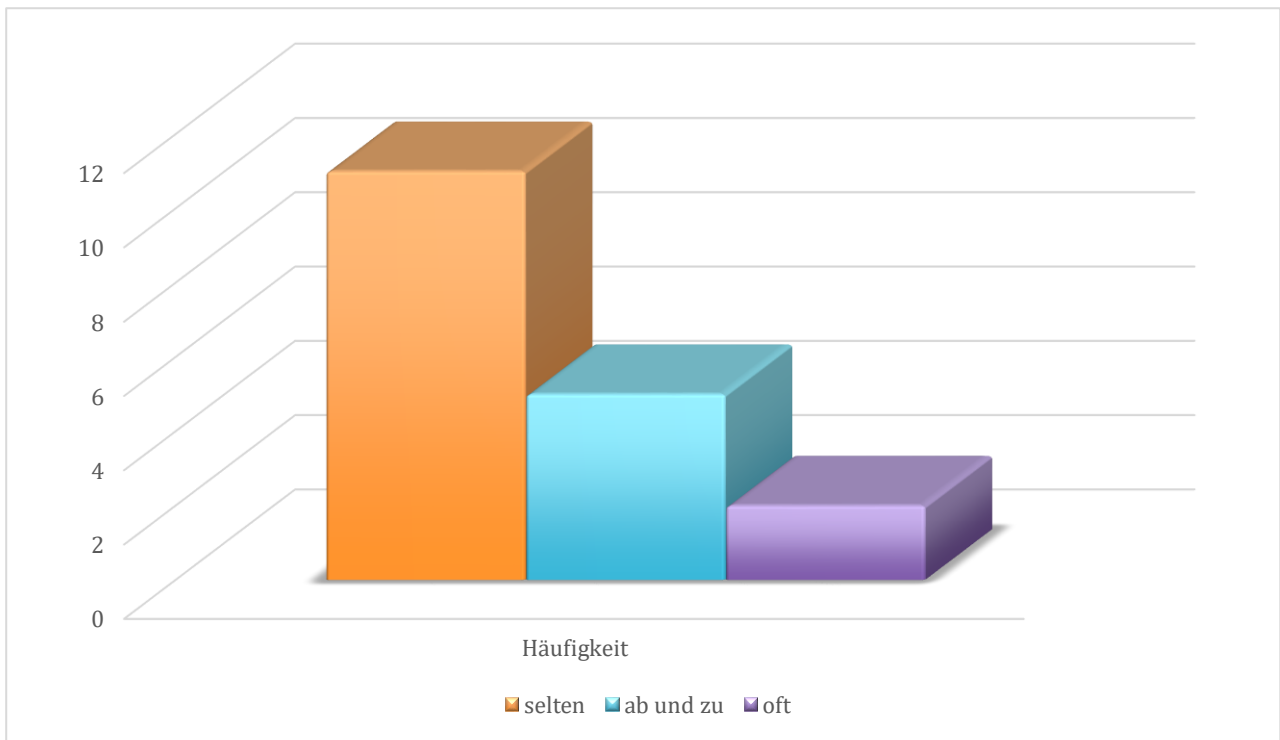
Die meisten Teilnehmenden sehen Untertitelte Inhalte mehrmals pro Woche oder täglich, d. h. sie sind als Rezipient*innen der Untertitel für unsere Forschung hochrelevant.

Abbildung 5: Antworten auf die Frage „Wo sehen Sie Untertitelte Inhalte?“

Die meisten Teilnehmenden haben gesagt, dass sie Untertitelte Inhalte am häufigsten in unterschiedlichen Streaming-Plattformen sehen. Danach haben sie Fernsehprogramme und heruntergeladene Inhalte am Computer genannt. Mehrere Teilnehmenden haben betont, dass sie zwar ins Kino gehen, aber nicht so oft, wie sie möchten, oder nicht so oft wie vor der COVID-Pandemie. Das sagt uns, dass neue Zeiten neue Gewohnheiten mit sich bringen. In dieser Hinsicht soll man diese Forschung nicht als eine in Stein gemeißelte Wahrheit betrachten, sondern sie auch in den Zeiten und Kontexten, die auf uns zukommen, prüfen.

Obwohl wir in der Fragestellung bei jeder Gruppe alle in der Grafik dargestellten Medien genannt haben (s. Anlage B, S. 127-128), waren nur einige dessen bewusst, dass sie auch in den sozialen Netzwerken den Untertiteln ausgesetzt sind. In der Regel gehören diese Teilnehmenden der jüngsten der vertretenen Altersgruppen. Das fanden wir interessant und sehen da viel Forschungspotenzial für die Zukunft.

Abbildung 6: Antworten auf die Frage „Wie oft sehen Sie Untertitelte Inhalte, deren Originalsprache Sie überhaupt nicht verstehen?“

Die meisten Teilnehmenden haben gesagt, dass sie selten oder nur ab und zu Untertitelte Inhalte sehen, deren Originalsprache sie überhaupt nicht verstehen. Der Großteil unserer Teilnehmenden versteht Englisch ziemlich gut und die meisten Untertitelten Inhalte, die sie sehen, sind englischsprachig. Es gab aber Teilnehmende, die gerne Filmfestivals besuchen und dabei Autorenfilme aus den unterschiedlichsten europäischen Ländern sehen. Einige haben betont, dass sie gerne japanische Animes mit englischen Untertiteln sehen. Wir hatten nur eine Teilnehmerin, die keine Fremdsprachen spricht.

Als einen der Gründe, warum die meisten Teilnehmenden englischsprachige Inhalte sehen, haben sie die Algorithmen genannt, die sowohl bei den Streaming-Plattformen als auch bei den sozialen Netzwerken oder bei YouTube eingesetzt werden und ihnen Inhalte bieten, die denjenigen, die sie bereits gesehen haben, ähnlich sind.

Es folgten die Fragen darüber, inwiefern die Teilnehmenden an Untertitelte Inhalte gewohnt sind. Die Mehrheit der Teilnehmenden hat gesagt, dass sie mit Untertitelten Inhalten aufgewachsen sind. Alle waren sich einig darin, dass sie jetzt an Untertitel gewohnt sind, obwohl nicht alle das Gefühl hatten, dass sie sich noch in ihrer Kindheit daran gewöhnt haben, da einige von ihnen ausländische Satellitenkanäle mit Zeichentrickfilmen ohne Untertitel geschaut haben. Interessanterweise hat ein Teilnehmer mit der Gruppe seine, wie er sagte, vielleicht falsche Erinnerung geteilt, dass er als Kind Untertitel gelesen hat, bevor er „offiziell“ lesen lernte.

Von vielen Teilnehmenden haben wir gehört, dass sie immer Untertitel lesen, wenn sie angezeigt sind, auch wenn sie die Originalsprache sehr gut verstehen, weil sie sich dazu „hingezogen“ fühlen. „Solange die Buchstaben da sind, muss ich sie lesen“, hat eine Teilnehmerin gesagt. Das empfinden die Teilnehmenden aber nicht als Störung, eher als eine Gewohnheit oder eine Reflexhandlung. Die meisten Teilnehmenden betrachten Untertitel als einen integralen Teil des Films. In einer Gruppe, die aus den Menschen, die in einem sog. „Synchronisationsland“⁴⁵ aufgewachsen sind, bestehen würde, würden Antworten auf diese Fragen hochwahrscheinlich anders aussehen.

Im Gegensatz dazu haben viele Teilnehmende Synchronisation als Form der AVÜ im Fall von Spielfilmen stark kritisiert. In allen Gruppen, wo dieses Thema aufgetaucht war, waren die Teilnehmenden einig, dass sie Synchronisation unnatürlich finden und dass ein Spielfilm dadurch an Authentizität verliert. Synchronisation wurde dabei als grotesk bezeichnet und mit einer schlechten Buchübersetzung verglichen. „Als ob mir jemand von einem Stummfilm erzählt“, so bezeichnete eine Teilnehmerin ihr Erlebnis der synchronisierten Spielfilme. Alle negativen Aussagen über die Synchronisation können unserer Meinung nach durch die Gewohnheiten der Teilnehmenden erklärt werden, da die Mehrheit von ihnen in Serbien, das als ein Untertitelungsland gilt, aufgewachsen ist. Die meisten von ihnen haben aber serbische Synchronisationen von Zeichentrickfilmen neueren Datums gelobt. Sogar in drei von den vier Gruppen wurde die serbische Synchronisation von der Zeichentrickserie „Die Pinguine aus Madagascar“ als ein vorbildliches Beispiel für eine sehr gelungene Übersetzung genannt.

Alle Teilnehmenden haben betont, dass sie immer lieber Untertitel als Unterstützung dabei haben möchten, manche sogar für ihre Muttersprache, weil sie immer sicher sein möchten, dass sie alles mitbekommen haben. In allen Gruppen wurden Untertitel als nützlich und hilfreich bezeichnet. Das gilt besonders in den Fällen, in denen die Originalsprache aufgrund des schlechten Tons, der Verwendung eines Dialektes, einer Fachsprache oder einer Fremdsprache, die man gar nicht oder nur teilweise spricht, schwierig zu verstehen ist. Weitere Gründe, warum unsere Teilnehmenden immer Untertitel dabei haben möchten, sind: „damit ich mich nicht anstrengen muss“, „damit ich mich entspannen kann“, „damit ich der Handlung gut folgen kann“, „damit mir nichts entgeht“. Einige von ihnen pflegen zu essen, während sie einen Film oder eine Serie sehen, was oft dazu führt, dass sie den Originalton nicht gut hören und viele Informationen über den Inhalt aus den Untertiteln entnehmen. Einige Teilnehmende fanden es nützlich, dass sie durch Untertitel ihre Fremdsprachenkenntnisse prüfen und üben können. Für diesen Zweck verwenden sie meistens intralinguale Untertitel. Wir fanden es interessant, dass die Teilnehmenden aller Gruppen als Gründe, warum sie Untertitel brauchen, spontan alle oder fast alle Vorteile von Untertiteln genannt haben, die auch in der translationswissenschaftlichen Literatur vorkommen.

---

⁴⁵ Mehr zur Aufteilung auf Untertitelungs- und Synchronisationsländer ist im Kapitel 2. Begrifflichkeit (S. 28) zu finden.

6.1.3.2. QUALITÄT DER UNTERTITEL

Auf die Frage, ob die Teilnehmenden von einem schlechten Untertitel mal genervt waren, haben die meisten positiv geantwortet. Die Gründe dafür waren aber unterschiedlich. Alle waren sich einig, dass sie von den technischen Fehlern wie schlecht eingestellte Timecodes sehr genervt sind, und zwar so stark, dass sie sogar den Film ausschalten. „Ich möchte dieses Ding nur weg von meinem Bildschirm“, sagte eine Teilnehmerin.

Viele empfinden es als eine Störung, wenn sie merken, dass etwas, was gesagt wurde, in den Untertiteln fehlt. In diesen Fällen fühlen sie sich, als ob sie des Inhalts beraubt würden. Ein Teilnehmer beschrieb diese Situation so: „als ob ich auf ein Schlagloch gestoßen wäre“.

Die Übersetzungsqualität der Untertitel war nicht für alle Teilnehmenden gleich wichtig. Einige sind aber von schlechten Übersetzungen gestört und merken sie besonders, wenn es um englischsprachige Inhalte und allgemein bekannte Phrasen geht. Wir haben auch manche Beispiele gehört, wie „*baby shower*“ (falsche serbische Übersetzung: „*tuširanje bebe*“), „*it's raining cats and dogs*“ (falsche serbische Übersetzung: „*padaju mačke i psi*“) usw. Eine Teilnehmerin hat sogar eine Reihe von solchen Beispielen genannt und sagte, dass sie sich solche Fälle immer merkt und daraus eine Art Liste für sich erstellt.

Einige Teilnehmende haben in diesem Zusammenhang die Übersetzung von Schimpfwörtern erwähnt. Es stört sie, wenn sie einen Ausdruck hören, der das Wort „*fuck*“ beinhaltet, auf Serbisch aber eine abgemilderte Version lesen. Sie finden das schlecht, weil sie glauben, dass die Übersetzung der eigentlichen Handlung in der Szene treu bleiben und entsprechende Gefühle ausdrücken muss.

Einige Teilnehmenden waren sich nicht sicher, ob sie fähig wären, eine schlechte Übersetzung zu erkennen, wenn der audiovisuelle Inhalt auf einer Sprache ist, die sie nicht verstehen. Manche behaupten aber, dass sie die extremen Fälle dann erkennen können, wenn das, was sie in den Untertiteln gelesen haben, mit dem Bild nicht übereinstimmt, wenn der emotionelle Ton nicht getroffen wurde oder wenn die Satzstruktur sinnlos ist. Dann möchte man, um einen Teilnehmer zu zitieren, „sich die Haare raufen, aber man hat keine andere Wahl außer sich damit, was man hat, zurechtzufinden“.

Orthographische Fehler stören nur wenige Teilnehmenden. Die meisten achten darauf gar nicht.

Als wir jedoch die Frage gestellt haben, ob die Teilnehmenden von einem Untertitel mal begeistert waren, kamen im ersten Augenblick gar nicht so viele Reaktionen wie bei der vorigen Frage. In einer Gruppe, in der sich kein*e Teilnehmer*in an einen außerordentlich guten Untertitel erinnern konnte, hat eine Teilnehmerin gesagt, dass sie darüber nicht nachdenken, „wenn alles stimmt, sondern nur wenn sie gestört sind, da sie eine gute Übersetzung als selbstverständlich betrachten“. Solche Aussagen gab es in den Gruppen mehrmals und haben uns teilweise den Erwartungshorizont der Teilnehmenden erklärt. Wir können davon ausgehen, dass Rezipient*innen der Untertitel zwar ein hohes Niveau der

Qualität der Übersetzung, aber keine übersetzerische Bravour erwarten. Darauf kommen wir bei der Analyse der späteren Antworten nochmal zurück.

In allen Gruppen wurde aber gesagt, dass die Teilnehmenden es gut finden, wenn der/die Übersetzer*in sich bemüht, die Übersetzung an das Zielpublikum kulturell anzupassen. In diesem Zusammenhang wurde in einer Gruppe die Fernsehserie „*Big Bang Theory*“ (serbischer Titel: „*Štreberi*“) erwähnt, da ihre serbische Übersetzung, die auf dem „*Star Channel*“ läuft⁴⁶, den spezifischen Humor der Charaktere sehr gut ins Serbische überträgt und entsprechende Äquivalente findet, die für das Zielpublikum in Serbien verständlich sind. Darüber, inwiefern sich der/die Übersetzer*in diese Freiheit nehmen soll, waren sich nicht alle Teilnehmenden einig. In einer Gruppe wurde von einer Teilnehmerin ein Beispiel erwähnt, in dem der Satz „*He's Justin Timberlake of our time*“ als „*On je Zdravko Čolić naših dana*“ übersetzt. In dieser Gruppe wurde dieses Beispiel als sehr gelungen bezeichnet, aber in einer anderen Gruppe, in der wir dieses Beispiel vorgestellt haben, wurde er von einigen Teilnehmerinnen als inakzeptabel bezeichnet.

Ein Teilnehmer hat betont, dass er es sehr gut findet, wenn er in den Untertiteln zusätzliche Informationen über den Inhalt bekommt. Eines der Beispiele, die er genannt hat, hat sich auf die Songs bezogen, die in einem Film oder einer Serie zu hören sind. Er findet es sehr positiv, wenn er in den Untertiteln den Titel des Songs lesen kann, so dass er den Song auch nachher finden könnte. Ein zweites Beispiel war eine konkrete Situation. Es ging um eine Serie, in der die historische Persönlichkeit Florence Nightingale erwähnt wurde. In Klammern hinter ihrem Namen stand eine kurze Erklärung, wer sie gewesen war. Für die Handlung war diese Information zwar nicht entscheidend, aber es hat, so der Teilnehmer, dazu beigetragen, dass man etwas Zusätzliches aus diesem Film lernt.

6.1.3.3. VERWENDUNG VON SCHIMPFWÖRTERN

Die meisten Teilnehmenden behaupten, dass sie Schimpfwörter häufig oder ab und zu verwenden und dass es sie meistens nicht stört, wenn andere Schimpfwörter verwenden. Es gab jedoch einige, die aufgrund ihrer Arbeitsumgebung (Schule, Firma) sehr selten oder fast nie schimpfen. In allen Gruppen wurde gesagt, dass der Kontext in dem geschimpft wird, sehr wichtig ist. Manche Teilnehmenden fanden es nicht passend, wenn man an bestimmten Orten oder in bestimmten täglichen Situationen schimpft und vielen war es wichtig, was für eine Absicht die Person, die schimpft, hat. Die Situationen, in denen man schimpft, um jemanden zu beleidigen oder zu demütigen, fanden alle Teilnehmenden inakzeptabel, während sie nichts gegen Schimpfen haben, wenn man damit eine starke Emotion äußert, weil sie glauben, dass eine solche Art von Kommunikation zum Alltag in Serbien gehört. Einige haben bemerkt, dass in Serbien sehr viel geschimpft wird und dass einige Schimpfwörter eher als Füllwörter gebraucht werden.

In einer Gruppe wurde die Tendenz, Schimpfwörter als ein humoristisches Mittel in Theaterstücken zu verwenden, stark kritisiert. Einige Teilnehmerinnen in dieser Gruppe

---

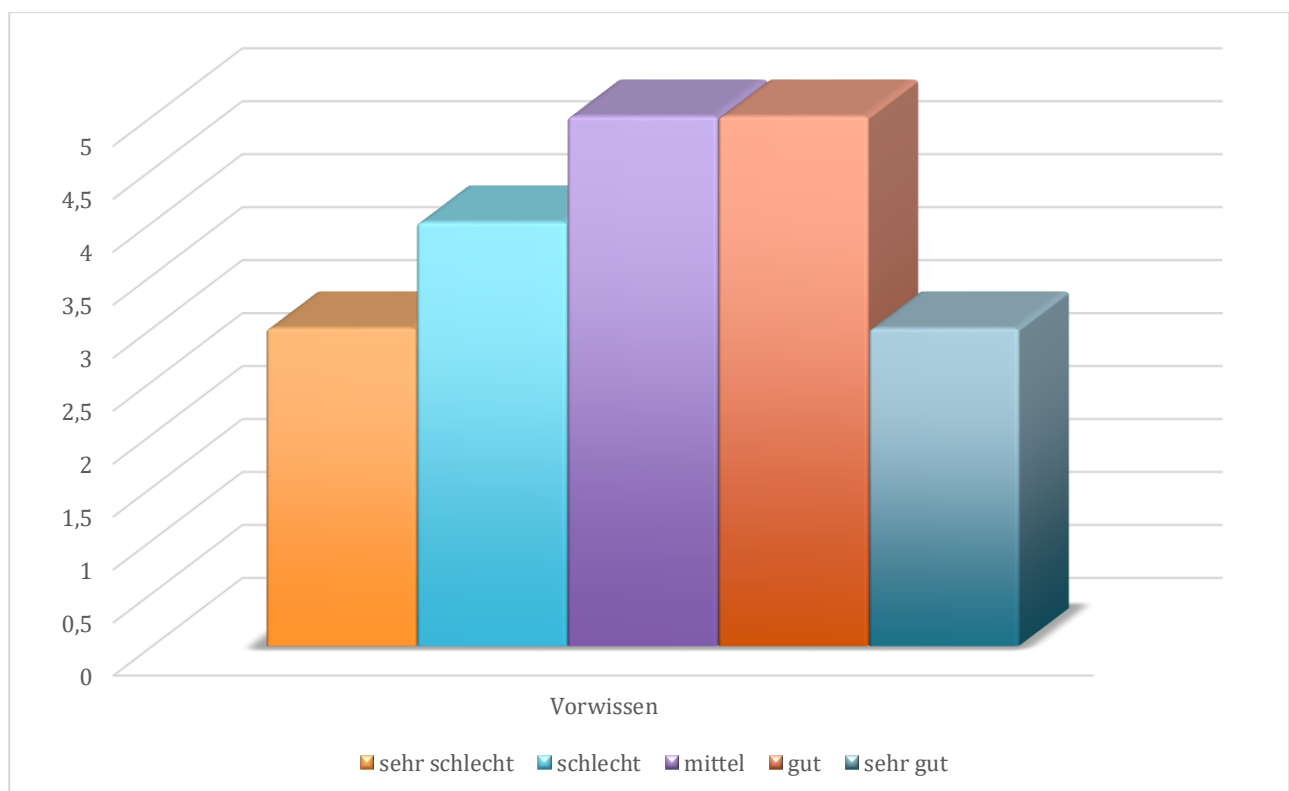
⁴⁶ Stand: März 2024.

haben das schon bei mehreren Theaterstücken in Belgrad bemerkt und fanden es nicht gut, dass diese Schimpfwörter keine künstlerische Rechtfertigung hatten, sondern einfach nur da waren, damit das Publikum lacht. Dieses Problem wurde in einer anderen Gruppe bei der serbischen Fernsehserie „*Senke nad Balkanom*“ erwähnt.

Auf das Thema der Schimpfwörter kommen wir später in den Antworten zurück, in denen die Übersetzung von Schimpfwörtern in den gezeigten untertitelten Inhalten kommentiert wurde.

6.1.3.4. VORWISSEN

Ihr Vorwissen der europäischen und Weltgeschichte aus der zweiten Hälfte des 20. Jahrhunderts haben die Teilnehmenden unterschiedlich bewertet (s. Abbildung 7).

Abbildung 7: Vorwissen

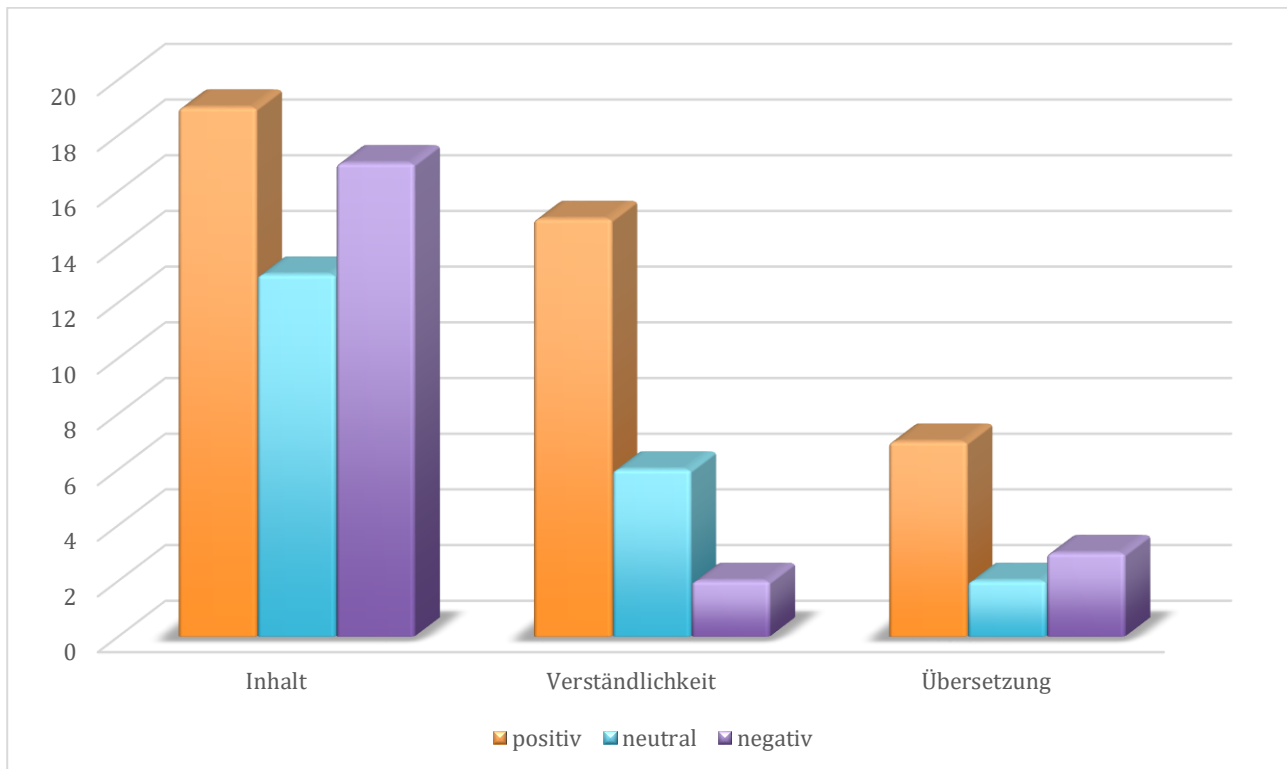
Da unsere Fokusgruppen aus vorwiegend hochgebildeten Teilnehmenden bestanden, ist es keine Überraschung, dass die Mehrheit von ihnen ihr Vorwissen als mittel oder gut bewertet hat. Die anderen Grade des Vorwissens waren aber ziemlich gleichmäßig vertreten. Diese Daten werden wir später mit der Möglichkeit, Realia in der Übersetzung zu verstehen, vergleichen.

6.1.4. EINDRÜCKE ÜBER DIE GEZEIGTEN AUDIOVISUELLEN INHALTE

6.1.4.1. ALLGEMEINE EINDRÜCKE

Die allgemeinen Eindrücke der Teilnehmenden haben wir in der Grafik 8 dargestellt, indem wir positive, neutrale und negative Eindrücke über den Inhalt, die Verständlichkeit und die Übersetzung grafisch abgebildet haben.

Abbildung 8: Allgemeine Eindrücke

Obwohl der Inhalt von einigen Teilnehmenden als negativ bewertet wurde, haben sie ihn vorwiegend verstanden und dessen Übersetzung als positiv bezeichnet. Ihre Kommentare der einzelnen Übersetzungslösungen werden wir später in diesem Kapitel darstellen und diskutieren. Interessanterweise haben mehrere Teilnehmende nach der Forschung gefragt, wo sie einzelne Inhalte, die wir gezeigt haben, finden können. Das größte Interesse hat die Serie „Kleo“ geweckt, aber es gab Interessierte auch für den Film „Das schweigende Klassenzimmer“ sowie für die Geschichte über Wolfgang Schnur.

An dieser Stelle werden wir einen Fall erwähnen, der in der Vorbereitung der Forschung nicht vorgesehen war. In allen Gruppen wurde die Übersetzung des Songs am Anfang des ersten Ausschnittes kommentiert. Viele Teilnehmende fanden es interessant, dass der Songtext ein bisschen sinnlos wirkt. Nur in einer Gruppe wurde diese „Sinnlosigkeit“ der

Übersetzung zugeschrieben. Einige Teilnehmenden haben gesagt, dass sie die Übersetzung des Songs gar nicht gebraucht haben, während die anderen sie trotzdem als nützlich empfunden haben, weil sie ihnen ein bisschen Kontext für die Einführung in die Handlung gegeben hat. Es gab auch Kommentare, dass die Übersetzung des Songs „fröhlich“ war.

Es kann sein, dass der Song so auffällig war, weil er den ersten Ausschnitt einführt, und die Teilnehmenden wussten in dem Moment nicht, was sie erwarten sollen. Es ist auf jeden Fall interessant, wie unterschiedlich sie darauf reagiert haben. Ob man einen Songtext in einem Film übersetzen soll und, wenn ja, wie man dabei vorgehen soll, ist eine komplexe Frage, die wir in dieser Dissertation nicht angehen konnten, die aber viel Forschungspotenzial aufweist. Ein solches Thema eignet sich unserer Meinung nach gut für das hier vorgestellte Modell der Untersuchung der Rezeption von Untertiteln.

6.1.4.2. SCHIMPFWÖRTER UND UMGANGSSPRACHE

Schimpfwörter und umgangssprachliche Ausdrücke kamen vorwiegend in der Serie „Kleo“ vor. Keine*r von den Teilnehmenden hat die Schimpfwörter in den Ausschnitten aus dieser Serie als überflüssig kommentiert. Sie fanden sie passend und meinten, dass dadurch die Atmosphäre der Szenen gut und glaubhaft übertragen wurde. Auch diejenigen, die in ihrem Alltag Schimpfwörter wenig oder gar nicht benutzen, hatten kein Problem damit, in diesen Ausschnitten Schimpfwörter auf dem Bildschirm zu lesen. Sie wurden ihrer Meinung nach durch die Handlung und die Charaktere gerechtfertigt. Ein Teilnehmer hat gesagt, dass er enttäuscht wäre, wenn es in der Übersetzung des ersten Ausschnitts keine Schimpfwörter gegeben hätte, während sich einer der Charaktere sehr streitsüchtig verhält. Ein anderer Teilnehmer hat sich sogar gefragt, ob die Schimpfwörter auf Serbisch noch stärker sein könnten. Eine Teilnehmerin hat die Übersetzung des ersten Ausschnittes als „Übersetzung, die im Vergleich dazu, was sie in den letzten 10 Jahren gesehen hat, die größte Freiheit aufgewiesen hat“ und das fand sie sehr positiv. Die Mehrheit der Teilnehmenden hat gesagt, dass es sie gestört hätte, wenn die Schimpfwörter abgemildert wären. So, wie sie übersetzt wurden, waren sie für die Teilnehmenden im Allgemeinen passend und haben mit der Szene übereinstimmt.

Generell haben die Teilnehmenden die Übersetzung der Schimpfwörter als gelungen und kreativ bezeichnet. In einigen Fällen gab es aber Diskussion darüber, ob die Ausdrücke durch ein anderes Schimpfwort übersetzt werden sollten. Ein solcher Fall ist die Zeile 43 im Ausschnitt 2, wo der Satz „Verdammt.“ als „E, jebi ga.“ übersetzt wurde. Während diese Lösung für einige Teilnehmenden genau das Gefühl der Enttäuschung und Hilfslosigkeit illustriert hat, das auf dem Bildschirm zu sehen war, fanden andere, dass da ein anderes Schimpfwort besser passen würde, und haben Lösungen wie „e, do mojega“, „jebem mu mater“, „a u kurac“, „u vražiju mater“ vorgeschlagen. Die meisten Teilnehmenden waren sich aber einig, dass Lösungen wie „prokletstvo“ oder „do đavola“ zu mild wären. Für die Äußerung dieses Sprechakts gibt es auf Serbisch tatsächlich sehr viele Ausdrücke, die teilweise von den Gewohnheiten der Rezipient*innen, aber auch der Übersetzer*innen gefärbt und subjektiv erlebt werden könnten. In einer der Gruppen, in der besonders viele Vorschläge für diesen Fall auftauchten, sind die Teilnehmenden zu einer ähnlichen Schlussfolgerung gekommen. Interessanterweise wurde derselbe Ausdruck im Film „Das schweigende Klassenzimmer“ ins

Serbische mit „*majku mu*“ übersetzt (Ausschnitt 4, Zeile 77). Wir haben die Teilnehmenden darauf hingewiesen, dass es da um dasselbe Wort wie im Ausschnitt 2 geht, aber dass sie unterschiedlich übersetzt wurden. In diesem Zusammenhang fanden alle Teilnehmenden die beiden Lösungen für die jeweiligen Situationen richtig.

Auf eine ähnliche Menge an Subjektivität sind wir bei der Übersetzung der Umgangssprache gestoßen. Abhängig vom Alter haben sich die Teilnehmenden sehr unterschiedlich darüber geäußert, ob und inwiefern sie die Umgangssprache in der Serie „Kleo“ und im Film „Das schweigende Klassenzimmer“ veraltet fanden. Die Umgangssprache, die wir für die Serie „Kleo“ verwendet haben, wurde u. a. wie folgend kommentiert: „es schafft ein bisschen einen Alter-Herr-Touch“, „passt zur Zeit der Handlung“, „scheint, glaubhaft zu sein“, „ein bisschen künstlich“, „natürlich“, „veraltet, aber passend“, „alles hat gut gepasst“, „bildhaft“.

Diejenigen, die am Anfang eher negativ die veralteten umgangssprachlichen Ausdrücke kommentiert haben, haben durch die Diskussion mit den anderen ihre Einstellungen neu überlegt und teilweise abgemildert. Ein Teilnehmer hat gesagt, dass sein erster Eindruck war, dass ihn diese Umgangssprache stört, aber dass er trotzdem die Tendenz, die Sprache auch zeitlich der Handlung anzupassen, sinnvoll findet. Ein anderer Teilnehmer hat gesagt, dass er solche Anpassungen von den Untertiteln gar nicht erwartet, aber dass so etwas in der Übersetzung von Literatur, insbesondere Lyrik, durchaus erwünscht ist. Von den Untertiteln erwartet er jedoch nur Funktionalität. Viele Teilnehmenden waren allerdings stark davon überzeugt, dass die Sprache der Untertitel der Epoche des Films entsprechen soll, denn, wie ein Teilnehmer sagte, „wir müssen das Gefühl haben, dass wir uns dort befinden“. Eine Teilnehmerin sagte, dass sie nicht weiß, wie man in der Zeit der Handlung geredet hat, aber dass sie sich entschlossen hatte, dem, was sie auf dem Bildschirm liest, zu glauben, denn „sie wissen es bestimmt besser“.

In allen Gruppen wurde darüber lebendig diskutiert. Die Schlussfolgerung, zu der die Teilnehmenden in jeder Gruppe gekommen sind, war, dass die zeitliche Anpassung der Umgangssprache willkommen ist, weil sie ihr Erlebnis ein bisschen „würzt“, aber dass man ein Gleichgewicht finden und nicht übertreiben soll.

Mit der Generationsfrage haben wir uns bei der Diskussion über die Jugendsprache im Ausschnitt aus dem Film „Das schweigende Klassenzimmer“ auseinandersetzen müssen. Einige Lösungen, wie „*Jesi li načisto prolupao, Kurte?*“ für den Satz „Spinnst du jetzt völlig, Kurt?“ wurde von den älteren Altersgruppen als zu modern und von den jüngeren als veraltet und passend zur Zeit der Handlung kommentiert. Ein Teilnehmender hat gesagt, dass für ihn in diesem Fall alles, darunter auch ganz moderne und zeitgenössische Ausdrücke, akzeptabel wären, da sie von den Jugendlichen ausgesprochen sind. In einem solchen Fall ist seiner Meinung nach alles erlaubt und verzeihlich. Diese Meinung teilen aber nicht alle Teilnehmenden. Besonders dagegen waren diejenigen, die der Altersgruppe 56-65 gehören.

Unterschiedliche Meinungen sind auch beim Ausdruck „*ispušene muštikle*“ (Ausschnitt 4, Zeile 16) aufgetaucht. Es gab Teilnehmende, die für diesen Ausdruck nie gehört haben. Alle waren sich aber einig, dass der Ausdruck gut zur Situation sowie zum Alter der Person, die ihn ausspricht, passt.

In diesem Segment haben wir zwei wichtige Sachen gelernt. Zum einen können wir behaupten, dass die weitgehende Praxis, dass man Schimpfwörter in Untertiteln abmildern muss, nicht richtig ist. Vielleicht wäre Abmilderung als Übersetzungsstrategie für spezifische Zielgruppen anwendbar und soll bei ihnen geprüft werden. Allerdings sollen wir davon nicht ausgehen, wenn wir Untertitel für ein allgemeines Publikum erstellen. Dies können wir für das Publikum in Serbien behaupten. In einer anderen Zielkultur müsste man semantische Funktionen der Schimpfwörter in die Analyse mit einbeziehen. Zum anderen haben wir gelernt, dass es erwünscht ist, Umgangssprache und Schimpfwörter in der Übersetzung zu verwenden, wenn diese auch in der Originalsprache ausgesprochen sind. Man muss jedoch bei der Auswahl der Lösungen vorsichtig sein und eher die allgemein bekannten Ausdrücke in die Übersetzung integrieren. Die Kurzlebigkeit der Untertitel lässt den Zuschauer*innen nicht viel Zeit, darüber, was sie gelesen haben, lange nachzudenken. Aus diesem Grund sollte das Publikum nicht vor komplexe Deutungsaufgaben gestellt werden. Das soll aber die Übersetzer*innen nicht daran hindern, kreativ zu sein. Unsere Befragten haben bewiesen, dass sie kreative Lösungen und Freiheit der Übersetzung durchaus schätzen und bemerken. Das wird bestimmt nicht bei jedem/jeder Zuschauer*in der Fall sein, aber wenn wir davon ausgehen, dass keine Zuschauer*innen kreative Übersetzungen in den Untertiteln wahrnehmen, unterschätzen wir all diejenigen, deren Erlebnis dadurch ein bisschen besser oder, wie unsere Befragten sagten, „gewürzt“ wäre.

Wir fanden es interessant, dass keinem/keiner Teilnehmer*in die serbische Partikel „*bre*“ aufgefallen ist, obwohl sie mehrmals in den ersten drei Ausschnitten auftaucht. Aufgrund dessen, aber auch aufgrund der allgemeinen Eindrücke der Teilnehmenden über die Übersetzung dieser Ausschnitte, können wir vorsichtig sagen, dass solche kleinen umgangssprachlichen Interventionen eher unbemerkt bleiben und damit die Zuschauer*innen nicht stören, sondern der Übersetzung eine subtile Natürlichkeit schenken. Auch hier muss man aufpassen, nicht zu übertreiben, um keine Gegenwirkung zu verursachen.

6.1.4.3. REALIA

Alle gezeigten Ausschnitte beinhalteten viele Realia, die sich auf die ostdeutsche Staatsform und die damaligen sozialen und politischen Verhältnisse bezogen. Bei der Forschung hat uns interessiert, wie man mit diesen Begriffen beim Zuschauen umgeht, inwiefern man sie versteht, wie man reagiert, wenn man sie nicht verstehen kann und ob man in solchen Fällen Explikationen braucht.

Wie gut die Teilnehmenden den historischen Kontext der gezeigten Ausschnitte verstanden haben, war teilweise von ihrem Vorwissen abhängig. Einige waren mit dem politischen System in der DDR vertraut, während die anderen sehr wenig darüber wussten. Einige Teilnehmende wussten nichts über den Ungarnaufstand 1956, während andere sehr gut darüber informiert wurden. Diese Unterschiede haben beeinflusst, inwiefern die Teilnehmenden die Details aus dem gezeigten Material mitbekommen haben, aber die meisten Teilnehmenden behaupteten, dass sie den gesamten Kontext ziemlich gut verstanden haben. Nur im Fall der Dokumentation „IM Dienst der Stasi“ (Ausschnitte 5 und 6) gab es

Teilnehmende, die sehr wenig verstanden haben. Dies kann an unserer Auswahl der Ausschnitte liegen, da man an Kontinuität verliert, wenn man nur kleine Teile eines Ganzen sieht, aber auch dadurch, dass diese Ausschnitte sehr viele Abkürzungen beinhalteten. Darauf kommen wir im weiteren Text zurück.

In den Fällen von Spielfilmen und Serien (Ausschnitte 1-4) haben die Teilnehmenden leichter die unbekannteren Begriffe akzeptiert und haben gehofft, dass sie, wenn sie für die Handlung wichtig sind, später im Laufe des Films oder der Serie erklärt werden. Wenn sie für die weitere Handlung gar nicht wichtig waren, war es den meisten Teilnehmenden egal, ob sie sie verstanden haben oder nicht. Einige Teilnehmende haben gesagt, dass sie die unbekannteren Begriffe gerne googeln würden. Eine Teilnehmerin hat mit der Gruppe geteilt, dass sie, wenn sie einen Film allein sieht, manchmal anhält und Informationen googelt, denn „Filme und Übersetzungen dienen u. a. auch dazu, dass wir etwas daraus lernen“. Andere Teilnehmenden möchten den Film „seine Geschichte erzählen lassen“ und glauben, dass sie die wichtigen Informationen mit der Zeit aus dem Kontext mitbekommen werden, auch wenn nicht alles gleich klar ist.

Bei den dokumentarischen Inhalten (Ausschnitte 5-7) werden sie etwas leichter frustriert, wenn sie den Inhalt nicht verstehen, weil Informationen der Hauptzweck eines solchen Inhalts sind. Viele Teilnehmende fänden es sehr nützlich, wenn ihnen der/die Übersetzer*in Explikationen in Untertiteln anbieten würde. Da, wo diese zeitlich und räumlich gut passen würden, wären sie für die meisten Teilnehmenden erwünscht. Ein Teilnehmer hat aber gesagt, dass er von einer Dokumentation Erläuterungen erwartet, aber wohl nicht von den Untertiteln. Eine Teilnehmerin meinte, dass sie „selbst schuld“ ist, wenn ihr eine Information nicht bekannt ist, aber dass sie es immer nützlich findet, wenn solche Informationen erläutert werden.

Wir haben bemerkt, dass die Teilnehmenden die unbekannteren Realia häufiger wahrgenommen haben, wenn sie in Form von einer Abkürzung aufgeschrieben wurden. In jeder Gruppe wurde über die folgenden Abkürzungen diskutiert: OUR (Ausschnitt 3), RIAS (Ausschnitt 4), FDJ (Ausschnitte 4 und 6) und IM (Ausschnitte 5 und 6).

Mit „OUR“ haben wir versucht, die ostdeutsche Abkürzung „VEB“ zu übersetzen und damit auf die sozialistische Geschichte Jugoslawiens hinzuweisen. Fast ausschließlich die Teilnehmenden, die der Altersgruppe 56-65 gehören, kannten die Abkürzung „OUR“, aber allen Teilnehmenden wäre es egal oder sie fänden es besser, wenn es die Abkürzung nicht gäbe. Eine Teilnehmerin, die die Abkürzung nicht erkennen konnte, hat jedoch gesagt, dass ihr bekannt ist, dass Abkürzungen für Sozialismus charakteristisch sind und meinte, dass diese Abkürzung in den Kontext gut passte, auch wenn sie für sie unerkennbar war.

Im Fall von „RIAS“ haben alle Teilnehmenden aus dem Kontext verstanden, dass es um eine unzensurierte Radiostation aus dem Westen geht. Einige haben sie auch mit „*Glas Amerike*“, „*Radio Slobodna Evropa*“, „*Radio Luxemburg*“, die ihnen aus der jugoslawischen und serbischen Geschichte bekannt sind, oder mit BBC während des Zweiten Weltkriegs verglichen. Viele Teilnehmende fänden es trotzdem hilfreich, wenn die Abkürzung zum ersten Mal, wenn sie im Dialog vorkommt, mit ihrer vollen Bedeutung in Klammern erläutert wäre, auch wenn der Inhalt ohne diese Explikation verständlich wäre. Das war aber nicht für alle

Teilnehmenden notwendig. Allerdings hat ein Teilnehmer betont, dass er heutzutage, wenn alles stark gekürzt wird, jede Gelegenheit verwenden würde, um dem Publikum nützliche oder interessante Informationen anzubieten. In einer Gruppe wurde darüber diskutiert, ob „RIAS“ durch „*Glas Amerike*“ oder eine ähnliche Station aus der jugoslawischen Geschichte übersetzt werden sollte. Ein Teilnehmer hat das vorgeschlagen, aber die anderen waren eher dagegen, weil ihnen wichtig war, dass die Informationen über etwas, was es tatsächlich gab, richtig übersetzt werden. Das war ihnen besonders wichtig, weil der Film „Das schweigende Klassenzimmer“ von historischen Ereignissen erzählt, aber auch wenn ein historischer Begriff wie „RIAS“ in einer Serie wie „Kleo“, wo die Handlung erfunden ist, erwähnt wäre, fänden sie es besser, wenn sie nicht durch einen lokalen Begriff ersetzt wäre.

Die Abkürzung „FDJ“ war für alle Teilnehmenden ausnahmslos unbekannt. Einige haben die Abkürzung in den visuellen Teilen der Videos erkannt (in der ersten Szene des Ausschnittes 4 auf der Fahne und auf den Dokumenten im Ausschnitt 6), was aber nicht reichte, damit sie erraten, wofür die drei Buchstaben stehen. Einige Teilnehmenden haben nah dem Ausschnitt 6 verstanden, dass es um eine Jugendorganisation geht und dass sie der „Sozialistischen Jugend“ Jugoslawiens ähnlich war. Einige haben jedoch gedacht, dass die Abkürzung eine Fakultät darstellt. Im Fall von FDJ fanden fast alle Teilnehmenden eine Explikation notwendig, besonders im Fall von Ausschnitt 6, in dem der Charakter dieser Organisation wichtig war, damit man den Kontext verstehen könnte.

Ähnlich war es mit der Abkürzung „IM“. Für keine*n der Teilnehmenden war es klar, dass diese Buchstaben für „inoffizieller Mitarbeiter“ stehen. In diesem Fall haben die Teilnehmenden unbedingt eine Explikation gebraucht und hatten das Gefühl, dass ihnen diese Information fehlt, damit sie den Inhalt verstehen könnten. In der Dokumentation „IM Dienst der Stasi“, in der diese Abkürzung vorkommt, wurde sie eigentlich erklärt. Das haben die Teilnehmenden aber gar nicht bemerkt. Das liegt wahrscheinlich an der Reihenfolge, wie diese Informationen ausgesprochen wurden: zuerst die Erklärung und danach die Abkürzung, wobei all das in zwei Untertitel aufgeteilt wurde (Ausschnitt 5, Zeilen 6 und 7). Manche Teilnehmende waren der Meinung, dass es aus diesem Grund besser wäre, die Reihenfolge dieser zwei Untertitel auszutauschen, auch wenn die Reihenfolge der ausgesprochenen Informationen anders war.

Im Gegensatz dazu fanden die meisten Teilnehmenden das Erklärvideo „Der Ungarnaufstand 1956“ klar und verständlich, auch wenn das Tempo für einige zu schnell war. Manche der Gründe dafür, die sie genannt haben, waren, dass die Reihenfolge der Informationen wie in der Schule gewesen war und dass es keine Abkürzungen gab, sondern dass der Autor alles mit vollständigen Namen und Titeln dargestellt hatte. Obwohl der Text für viele Teilnehmenden sehr schnell war, würden sie lieber alle Informationen beibehalten, statt etwas auszulassen, um den Text bequemer zu lesen. Auslassungen waren auch bei den anderen Ausschnitten nicht beliebt. Ein Beispiel dafür haben wir in der Serie „Kleo“ gefunden. Im Ausschnitt 3, Zeile 58, wurde der Satz „Das kann nicht sein!“, die von der Hauptdarstellerin ausgesprochen wird, als „*Nemoguće!*“ übersetzt. Für einen Teilnehmer war diese Übersetzung nicht glaubwürdig genug, da er 4 Wörter gehört und nur eins gelesen hat.

Einige Teilnehmenden fanden es hilfreich, dass dieses Video weniger visuelle Materialien anzubieten hatte, so dass sie sich auf den Text konzentrieren konnten, während

die anderen lieber visuelle Informationen als Unterstützung hätten, wie das der Fall mit der Dokumentation „IM Dienst der Stasi“ war.

In den Kommentaren zur Übersetzung von Realia haben wir ein interessantes Bedürfnis der Befragten erkannt, etwas Neues zu lernen, auch wenn es um unterhaltsame Inhalte geht. Sie möchten sich zwar meistens entspannen, während sie einen Film oder eine Serie sehen, würden aber lieber die Möglichkeit haben, etwas daraus zu lernen, falls sie im gegebenen Augenblick Kapazität dafür haben. Dieses Bedürfnis soll von den Übersetzer*innen immer wenn möglich durch Explikationen erfüllt werden. Dabei muss aber darauf aufgepasst werden, dass die Untertitel lesbar bleiben, und diejenigen Explikationen, die für die Handlung wichtig sind, priorisieren. In anderen Fällen könnte man unseres Erachtens überlegen, ob Explikationen die Untertitel zu stark überlasten oder einen Mehrwert den potenziellen Zuschauer*innen bieten. Wenn man jedoch berücksichtigt, dass in der Untertitelungspraxis üblich ist, dass der Originaldialog in Übersetzung durch die räumlichen und zeitlichen Beschränkungen ohnehin bis zu 40 % gekürzt wird, bleibt da kaum Raum für Erläuterungen. Eine andere wichtige Erkenntnis, die wir aus der Diskussion über Realia erworben haben, ist, dass Abkürzungen immer oder fast immer erläutert oder spezifiziert werden sollen. Abkürzungen sind für das Publikum auffällig und können eine große Störung darstellen, wenn sie unbekannt sind. Daher sollte man überlegen, ob man sie im Untertitel überhaupt verwendet und nicht schon von vornherein ein entsprechendes pragmatisches Äquivalent sucht, das nicht abgekürzt ist.

6.2. WEITERE BEMERKUNGEN

Im Allgemeinen haben wir bei der Forschung bemerkt, dass die Teilnehmenden Untertitel nicht als etwas Wichtiges wahrnehmen. Den meisten ist es nur wichtig, „dass die Untertitel ihren Job machen“. In diesem Zusammenhang hat ein Teilnehmer Untertitel als eine Prothese oder eine Krücke beschrieben, als einen Handgriff, der dabei sein soll, wenn er ausrutscht. Für ihn ist die Übersetzung von Untertiteln „gar nicht so wichtig wie die Übersetzung eines Comics oder eines Buches“.

Die meisten wollen die Übersetzung nicht beurteilen, sondern sich einfach entspannen, wenn sie etwas Unterhaltsames schauen. Trotzdem können sie von schlechten Untertiteln leicht genervt werden. Wie ein Teilnehmer das illustrativ erklärte, passiert es ihm manchmal, dass er schlechte Untertitel anschreit wie jemand, der „ein Fußballspiel schaut und mit dem Schiedsrichter streitet“.

Aus diesen Gesprächen konnten wir zum Schluss kommen, dass gute Untertitel meistens unsichtbar bleiben werden, was aber nicht heißt, dass ihre Qualität unwichtig ist, genau im Gegenteil: ihre Qualität wird sie unsichtbar machen. Zuschauer*innen werden sie kaum wahrnehmen, bis sie auf schlechte Untertitel stoßen.

Das soll uns aber nicht dazu führen, zu glauben, dass Untertitel immer unsichtbar bleiben müssen. Gute Untertitel können auch auffallen: wir haben mehrere solche Beispiele gehört und einige auch in unserer Forschung gezeigt. Übersetzer*innen, die Untertitel

übersetzen, sollen ihre Kreativität nicht einschränken, müssen aber im Blick behalten, dass die kreativen Lösungen in Untertiteln nicht immer wahrgenommen werden können.

7. FAZIT

7.1. ZIEL UND ERGEBNISSE DER DISSERTATION

Diese Dissertation hat darauf abgezielt, festzustellen, inwiefern einzelne Übersetzungsstrategien fürs bessere Verstehen eines fremdsprachlichen audiovisuellen Inhalts geeignet sind. Damit wollten wir prüfen, ob die Übersetzungstechniken und -Strategien, die bei der Untertitelung verwendet werden, uniformiert empfohlen werden können oder ob sie von Arten und Genres der audiovisuellen Inhalte abhängen.

Aus diesem Grund haben wir zuerst audiovisuelle Übersetzung sowie Untertitelung als Form von AVÜ aus theoretischer Sicht untersucht. Darauffolgend haben wir die einzelnen Übersetzungstheorien analysiert, die Schnittstellen mit der AVÜ haben oder haben könnten. Um die richtigen methodologischen Entscheidungen zu treffen, haben wir auch Rezeptionstheorien in Betracht gezogen.

Für die Methodologie unserer Forschung haben wir uns für Fokusgruppen als eine qualitative Methode entschieden. Da wir uns mit den Rezipient*innen der AVÜ beschäftigen wollten, war es uns wichtig, authentische Eindrücke und Antworten der eigentlichen Konsument*innen der audiovisuellen Inhalte zu sammeln. Dafür eignen sich qualitative Forschungsmethoden sehr gut, da sie oft lebendige Diskussionen anregen.

Um das audiovisuelle Material für die Forschung vorzubereiten, mussten wir das ausgewählte Korpus selbst ins Serbische übersetzen und untertiteln. Dabei haben wir eigene übersetzerische Entscheidungen getroffen und sie entsprechend dokumentiert und begründet. Daraufhin fanden die Gruppendiskussionen in Form von teilstrukturierten Interviews statt, die transkribiert und schließlich analysiert wurden.

Durch diese Forschung sind wir zu mehreren Erkenntnissen gekommen, die wir als wichtig bezeichnen können. Unsere Forschung hat diejenigen Zuschauer*innen umfasst, die überwiegend mit untertitelten Inhalten aufgewachsen sind und sich daran gewöhnt haben. Daher können sich diese Erkenntnisse auf solche Zielgruppen beziehen. Wir haben sie in 7 Punkte aufgeteilt:

1. Untertitel werden als Hilfsmittel und Unterstützung betrachtet. Sie werden auch dann eingeschaltet, wenn man die Originalsprache des audiovisuellen Inhalts versteht, weil sie den Zuschauer*innen eine Art Sicherheit garantieren.
2. Solange die Untertitel gut sind, werden sie als unwichtig wahrgenommen. Sobald sie schlecht oder verwirrend werden, wird man ihrer Rolle im Verständnisprozess bewusst.
3. Gute und kreative Lösungen in Untertiteln werden wahrgenommen und wertgeschätzt. Übersetzer*innen müssen sie aber vorsichtig anwenden, damit die Übersetzung für

möglichst viele Zielgruppen verständlich bleibt. Dies gilt besonders für die Übersetzung der Umgangssprache.

4. Bei den dokumentarischen Inhalten sollen Übersetzer*innen Explikationen für Realia in die Übersetzung integrieren. Dabei müssten sie die zeitlichen und räumlichen Beschränkungen der Untertitel mitdenken und nur die wichtigsten Begriffe erläutern, und zwar dort, wo das möglich ist. Die Explikationen sind in Unterhaltungsinhalten nicht unbedingt notwendig.
5. Auslassung ist als Übersetzungsstrategie in den meisten Fällen inakzeptabel. Man möchte alle Informationen zur Verfügung haben, auch wenn einige etwas mehr Konzentration verlangen, um gelesen und verstanden zu werden. In Unterhaltungsinhalten könnten nur diejenigen Informationen ausgelassen werden, die keine Rolle in der Handlung spielen, dafür aber Verwirrung verursachen können.
6. Abmilderung der Schimpfwörter ist als Übersetzungsstrategie ebenfalls inakzeptabel. Darüber hinaus wurde die eingewurzelte Überzeugung widerlegt, dass die Wirkung von Schimpfwörtern in geschriebener Form anstößiger als in verbaler Form ist.
7. Die meisten Abkürzungen wirken verwirrend auf das Publikum und sollen nur dann verwendet werden, wenn sie allgemein bekannt sind.

Die genannten Erkenntnisse haben unsere zwei Hypothesen bestätigt. Einerseits haben wir die weitgehend anerkannten Behauptungen, dass bei der Untertitelung nicht empfehlenswert und oft gar nicht möglich ist, die sog. „verdeckte“ Übersetzung anzuwenden, und dass bei der Untertitelung nach wörtlichen Interpretationen gegriffen werden soll, widerlegt. Andererseits haben wir bewiesen, dass die Entscheidung darüber, welche Übersetzungstechniken und -Strategien bei der Übersetzung von Untertiteln verwendet werden, von der Funktion des untertitelten audiovisuellen Inhalts abhängt und dem/der Übersetzer*in überlassen werden sollte. Das Letztere können wir behaupten, wenn zwischen der dokumentarischen auf der einen und der Unterhaltungsfunktion auf der anderen Seite unterschieden wird.

Unsere Forschung hatte zwar keine hohe Zahl der Teilnehmenden, sie hat uns aber erlaubt, gewisse Tendenzen zu erkennen, welche die Wahrnehmung der seit Jahrzehnten eingewurzelten Übersetzungspraktiken ändern könnten. Diese Forschung kann anderen Translatolog*innen als ein mögliches Modell der Rezeptionsforschung in der AVÜ dienen und wird hoffentlich weiterverwendet und erweitert.

7.2. FORSCHUNGSEMPFEHLUNGEN

Obwohl in den letzten Jahrzehnten sehr viel über die AVÜ geschrieben wurde, bleibt dieses Wissenschaftsgebiet auch für künftige Forschungen fruchtbar. In dieser Dissertation hat es sich gezeigt, dass es Forschungsbedarf in mehrere Richtungen gibt.

Zum einen wurden unserer Meinung nach einzelne Formen der AVÜ nicht genügend theoretisch aufgearbeitet. In unterschiedlichen Übersetzungstheorien – Theorie der Polysysteme, *Scenes-and-frames-theory* sowie *Overt/covert translation*, um nur einige zu nennen – gibt es viel Potenzial, AVÜ und Untertitelung zu erforschen und den theoretischen Rahmen dieses Gebiets zu stärken.

Des Weiteren gibt es keine uniformierten Klassifizierungen der Übersetzungsstrategien für Untertitel. Eine Systematisierung aller Übersetzungsstrategien, die bei der Untertitelung angewandt werden, wäre für weitere Forschungen, die sich mit der praktischen Übersetzungsarbeit befassen, von großer Bedeutung.

Rezeptionsforschungen sind zwar organisatorisch aufwendig, aber unglaublich bereichernd für die Übersetzungswissenschaft. Aus diesem Grund würden wir gern mehr qualitative Analysen wie diese in der Zukunft sehen, was die Rezeption der AVÜ betrifft. Das Forschungsmodell, das wir hier vorgestellt haben, könnte auch mit anderen Korpora verwendet werden, was uns neue Erkenntnisse bringen könnte. Ferner könnte derselbe Korpus mit jüngeren Altersgruppen und den Teilnehmenden, die niedrigere Bildungsgrade haben, untersucht werden. Eine solche Erweiterung könnte unsere bisherigen Schlussfolgerungen sicherlich bereichern. Diese Forschung könnte mit einer quantitativen Forschung in Form von einer Umfrage verknüpft werden, was uns ermöglichen würde, die Tendenzen, die diese Dissertation aufgewiesen hat, auf einer repräsentativen Stichprobe zu überprüfen.

Dieses Modell kann sich auch für andere Formen der AVÜ gut eignen. Daher möchten wir alle künftigen Forscher*innen, die sich mit der Rezeption von Synchronisation, Audiodeskription oder einer anderen Form der AVÜ beschäftigen, ermutigen, dieses Modell in ihren Forschungen anzuwenden und es ihren Bedürfnissen entsprechend anzupassen. Insbesondere würde uns interessieren, wie sich eine solche Rezeptionsforschung im Sinne von barrierefreien Formen der AVÜ durchführen lässt.

Weitere Rezeptionsforschungen, die unabhängig von diesem Modell entwickelt wurden, sind ebenfalls willkommen und bieten uns neue Einsichten in Erlebnisse des Publikums an. Im Rahmen von den unterschiedlichen Streaming-Plattformen und sozialen Netzwerken würden wir sie besonders nützlich finden, da sich diese Anwendungsfelder der Untertitel aktiv entwickeln und neue Tendenzen mit sich bringen.

7.3. ABSCHLIEßENDE BEMERKUNGEN

Diese Dissertation sowie alle weiteren Forschungen, die sie anregen könnte, haben eine sehr praktische und konkrete Ausrichtung. Sie könnten das Qualitätsbewusstsein sowohl bei den Zuschauer*innen als auch bei den Übersetzer*innen und anderen Beteiligten in der Film- und Fernseh- aber auch in der Marketingindustrie positiv beeinflussen. Rezeptionsforschungen können uns ebenfalls dazu dienen, die Qualität der Übersetzung sowie die Erwartungen des Publikums zu messen und zu verfolgen, wie sie sich mit der Zeit und in den neuen Umständen, die neue Technologien mit sich bringen, ändern.

In der sich rasch verändernden Welt, in der wir leben, sind Änderungen unvermeidlich. Wir sollten sie nicht nur miterleben, sondern auch da, wo das möglich ist, ihre Richtung bestimmen. Dies können wir nur dann erfolgreich tun, wenn wir die Prozesse, die unsere praktische und wissenschaftliche Arbeit ausmachen, kritisch betrachten und in Frage stellen. Heutzutage setzen sich Übersetzer*innen, wie das auch der Fall in vielen anderen Berufen ist, mit den immer geschickteren Versionen der künstlichen Intelligenz, die bereits in einigen Sprachfassungen durchschnittliche bis gute Übersetzungen liefern kann. Dabei haben Menschen immer noch einen großen Vorteil: Kreativität.

Ein wichtiges Ziel dieser Dissertation war, Kreativität der Übersetzer*innen, die Untertitel übersetzen, zu fördern und zu zeigen, dass sie nicht umsonst ist. Nur die Zeit wird zeigen, wie erfolgreich wir dabei waren. Um diesen Erfolg aber nicht vollkommen der Zeit zu überlassen, werden wir uns auch weiterhin mit diesem Thema befassen und hoffentlich neue Einsichten der wissenschaftlichen, aber auch der übersetzerischen Gemeinschaft zuführen.

LITERATURVERZEICHNIS

PRIMÄRLITERATUR

1. Andereggen, V., Chaabane, J. B. (Regie). (2022). Kleo [Serie]. Zeitsprung Pictures. <https://www.netflix.com/title/81216677/> [abgerufen am 26.02.2024]
2. Drotschmann, M. (Regie). (2016). Der Ungarnaufstand 1956 [Video]. MDR DOK. https://www.youtube.com/watch?v=mnJtfiSgyFY&ab_channel=MDRDOK [abgerufen am 26.02.2024]
3. Kobylinsky, A. (Regie). (2017). IM Dienst der Stasi – Der Fall Wolfgang Schnur [Sendung]. Jürgen Haase Filmproduktion, Rundfunk Berlin-Brandenburg. https://www.youtube.com/watch?v=vwvxz75Kzwo&ab_channel=petrakirchner [abgerufen am 26.02.2024]
4. Kraume, L. (Regie). (2018). Das schweigende Klassenzimmer [Film]. Akzente Film. [verfügbar in der Bibliothek des Goethe-Instituts Belgrad unter: https://belgrad.bibliothek.goethe.de/cgi-bin/koha/opac-detail.pl?biblionumber=26255&query_desc=kw%2Cwrdl%3A%20schweigende]

SEKUNDÄRLITERATUR

1. Aixelá, J. F. (1995). Specific cultural items and their translation. *Translation and the manipulation of discourse. Selected Papers of the CERA Research Seminars in Translation Studies*. Leuven: CERA, 109-123.
2. Babou, C. A. (2020). Die Übersetzung von Kulturspezifika im Text und Bild: Möglichkeiten und Grenzen einer Fremdkulturvermittlung. *Nzassa 4, Decembre 2020*, 36-49.
3. Bajazetov-Vučen, A. (2003). Strana sličnost i prevođenje kao korak ka stranom: Šlajermaherova teorija prevođenja. Šlajermaher, Fridrih. *O različitim metodima prevođenja. Ueber die verschiedenen Methoden des Uebersetzens*. Beograd: Rad/AAOM Alternativna akademska obrazovna mreža, 7-13.
4. Barthes, R. (1998). *The Pleasure of the Text. Translated by Richard Miller. With a Note on the Text by Richard Howard*. New York: Hill and Wang.
5. Bär, G. et. al. (2020). Fokusgruppen in der partizipativen Forschung. *Partizipative Forschung. Hartung, S., Wihofszky, P., Wright, M. (eds)*. Wiesbaden: Springer VS, 207-232.
6. Bassnett, S. (2009). Pokoran ili moćan – novo vrednovanje uloge prevodioca. S engleskog preveo Predrag Šaponja. *Polja. Časopis za književnost i teoriju* 460, 46-56.

7. Bhatia, V. K. (1983). Simplification v. Easification – The Case of Legal Texts. *Applied Linguistics* 4(1), 42-54.
8. Bogucki, Ł. (2004). *A Relevance Framework for Constraints on Cinema Subtitling*. Łódź: Wydawnictwo Uniwersytetu Łódzkiego.
9. Cabrera, G. M., Bartolomé, A. I. H. (2005). New trends in audiovisual translation: The latest challenging modes. *miscelánea: a journal of english and american studies* 31, 89-104.
10. Chamovitz, E., Abend, O. (2022). Cognitive Simplification Operations Improve Text Simplification. *Proceedings of the 26th Conference on Computational Natural Language Learning (CoNLL)*. Abu Dhabi: Association for Computational Linguistics, 241–265.
11. Chiaro, D. (2009). Issues in audiovisual translation. *The Routledge companion to translation studies*. Routledge, 155-179.
12. Cronin, M. (2009). *Translation Goes to the Movies*. Routledge.
13. Deckert, M. (2013). *Meaning in subtitling: toward a contrastive cognitive semantic model*. Peter Lang Edition.
14. Delabastita, D. (1989). Translation and mass-communication: film and TV translation as evidence of cultural dynamics. *Babel* 35.4, 193-218.
15. Díaz-Cintas, J. (2003). *Teoría y práctica de la subtitulación inglés/español*. Editorial Ariel.
16. Díaz-Cintas, J. (2004). In search of a theoretical framework for the study of audiovisual translation. *Orero, P. (Hrsg.) Topics in Audiovisual Translation*, Amsterdam/Philadelphia: John Benjamins, 21-34.
17. Díaz Cintas, J. (2012). Clearing the Smoke to See the Screen: Ideological Manipulation in Audiovisual Translation. *Meta* 57(2), 279–293.
18. Díaz Cintas, J. (2013). Subtitling: Theory, practice and research. *The Routledge handbook of translation studies*. Edited by Carmen Millán and Francesca Bartrina. Abingdon/New York: Routledge, 849-893.
19. Díaz-Cintas, J. (2019). Audiovisual Translation in Mercurial Mediascapes. *Advances in empirical translation studies: Developing translation resources and technologies*, 177.
20. Díaz-Cintas, J., Remael, A. (2021). *Subtitling. Concepts and Practices*. Abingdon/New York: Routledge.

21. Dickins, J. (2012). Procedures for Translating Culturally Specific Items. *Language Studies: Stretching the Boundaries*. Edited by Andrew Littlejohn and Sandhya Rao Mehta. Newcastle upon Tyne: Cambridge Scholars Publishing, 43-59.
22. Dries, J. (1995). *Dubbing and subtitling. Guidelines for production and distribution*. Europäisches Medieninstitut.
23. Đurović, A. (2019). *Translation. Wege, Theorien, Perspektiven*. Belgrad: Philologische Fakultät der Universität Belgrad.
24. Errattahi, R., Hannani, A. E., Ouahmane, H. (2018). Automatic Speech Recognition. Errors Detection and Correction: A Review. *Procedia Computer Science* 128, 32–37.
25. Fawcett, P. (1996). Translating film. *Rodopi Perspectives on Modern Literature*, 65-88.
26. Fillmore, C. J. (1977). Scenes-and-frames semantics. *Linguistic structures processing* 59, 55-88.
27. Findeisen, S., Horn, S., Seifried, J. (2019.) Lernen durch Videos – Empirische Befunde zur Gestaltung von Erklärvideos. *MedienPädagogik*, (Oktober), 16–36.
28. Flohr, M. (2003). Mensch, ich versteh' Dich! *Chip*, August 2003, 128-132.
29. Fuko, M. (2018). Šta je autor? *Kratak uvod u recepciju „francuske teorije“*, Loznica: Karpos, 59-82.
30. Gambier, Y. (2004a). La traduction audiovisuelle : un genre en expansion. *Meta*, XLIX, 1, April 2004, 1-11.
31. Gambier, Y. (2004b). Tradaptation cinématographique. *Orero, P. (Hrsg.) Topics in Audiovisual Translation*, Amsterdam/Philadelphia: John Benjamins, 169-181.
32. Gambier, Y. (2008). Recent developments and challenges. Translated from French by Peter Mead and revised by Jackie Välimäki. *Between text and image: Updating research in screen translation*, 78(11), 11-33.
33. Gambier, Y. (2009). Perception and Reception of Audiovisual Translation: Implications and Challenges. *The Sustainability of the Translation Field. The 12th International Conference on Translation*. Malaysian Translators Association, 40-57.
34. Gambier, Y. (2013). The Position of Audiovisual Translation Studies. *The Routledge Handbook of Translation Studies*. (Edited by Carmen Millán and Francesca Bartrina). London/New York: Routledge, 83-103.
35. Gaška, M. (2017). Het vreemde in vertaling: een policonfrontatieve analyse van realia in de vertaling van *De donkere kamer* van Damokles naar het Duits en Pools. *Paradigmen in der Translationsforschung. Ein- und Aussichten*. Herausgegeben von

- Iwona Bartoszewicz und Anna Małgorzewicz. Wrocław/Dresden: Neisse Verlag, 179-193.
36. Georgakopoulou, P. (2009). Subtitling for the DVD Industry. *Audiovisual Translation: Language Transfer on Screen*. (Edited by Jorge Díaz Cintas and Gunilla Anderman). Palgrave Macmillan, 21-35.
37. Gernsbacher, M. A. (2015). Video Captions Benefit Everyone. *Policy Insights Behav Brain Sci*. 2015 October ; 2(1), 195-202
38. Gerzić, B. (2012). *Rečnik srpskog žargona (i žargonu srodnih reči i izraza)*. A Dictionary of Serbian Slang (1. izd.). Beograd: SA.
39. Ghia, E. (2012.) *Subtitling Matters: New Perspectives on Subtitling and Foreign Language Learning*. Bern: Peter Lang.
40. Gottlieb, H. (1992). Subtitling – A New University Discipline. *Teaching Translation and Interpreting*. John Benjamins, 160-170.
41. Gottlieb, H. (2001). Texts, translation and subtitling-in theory, and in Denmark. *Translators and Translations*, 149-192.
42. Gottlieb, H. (2004). Language-political implications of subtitling. *Topics in Audiovisual Translation*. Edited by Pilar Orero, Universitat Autònoma de Barcelona, Spain. Amsterdam/Philadelphia: John Benjamins Publishing Company, 83-100.
43. Gottlieb, H. (2012). Subtitles — Readable dialogue?. Eye tracking in audiovisual translation. Edited by Elisa Perego. Roma: Aracne Editrice, 37-81.
44. Gutt, E. A. (1989). *Translation and relevance*. Diss. University of London.
45. Hay, J. (1998). Subtitling and surtitling. *Translating for the media. Papers from the International Conference Languages & the Media. Berlin, November 22-23, 1996*. University of Turku, Centre for Translation and Interpreting.
46. Hennecke, A. (2015). Kulturelle Kohärenz als Textdimension: konzeptionelle Überlegungen und praktische Implikationen für das Übersetzen. *Lebende Sprachen 2015; 60(2)*, 212-233.
47. Holub, R. C. (2003). *Reception Theory. A critical introduction*. Routledge.
48. Iser, W. (1994). *Der Akt des Lesens. Theorie ästhetischer Wirkung*. UTB GmbH.
49. Ivarsson, J., Carroll, M. (1998). *Subtitling*. Simrishamn: TransEdit HB.
50. Jakobson, R. (1959). On linguistic aspects of translation. *On translation*. Harvard University Press, 232-239.

51. Jauß, H. R. (1970). *Literaturgeschichte als Provokation der Literaturwissenschaft. Literaturgeschichte als Provokation*. Frankfurt/Main: Suhrkamp, 144-207.
52. Jauß, H. R. (1978). *Estetika recepcije. Izbor studija*. Beograd: Nolit.
53. Jones, F. R. (2009). Literary Translation. *Routledge Encyclopedia of Translation Studies*, 2nd edition (M. Baker and G. Saldanha, eds). London/New York: Routledge, 152-157.
54. Jovičić, S. (2009). Titlovanje filmova. *Foreign Language Movies – Dubbing vs. Subtitling / Angelika Goldstein & Biljana Golubović (eds.)*. Hamburg: Verlag Dr. Kovač.
55. Jüngst, H. E. (2010). *Audiovisuelles Übersetzen: Ein Lehr-und Arbeitsbuch*. Narr Francke Attempto Verlag.
56. Kėpuska, V., Bohouta, G. (2017). Comparing Speech Recognition Systems (Microsoft API, Google API And CMU Sphinx). *Int. Journal of Engineering Research and Application, Vol. 7, Issue 3, (Part -2)*, 20–24.
57. Khoshsaligheh, M., Ameri, S., Khajepoor, B., Shokoohmand, F. (2019). Amateur subtitling in a dubbing country: The reception of Iranian audience. *Observatorio (OBS*) Journal*, 71-94.
58. Kitzinger, J. (1994). The methodology of Focus Groups: the importance of interaction between research participants. *Sociology of Health & Illness* Vol. 16 No. 1, 103-121.
59. Koller, W. (1979). *Einführung in die Übersetzungswissenschaft*. Heidelberg: Quelle und Meyer.
60. Korycińska-Wegner, M. (2012). Der hermeneutische Ansatz in der Untertitelung. *Unterwegs zu einer hermeneutischen Übersetzungswissenschaft*. Tübingen, 189-201.
61. Kovačić, I. (1994). Relevance as a Factor in Subtitling Reductions. *Teaching Translation and Interpreting 2. Cay Dollerup and Annette Lindegaard (eds)*. Amsterdam/Philadelphia: John Benjamins Publishing Company, 245–251.
62. Левенштейн, В. И. (1965) Двоичные коды с исправлением выпадений, вставок и замещений символов, *Докл. АН СССР*, 163:4, 845–848.
63. Liao, H. et. al. (2013). Large scale deep neural network acoustic modeling with semi-supervised training data for YouTube video transcription. *2013 IEEE Workshop on Automatic Speech Recognition and Understanding*. Olomouc, December 8-12, 2013.
64. Luyken, G. M., Herbst, T. (1991). *Overcoming language barriers in television: Dubbing and subtitling for the European audience (Vol. 13)*. Manchester: European Institute for the Media.

65. Maaß, C., Garrido, S. H. (2020). Easy and Plain Language in Audiovisual Translation. *Easy Language Research: Text and User Perspectives* (Silvia Hansen-Schirra / Christiane Maaß eds.). Berlin: Frank & Timme GmbH Verlag für wissenschaftliche Literatur, 131-161.
66. Marolova, D. (2021). *Kulturspezifika in literarischer Übersetzung am Beispiel makedonisch-deutscher Übersetzungen*. Grin Verlag.
67. Matica srpska. (2011). *Rečnik srpskog jezika. Izmenjeno i popravljeno izdanje*. Novi Sad: Matica srpska.
68. Mikšić, V. (2016). Hrvatski prijevodi belgijske književnosti francuskoga jezika. *Književna smotra: Časopis za svjetsku književnost* 180.2, 133-143.
69. Morgan, D. L. (1996). Focus Groups. *Annual Review of Sociology* 1996 22:1, 129–152.
70. Munday, J. (2016). *Introducing Translation Studies: Theories and applications. Fourth edition*. Routledge.
71. Nornes, A. M. (1999). For an abusive subtitling. *Film Quarterly* 52.3, 17-34.
72. O'Connel, E. (2007). Screen Translation. *A Companion to Translation Studies* (Piotr Kuhiwczak and Karin Littau). Clevedon/Buffalo/Toronto: Multilingual Matters Ltd., 120-133
73. O'Sullivan, C. (2011). *Translating Popular film*. Palgrave Macmillan.
74. Orrego-Carmona, D. (2015). *The Reception of (non)professional subtitling: Doctoral thesis*. Universtitat Rovira i Virgili.
75. Orrego-Carmona, D. (2018). New audiences, international distribution, and translation. Elena di Giovanni and Yves Gambier (eds) *Reception Studies and Audiovisual Translation*. Amsterdam: John Benjamins Publishing Company, 321-342.
76. Pajić, B. (2017). Audio-vizuelno prevođenje i cenzura. *LIK: Literatura i kultura. Časopis za literature i kulturu*, Knj. 3, Br. 4, 165-174.
77. Pajić, B. (2019a). Subtitling in the 21st Century through Reception Theory. *Performing Translation. Translatorship in the 21st Century. The Book of Abstracts*, 16, [online] <https://docdrop.org/pdf/PERFTRANS19-abstracts-vDlum.pdf/> [abgerufen am 15.12.2023].
78. Pajić, B. (2019b). Titlovanje kao vrsta audio-vizuelnog prevođenja kroz prizmu teorija prevođenja. *Jezici i kulture u vremenu i prostoru VIII/1. Tematski zbornik*. Novi Sad: Filozofski fakultet, 475-485.

79. Pedersen, J. (2005). How is Culture Rendered in Subtitles? *MuTra 2005 – Challenges of Multidimensional Translation: Conference Proceedings, Vol 18*.
80. Pérez González, L. (2009). Audiovisual Translation. *Routledge Encyclopedia of Translation Studies*, 2nd edition (M. Baker and G. Saldanha, eds). London/New York: Routledge, 13-20.
81. Pérez-González, L. (2014). Multimodality in Translation and Interpreting Studies. *A Companion to Translation Studies*, Bermann, Sandra and Catherine Porter (eds). Chichester: Wiley-Blackwell, 119-131.
82. Pruys, G. M. (1997). *Die Rhetorik der Filmsynchronisation. Wie ausländische Spielfilme in Deutschland zensiert, verändert und gesehen werden*. Tübingen: Gunter Narr Verlag.
83. Rayner, K. (1998). Eye Movements in Reading and Information Processing: 20 Years of Research. *Psychological Bulletin*, 1998, Vol. 124, No. 3. American Psychological Association, Inc., 372-422.
84. Reiß, K. (1981). Textbestimmung und Übersetzungsmethode. *Übersetzungswissenschaft* (Wolfram Wilss, ed). Vol. 535. Wissenschaftliche Buchgesellschaft, 76-91.
85. Reutner, U. (2011). Kulturspezifika in der Synchronisation: Zur Kunstsprache in „Willkommen bei den Sch´tis“. *Zeitschrift für französische Sprache und Literatur*, 13-38.
86. Rocco, G., Šćukanec A. (2023). Diskursive Realia und Übersetzung. *Herkunft und Porijeklo* von Saša Stanišić als Reise durch diskursive Weltbilder. *L'analisi linguistica e letteraria XXXI*, 101-116.
87. Salama-Carr, M. (2009). Interpretive Approach. *Routledge Encyclopedia of Translation Studies*, 2nd edition (M. Baker and G. Saldanha, eds). London/New York: Routledge, 145-147.
88. Saldanha, G., O'Brien, S. (2014). *Research Methodologies in Translation Studies*. Routledge.
89. Shi, Y. (2013). Review of Wolfgang Iser and His Reception Theory. *Theory and Practice in Language Studies*, Vol. 3, No. 6., 982-986.
90. Shuttleworth, M. (2009). Polysystem. *Routledge Encyclopedia of Translation Studies*, 2nd edition (M. Baker and G. Saldanha, eds). London/New York: Routledge, 197-200.
91. Smith, S. (1998). The language of subtitling. *Translating for the Media*. Turku: Painosalama Oy, 139-149.

92. Smithson, J. (2008). Focus Groups. *The Sage handbook of social research methods*, 357-370.
93. Stamenković, M. (1989). Automatsko prepoznavanje govora. *Govor*, 6 (2). Zagreb: Hrvatsko filološko društvo, 29-80.
94. Stokes, D., Bergin, R. (2006). Methodology or 'Methodolatry'? An Evaluation of Focus Groups and Depth Interviews. *Qualitative Market Research: An International Journal*, Vol. 9, No.2, 26-36.
95. Stolze, R. (2018). *Übersetzungstheorien: eine Einführung*. 7. Auflage. Gunter Narr Verlag.
96. Sun, Y. (2019). A Study on Screen Translation Criteria from the Perspective of the Audience. *Linguistics and Literature Studies* 7(5), 177-184.
97. Terestyényi, E. (2011). Translating Culture-specific Items in Tourism Brochures. *SKASE Journal of Translation and Interpretation*, vol. 5, no. 2, 13-22.
98. Varela, F. C. (2007). Quality standards in dubbing: a proposal. *TradTerm* 13, 71-89.
99. Vermeer, H. J. (1986). Übersetzen als kultureller Transfer. *Übersetzungswissenschaft – Eine Neuorientierung. Zur Integrierung von Theorie und Praxis* (Mary Snell-Hornby, ed). Tübingen: A. Francke Verlag 1986, 30-53.
100. Wang, Y., Acero, A., Chelba, C. (2003). Is word error rate a good indicator for spoken language understanding accuracy. *2003 IEEE workshop on automatic speech recognition and understanding (IEEE Cat. No. 03EX721)*. IEEE, 577-582.
101. Westerlund, M. (2019). The emergence of deepfake technology: A review. *Technology innovation management review*, Volume 9, Issue 11, 39-52.
102. Wolf, K. D. (2015). Video-Tutorials und Erklärvideos als Gegenstand, Methode und Ziel der Medien- und Filmbildung. *Filmbildung im Wandel*, Anja Hartung/Thomas Ballhausen/Christine Trültzsch-Wijnen/Alessandro Barberi/Katharina Kaiser-Müller (Hg.). Wien: new academic press, 121-131.
103. Wu, Z., Chen Z. (2022). Towards a corpus-driven approach to audiovisual translation (AVT) reception: A case study of YouTube viewer comments. *The Journal of Specialised Translation*. Issue 38 – July 2022, 128-154.
104. Zabalbeascoa, P. (2012). Translating Dialogues in Audiovisual Fiction. *The Translation of Fictive Dialogue* (Edited by Jenny Brumme and Anna Espunya). Amsterdam – New York: Rodopi B. V., 63-78.

INTERNETQUELLEN

1. 3Play Media (2015). The American Life, *3Play Media*, [online] <https://www.3playmedia.com/why-3play/case-studies/this-american-life/#results> [abgerufen am 30.03.2023].
2. Barrierekompass (2016). Einheitliche Richtlinien für Untertitel, *Barrierekompass*, [online] <https://barrierekompass.de/aktuelles/detail/einheitliche-richtlinien-fuer-untertitel.html> [abgerufen am 01.04.2023].
3. BBC (2022). Subtitle Guidelines: Version 1.2.1, *British Broadcasting Corporation* [online] <https://www.bbc.co.uk/accessibility/forproducts/guides/subtitles/> [abgerufen am 12.08.2023].
4. Berchem, A. (2006). Google kauft YouTube, *Zeit Online*, [online] https://www.zeit.de/online/2006/41/google-tube?utm_referrer=https%3A%2F%2Fwww.google.com%2F [abgerufen am 10.04.2023].
5. Biteable (2021). Video marketing statistics: The state of video marketing in 2021, *Biteable*, [online] <https://biteable.com/blog/video-marketing-statistics/> [abgerufen am 30.03.2023].
6. Das Erste (2020). Untertitel-Standards von ARD, ORF, SRF, ZDF, *Das Erste*, [online] <https://www.daserste.de/specials/service/untertitel-standards100.html> [abgerufen am 01.04.2023].
7. Deutscher Buchpreis (2023). Deutscher Buchpreis 2023 – Longist. Deutscher Buchpreis, [online] <https://www.deutscher-buchpreis.de/archiv/jahr/2023/#tab-longlist> [abgerufen am 01.11.2023].
8. Dudenredaktion (o. J.) (2024). Duden online. [online] <https://www.duden.de/> [abgerufen am 05.01.2024].
9. Gomez, R. (2023). 30 YouTube statistics to power your marketing strategy in 2023, *SproutSocial*, [online] <https://sproutsocial.com/insights/youtube-stats/> [abgerufen am 26.03.2023].
10. González, T. (2022). How closed captions are key for video ads and promo videos, *Bromberg Translations*, [online] <https://www.brombergtranslations.com/closed-captions-video-promotional-ads/> [abgerufen am 01.04.2023].
11. Google (2009). Automatic Captions in YouTube. *Google Official Blog*, [online] <https://googleblog.blogspot.com/2009/11/automatic-captions-in-youtube.html> [abgerufen am 26.03.2023].

12. GoTranscript (2022). Shocking YouTube Statistics & Captioning Benefits 2022, *GoTranscript*, [online] https://gotranscript.com/blog/shocking_youtube_statistics_&_captioning_benefits_2022 [abgerufen am 30.03.2023].
13. Greenberg, D. (2021). 75% of people watch mobile videos on mute: What that means for advertisers, *DigiDay*, [online] <https://digiday.com/?p=417674> [abgerufen am 26.03.2023].
14. Harrenstien, K. (2006). Finally, Caption Playback. *Google Video Blog*, [online] <http://googlevideo.blogspot.com/2006/09/finally-caption-playback.html> [abgerufen am 01.04.2023].
15. Harrenstien, K. (2009). Automatic captions in YouTube. *Google Official Blog*, [online] <https://googleblog.blogspot.com/2009/11/automatic-captions-in-youtube.html> [abgerufen am 01.04.2023].
16. InfoWiss (2010). Automatische Spracherkennung, *InfoWiss*, [online] https://wiki.infowiss.net/Automatische_Spracherkennung [abgerufen am 01.04.2023].
17. Internet Movie Database (2018). Das schweigende Klassenzimmer, *IMDB*, [online] <https://www.imdb.com/title/tt6576556/> [abgerufen am 12.10.2023].
18. Internet Movie Database (2022). Kleo, *IMDB*, [online] <https://www.imdb.com/title/tt15135104/> [abgerufen am 10.10.2023].
19. InVideo (2021). 135 Video Marketing Statistics You Can't Ignore in 2023, *InVideo*, [online] <https://invideo.io/blog/video-marketing-statistics/> [abgerufen am 27.03.2023].
20. MDR DOK (2016). Der Ungarnaufstand 1956. Historische Ereignisse erklärt. MDR DOK, *YouTube*, [online] [https://www.youtube.com/watch?v=mn\]tfiSgyFY](https://www.youtube.com/watch?v=mn]tfiSgyFY) [abgerufen am 20.10.2023].
21. N1 Beograd (2021). Denić: Književnost bez zemlje, izbor s predumišljajem da se povede dijalog, N1, [online] <https://n1info.rs/kultura/denic-knjizevnost-bez-zemlje-izbor-s-predumisljajem-da-se-povede-dijalog/> [abgerufen am 01.11.2023].
22. RBB Online (2017). Im Dienst der Stasi – Der Fall Wolfgang Schnur, RBB-Online, [online] https://www.rbb-online.de/unternehmen/presse/presseinformationen/programm/2017/11/2107111_9_im_dienst_der_stasi_schnur.html [abgerufen am 15.10.2023].
23. Semrush (2023). Top websites, *Semrush.com*, [online] <https://www.semrush.com/website/top/> [abgerufen am 26.03.2023].

24. Sprachnudel (2024). Sprachnudel, [online] <https://www.sprachnudel.de/> [abgerufen am 05.01.2024].
25. Stoll, J. (2022). Share of users who watch content in other languages and prefer subtitling or dubbing as of November 2021, by country, *Statista*, [online] <https://www.statista.com/statistics/1289864/subtitles-dubbing-audience-preference-by-country/> [abgerufen am 26.03.2023].
26. Taguette (2024). Taguette. [online] <https://app.taguette.org/> [abgerufen am 10.03.2024].
27. Verbit (2023). How Video Captions & Transcripts Improve SEO, *Verbit*, [online] <https://verbit.ai/improve-seo-verbit-transcription-captioning/> [abgerufen am 31.03.2023].
28. Vrontas, T. (2020). How Closed Captioning Facebook Videos Can Improve Viewership, *Instapage*, [online] <https://instapage.com/blog/closed-captioning-mute-videos> [abgerufen am 01.04.2023].
29. World Health Organization (2023). Deafness and hearing loss, *World Health Organization*, [online] <https://www.who.int/news-room/fact-sheets/detail/deafness-and-hearing-loss> [abgerufen am 26.03.2023].
30. YouTube (2023). YouTube for Press, *YouTube Official Blog*, [online] <https://blog.youtube/press/> [abgerufen am 26.03.2023].

ANLAGE A: UNTERTITEL

Ausschnitt 1

1

00:00:05,500 --> 00:00:09,083

<i>♪ Malo-pomalo stižem</i>

<i>na red i ja ♪</i>

2

00:00:10,042 --> 00:00:11,625

<i>♪ Viršlu, 'leba... ♪</i>

3

00:00:11,708 --> 00:00:13,833

<i>♪ ...i kuvanog ruma sam poručila ♪</i>

4

00:00:14,375 --> 00:00:19,042

<i>♪ Svakom treba napitak topli,</i>

<i>mislim se ja tako ♪</i>

5

00:00:19,125 --> 00:00:21,708

<i>♪ I opečem prste</i>

<i>Ha-ha! ♪</i>

6

00:00:21,792 --> 00:00:24,167

<i>♪ Prste! ♪</i>

7

00:00:25,625 --> 00:00:29,583

<i>♪ Topli napitak u stomaku</i>

<i>totalno me dobro radi ♪</i>

8

00:00:30,250 --> 00:00:31,542

<i>♪ Pa pozovem svog Ulfa... ♪</i>

9

00:00:52,333 --> 00:00:53,367

Ma naravno.

10

00:00:54,500 --> 00:00:55,542

Šta to?

11

00:00:55,625 --> 00:00:56,750

Ma ništa.

12

00:00:56,833 --> 00:00:57,958

Sirup za kašalj.

13

00:00:58,042 --> 00:00:59,625

-Mhm.

-Protiv kašlja.

14

00:00:59,708 --> 00:01:01,042

Kog kašlja?

15

00:01:03,750 --> 00:01:05,183

Jesi li svestan koliko si odvran?

16

00:01:05,267 --> 00:01:07,583

Šta se onda uzbuđuješ

kad već ne kašljem?

17

00:01:07,667 --> 00:01:10,333

-Možda boluješ od nečeg drugog.

-Pa od čega?

18

00:01:10,417 --> 00:01:11,792

Otkud znam, od tuberkuloze?

19

00:01:11,875 --> 00:01:13,375

I od tuberkuloze se kašlje.

20
00:01:13,458 --> 00:01:14,667
Ti ne kašlješ!

21
00:01:15,833 --> 00:01:18,083
A što bih onda pio sirup za kašalj,
je li Andi?

22
00:01:18,167 --> 00:01:19,417
Da smiriš te svoje pundravce.

23
00:01:19,500 --> 00:01:22,000
Šta si bre uzeo da me drndaš, je li?

24
00:01:25,042 --> 00:01:28,792
Gde li se zadržala?
Nije valjda sjebala akciju...

25
00:01:28,875 --> 00:01:31,708
Pre će pasti državna granica
nego da ona nešto sjebe.

26
00:01:34,042 --> 00:01:35,792
Otvorite prozor, moliću.

27
00:01:38,708 --> 00:01:41,375
Ovde vam je parkiranje
apsolutno ograničeno, druškani.

28
00:01:41,458 --> 00:01:42,950
A ti si ograničen k'o terasa, idiote!

29
00:01:43,033 --> 00:01:45,583
-Molim?!
-Ovo je mera Državne bezbednosti.

30
00:01:45,667 --> 00:01:46,667
Teraj se bre u tri lepe,

31
00:01:46,750 --> 00:01:49,167
inače ću ti glavu otkinuti
i posrati ti se u usta!

32
00:01:49,250 --> 00:01:52,708
Uve! Dosta više!
Izvinite, družo.

33
00:01:52,792 --> 00:01:54,917
Prijatno veče vam želim, drugovi.

34
00:01:55,000 --> 00:01:56,208
Pičko, govнару, šupčino!

35
00:01:57,375 --> 00:01:58,958
Šta? Šta je?

36
00:01:59,042 --> 00:02:00,917
Pokazaću mu ja!

37
00:02:01,000 --> 00:02:04,000
Sklo... skloni se. Zatvori vrata!

38
00:02:04,083 --> 00:02:05,117
Evo!

39
00:02:05,958 --> 00:02:08,375
Koliko si naporan, Uve...

40
00:02:13,792 --> 00:02:15,042
Eno je.

41
00:02:25,667 --> 00:02:26,833
Druže Volf,

42
00:02:27,958 --> 00:02:30,042
subjekat fizički likvidiran.

43
00:02:30,125 --> 00:02:31,142
Firma se zahvaljuje.

44
00:02:42,000 --> 00:02:43,608
Stiglo sveže sa Zapada.

45
00:02:47,625 --> 00:02:49,792
O-ho-ho, pa ovo je strava!

46
00:02:51,250 --> 00:02:52,625
Ih!

Ausschnitt 2

1

00:00:05,833 --> 00:00:07,283

-Dobro jutro, Pecolde.

-Dobro jutro.

2

00:00:20,750 --> 00:00:24,208

Svenčiću, juče je čitav dan nisam zvao,
kao što si mi rekao.

3

00:00:24,290 --> 00:00:26,290

-Je l'? Svaka čast, Fredi.

-Da.

4

00:00:26,375 --> 00:00:30,250

Da, ali sam je tokom noći zvao pet puta.

Juče smo se uvoštili u Dineru.

5

00:00:30,333 --> 00:00:33,415

Trtljao sam joj na sekretarici:

„Jao, baš si super.“

6

00:00:33,500 --> 00:00:36,915

Šesti put se javila.

Nije joj se svidelo. Baš ti hvala.

7

00:00:37,415 --> 00:00:41,208

E, 'ajmo iskreno, ta tvoja Natali
meni i nije nešto.

8

00:00:43,125 --> 00:00:45,375

Baš se pravi važna, zar ne?

9

00:00:45,458 --> 00:00:48,375

Ti si dobro prošao sa Dženi.

Ne može svako da ima toliko sreće.

10

00:00:48,458 --> 00:00:51,791

Šta uopšte znači „imati sreće“?

Ja sam naprosto mrak tip.

11

00:00:51,875 --> 00:00:55,166

Ti mrak tip?

Šta sam onda ja? Seljačina?

12

00:00:55,250 --> 00:00:57,875

Hajde da idemo u kupovinu,

pa ćemo kod frizera.

13

00:00:57,958 --> 00:01:01,250

-Nabavićemo ti dobru mašinu.

-Je l' me zajebavaš?

14

00:01:01,333 --> 00:01:02,500

Hej.

15

00:01:04,166 --> 00:01:06,750

Te tvoje priče o curama

uskoro ćeš pričati nekom drugom.

16

00:01:06,833 --> 00:01:07,866

Otkud to?

17

00:01:07,950 --> 00:01:09,625

Sinoć sam bio u Edenu.

18

00:01:09,708 --> 00:01:11,875

U Edenu? Tamo gde se desilo ubistvo?

19

00:01:11,958 --> 00:01:14,708

Upravo tako.

Video sam osumnjičenu.

20
00:01:14,791 --> 00:01:17,625
Evo, vidi. Šteblajn ju je nacrtala
po mojim uputstvima.

21
00:01:17,708 --> 00:01:20,000
Šta je bre ovo?
Izgleda kao dete od deset godina.

22
00:01:20,083 --> 00:01:22,750
Šta sereš bre?
Znaš li šta to znači?

23
00:01:22,833 --> 00:01:23,866
Šta to znači?

24
00:01:23,950 --> 00:01:26,250
Ja ću rešiti ovaj slučaj.

25
00:01:26,333 --> 00:01:29,458
Ti ćeš rešiti ovaj slučaj?
Šta je s tobom, čoveče?

26
00:01:29,541 --> 00:01:30,750
-Svene, kažem...
-Čekaj.

27
00:01:30,833 --> 00:01:32,833
Svene. Svenčiću.

28
00:01:35,708 --> 00:01:37,125
Gospodine Betger.

29
00:01:37,208 --> 00:01:38,375
Ima li šta novo?

30
00:01:38,458 --> 00:01:42,375
U slučaju Eden? Ona žena?
Hteo sam da vidim kakvo je stanje.

31
00:01:42,458 --> 00:01:44,958
A da, tačno, tvoje remek-delo, m?

32
00:01:45,458 --> 00:01:47,750
Pričao mi je Mihalcik o tome.
Nažalost ništa novo.

33
00:01:47,833 --> 00:01:51,000
Uprkos velikoj poteri.
Kao da je u zemlju propala.

34
00:01:51,083 --> 00:01:55,208
Mislim... Ako je kolegama
potrebna pomoć...

35
00:01:55,291 --> 00:01:57,916
U svako doba. Veoma rado. Važi?

36
00:01:58,000 --> 00:01:59,750
Pre nego što drugima ponudiš pomoć,

37
00:01:59,833 --> 00:02:02,541
trebalo bi da svoj posao
radiš kako treba, Pecolde!

38
00:02:06,708 --> 00:02:07,741
Razumem.

39
00:02:11,875 --> 00:02:13,625
Ovo je presreo naš rezident

- 40
00:02:13,708 --> 00:02:16,375
u Zapadnoberlinskoj službi gonjenja.
- 41
00:02:16,458 --> 00:02:17,583
Mislio sam...
- 42
00:02:17,666 --> 00:02:18,666
Hvala, Hajnriše.
- 43
00:02:27,958 --> 00:02:29,083
E jebi ga.
- 44
00:02:39,416 --> 00:02:43,750
Druže? Da, ja sam, Ludger.
Imamo problem.
- 45
00:02:43,833 --> 00:02:45,750
Kofer je na sigurnom, zar ne?
- 46
00:02:47,333 --> 00:02:51,625
♪ <i>Ži-ve-o, ži-ve-o ♪</i>
- 47
00:02:51,708 --> 00:02:53,625
♪ <i>I srećan nam bio! ♪</i>
- 48
00:02:53,708 --> 00:02:54,791
Živeo!
- 49
00:02:56,250 --> 00:02:57,625
Drugu Štraubu,
- 50
00:02:57,708 --> 00:03:00,166
najboljem vođi čekista u našim redovima.
- 51
00:03:00,250 --> 00:03:03,000
Tripot ura za generala-pukovnika:
- 52
00:03:03,083 --> 00:03:04,666
Ura!
- 53
00:03:04,750 --> 00:03:06,041
Ura!
- 54
00:03:06,125 --> 00:03:07,250
Ura!
- 55
00:03:08,333 --> 00:03:09,625
Kleo, dete moje.
- 56
00:03:11,625 --> 00:03:13,291
Drug Milke!
- 57
00:03:13,375 --> 00:03:15,541
Da. Velika čast.
- 58
00:03:16,708 --> 00:03:18,916
Došao je specijalno da čestita.
- 59
00:03:25,833 --> 00:03:28,416
Kofer-radio.
Najlepše ti hvala.
- 60
00:03:28,500 --> 00:03:32,041
Znam da već imaš neki radio, deko,
ali ovaj je stereo, i ima bas.
- 61
00:03:32,125 --> 00:03:35,958
A ti toliko voliš da slušaš muziku.
Pa sam mislila da će te obradovati.

62

00:03:36,041 --> 00:03:38,666

Uključi tu zvrčku.

Ja ti to ne umem.

63

00:03:38,750 --> 00:03:39,783

Vidi.

64

00:04:21,334 --> 00:04:24,750

-Bez po muke. Hvala.

-Lepo. Drago mi je.

65

00:04:24,833 --> 00:04:27,500

Oto?

Ministar hoće da se pozdravi.

66

00:04:28,291 --> 00:04:30,875

Hvala, Klause. Stižem.

67

00:04:32,541 --> 00:04:35,541

Dobro, deko, onda odoh i ja

u noćnu smenu.

68

00:04:37,208 --> 00:04:38,791

Vidimo se iduće nedelje.

69

00:04:38,875 --> 00:04:39,950

Mhm.

70

00:04:40,033 --> 00:04:42,491

Uživaj. Zdravo!

Ausschnitt 3

1

00:00:13,292 --> 00:00:16,500

-Gledajte kuda idete, gospođice.

-Da. Izvinite.

2

00:00:21,636 --> 00:00:23,667

Znaš, i onda sam ostala sama u disku.

3

00:00:23,750 --> 00:00:24,784

Da.

4

00:00:24,867 --> 00:00:27,209

I onda sam mislila, gledam tako, i onda...

5

00:00:27,292 --> 00:00:28,959

-Onda sam upoznala Marka.

-Marka.

6

00:00:29,042 --> 00:00:32,084

Da, Marko iz Fangšlojzea.

7

00:00:32,167 --> 00:00:35,875

Onda smo malo plesali,

baš je bilo strava.

8

00:00:35,959 --> 00:00:39,584

A onda mi je pričao

da radi u OUR Destilerija Vilten.

9

00:00:40,209 --> 00:00:42,959

Rekla sam mu „Samo pazi

da ne postaneš alkoholičar,

10

00:00:43,042 --> 00:00:45,584

kad ti je taj đavo nadohvat ruke.“

11

00:00:46,096 --> 00:00:47,959

A onda on kaže mrtav ozbiljan:

12

00:00:48,042 --> 00:00:51,250

„Pijem taj đavo već godinama.

Znao bih dosad da sam alkoholičar.“

13

00:00:51,334 --> 00:00:53,125

Gle čuda, možeš li da veruješ?

14

00:00:53,209 --> 00:00:55,125

-Gospođa Štraub?

-Da?

15

00:00:55,209 --> 00:00:57,334

Zamolićemo Vas da pođete sa nama.

16

00:00:57,417 --> 00:00:58,584

A ko ste Vi?

17

00:00:58,667 --> 00:00:59,709

Šta je bre ovo?

18

00:00:59,792 --> 00:01:01,584

Podignuta je optužnica protiv Vas.

19

00:01:01,667 --> 00:01:05,086

Mora da je nesporazum.

Moje ime je Kleo Štraub.

20

00:01:05,336 --> 00:01:07,250

Pođite sa nama, molim Vas.

21

00:01:11,258 --> 00:01:12,295

Dođite.

- 22
00:01:13,750 --> 00:01:16,917
Kleo, šta da kažem?
Da kažem da su te uhapsili?
- 23
00:01:17,000 --> 00:01:19,209
Brzo će se to rešiti, Juta.
- 24
00:01:26,584 --> 00:01:29,459
Gospođo Štraub, na teret Vam se stavlja
odavanje državne tajne.
- 25
00:01:29,542 --> 00:01:35,000
Planove za konstruisanje kasetofona
marke Šternradio, model SKR 800 Mir
- 26
00:01:35,084 --> 00:01:37,417
predali ste predstavniku
klasnog neprijatelja.
- 27
00:01:37,500 --> 00:01:38,959
To je... To je budalaština.
- 28
00:01:39,042 --> 00:01:42,000
Radite u OUR Elektronika zabave
Šternradio.
- 29
00:01:42,084 --> 00:01:44,125
Tako je. U produkciji.
- 30
00:01:44,875 --> 00:01:46,500
Kako objašnjavate ovo?
- 31
00:01:50,667 --> 00:01:52,750
Slučajno sam se sudarila s tim čovekom.
- 32
00:01:52,834 --> 00:01:55,709
Ovaj čovek je neprijateljski agent
Zapadne Nemačke.
- 33
00:01:55,792 --> 00:01:58,500
Ubrzo potom je uhapšen
prilikom prelaska granice.
- 34
00:01:58,584 --> 00:02:03,750
Pozovite Glavnu upravu, odsek 18.
Onda će se sve ovo rešiti.
- 35
00:02:03,834 --> 00:02:06,250
Odgajio Vas je deda.
- 36
00:02:06,334 --> 00:02:11,625
Tako je. A moj deda radi
u Glavnoj upravi, odsek 1. Pitajte njega.
- 37
00:02:11,709 --> 00:02:14,667
U čitavom registru
Ministarstva za državnu bezbednost
- 38
00:02:14,750 --> 00:02:17,875
nije upisana osoba
sa imenom Kleo Štraub.
- 39
00:02:17,959 --> 00:02:20,125
Da li nas Vi to lažete
uz pokušaj podmićivanja?
- 40
00:02:20,209 --> 00:02:21,292
Ne!

41
00:02:21,375 --> 00:02:24,917
Ja sam nezvanična saradnica
Državne bezbednosti!

42
00:02:25,000 --> 00:02:27,375
Glavna uprava, odsek 18.

43
00:02:27,459 --> 00:02:30,334
Uspešno sam učestvovala
u 12 operacija.

44
00:02:30,417 --> 00:02:31,792
Sve je dokumentovano.

45
00:02:31,875 --> 00:02:34,084
Pozovite mog rukovodećeg oficira.

46
00:02:34,167 --> 00:02:36,084
Ne brinite, hoćemo.

47
00:02:46,375 --> 00:02:48,500
<i>Presuda glasi ovako:</i>

48
00:02:48,584 --> 00:02:54,542
Prema članu 96 i 97 Krivičnog zakona
Nemačke Demokratske Republike

49
00:02:54,625 --> 00:03:01,375
optužena Kleo Jenifer Štraub,
rođena 2. 9. 1964. godine,

50
00:03:01,459 --> 00:03:06,667
osuđuje se za naročito težak slučaj
veleizdaje i špijunaže

51
00:03:06,750 --> 00:03:10,250
na doživotnu kaznu zatvora.

52
00:03:13,584 --> 00:03:16,709
Zahtevam da se saslušaju moji sveodoci.

53
00:03:16,792 --> 00:03:19,625
Svi su saslušani, gospodo Štraub.

54
00:03:19,709 --> 00:03:22,500
Pa onda su Vam rekli za koga radim.

55
00:03:22,584 --> 00:03:25,667
Svedoci su se jednoglasno
izjasnili protiv Vas.

56
00:03:25,750 --> 00:03:29,750
Kolege iz Šternradija,
drug Uve Mitig, pukovnik Vičorek

57
00:03:29,834 --> 00:03:31,042
i Vaš deda.

58
00:03:31,125 --> 00:03:32,959
Nemoguće!

59
00:03:33,709 --> 00:03:35,667
Hoću da vidim zapisnike.

60
00:03:37,667 --> 00:03:39,459
Zahtevam uvid u dokumenta!

61
00:03:42,125 --> 00:03:44,792
Oček... Očekujem dete.

62

00:03:44,875 --> 00:03:48,834

O tome je onda trebalo
ranije da mislite, gospođo Štraub.

63

00:03:50,292 --> 00:03:51,542

Odvedite osuđenu, moliću.

64

00:03:51,625 --> 00:03:53,792

Šalite se. Ovo...

65

00:03:53,875 --> 00:03:55,625

Ovo je šala.

Ausschnitt 4

- 1
00:00:10,659 --> 00:00:14,042
Pioniri i članovi FDJ, mirno!
- 2
00:00:15,640 --> 00:00:18,555
Otvaramo ovu ceremoniju zastave
pozdravom pionira...
- 3
00:00:18,759 --> 00:00:22,876
- Za mir i prijateljstvo među narodima.
Spremni! *<i>- Uvek spremni!</i>*
- 4
00:00:23,110 --> 00:00:27,126
- I pozdravom Slobodne nemačke
omladine,
Prijateljstvo. *<i>- Prijateljstvo!</i>*
- 5
00:00:27,837 --> 00:00:30,563
- Jesu li vas uhvatili Rusi?
- Da, ali ništa se nije desilo.
- 6
00:00:30,610 --> 00:00:33,634
Tebi stvarno nisu sve koze na broju.
To je moglo da izazove veliku frku.
- 7
00:00:33,891 --> 00:00:37,821
- Pa šta je bilo?
- Teo je nekom Rusu bacio orah na glavu.
- 8
00:00:37,977 --> 00:00:40,813
- Pa što si to uradio?
- Pa ono, zbog Mađarske.
- 9
00:00:40,884 --> 00:00:43,055
- Jesi i ti bacao?
- Nisam.

- 10
00:00:43,415 --> 00:00:47,298
- Baš su hrabri Mađari što su se pobunili.
- Dobro jutro. - Dobro jutro, Paule.
- 11
00:00:47,798 --> 00:00:52,477
Ako vas ustanak toliko zanima, možemo
posle
kod matorog Edgara da slušamo RIAS.
- 12
00:00:52,477 --> 00:00:54,860
- Šta misliš, Paule?
- Ne... Ne znam... Ne.
- 13
00:00:54,907 --> 00:00:58,401
- 'Ajde, na Zapadu drugačije izveštavaju
nego ovde. - Sve je to samo propaganda.
- 14
00:00:58,425 --> 00:01:03,346
- A i zabranjeno je. - Ja bih išla.
- Onda idem i ja. - I ja.
- 15
00:01:03,362 --> 00:01:05,042
Da, ali nećemo ići.
- 16
00:01:11,253 --> 00:01:14,581
S vama ispušenim muštiklama
izgubili bismo rat u Češkoj.
- 17
00:01:15,026 --> 00:01:17,682
Najradije bih mu prosvirao metak
kroz taj mozak nacistički,
- 18
00:01:17,682 --> 00:01:22,333
da mu se prospe po čitavom zidu.
- Odvratno, Eriče. - Ali tako je.

- 19
00:01:22,553 --> 00:01:25,849
- Ma 'ajde bre Paule! - Moji roditelji
čak ni ne razgovaraju sa Edgarom.
- 20
00:01:26,013 --> 00:01:30,232
- Niko ne mora da sazna.
- Nemoj da ideš kod Edgara Paule, - Tišina!
- 21
00:01:30,576 --> 00:01:32,170
...znaš da si mu miljenik?
- 22
00:01:33,665 --> 00:01:35,384
Budalaština. Pa idemo svi zajedno.
- 23
00:01:47,440 --> 00:01:51,362
- Pa i ti si se primio.
- Nemoj molim te ti da brineš.
- 24
00:01:51,362 --> 00:01:52,875
- Ni ne brinem.
- 25
00:01:57,373 --> 00:02:00,042
- Ovde i dalje neko živi?
- Da, moj deda-ujak.
- 26
00:02:01,146 --> 00:02:05,625
- A šta se desilo?
- Rusi su mu '45. zapalili imanje.
- 27
00:02:11,634 --> 00:02:13,292
Našao sam ga.
- 28
00:02:30,438 --> 00:02:31,696
Pauliću.
- 29
00:02:34,423 --> 00:02:35,946
Dragi moj.
- 30
00:02:37,126 --> 00:02:40,708
Baš lepo što ste došli
da posetite matorog Edgara.
- 31
00:02:41,220 --> 00:02:43,813
Imamo pitanje, Edgare.
Hteli bismo da znamo
- 32
00:02:43,860 --> 00:02:45,954
kako se na Zapadu izveštava
o ustanku u Mađarskoj?
- 33
00:02:52,282 --> 00:02:55,958
Da. I zato ste došli
kod matorog Edgara, je li?
- 34
00:02:57,337 --> 00:02:59,126
Hoćete da slušate RIAS u tajnosti?
- 35
00:03:02,493 --> 00:03:06,375
Na pravoj ste adresi. Dođite ovamo.
- 36
00:03:08,165 --> 00:03:10,087
Uđite, uđite.
Dođite.
- 37
00:03:12,227 --> 00:03:16,313
<i>Slušate RIAS Berlin.
Slobodan glas iz slobodnog sveta.</i>
- 38
00:03:16,993 --> 00:03:21,446
<i>Mađarska.
Noćas su mađarski ustanici</i>

- 39
00:03:21,446 --> 00:03:25,250
<i>u svojoj borbi za slobodu
protiv ruske okupacije</i>
- 40
00:03:25,368 --> 00:03:27,352
<i>bili prinuđeni da podnesu tragične
gubitke.</i>
- 41
00:03:27,649 --> 00:03:32,458
<i>Nije moguće odrediti tačan broj
palih boraca za slobodu.</i>
- 42
00:03:32,493 --> 00:03:36,958
<i>Prema procenama,
reč je o više stotina poginulih.</i>
- 43
00:03:36,985 --> 00:03:41,251
<i>Među njima je i kapiten
mađarske fudbalske reprezentacije,</i>
- 44
00:03:41,376 --> 00:03:47,009
<i>- Ferenc Puškaš.</i> - Puškaš je mrtav?!
- Ubili su ga! Čoveče, stotine su poginule!
- 45
00:03:47,024 --> 00:03:51,042
<i>... ruska armija je ponovo aktivirala
tenkovsku diviziju,</i>
- 46
00:03:51,048 --> 00:03:55,000
<i>kako bi reagovala na slobodnu volju
potlačenog naroda.</i>
- 47
00:03:55,235 --> 00:03:59,417
<i>U Strazburu su zato
poslanici Saveta Evrope ustali</i>
- 48
00:03:59,438 --> 00:04:04,542
<i>i nepomično u znak sećanja
na pale narodne heroje Mađarske</i>
- 49
00:04:04,581 --> 00:04:06,854
<i>održali dva minuta ćutanja.</i>
- 50
00:04:42,657 --> 00:04:44,000
Slušajte me svi.
- 51
00:04:45,298 --> 00:04:49,375
- Održaćemo minut ćutanja.
Zbog Mađarske. - Šta?
- 52
00:04:52,032 --> 00:04:56,375
Ništa nećemo reći. Dva minuta.
U znak sećanja na pale drugove iz
Mađarske.
- 53
00:04:56,407 --> 00:04:58,917
- Jesi li načisto prolupao, Kurte?
- Pa što?
- 54
00:04:59,063 --> 00:05:02,923
- U čemu je smisao ako socijalisti ubijaju
druge socijaliste? <i>- Da, u pravu je.</i>
- 55
00:05:02,923 --> 00:05:07,143
Ne kapiraš. Fašisti i kapitalisti sa Zapada
žele da unište Sovjetski Savez!
- 56
00:05:07,190 --> 00:05:09,831
<i>- Dabome. - Budalaština.</i>
Jedan od tih „fašista“

- 57
00:05:09,839 --> 00:05:13,167
kog su Rusi ubili
bio je tvoj fudbalski idol, Ferenc Puškaš!
- 58
00:05:14,089 --> 00:05:18,958
<i>- Puškaš je mrtav?</i> - To nije istina.
- Istina je, Eriče. Puškaš je mrtav.
- 59
00:05:19,011 --> 00:05:23,901
- Šta? - Imre Nađ predvodi opoziciju.
On je ubeđeni socijalista,
- 60
00:05:23,901 --> 00:05:27,500
nije desničar, dobro znaš to.
- Tačno, Rusi treba da se tornjaju odatle.
- 61
00:05:27,596 --> 00:05:30,800
Naravno. Da ne moraš da ideš čak na
Štraftu
da gledaš filmove sa golim sisama.
- 62
00:05:30,800 --> 00:05:33,839
Mozel stiže. Hajde da glasamo!
Ko je za minut ćutanja?
- 63
00:05:40,932 --> 00:05:43,393
Mađari koji tamo ginu naši su vršnjaci!
- 64
00:05:49,796 --> 00:05:53,303
- Dvanaest. Većina.
- Ma svejedno mi je.
- 65
00:05:59,483 --> 00:06:01,600
Ponavljamo gradivo.
- 66
00:06:02,825 --> 00:06:06,247
Predrevolucionarna situacija u Nemačkoj!
- 67
00:06:07,754 --> 00:06:11,856
Kakav je bio stav SPD-a 1918. godine?
- 68
00:06:18,680 --> 00:06:20,397
Paule?
- 69
00:06:28,537 --> 00:06:30,178
Ne, ništa.
- 70
00:06:32,078 --> 00:06:34,094
Onda ćeš opet dobiti jedinicu, Paule.
- 71
00:06:37,516 --> 00:06:40,164
Vadi ruke iz džepova
kad razgovaram s tobom!
- 72
00:06:45,909 --> 00:06:47,432
Kurte, ti nam reci.
- 73
00:06:56,557 --> 00:06:59,250
Znam da znaš, Kurte.
- 74
00:06:59,698 --> 00:07:01,112
Zašto ne govoriš ništa?
- 75
00:07:14,744 --> 00:07:16,603
Zašto ništa ne govoriš, Kurte?
- 76
00:07:22,666 --> 00:07:24,119
A ti, Teo?
- 77
00:07:26,447 --> 00:07:30,208
Baš zabavno, je li?
Pa reci nešto, majku mu!

78

00:07:32,845 --> 00:07:36,665

Hoću smesta da znam šta se ovde dešava.

Hoću da znam šta to izvodite.

79

00:07:37,118 --> 00:07:38,540

Vera?

80

00:07:39,860 --> 00:07:44,042

Šta... se... ovde... dešava?

81

00:07:47,409 --> 00:07:50,901

- Hoću da znam šta se ovde dešava!

- Ovo je znak protesta.

82

00:07:52,831 --> 00:07:54,000

Šta kažeš?

83

00:07:59,717 --> 00:08:01,667

Molim te, ponovi šta si rekao.

84

00:08:03,365 --> 00:08:07,750

Znak protesta.

Protesta protiv čega?

85

00:08:08,701 --> 00:08:09,875

Protiv mene?

86

00:08:27,096 --> 00:08:29,083

Dođi, Teo, hajde da zapalimo po jednu.

87

00:08:39,227 --> 00:08:43,125

Slušajte, nikad dosad nismo bili
tako jedinstven razred kao danas.

88

00:08:50,570 --> 00:08:52,708

Kurte, čoveče, daj siđi više dole.

Ausschnitt 5

1
00:00:00,760 --> 00:00:02,880
8. mart 1990.

2
00:00:02,880 --> 00:00:06,178
Volfgang Šnur: glavni kandidat
Alijanse za Nemačku

3
00:00:06,202 --> 00:00:08,735
na prvim slobodnim izborima
Nemačke Demokratske Republike

4
00:00:08,759 --> 00:00:09,996
je kolabirao.

5
00:00:10,020 --> 00:00:12,905
Oporavlja se u bolnici u Berlinu.

6
00:00:12,929 --> 00:00:15,761
Kruže glasine da je Šnur bio
nezvanični saradnik

7
00:00:15,761 --> 00:00:20,120
Ministarstva državne bezbednosti:
Štazijev IM.

8
00:00:20,753 --> 00:00:23,298
Nekoliko dana ranije
sve je još izgledalo dobro.

9
00:00:23,745 --> 00:00:28,776
Savezni kancelar Helmut Kol izlazi na
izbore
sa istočnom CDU i Demokratskim
probojem.

10
00:00:28,800 --> 00:00:30,954
Šnur: čovek koji ima budućnost.

11
00:00:30,954 --> 00:00:34,630
On bi trebalo da bude prvi
slobodno izabrani premijer NDR.

12
00:00:34,654 --> 00:00:40,080
Crno-crveno-zlatna zastava
biće zastava čitave Nemačke.

13
00:00:41,640 --> 00:00:45,880
Šnur uživa u šansi za nov život,
za političku karijeru.

14
00:00:45,904 --> 00:00:48,093
Kao predsedavajući Demokratskog proboja

15
00:00:48,117 --> 00:00:51,920
i advokat za ljudska prava
uživa neupitni ugled.

16
00:00:52,441 --> 00:00:55,563
Ipak, neposredno pre izbora
pojavljuje se IM-dosije,

17
00:00:55,563 --> 00:00:57,640
koji može pripadati jedino Šnuru.

18
00:00:58,111 --> 00:01:02,840
Isprva ga proglašava falsifikatom,
ali to mu više ne može pomoći.

19
00:01:03,468 --> 00:01:05,840
Šnur je bolestan. Boluje od raka.

20

00:01:05,840 --> 00:01:07,788

Spreman je da da poslednji intervju.

21

00:01:07,788 --> 00:01:10,123

Želi da razgovara, iako ne baš o svemu.

22

00:01:10,147 --> 00:01:11,560

Ovo je njegovo viđenje stvari.

23

00:01:12,200 --> 00:01:14,720

24 godine kasnije

24

00:01:15,471 --> 00:01:19,880

Slučaj Volfganga Šnura

- Nemogući život -

Ausschnitt 6

1
00:00:00,770 --> 00:00:03,560
Sada želi da napravi karijeru u FDJ.

2
00:00:03,560 --> 00:00:06,032
Da postane omladinski funkcioner.
Da pripada nekoj grupi.

3
00:00:06,032 --> 00:00:08,680
Da napokon zaista
pripada nekoj grupi.

4
00:00:09,429 --> 00:00:14,840
U okviru FDJ postao sam
predsednik okružnog aktiva

5
00:00:15,072 --> 00:00:17,520
Glavne trgovinske organizacije.

6
00:00:17,620 --> 00:00:25,120
Smatrali su me osobom koja je spremna
da preuzme političku odgovornost.

7
00:00:26,651 --> 00:00:30,468
Svojim angažmanom Šnur privlači pažnju
Ministarstva za državnu bezbednost,

8
00:00:30,468 --> 00:00:32,200
koje stupa u kontakt s njim.

9
00:00:32,929 --> 00:00:37,040
Drugovi su ubrzo приметили
da bi Šnur mogao da bude idealno oruđe.

10
00:00:37,733 --> 00:00:40,206
Bez oklevanja Šnur se obavezuje

11
00:00:40,230 --> 00:00:42,702
kao nezvanični saradnik
Državne bezbednosti.

12
00:00:43,297 --> 00:00:45,280
Šifrovano ime bilo mu je: Torsten.

13
00:00:45,535 --> 00:00:48,920
Tako se zvao sin njegove
nekadašnje kadrovske uprave.

14
00:00:53,682 --> 00:00:56,593
Prijavio se za upis
na omladinski fakultet FDJ

15
00:00:56,693 --> 00:00:59,822
Vilhelm Pik na Bogenzeu
u blizini Berlina.

16
00:01:00,055 --> 00:01:02,440
Bila je to fabrika za kadrove FDJ.

17
00:01:03,452 --> 00:01:06,868
I dobra stanica za ambicioznu karijeru.

18
00:01:10,328 --> 00:01:13,440
Ipak, njegove studije ovde
trajale su samo šest nedelja,

19
00:01:13,900 --> 00:01:16,816
jer je optužen da je zapadni špijun.

20
00:01:17,480 --> 00:01:20,040
Razlog tome bio je
njegov boravak na Zapadu.

21

00:01:20,617 --> 00:01:23,920

U Oberurzelu postoji ispostava CIA.

22

00:01:24,267 --> 00:01:28,240

Tu informaciju nije pomenuo
u dokumentaciji za upis.

23

00:01:35,106 --> 00:01:36,880

Štaziju to nije smetalo.

24

00:01:36,963 --> 00:01:39,947

Verovali su njegovom iskazu da,
kako je napisao,

25

00:01:39,947 --> 00:01:42,357

„nema da kaže ništa osim istine

26

00:01:42,381 --> 00:01:44,400

da nije zapadni špijun.“

Ausschnitt 7

1

00:00:00,240 --> 00:00:03,536

Da bismo potpuno razumeli Mađarski ustanak, moramo da se vratimo unazad,

2

00:00:03,560 --> 00:00:05,629

i to u godinu 1945.

3

00:00:05,653 --> 00:00:07,802

Drugi svetski rat upravo se završio,

4

00:00:07,826 --> 00:00:10,309

a Mađarsku su okupirale sovjetske trupe.

5

00:00:10,333 --> 00:00:11,374

Razlog tome je

6

00:00:11,398 --> 00:00:14,704

što se Mađarska u Drugom svetskom ratu borila na strani nacističke Nemačke.

7

00:00:14,728 --> 00:00:20,343

Zato Moskva u Mađarskoj postavlja komunističku vladu.

8

00:00:20,367 --> 00:00:23,575

Godine 1949. Maćaš Rakoši postaje šef mađarske države.

9

00:00:23,599 --> 00:00:27,069

I upravo taj Maćaš Rakoši ne zaostaje ni pedalj za Staljinom.

10

00:00:27,093 --> 00:00:30,806

Sebe smatra Staljinovim najboljim mađarskim učenikom

11

00:00:30,830 --> 00:00:34,745

i radi sve ono što se u SSSR dogodilo nekoliko godina ranije.

12

00:00:34,769 --> 00:00:36,536

Odmah preuzima kontrolu nad zemljom.

13

00:00:36,560 --> 00:00:41,316

Postavlja komunističku vladu koja odlučuje o svemu,

14

00:00:41,340 --> 00:00:44,862

a oko milion ljudi poslato je na suđenje.

15

00:00:44,886 --> 00:00:48,664

Svako ko je makar izdaleka bio opoziciono nastrojen, bio bi uhapšen.

16

00:00:48,688 --> 00:00:52,900

Desetine hiljada ljudi odvedene su u kaznene logore, a mnogi su ubijeni.

17

00:00:52,924 --> 00:00:57,811

Ipak, 1953. se nešto menja jer te godine umire Josif Staljin.

18

00:00:57,835 --> 00:01:02,060

Njegov naslednik Nikita Hruščov okončava staljinističku politiku.

19

00:01:02,084 --> 00:01:05,306

Uvodi takozvanu „destaljinizaciju“.

20

00:01:05,330 --> 00:01:09,551

Kao žrtva destalnizacije
pada i mađarski šef države

21

00:01:09,575 --> 00:01:11,716

zato što je bio isuviše odan Staljinu.

22

00:01:11,740 --> 00:01:16,024

Ovu funkciju je nasledio Imre Nađ,
nekadašnji ministar poljoprivrede,

23

00:01:16,048 --> 00:01:19,896

koji je vladao značajno blaže, jer,
iako je, naravno, bio komunista,

24

00:01:19,920 --> 00:01:25,439

sledio je mnogo drugačiju politiku
u odnosu na svog prethodnika.

ANLAGE B: FRAGEN

TEIL 1

Demografische Daten

1. Geschlecht
2. Alter
3. Bildungsgrad

TEIL 2

Bestimmung der Verstehens- und Erwartungshorizonten

1. Wie oft schauen Sie sich Untertitelte dokumentarische oder Spielfilme, Serien oder Sendungen monatlich?
  - a. Wie oft ist das im Kino, im Fernsehen, am Computer, über Streaming-Plattformen, sozialen Netzwerke?
  - b. Wie oft sind das Inhalte auf einer Sprache, die Sie überhaupt nicht verstehen?
  - c. Wenn der Inhalt auf einer Sprache ist, die Sie teilweise oder gut verstehen, schalten Sie die Untertitel ein? Wenn ja, inwiefern verlassen Sie sich auf die Untertitel?
2. Sind Sie mit den Untertitelten audiovisuellen Inhalten aufgewachsen? Sind Sie an Untertitel gewöhnt?
3. Inwiefern bemerken Sie die Untertitel?
  - a. Stören Sie Ihr Erlebnis? Ist es Ihnen schon passiert, dass Sie die Untertitel ausschalten mussten, um einen Film/eine Serie/eine Sendung leichter gucken zu können?
  - b. Ist es Ihnen schon passiert, dass ein schlechter Untertitel (technisch oder sprachlich) Sie verärgert oder aufregt?
  - c. Ist es Ihnen schon passiert, dass ein guter Untertitel Sie begeistert?
4. Wie schätzen Sie Ihre Kenntnisse der Welt- und Europageschichte nach dem Zweiten Weltkrieg?
5. Nutzen Sie häufig Schimpfwörter?
  - a. Stört es Sie, wenn andere Schimpfwörter nutzen?

TEIL 3

Input: Ausschnitt 1

6. Wie finden Sie den Ausschnitt?
  - a. War er lustig oder langweilig?
  - b. Können Sie annehmen, um welche Zeit es geht?
  - c. Was ist der Ort der Handlung?
  - d. Wie sind Sie zu dieser Schlussfolgerung gekommen?
7. Sind Ihnen Schimpfwörter aufgefallen?
  - a. Haben Sie Sie gestört?

- b. Wäre es besser ohne sie?
- 8. Wie finden Sie die Umgangssprache in den Untertiteln?
  - a. Ist sie modern oder veraltet?
  - b. Erkennen Sie die umgangssprachlichen Ausdrücke?
  - c. Wäre es anders ohne sie?

Input: Ausschnitt 2

- 9. Gab es in der Übersetzung historische Begriffe, die Sie nicht verstanden haben?
  - a. Wissen Sie, was Tschekisten sind?
  - b. Was sagt Ihnen der Begriff Generaloberst?
- 10. Wie finden Sie die Umgangssprache hier?

Input: Ausschnitt 3

- 11. Wie finden Sie die administrative Sprache in der Übersetzung?
  - a. Haben Sie sie verstanden?
  - b. Was für ein Gefühl hat dieser Stil verursacht?
  - c. Wäre Ihr Erlebnis besser, wenn die Sprache einfacher wäre?
- 12. Das ist der letzte Ausschnitt aus dieser Serie. Was ist Ihr Eindruck über die Serie jetzt?

Input: Ausschnitt 4

- 13. Was für Eindrücke haben Sie über diesen Film?
- 14. Wie finden Sie die Umgangssprache im Film?
  - a. Gab es unbekannte umgangssprachliche Ausdrücke?
- 15. Gab es unbekannte historische Begriffe?
  - a. Sollten sie vereinfacht werden?
  - b. Haben Sie verstanden, was RIAS ist?
  - c. Kennen Sie ein Äquivalent aus der serbischen bzw. jugoslawischen Geschichte?

Input: Ausschnitte 5 und 6

- 16. Gab es hier historische Begriffe, die Sie nicht verstanden haben?
  - a. Gab es unbekannte Begriffe, die im Laufe der Videos erklärt wurden?
- 17. Wissen Sie, was „IM der Stasi“ ist?
  - a. Haben Sie schon davon gehört?
  - b. Erklärt das Einiges aus der Serie „Kleo“?

Input: Ausschnitt 7

- 18. Wie haben Sie den Ausschnitt verstanden?
  - a. War es Ihnen schwierig, die vielen Informationen zu bearbeiten?
  - b. Haben Sie es geschafft, die Untertitel zu Ende zu lesen?

Wäre es besser, wenn sie weniger Text, aber dafür auch weniger Informationen hatten?

ANLAGE C: FORSCHUNGSTAGEBUCH

Struktur der Fokusgruppen

Gruppe 1

1. Geschlecht: 2 Personen weiblicher Geschlecht, 3 Personen männlicher Geschlecht
2. Alter: 1 Person: 27, 1 Person: 31, 2 Personen: 38, 1 Person: 47
3. Bildungsgrad: 2 Personen: Master, 1 Person: Fachhochschule, 1 Person: Bachelor, 1 Person: Mittelschule

Gruppe 2

1. Geschlecht: 3 Personen weiblicher Geschlecht, 2 Personen männlicher Geschlecht
2. Alter: 1 Person: 32, 1 Person: 35, 1 Person: 39, 1 Person: 53, 1 Person: 56
3. Bildungsgrad: 5 Personen: Master

Gruppe 3

1. Geschlecht: 4 Personen weiblicher Geschlecht, 1 Person männlicher Geschlecht
2. Alter: 1 Person: 35, 1 Person: 36, 1 Person: 58, 1 Person: 59, 1 Person: 62
3. Bildungsgrad: 4 Personen: Master, 1 Person: Hochschule

Gruppe 4

1. Geschlecht: 3 Personen weiblicher Geschlecht, 2 Personen männlicher Geschlecht
2. Alter: 1 Person: 27, 1 Person: 30, 1 Person: 32, 1 Person: 33, 1 Person: 35
3. Bildungsgrad: 1 Person: Bachelor, 4 Personen: Master

Termine

1. Gruppe 1: Sa. 17.02.2024 um 16:00 Uhr
2. Gruppe 2: Sa. 24.02.2024 um 14:00 Uhr
3. Gruppe 3: Sa. 24.02.2024 um 18:00 Uhr
4. Gruppe 4: So. 25.02.2024 um 16:00 Uhr

Kommentare

1. Gruppe 1

- a. zusätzliche Frage in der Einstiegsphase: Wie erkennt man die schlechte Übersetzung eines Filmes, dessen Sprache man nicht versteht?
- b. Reaktionen auf den Ausschnitt 1: Gelächter (Reihen Nr. 14-20, Reihe Nr. 34)
- c. Reaktionen auf den Ausschnitt 2: Gelächter (Reihen Nr. 4-5)
- d. Reaktionen auf den Ausschnitt 3: Gelächter (Reihen Nr. 9-12), Staunen (Reihe Nr. 30)

2. Gruppe 2

- a. Reaktionen auf den Ausschnitt 1: Gelächter (Reihen Nr. 14-20)
- b. Reaktionen auf den Ausschnitt 2: Gelächter (Reihen Nr. 4-5)

- c. Reaktionen auf den Ausschnitt 6: Staunen (Reihen Nr. 21-26)
3. Gruppe 3
- a. Reaktionen auf den Ausschnitt 1: Gelächter (Reihen Nr. 14-20)
  - b. Reaktionen auf den Ausschnitt 3: Seufzen (Ende)
4. Gruppe 4
- a. Reaktionen auf den Ausschnitt 1: Gelächter (Reihen Nr. 14-20)
  - b. Reaktionen auf den Ausschnitt 2: Gelächter (Reihen Nr. 4-5)

ANLAGE D: TRANSKRIPTION

Grupa 1

Trajanje audio snimka: 1h 45 min

Transkribovala: Anđela Joksimović

Moderatorka: Počinjemo da snimamo, da li ste saglasni sa snimanjem?

(Učesnici redom govore da su saglasni)

Moderatorka: Prvo, kog ste pola? To mislim da je sve jasno, niko nije transrodan recimo?

Okej. Godine?

Učesnica5: 38

Učesnik2: 38

Učesnica3: 27

Učesnik1: 47

Učesnik4: 31

Moderatorka: Dobro, a koji vam je stepen obrazovanja?

Učesnica5: Visoka stručna sprema, kako to ide, fakultet. Sedmi stepen.

Učesnik2: Viša strukovna.

Učesnica3: Fakultet.

Moderatorka: Master ili *Bachelor's*?

Učesnica3: *Bachelor's*.

Učesnik1: Srednja škola.

Učesnik4: Master.

Moderatorka: Dobro. Okej, sada ću da vas pitam koliko često na mesečnom nivou gledate igrane ili dokumentarne filmove, emisije, serije sa titlovima? Otprilike, ne mora nikakav tačan broj, ali mesečno koliko često, da li gledate svaki dan, da li gledate jednom nedeljno, češće?

Učesnik1: 2-3 puta nedeljno.

Učesnik2: 3-4 puta nedeljno.

Učesnica3: 1-2 puta mesečno.

Učesnik4: Takođe, 1-2 puta mesečno.

Učesnica5: Pa jedno 2-3 puta nedeljno.

Moderatorka: Koliko je to često bioskop, koliko je to često na TV-u, kompu, koliko često na nekoj *streaming platformi*, koliko često je na društvenim mrežama neki sadržaj?

Učesnik1: *Streaming* i kompjuter.

Učesnik2: *Streaming* uglavnom.

Učesnica3: Jednom *streaming* mesečno i jednom bioskop.

Učesnik4: Ja takođe uglavnom preko kompa, neka *streaming* varijanta.

Učesnica5: *Streaming* najviše i malo TV.

Moderatorka: Koliko često su to sadržaji koji uopšte ne razumete? Pretpostavljam da svi govorite engleski? (Učesnici se slažu) Da li postoji još neki jezik koji neko od vas dobro razume?

Učesnica3: Ja francuski.

Moderatorka: Okej, znači ovi sadržaji sa titlovima koliko često su to neki potpuno nepoznati jezici, da nije engleski i neki koji razumete?

Učesnik1: Pa retko.

Učesnik2: Neka bude 10%.

Učesnik4: U ovom slučaju prilično često, obično bi to bio irski jezik.

Učesnica3: Pa meni je u suštini sve to van engleskog, sve što nije sa engleskim gledam sa titlom. Tako da su to ili neki korejski.

Moderatorka: Mhm, a na primer francuski s obzirom da razumeš, je l gledaš sa titlovima ili ne?

Učesnica3: Sa titlovima.

Učesnica5: Pa meni recimo, ako gledam 2-3 puta nedeljno, neka bude 1 mesečno, ili 1 u mesec i po dana da bude nešto što nije engleski.

Moderatorka: Kada je u pitanju neki jezik koji delimično ili dobro razumete, što je u većini slučajeva engleski, da li koristite titlove? Učesnica 3 je rekla da ne koristi uopšte za engleski, a vi ostali, da li koristite za engleske sadržaje titlove?

Učesnica5: Pa ja recimo koristim titl na engleskom vrlo često, ili ako ima prevod na srpskom, recimo 60%, a 40% da ne koristim.

Moderatorka: Znači, ako je sadržaj na engleskom, ti ga gledaš sa titlom na engleskom ako ništa drugo nije dostupno?.

Učesnica5: Da, da, ako nije ništa dostupno onda bez titla.

Učesnik4: Ja uglavnom sam bez titlova, ali da, sa vremena na vreme koristim engleske titlove, naročito kad su manje razgovetni ili kada je neko tiši.

Učesnica5: Ili dijalekat neki kada je.

Učesnica3: U tom slučaju i ja isto.

Moderatorka: U tom nekom ekstremnijem slučaju.

Učesnik1: Ako ima titlova, ide uvek.

Moderatorka: Uvek idu titlovi bez obzira da li su na engleskom ili na srpskom?

Učesnik1: Da, da, na engleskom, srpskom, znači ako ima, idu.

Učesnik2: I ja isto, kad god ima titlova, ide titl.

Moderatorka: A u kojoj meri se oslanjate na titlove, u toj situaciji kada razumete i zvuk, u kojoj meri se oslanjate na titlove, da li vam služe samo kada nešto baš ne razumete, pa kao da bacite pogled šta je rekao, ili sve vreme čitate?

Učesnica5: Ja sve vreme čitam, ne znam zašto, ali mi uvek prirodno bude da buljim u taj titl ako ga ima.

Moderatorka: Je l misliš da je to zato što ceo život gledaš neke stvari sa titlovima?

Učesnica5: Verovatno da, zato što sam navikla, i uvek ću uključiti titl ako postoji, navika ili šta već i sigurnija sam da ću bolje razumeti, imam tu kao dozu nesigurnosti ako moram sad da slušam.

Učesnica3: Ako stavim titl, čitam sve vreme. Isto ako gledam srpski film koji ima titl jer je na nekom festivalu, čitam sve vreme, baš dokle god ima slova ne mogu da ne čitam.

Moderatorka: Je l i tebi isti utisak zato što ceo život gledamo stvari sa titlovima pa zato? Je l misliš da bi bilo drugačije da nismo odrasli sa titlovima?

Učesnica3: Pa verovatno jeste neka navika, kad smo bili mlađi i kad nismo razumeli ništa drugo, verovatno se napravio refleks da gledaš to što piše. Čak i kad ima onih slova sa reklamama ili vestima i to. Dokle god ima nekih slova koja se vrte meni je fokus na tome. Ne znam da li je to zato što mi je upečatljivije od slike ili zato što je refleks i navika.

Učesnik4: Ja ne obraćam, mislim čitam, ali volim i da slušam i pratim da li je isto kao što je rekao. Da proveravam. I postaje mi navika za sve, zato i volim da uključim titl, retko kad se desi da vratim da bih čuo nešto, mislim da bih proverio da l je baš to što su rekli. Možda zbog toga što u poslovnoj komunikaciji već 10 godina mi je engleski jako bitan i onda eto

otvorim samo da vidim da li je isto to ili su nešto uzeli i zato često kad koristim titl koristim onaj koji ima one opisne stvari.

Moderatorka: Aha, za ljude koji ne čuju.

Učesnik4: Pa mislim da to jeste taj jer ima i ono kad ide muzika.

Moderatorka: I ono da li je muzika zlokobna i to.

Učesnik1: E nisam to primetio, te opise, samo da ide muzika i možda toliko mi to prolazi da ne obratim pažnju. Ali znam da često umem da vidim šta je rekao, a šta je dole. Zato što se neki put razlikuje.

Moderatorka: Dobro, dobro, zato smo ovde.

Učesnik4: Da, pa, generalno mislim da ih koristim 10-20% ako pretpostavimo da je engleski koji razumem. Mada umeju malo da mi vuku pažnju, kao što kažu, ali možda ne u tolikoj meri. Recimo ovo što je **Učesnica3** pomenula nekako refleksno isključujem to, moram baš da se fokusiram. A titlovi da, na neki način mi malo više vuku pažnju, sad da li je to neka navika koju imamo ili...

Moderatorka: A je li imaš utisak da ti smetaju ili je kao sastavni deo filma?

Učesnik4: Ne naročito, mislim ne smetaju.

Učesnik2: Ja uvek čitam, ako su na srpskom volim da uključim da se ne bih zamarao, bitnije mi je da sve lepo razumem i ispratim film, seriju, šta god. A ako je na engleskom, volim da uključim da bih čuo svaku reč koju izgovore, jer često nešto i ne razumem u zavisnosti koje je govorno područje, ne daj bože Britanija, tu se baš teško razume, Australija isto možda, tu mi je bitno da vidim.

Moderatorka: Dobro, i sad smo već pričali u kojoj meri primećujete titlove, da li vam remete uživanje u slici, da li se dešavalo da ih na primer isključite da biste lakše pratili? Da vam smetaju do te mere da kažete isključicu, razumem šta čujem, manje više i isključicu da mi ne remete pažnju. Da li vam se to dešavalo?

Učesnik1: Meni nije.

Učesnica5: Meni se isto nije desilo, ne isključim nikad, ali bude mi nekad, ali to retko, da mi smeta, da bih videla neki deo, ako je recimo titl na engleskom, a ne razumem svaku možda reč, i onda moram da čitam, ali bih i gledala malo. Ali to je retko i tad ga opet ne isključim, mislim džabe da gledam ako ne razumem šta su rekli.

Učesnik1: Ne, ne, mislim ne primećujem da mi smetaju za bilo šta.

Učesnik4: Da, slično mislim, nisam imao potrebu da ih gasim.

Učesnik2: Ja imam potrebu da isključim titl na engleskom ako je serija na srpskom na primer. Ako je moj maternji jezik, onda ne mogu titl. odvlači mi pažnju i gledam sve vreme u njega bespotrebno.

Učesnica5: I meni isto.

Učesnik1: Ja ga ne isključujem na primer, ako ima na srpskom, možda čak i ne obraćam pažnju.

Moderatorka: Uspeš da ga ignorišeš?

Učesnik1: Da, ili mi nekad čak bude i zanimljivo da nešto pročitam, ali mi ne smeta uopšte.

Učesnica3: Pa sad pokušavam da se setim da li sam nekada uopšte van festivala videla prevod, tj titl na srpskim filmovima. Ali tad mi bude malo interesantno, malo iritantno. I verovatno bih se odlučila u nekom trenutku da ugasim titl, zanimljivo mi je to da vidim kako bi preveli srpski na engleski, kako su se snašli u tim situacijama, ali mi onda zaista odvlači pažnju od filma. U nekom drugom smislu da je engleski titl na engleskom filmu, to ne, to mi nikad nije smetalo i odvlačilo pažnju, ni jednom nisam imala potrebu da sklonim titl.

Moderatorka: Da li vam se događalo da vas iznervira loš titl? Pod tim se misli da je nešto tehnički loše, pravopisno loše, jezički loše?

Učesnica5: Da, jako. Pa recimo kada znam šta su rekli na engleskom i oni ga prevedu nešto što veze nema. Ili pravopisne greške mi strašno smetaju ako ih ima, pošto se dešava. To mene strašno nervira. Zato što kao, zašto se neko nije potrudio da odradi svoj posao.

Moderatorka: A je l te iznervira do te mere da ugasiš?

Učesnica5: Ne, ne, ne gasim. Znači ja titl ne gasim, osim ako je serija na maternjem jeziku a titl na stranom.

Moderatorka: A je l te iznervira da ugasiš film?

Učesnica5: A ne, ne ugasim, ne ne.

Moderatorka: A je l ti smeta doživljaj filma celog? Ili uspeš da odvojiš?

Učesnica5: Pa uspem da odvojim, više mi u tom momentu zasmeta, pa posle ne utiče na celokupni doživljaj filma.

Moderatorka: A ako se nastavi kroz ceo film loš titl?

Učesnica5: Pa recimo da bi uticalo u nekim procentima, sigurno jedno 10-15% na doživljaj filma. Zato što odvlači pažnju i ono razmišljam o tome da je to loše odrađeno.

Učesnica3: Meni se dešavalo par puta da me iznervira. Ako je 1 ili 2 greške ili neki loš prevod, onda ne, a ako je kroz ceo film ili epizodu, mislim da se ponavlja loš prevod za lošim prevodom, to onda hoće da me iznervira, ali ne da prekinem, ili da sklonim titl, već više da kažem ma daaj, da prevrnem očima, da kažem ko ti je dao da prevodiš, čisto kao kad neko gleda utakmicu pa se svađa sa sudijom. Šta me zapravo iznervira je kad geldam film sa titlom, zato što nisam razumela šta se dešava u nekom trenutku pa sam pustila titl, onda dođe do momenta da neko nije preveo celu rečenicu jer nije shvatio šta kaže i onda ja kažem dobro ali ja gledam ovo sa titlom da bih razumela, kao to ti je bio posao, da mi omogućiš da razumem, ovo ostalo sam razumela, a ovo što nisam, nisi preveo. To me više iznervira.

Moderatorka: Da, i to može biti loš titl, nešto što je preskočeno. Nepostojeći titl je loš titl.

Učesnik4: Da, meni greške ne smetaju naročito, uglavnom mogu da se isključim, da mi ne remete ugođaj previše, više mi smeta kad postoji sa sinhtronizacijom, kad to počnem da opažam. A ako postoje gramatičke, pravopisne stvari, nisu neki dramatičan problem. Ali valjda ono što smo svi navikli na one srpske titlove, gde nemaju celu latinicu i onda počnu da ubacuju neke poluegzotične znake.

(Učesnici se smeju i slažu sa ovim što je učesnik naveo)

Učesnik1: Ja bih to na više delova podelio, znači imamo prvo tehnički, ako se dešava da kasni, pomera se levo desno, pogotovo ako je na televiziji ili na nečemu gde ne mogu da utičem, to onda drastično smeta, a dešava se. Onda, kada prevod kao prevod, da li je na televiziji, znači da je neko to već uradio, dobio pare za to i emituje se na nekom kanalu ili se emituje na filmskom kanalu ili čak na *streaming* platformi, u odnosu na prevod koji je, recimo nekad davno na kasetama koji je bio ili ovo sada, što ljudi sami naprave prevod i okače. Mnogo me više nerviraju greške kod ljudi koji ne rade za pare, nego rade ovako. Dok kod ovih gde se zvanično negde okači, pogotovo za razne fraze i nešto što čovek već automatski zna, pogotovo za uzrečice, idiome neke, koje su ono, tačno imaš kako možeš da prevedesh, e to smeta. I pogotovo ako to tehnički ne nameste kako treba. Jer, pošto sam malo stariji, ja sam ispratio onu celu VHS-eru i tu je bilo je, ono isto katastrofa prevoda, daju ti pola urađenih ovako onako, sa raznoraznim mašinama, i onda se čovek nekako navikao na to i zato mi onda više smeta u ovo vreme kada može lako da se i namesti i proveru i pogleda, da neko za neke gluposti uopšte ne pogleda kako lepo treba da se prevede reč ili uzrečice koje su ono klasik, čovek koji zna engleski mora da ih zna.

Učesnik2: Meni ne smeta uglavnom, naročito to, pravopis, gramatika, mislim primetim, ali mi ne smeta, više mi smeta ovo što je **Učesnik1** naveo, tehnička strana, kašnjenje. Ako kasni prevod, a ja ne mogu da ga namestim onda verovatno nema ništa ni od gledanja. I smeta mi ovo što je **Učesnik4** rekao, ovo znak pitanja umesto č, ž, jer mnogo onda snage gubim na čitanju i pitam se šta je ovo.

Moderatorka: Nečitljivo ti je skoro, je l'?

Učesnik2: Pa skoro pa nečitljivo. Možda kako film odmiče možda se malo ufuram pa onda kao okej upitnik je ž, ovo je ono, i dešava se, to mi ne smeta, ali to najviše primetim da prosto izostane prevod. Neko kaže neku rečenicu i ja čekam prevod i nema prevoda. Bez obzira na to da li sam razumeo ili nisam, samo sam navikao da gledam prevod i neko nešto kaže, odigrava se scena i samo belo, prazno, to mi nije jasno.

Moderatorka: Dobro, i to ti smeta?

Učesnik2: Pa, smeta mi da, ali ne do te mere da kažem neću da gledam film, ili da isključim prevod, samo mi je to nekako najnejasnije od svega. Mogu da razumem tehničke nedostatke zašto se dešavaju, e sad da li ovo može da se podvede pod tehnički.

Učesnik1: Pa nije, nekog je mrzelo da završi posao.

Učesnik2: Možda je samo preskočio.

Moderatorka: Može da bude tehnički nedostatak u smislu da je nešto slučajno obrisano, a može da bude i u smislu da to nije znao neko i samo je rešio da preskoči, prevodilačka greška.

Učesnik2: Ako nije znao onda je strašno. Ako je tehnički onda okej.

Moderatorka: Da li se na primer osećaš uskraćenim za značenje toga, kada nedostaje titl?

Učesnik2: Zavisi od toga šta su rekli i šta se dogodilo u sceni. Uglavnom razumem, tako da, više se osećam uskraćenim za taj moj doživljaj gledanja u taj prevod, jer sam navikao da se svaka rečenica isprati prevodom i onda kad to izostane kao da sam na neku rupu naišao.

Učesnica3: Da, ode ti trunkica fokusa na to da registruješ da nedostaje rečenica.

Učesnica5: Pa to je to, sve te greške, ja sam spomenula gramatičke, ali to je mnogo manje nego kad kasni prevod ili je ubrzan ili nedostaje. Sve to što, umesto da se fokusiraš na film, tebi u stranu ide. Prosto ne možeš da se fokusiraš na film.

Moderatorka: I počneš da se pitaš zašto fali, zašto kasni.

Učesnica5: Da. Al nije to sad smetanje da bih ja ugasila film.

Učesnik1: A vidiš, ja ako vidim kod tih tehničkih, ako ne mogu da isključim, onda gasim. Najviše ako kasni i ne mogu da ga namestim, obavezno se gasi.

Moderatorka: Da, da, ne treba ti kada ne prati, kada nije sinhronizovano. A kažite mi, pošto svi ste pomenuli da primetite kada je nešto loše prevedeno, kako to primetite? Da li to primećujete samo kod engleskog koji dobro razumete, ili slučaju **Učesnice3** i kod francuskog, ili to primećujete i kod nekih jezika koje ne razumete. Da li možete da prepoznate loš prevod bez obzira na to da li razumete audio?

Učesnica5: Pa, ja sad, ne znam siguran odgovor na to, ali mislim da ne mogu na nekim jezicima koje ne razumem. Ne znam, ne mogu da kažem sad 100% da ne, ali čini mi se da ne bih mogla.

Učesnik2: Pa ja mislim da mogu. E sad, ne znam ne mogu da kažem loš prevod u odnosu na original, nego više loše preveden smisao.

Moderatorka: Pogrešno, da je nešto omašeno?

Učesnik2: Ako nešto, ako rečenica nema dovoljno smisla, ako je traljavo napisana, ako se spotičem dok je čitam, kao i u knjizi. Ja ne znam ko je šta pisao u originalu, da li je sa engleskog, sa nemačkog, sa kog god jezika, ali se oseti neka traljavost u prevodu ako ja to ne mogu lepo da čitam na srpskom iako ne znam šta je autor stvarno napisao u originalu.

Učesnik1: Čini mi se da bih mogao da razlikujem u dva slučaja, gde mislim da bi većina nas mogla, prvo to što je loš prevod, da nema smisla na našem jeziku, ili da je loše jezički urađeno. A drugo, verujem da bi isto svi приметili ako je dobar prevod, a nema smisla. U smislu da totalno ono što piše dole nema veze sa ovim.

Moderatorka: Sa slikom?

Učesnik1: Da.

Učesnica5: E pa dobro, da.

Učesnik1: To su jedine dve situacije koje možemo da prepoznamo iako ne znamo jezik.

Moderatorka: Je li možete nekog primera takvog da se setite? Mislim, meni nešto pada na pamet, ali zanima me da li vi možete da se setite.

Učesnica5: Ja sad moram da kažem za ovo moje što sam rekla da nisam sigurna, to je samo ako baš slušam ono, jer se uvek neki jezik nešto razume. Ne znam, ja malo razumem španskog, ali ga ne mogu gledati bez titla. Pa sad tipa kad njih slušam šta pričaju i kada gledam prevod, tu nisam sigurna da bih mogla da skapiram da je loše. Ali slažem se sa oba učesnika, da je upravo to, ako ti gledaš sliku, da možda vidiš da baš i nema smisla ovo na srpskom ili tako neka traljava rečenica koja nema smisla na našem jeziku. A primer hmmm...

Učesnik1: Primer, ne mogu da se setim... Ali, imam u glavi nešto da bi moglo ali...

Moderatorka: Mislim ima jedna stvar sa kojom se ja često srećem, ali neću da je kažem ako neko od vas neće, ali možete eto i vas dvoje?

Učesnica5: Ja ne mogu da se setim primera.

Učesnica3: Ja isto ne mogu da se setim primera, ali mogu da registrujem u filmovima ili serijama koje su na nekim skroz desetim jezicima, kod kojih ne znam ni jednu reč, jedino ako se zapitam da li bi neko ikada u životu ovo izgovorio. Da je rečenica baš čudna da ja kažem, ja nikoga baš nisam u životu čula da kaže nešto ovako. Ili kao što **Učesnik2** kaže ne razumem šta se desilo jer nema veze sa prethodne 3 rečenice.

Moderatorka: Ali ti je važno da titl bude prirodan govor?

Učesnica3: Pa važno mi je, ali ne sad da mi je presudno i da ne bih gledala film, ali to mi je opet onaj momenat oduzimanja fokusa i od radnje i od svega, ako ja gledam kako je neko izgovorio rečenicu koja nema veze sa tim kako bi se reklo u srpskom.

Učesnik1: Da li je samo srpskih, jer i na engleskom kad gledaš, pogotovo ako je neki strani film koji nije engleski, a nema srpskog prevoda isto tako ta rečenica na engleskom mora da zvuči dovoljno prirodno. Znači da ne pričamo samo o srpskom.

Učesnica3: Da, da, samo sam se vezala za srpski jer mi je tu lakše da vidim prirodnost jezika

Moderatorka: Mhm, jasno, jer ti je maternji. Izvoli ti?

Učesnik4: Pa i ruku na srce, zato što kod nas ima dosta tog poluprofesionalnog prevoda gde se vide često te neke neknjiževne konstrukcije. Ja u principu nemam više ništa da dodam, mogao bih da primetim možda kroz te neke kontekstualne signale, ili... da kažem bilo da je to tok nekog narativa ili da se ne slaže sa onim što vidim. A i što se primera tiče, ne dolazi mi ništa.

Učesnica3: Da, ne možemo da se setimo.

Moderatorka: Dobro ništa, sad mogu da vam kažem pošto ste se svi izjasnili, ono što meni u tom smislu najčešće pada na pamet je kada vidim žensku osobu koja izgovara *bio sam* tu i tu.

Učesnica5: Aa, da da.

(Učesnici se svi slažu)

Moderatorka: Mislim, je li vam se dešava da to vidite? Ili kada muška osoba izgovara *bila sam* tu i tu.

Učesnik1: A to su uglavnom reklame ili tako nešto.

Moderatorka: Ne, ne to, zaista mi se u filmovima ili serijama baš dešavalo.

Učesnik2: Pa da, dešavalo se, ali to utiče na taj način da ne znam ko je šta rekao. I da ima krupnije posledice čini mi se. Ne znam ni ja sad neki konkretniji primer, ali mi se čini da se najbolje vide stvari, ili majstorstvo prevodioca ili dunsterstvo kako bi se to nazvalo, u gnomama ili frazama koje oni prevode. Ja sebe hvatam, mislim verovatno mi je bitniji smisao od bukvalnog prevoda pa onda tako i funkcionišem, ali hvatam sebe da uvek obratim pažnju na to kako su preveli neku frazu našu ili neku gnomu, neku poslovicu našu. Ili nisu znali kako da prevedu to drugačije na engleskom ili nekom drugom jeziku, pa su iskoristili neku našu frazu koja je bliska tome, ja na to obraćam pažnju. I to je jedan od delova gde se najčešće i spotiču prevodioci, mislim možda i grešim, ne znam, to je moj doživljaj kao gledaoca.

Moderatorka: Dobro, dobro. A da li vam se desilo da vas neki titl oduševi?

Učesnik2: Ja više imam primer za sinhronizaciju, koja i nije predmet ovog razgovora. (Učesnici se smeju) Ali mogu da se setim.

Učesnica3: Meni su dosta zabavni oni momenti kada na primer u engleskom kažu Džastin Timberlejk ovog područja, a onda naši prevedu kao ma on ti je Zdravko Čolić. To mi je uvek mnogo zabavno i baš mi deluje kao da se i sam prevodilac mnogo zabavljao.

Moderatorka: I da se potrudio da približi gledaocima.

Učesnik2: Pa da, u ovom slučaju nadovezao bih se na ovo. Ovu sinhronizaciju koju pominjem to i jeste zapravo neka vrsta prevoda i titlovanja, imam i primer. Ne moram da ga izlažem. (On se smeje, pa onda i **Moderatorka**)

Moderatorka: Možeš, slobodno.

Učesnik2: Mislim, smešan je primer, onaj crtać „Pingvini sa Madagaskara“, mene to oduševljava kako je sinhronizovano jer je dosta tih fora prevedeno lokalno. Recimo neke reference na Jagodinu, na njihov Zoološki vrt i tako te stvari.

(Učesnici se smeju)

Učesnik2: Koje opet, nisu izolovane, nego se uklapaju u taj kontekst cele price.

Moderatorka: Je li misliš da svako u Srbiji ko gleda eto Pingvine sa Madagaskara i dođe fora sa Zoološkim vrtom u Jagodini razume tu foru? Ili ajde da kažemo 90%?

Učesnik2: Pa mislim da razumeju foru ali nisam siguran koliko oni to sad pripisuju prevodiocu, sinhronizatoru, kako se to već zove.

Moderatorka: Nema veze, važno je da kapiraju foru.

Učesnik2: Pa kapiraju, da, jer to im je blisko. Ne znaš što ne bi kapirali, na bilo kom nivou. Recimo ja ne bih skapirao foru za neki Zoološki vrt u Kaliforniji, jer ne znam šta se tamo radi, ovde svi znamo. Kao što bi verovatno svako skapirao foru sa muzejom voštanih figura, u Jagodini stoje.

Učesnica5: Ovo za oduševljavanje titlom, pa nisam, valjda nekako ga podrazumevam da bude dobar i onda nisam na taj način obraćala pažnju. Ali svakako da, da je prijatno kada tako urade, kao što je **Učesnica3** navela, tu neku foru da prevedu na lokalni nivo. Pohvale sve, cenim to. Ali nisam sad ono kako je to super, pa da mi ostane utisak celog filma zbog tog titla. Opet je momenat i idemo dalje.

Učesnik4: Da, pa, ništa naročito da dodam. Slično **Učesnici5** ne znam da li sam imao nešto da me je oduševilo, nekako očekujem da je dobar, pa onda budem kao da, to je ono što treba da bude.

Moderatorka: Dobro, dobro, to je potpuno okej. Je li ima još neko nešto da doda?

Učesnik1: Ja nemam za prevod, mislim za srpski jezik jer nisam toliko često da ono, mislim za titlove, nema da me nešto oduševi jer podrazumevam neke stvari, više bih imao primere za sinhronizaciju kao što su rekli, ali stariju, mnogo stariju. I za prevod, ali stripova, gde se ljudi

baš trude da ubace stvari, kao što je **Učesnica3** rekla, da izvuku nešto, ali to nije predmet ovoga.

Moderatorka: Da, da, ali to je sličan nivo razmišljanja što se tiče prevodioca.

Učesnik1: Da, da, znači karakterizacija likova, ubacivanje primera sa govornog područja odakle je prevodilac. Mislim ima par prevodioca koji to odlično rade, pogotovo u prevođenju na primer superherojskih stripova ovde kod nas i ne samo superherojskih, čak i nekih italijanskih, savremenih stripova gde ono, prevod čak ima i neku svoju dušu u odnosu na originalno delo.

Moderatorka: Je l misliš da to onda daje dodatnu vrednost samom prevodu?

Učesnik1: Da, da. Mislim, to je kod nas možda i delom tradicija, jer strip kako je prevođen ranije, francusko-belgijska škola, počev od Asteriksa i Obeliksa, Krcka i još nekih drugih stvari, baš je bilo u duhu, ne samo jezika, nego su neke stvari bile toliko srpske, mislim na srpsko-hrvatski prevode, da zadnji put kad je rađena, prvo, Francuzi su malo kontrolisali, nisu dali da sve bude kao pre, nego da bude više u duhu frsncuskog originala. Uniformisano sa originalom. A naši na primer, ljubitelji koji su navikli na stare, ne sviđa im se ovo što je novo.

Učesnik2: Mene može da, ne da me oduševi, ali da mi bude još lepše u titlu kad dođe do nekog stiha ili rime. Tu najviše volim da vidim kako se prevodilac snašao. Naročito ako ima rime, tu me zanima kako je uklopio i metriku i sve ostalo. Što recimo, ne znam, „Nebo nad Berlinom“ nisam bio siguran da je ono lepo prevedeno, ona pesma koja ide od početka.

Moderatorka: Handkeova, mhm, „Kada je dete bilo dete“.

Učesnik2: Sad, možda je pesma takva, ja ne znam nemački, ali, možda samo meni treba nešto lepše da zvuči.

Učesnica3: Možda pesma u originalu ne valja.

(Svi se smeju)

Moderatorka: To će biti tema neke druge fokus grupe. Okej, sad imam još 2 pitanja pre nego što počnemo da gledamo inserte koji se tiču nekih drugih stvari. Prvo je, kako ocenjujete svoje poznavanje savremene svetske i evropske istorije nakon Drugog svetskog rata?

Učesnik2: Slabo.

Moderatorka: U smislu, je l si učio u školi o tome, je l si se nešto informisao?

Učesnik2: Pa samo ovako usputno ono što dođe do mene, nisam se nikad onako studiozno posvetio tome.

Učesnik1: Odlično. Mogu da kažem i više nego odlično, mislim pratim, znam.

Moderatorka: Je l to spada u tvoje interesovanje, da se razumeš?

Učesnik1: Da, da, politika, istorija i to, kroz sve vrste medija.

Učesnica3: Slabo, baš baš slabo. Generalno ni ne gledam vesti, ne znam ko s kim ratuje, ništa ne znam.

Učesnik4: Takođe, ne pratim nešto mnogo, onako na školskom nivou mi to nije nešto bilo posebno privlačno i mislim da se vremenom i to zagubilo.

Učesnica5: Pa recimo prosečno. Malo bih više volela na školskom nivou, mislim da ja to mogu malo više, da imam više vremena, pošto me interesuje istorija i mislim da je bitno znati. Ali više onako na nivou vesti i događaja koji se sada dešavaju, čisto da budem u toku. Gde opet ne znam sve detalje, zašto, kako, ali čisto eto situacija koja se dešava sad ili koja je bila.

Moderatorka: Dobro, dobro, i još jedno pitanje, da li u govoru često koristite psovke i da li vam smeta kad drugi ljudi koriste psovke?

Učesnik1: Da i ne smeta, pogotovo na poslu.

Učesnik2: Pa koristim i ja, ali više kao uzrečice, poskočice.

Moderatorka: Je li ti smeta kada neko u razgovoru mnogo koristi psovke, ili ne?

Učesnik2: Pa ako mnogo koristi, sad opet, ako je to neka uzrečica, pa i mogu da razumem, nije da mi smeta, ali ako iz nekih drugih poriva, onda mi nije jasno. Kao što mi psovke nisu jasne preterano u umetnosti, pošto još nisam našao semantičku moć tih psovki, osim da iskažu nemoć. Možda grešim, ali eto treba znati i to uklopiti.

Učesnica3: Ja koristim često i ne smeta mi ako neko koristi, ali ima par koje mi se ne sviđaju, pa mi onda one malo bodu uši ili oči. Ali van toga mi ne smeta.

Učesnik4: Pa ja imam utisak da ih ne koristim preterano, bar sam pred sobom, nemam pojma. I nije sad nešto da mi naročito smeta, u većini konteksta.

Učesnica5: Koristim neke, naravno, ne sve. Uglavnom mi ne smeta ako je to nešto neobavezno, susrećem se sa klijentima na poslu da psuju. Malo je to... ne smeta mi ali nije situacija, al opet zavisi od klijenta. Ima nekih od kojih mogu da očekujem i stvarno ne bih bila drugačija sa njima. Ali opet smatram da postoji mesto kad treba, kad ne treba. Ja lično ovako privatno koristim i u društvu, kad je bezazleno nešto ne smeta mi.

Moderatorka: A na poslu se kontrolišiš?

Učesnica5: Na poslu se kontrolišem, a opet zavisi sa kolegama sa kojima sam bliska, isto koristimo međusobno. Ali kad sa klijentima pričamo kad je neko onako fin, fin, a onda opsuje, to mi je jedino bezveze.

Učesnik4: Što kažeš, zavisi od kancelarije, ja imam utisak da od situacije ono, u kancelariji psujem najviše, tako da je do okruženja.

Moderatorka: Dobro, da li ste spremni da pogledamo prvi snimak i da onda malo pričamo o tome?

(Učesnici se svi uglas slažu)

(Nakon gledanja prvog inserta)

Moderatorka: Kakav vam je generalno utisak o ovom insertu koji smo pogledali? Da li vam je zabavan, dosadan, da li možete da pretpostavite o kojoj epohi je reč, koje je mesto radnje? Na osnovu čega ste to zaključili?

Učesnik2: Samo inserta, bez obzira na prevod?

Moderatorka: Pa mislim, celokupno gledano, i insert i prevod.

Učesnik2: Pesmu nisu preveli... šalim se. Prvo sam na to obratio pažnju. Čini mi se da je bilo u rimi, ova pesma koja je išla na početku, ali prevedena je bukvalno. Kontam da je neki socijalizam u pitanju, po enterijeru, eksterijeru, stilu njihovog oblačenja, deluje mi obećavajuće. Zbog ovog lika koji pravi neki *komik relief*, da te privuku, dok su ovi ostali ozbiljni on je taj koji ruši neku ozbiljnost i čisto eto da te zainteresuje da vidiš šta će se dalje dešavati.

Učesnica5: Zabavno, zbog naravno ovog Uvea. Mada generalno cela ta situacija, čini mi se da je neki socijalizam, neki istok, socijalizam zbog ovog obraćanja druže i to, to je sve iz prevoda sad. Istok zato što je stigao sveže sa zapada, pa pretpostavljam da nisu na zapadu. Tako da mi tu, ako sad pričamo o prevodu, ja sam dosta toga iz prevoda zaključila, i plus socijalizam, taj period na osnovu oblačenja, auta koji voze.

Moderatorka: Je li si prepoznala koji je auto?

Učesnica5: E sad da se ne ispalim.

Učesnik1: Trabant.

Moderatorka: Jeste trabant, dobro.

Učesnik1: Istočna Nemačka, Berlin, pošto prolazi kroz ovaj neki tunel, znači Zapadni, Istočni Berlin, osamdesete, zbog muzike, eto to nije bilo šezdesetih ili sedamdesetih. Zanimljivo,

interesantno je za sada. Na početku čini mi se da počinje u Zapadnom Berlinu, a završava normalno u Istočnom, ne znam koji period osamdesetih.

Moderatorka: Dobro, osamdesete su sasvim dovoljan period.

Učesnik1: Nisam lepo video naslovnu, sigurno je pisao datum na njoj.

Moderatorka: Ti sad kao da smo na pab kvizu.

(Svi se smeju)

Učesnik1: Ne, generalno ja kad pratim filmove, a pogotovo kad neko kaže da treba da pratim nešto, onda se trudim. Prevod mi deluje okej. I ovaj glumac mi deluje polupoznato. Malo ovaj, što glumi ovog što psuje. E sad, videćemo. E sad tu su ti filmski, jedan dobar, jedan loš, ili jedan koji se ovako ponaša, drugi koji je normalan. Neki klasični filmski jezik.

Učesnica3: Pa ja bih locirala isto nešto u vreme socijalizma, ali isključivo na osnovu toga što mu kaže družje. Ne bih znala da lociram gde. To sam sad naučila. Prevod je dosta veseo, baš je nekako radostan. I onda kontam da ako je film podjednako tako radostan, onda je verovatno zabavan u originalu, ali na osnovu ovoga bih ga definitivno opet gledala.

Moderatorka: A na osnovu čega si zaključila da je prevod veseo, radostan?

Učesnica3: Pa pesmica ima baš onako (pokušava da se seti teksta pesme) i njih dvojica kad se prepucavaju preko kašlja uopšte, nekako su baš kratke replike. I nije mi delovalo kao da su ih naši nešto kratili, ali brz je.

Učesnik1: Da, i sirup za kašalj ima nešto, može da se drogira time.

Moderatorka: Da, da, pa izaziva zavisnost.

Učesnik4: Da, pa mislim da bi mi trebalo da vidim još malo da mogu da se rešim, jer postoji taj momenat humora koji mi je taman na granici, ili malo preko, tako da treba da vidim koliko mi to leži ili ne. E sad, kontekstualno i meni je delovalo kao Nemačka osamdesetih recimo, ali da definitivno nisam pohvatao sve ono što su ostali pomenuli. Ima nešto u prevodu što mi se ne dopada, što nisam uspeo do kraja da napipam šta je. Možda najviše u načinu na koji su preveli pesmu, jer kao da su pokušavali da naprave neka (ne razume se?), ali postoju tu nešto što mi je delovalo poštapajuće. Naročito u prevodu pesme, u ostalom manje čini mi se.

Učesnik1: Da, da, ako bi uzeli u obzir, sad ono, možda ću da lupim, ali ne ide mi tekst pesme sa zemljom u kojoj se nalazi, ni sama muzika sa Istočnom Nemačkom, jedino ako hvataju radio iz Zapadne, e onda mi je okej.

Učesnica5: E a meni sad nevezano za značenje teksta, ali mi je prevod pesme jako smetao pošto sad ajde, obratili smo pažnju. Reko bože ako ovako bude i prevod, ovaj insert će... iskreno morala sam da se koncentrišem, neke viršle, pa toplo piće pa, baš mi je onako bilo zbunjujuće. Dok u momentu kada je krenuo dijalog između ove dvojice, kao da je druga osoba prevodila. Meni je baš bio dobar prevod, pogotovo što su koristili reči tipa drndanje, i tako neke koje su malo karakteristične za srpski jezik, možda i nisu, ali mi je to nekako da mi koristimo u našem govoru.

Moderatorka: A pošto ste svi spomenuli taj prevod pesme da li mislite da je suvišan? Da li bi vam bilo lakše da gledate i da ide pesma, a da ne razumete tekst?

Učesnik1: Da, apsolutno nepotreban.

Učesnica5: Da, ne treba prevod pesme, jer nekako nije ni bitno, jer kakve veze ima šta znači reč u pesmi.

Moderatorka: Mislim, ja mogu da vam kažem, s obzirom da govorim dva jezika, da to jeste taj tekst pesme i da nema nikakve veze sa radnjom. Pesma se radi što se kupuje na tom nekom kiosku, ali generalno nema vam nikakav značaj da biste razumeli šta će dalje da se desi.

Učesnica5: Pokvarilo je utisak, taj na početku, posle okej.

Učesnik4: Ne, meni se čini baš naprotiv, da jeste napravila malo konteksta u toj nekoj svojoj pritajenoj formi. I onda sad imamo dva, ispostaviće se, policajca ili šta. S obzirom na onaj poslednji trenutak, sa onim časopisom i ostalim, imam utisak da ovo pravi malo prostora i nagoveštaja da možda gledamo i kroz to sočivo. Ja imam utisak da, onako prvo sam bio kao, kroz taj prevod, kao šta se zbiva, ali kad sam uhvatio gde je metafora i o čemu se radi, onda sam bio kao aha, to je kontekst. U tom smislu mi jeste značio i dao neki kao predtekst za ovo što ćemo da vidimo. Iako mi možda prevod, sam po sebi nije bio baš najbolji. U prvom trenutku mi je malo iritantno, a onda kad sam uhvatio, aha, otprilike se radi o tome, neka ga, ali mislim da mi jeste bila u nekoj meri korisna ta informacija.

Učesnica3: Daje na ležernosti, pretpostavljam da su eto i odabrali tu konkretnu pesmu da stave tu, mislim devojka ide da ubije nekog, mislim ako sam dobro shvatila. I sve je veselo po pitanju toga, kaže rešila sam ga, evo ti časopis sa muškarcima. Mislim, nekako deluju kao da su išli na pijacu da kupe šargarepu, a ne da idu u neke špijunske stvari. Meni onda pesmica na početku, totalno mi je u skladu sa svime ostalim.

Učesnik2: Pa zavisi kakav je film pre i posle.

Učesnik1: Ja nekako uvek krećem od toga da je sve bitno, ako je pesma tu, da je sa razlogom tu, jedino ako neko tek onako nije stavio. Ili ako neko čita knjigu bitno mi je šta čita, polazim od toga da to ima neke veze sa radnjom.

Moderatorka: Znači, kada bi ti se pojavila na primer naslovnica knjige u kadru, ti bi imao potrebu da vidiš prevod šta je?

Učesnik2: Pa bilo bi mi bitno da vidim šta čita, ako je promišljeno, ako je usputno onda ne.

Učesnik1: Ali to zavisi.

Učesnik2: Pa da, zavisi. Razmišljao sam baš, pre nego što si postavila pitanje za prevod pesme, čak sam pomislio na to da nije potreban, ali ipak mislim da je potreban, baš zbog toga. Ako je u kontekstu cele priče i radnje, potreban mi je prevod, a ja polazim od toga da jeste. Ako sad pesma nema nikakve veze sa ovim, onda ne mora ni da je prevodi šta znam. Jer ja recimo, sad ne bih znao da ponovim o čemu se radi u pesmi, ovaj prevod mi je toliko iskasapljen bio, i nemam pojma o čemu se peva.

Učesnica5: Ja isto nisam razumela, samo te viršle i to i u stomaku joj toplo, al ništa nisam razumela.

Učesnik1: Ma ja ni viršle nisam razumeo.

Učesnica5: Nisam razumela za taj kiosk, nisam uopšte pohvatala koncept pesme.

Moderatorka: Da, da, to ne biste ni razumeli iz pesme, to je nešto što znam, jer znam celu pesmu pa zato. Dobro, to mi je važno. Da li ste primetili psovke, da li su vam smetale, da li bi bilo bolje da ih nije bilo ili je bolje da ih ima?

Učesnik2: Primetio sam psovke. Nisu mi smetale, zato što idu uz karakter ovog lika očigledno, čak bih više bio razočaran da nema psovki, a on se ovako ponaša.

Učesnica5: Ni meni isto, znači moraju da idu psovke uz ovakvog lika. Nisu mi smetale, primetila sam.

Učesnik1: Pa da, mislim kad je takva scena i takav tekst, mora da se prevede, ako se ne prevede, izgubio bi se kontekst.

Moderatorka: A da je na primer ista ta scena, a da ide neki ublaženi prevod, da nije psovka? Da li bi vam smetalo?

Učesnik1: Pa smetalo bi jer to nije taj kontekst. Doduše, mi ne znamo kako, ali očekujemo da tako kako je krenula priča, da će da bude tako nešto.

Učesnica5: Po njegovoj gestikulaciji, tonu, glasnosti, očekivali smo onakve psovke. Da su neke lagane bile, smetalo bi.

Učesnik4: I u najmanju ruku bi dalo sliku drugačiju o liku, promenilo bi karakter čak možda, u nekoj meri da. U zavisnosti kako ih ublažimo i koliko smekšamo.

Učesnica3: Meni to generalno ne smeta, kad prevedu kao šmokljan ili bicman ili tako nešto, mislim nešto što nije psovka stvarno, ali jeste značajna uvreda, to mi je dovoljno. Samo da imam neki kontekst da on njega vređa, pa sad baš nije mi mnogo važno koji je intenzitet.

Moderatorka: Ali ovako kada je psovka napisana, kada je pročitaš, ne smeta ti?

Učesnica5: Ne, ne, ne, mislim samo mi nije važno koja je psovka upotrebljena.

Učesnik2: Meni ne smeta, zato što tu ne vidim ništa vezano za prevodioca, nego za onog ko je pisao scenario.

Učesnica5: Ali bi mi smetalo da su ublažili, recimo, sad da ne pominjem ovde ove reči koje je taj lik rekao, i da su napisali tipa šmokljan i to, meni bi smetalo, smetao bi mi prevod.

Učesnik2: Da, da smetao bi mi prevod.

Učesnica5: Ako možda i razumemo, dobro, evo nemački sad ne, ali na primer na engleskom i da sad razumem koja je to psovka, a da je prevedena na drugačiji način zbog ublažavanja, smetalo bi mi.

Učesnik2: E tu se slažem svakako, tu treba prevesti kako jeste jer nije isto ako ovaj kaže *švajne*, a ti ga prevedeš kao dovraga.

Učesnica5: Da, da, upravo to.

Moderatorka: Okej, okej. A kako vam se čini žargon koji je korišćen u prevodu. Da li vam je savremen ili zastareo? Da li vam je blikaz, da li bi bilo drugačije da ga nema?

Učesnica5: Ja sam na početku rekla da mi se generalno dopada, da su koristili neke reči koje, pa meni nije zastareo, sad, možda to možemo i generacijski da govorimo. Nije mi zastareo, pogotovo i te reči koje su koristili, nekako mi ide uz to vreme radnje filma, korišćene su srpske reči što mi je isto značajno za prevod, ali je onako doslovno prevedeno, baš kako treba. Bar se meni čini, pošto ne razumem nemački, na osnovu situacije iz filma mi je onako, da je prevod bio dobar. Uklapao se, nije bio zastareo.

Učesnik4: Meni jeste, daje mi malo taj ćale žargon vajb. E sad, moja početna misao je bila da mi to smeta i odvlači pažnju, mada jesi u pravu da se uklapa u tajming filma. Ako ga stavimo u osamdesete, što zvuči raiconalno, onda je okej i to upada tu. Ali s obzirom da pričamo o prevodu i to, verovatno bi mi bolje teklo nešto savremenije. Ali postavlja se zanimljivo pitanje koliko je žargon uopšte zahvalan za titlove, jer će vremenom svakako da se menja. A opet, ako oni govore žargonski, onda nije loše da ostavimo pečat tog vremena.

Moderatorka: Da pa, pogodili ste da su osamdesete i to, da li vam se uklapa žargon sa tim vremenom, da li bi vam bilo bolje da uopšte na primer nema žargona, da li bi vam bilo lakše da pratite radnju? Da li mislite da biste nešto izgibili da nema žargona?

Učesnik1: Pa izgubili bismo sigurno. Osećaj za to vreme, kad je takvo. A pogotovo ako je urađeno u žargonu na nemačkom, treba da se prevede na žargon u našem jeziku. E sad, treba prevashodno duhu tog vremena, prenosimo to vreme, treba da imamo osećaj kao da smo tamo. Ako bi koristili savremeni, bilo bi, što bi se reklo u diskursu sa slikom.

Učesnica5: Upravo to, da.

Učesnik1: E sad, sve zavisi i kad je film sniman i u koje vreme se prikazuje. Jer ako je sniman skoro, pa su se baš trudili da kao to prikažu. A ako je još onda sniman, e onda je još i lakše. Ovako, ako se neko još plus trudi, mi moramo da se potrudimo da to prenesemo. Da li će biti to razumljivo svima, to je već neko drugo pitanje.

Učesnik2: Ja sam više za to da mora da se prevede, a to da li će biti razumljivo to je na gledaocu. Ako on nema taj kontekst, ako je to napisano u žargonu, mora da se prevede žargonski. Jesam za to da moraju da postoje određene fleksibilnosti u okviru žargona, ali ne

možemo sad da prevodimo, lupam, ako je tekst srednjovekovni, da ga prevodimo savremeno. U književnosti se to zove pastiš, zaboravio sam, kontam da i ovde isto važi. A što se tiče toga da li odgovara vremenu, nemam pojma, jer ne znam kako su ljudi pričali tad, ali u tim situacijama odlučujem da verujem ovome što pročitam, valjda znaju bolje od mene.

Moderatorka: A je l mislite da neko mlađi od vas ne bi razumeo ovaj žargon, ili je dovoljno razumljiv ako pričamo o gen z?

Učesnik1: Pitanje je samo da l bi razumeli ovo družę, pošto nisam siguran, ne znam da li bi svi skontali da se radi o socijalizmu ili bi bili u fazonu kao oni danas što kažu e družę, liče i tako to. Mislim baš na mlađe generacije, neko bi verovatno i znao, neko ne bi.

Moderatorka: A žargon strava, drndati i to?

(Svi u glas se slažu da bi)

Učesnica3: Ja uopšte nešto nisam obratila pažnju, mislim videla sam možda dve ili tri reči i žargoni su mi delovali prilično neutralno, ne bih ga vezala ni za jednu konkretnu epohu, mislim, šta me drndaš može da prođe i sad, nije da ne kažemo to više, a opet mislim da može i tad. Tako da mislim da bi razumeli ljudi i stariji i mlađi. A mislim da je uvek dobro ubaciti žargon ako jesu i u originalu koristili.

Moderatorka: Ako nemate više ništa da dodate, odgledaćemo drugi insert. U pitanju je isti materijal, ovo je zapravo serija. Prva epizoda je u pitanju, sva tri inserta su iz prve epizode te serije, tako da će vam se sada nastaviti delimično kontekst.

(Pušta insert)

(Nakon gledanja drugog inserta)

Moderatorka: Okej, ovo je drugi insert. Da li ste u ovom insertu imali neke istorijske pojmove koje niste razumeli? Da li se nešto pojavilo u titlu, što ste pročitali, da ste se zapitali šta je ovo?

Učesnica3: Pa ako je bio neki istorijski pojam, verovatno da ga nisam ni registrovala.

Učesnica5: Pa nisam ni ja nešto registrovala da nisam znala.

Učesnik1: Jedino što nisam siguran da l je lepo prevedeno je čekista. Pošto vidim ovde jelene i ovo, onda misle na osobu koja je u čeki ubila životinju, a može da se misli i na, čeka je čini mi se bila i neka od ruskih službi ili tako, postoji poseban sloj komunista ili anarhista koji su bili čekisti. Tako da mislim da, meni više vuče na lov, zato što znam šta je čeka i ovo.

Moderatorka: Dobro si registrovao taj pojam jer on postoji i ovde i preveden je u kontekstu tajne službe zapravo. Jer je ta ruska tajna služba postojala i imali su kao ti čekisti i u ovom smislu se misli na to. Sad je zanimljivo što kod nas postoji taj pojam čeka.

Učesnik1: Pa i ja sam prvo pomislio na službu i ostalo.

Moderatorka: I ovde to što se vide mrtvi jeleni.

Učesnik1: I onda sam pomislio možda ne zna, pa je zbog toga, samo zbog jelena, inače da ih nije bilo ne bih imao sumnje.

Moderatorka: Da li je još neko primetio taj pojam čekista?

Učesnica5: Ne, ja nisam primetila.

Učesnik2: Ja uopšte nemam pojma da je to izgovoreno.

Učesnica3: Da, ni ja isto.

Moderatorka: Kada čestitaju ovom generalu, kažu jedan od najboljih čekista u našim redovima

Učesnica5: Ja nisam uopšte primetila.

Učesnik2: Meni je bilo malo borbe sa prevodom, malo je brzo išlo, al nije do prevoda nego do scena. Al malo mi je zapela pažnja na ono što su preveli Zdravo Hajnriše, nisam znao da li je Hajnrih ili...

Moderatorka: Da, to je vokativ od Hajnrih.

Učesnik2: Da, ja bih rekao Hajnrih. Tu mi je nešto ostala pažnja ne znam zašto.

Učesnik4: Da, pa, za čekistu, mislim da sam se prisetio sad, da sam ga uhvatio u nekom trenutku i odna mi je izvetrio iz pažnje dok ga nismo spomenuli. A i, na to pitanje, mislim da ima par stvari oko tih njihovih odnosa. Kada su doneli onog foto-robotu, mislim da su rekli „naš rezident“, što, nešto u hijerarhiji što meni nije bilo do kraja jasno. Tu je bilo par momenata.

Učesnik1: Pa rezident, može da ima više značenja, ali u suštini neko ko radi u Zapadnoj službi, znači naš špijun ili tako nešto.

Moderatorka: Ali na drugom mestu, u drugoj zemlji.

Učesnik1: Tako je, i lepo je naglašeno u Zapadnom Berlinu i ona kancelarija baš.

Moderatorka: Tebi je to ostalo mutno malo?

Učesnik4: Pa, kontekstualno se dovoljno razume, ono, mogu da ga pratim, ali, verovatno mi se tu onda negde i zamaglio taj čekista i sve to, mislim možda ne znam baš tu celu hijerarhiju, ko je gde, ali iz konteksta okej, pratim.

Učesnik1: Ja bih pre preveo naš čovek tamo, nego resident.

Moderatorka: Aha, ti bi ga pojednostavio.

Učesnik1: Da, lakše će da razume onaj ko se ne razume.

Moderatorka: Još neko nešto? Ne? Okej. Da li vam ovaj čin, general pukovnik, da li vam to nešto govori ili to vam jednostavno zvuči kao običan vojni čin?

Učesnik1: Pa, zavisi ko se kako razume u vojsku, jer je to jedan od najviših vojnih činova.

Učesnica5: Ja sam isto shvatila kao najviši čin u toj nekoj službi, šta god.

Učesnik2: Sam čin mi ne znači mnogo, ali način na koji se odnose prema njemu, kontam da je negde visoko.

Učesnik1: S tim što je tu sa njima bio i neko ko je viši od njega.

Moderatorka: Da, da.

Učesnica3: Pa ne znam, kada gledam takve stvari, ja obično uopšte ne ulazim u to koji je koji čin, ili uopšte u političke stvari. Otprilike čekam da prođe dovoljno vremena i radnje da mi bude jasno samo od sebe. I onda u nekom momentu shvatim da je ovaj najglavniji, a da je ovaj manje glavni u odnosu na njega. Nekako ne registrujem to uopšte.

Moderatorka: Dobro, dobro. Što se tiče od žargona i tih stvari, što smo pričali i za prethodni? Da li ste ovde primetili nešto što bi bilo posebno dobro, posebno loše, nepotrebno?

Učesnik2: Ja nisam, nemam šta.

Učesnica3: Isto.

Učesnik1: Možda samo malo u ovom prvom delu, kad ova dvojica pričaju, ali nema ništa da se izdvaja posebno.

Učesnik4: Da.

Učesnica5: Isto kao i za prvi deo, znači okej sve.

Moderatorka: Je l vam i dalje čale vajb ili kako?

Učesnica5: Meni je taj čale vajb, kako da kažem, ja ga razumem. Meni je on...

Učesnik1: Normalan što bi se reklo.

Učesnica5: Normalan, da. I opet sam, i dalje mislim da mora prevod da bude u skladu sa vremenom iz radnje filma, jer stvarno nešto prevoditi iz 2020. godine je neka... na primer, meni bi sad strašno smetalo da se kaže umesto dosadan si, smaraš. Meni bi to strašno smetalo

da bude smaraš prevod u vremenu iz osamdesetih, kad se ta reč nije koristila uopšte. Zato je čale vajib sasvim adekvatan ovde.

Moderatorka: Možemo da pogledamo treći insert, ako nemate ništa protiv. Idalje smo u istoj seriji i ovo će biti poslednji insert.

Učesnica5: Moraćete da mi kažete kako se zove ova serija, moraću da završim ovu radnju sad, da je odgledamo.

(Moderatorka pušta insert)

(Nakon gledanja trećeg inserta)

Moderatorka: Kakav vam je sada utisak? Ovde ima dosta administrativnog jezika i od samog hapšenja i na sudu. Je l ste tu imali neke nejasnoće, da li ste razumeli šta je bilo rečeno? I kakv vam je osećaj bio? Da li bi vam drugačiji osećaj bio da je pojednostavljen taj jezik?

Učesnik2: Ja sam razumeo sve. Sad opet hvatam smisao i kontekst celokupan, sad, da se setim pojedinačnih reči, da li sam svaku razumeo, ne znam, ali jasno mi je o čemu se radi. Mislim da je to odlično prevedeno u ovom slučaju.

Moderatorka: Mhm, a kakav ti je osećaj, celokupan doživljaj? Je l neka teskoba?

Učesnik2: Vezano za administrativni jezik?

Moderatorka: Za to suđenje recimo.

Učesnik2: Za suđenje... pa ne znam.

Moderatorka: Da je malo jednostavnije, da li bi ti bio drugačiji osećaj, eto to je pitanje.

Učesnik2: Pa ne znam, mislim da ovaj administrativni jezik ovakav doprinosi tome što hoćeš da kažeš, tom osećaju nekom u gledaocu. Strahoti i nekoj nedostupnosti, eto tako razumem, neke više beznadežnosti za osuđenog, tj osuđenu u ovom slučaju. Takav mi nekako utisak prenosi, da je drugačiji jezik mislim da ne bi bilo dobro.

Učesnik4: Pa da i situacija je takva da kažemo očigledno, a sa druge strane ne vidim da je neki težak birokratski jezik koji je nerazumljiv, može da se prati. Tako da ne, mislim da je prilično adekvatan i razumljiv, nisam imao nikakvih problema da pratim.

Učesnica5: Meni isto, okej, ne pamtim reči kao što su već rekli, ali smisao sam skroz razumela. Izaziva teskobu, da, u smislu, doprinosi adekvatnoj situaciji prikazanoj u seriji, znači njen strah kad je presuda donešena, sam proces, ubrzano je sve naravno, ali sam proces gde ti i nemaš baš neko pravo na pravedno suđenje. Izdaja od strane njenih partnera i dede i tako, mislim sad iz ovog inserta, ne znam dalje. Ali sam prevod je doprineo, meni se čini, meni je baš sad ostavio utisak, ona prva dva dela su zanimljiva i zabavna, a ovo mi nije zabavno. (smeje se) Znači ostavio je utisak težine.

Učesnica3: Pa ne znam, nemam osećaj da je bilo nešto previše administrativnih stvari, mislim reči i pojmova koji su bili nejasni. Pokušavam da vratim film koji su pojmovi bili i ne sećam se ni jednog, što verovatno znači da možda jesu malkice apstraktni, ali nisam imala osećaj da ne shvatam šta se dešava.

Moderatorka: Nisi se sapplela nigde?

Učesnica3: Nisam se sapplela, da, samo ne mogu da vratim film šta je konkretno rečeno, ali na suđenjima je to nekako i normalno. Pretpostavljam da i u originalu sve jesu slični administrativni pojmovi.

Učesnik1: Prevod je normalan za takvu situaciju, a u filmu, sam prevod se koristi da podcrta takvu situaciju u kojoj se nalazi, koja je u duhu vremena i zemlje.

Moderatorka: Da, a da li ste recimo primetili neku skraćenicu i da li vam je to odvuklo neku pažnju?

Učesnik2: Bila je jedna skraćenicu, ali nešto OU...

Učesnik1: Pa to je u suštini skraćenica, pretpostavljam, prevod za nešto slično što su Nemci imali kod nas, OUR, to znači Organizacija udruženog rada.

Učesnica5: Aha, ne znamo, ne znamo.

Učesnik1: Znači, imali ste OUR-ove, pa u okviru OUR-a OUR-ove, pa, imali ste Organizaciju organizacije udruženog rada.

Moderatorka: OOUR, da.

Učesnik1: Imali ste i SOUR-ove, znači Socijalistička organizacija udruženog rada.

Učesnik2: Ja recimo ne znam to, ali mi nije smetalo, jer samo preletim preko toga, jer bitno mi je da ovo ostalo ukačim i onda mogu da razumem.

Učesnica5: Ja nisam ni primetila skraćenicu. Znači očigledno, suština mi je jasna, ali da, evo sad, hvala na objašnjenju.

Učesnik1: Pa ne, ja sam pretpostavio, pošto je bilo da će biti i pitanje zato što je to jedino što se ističe u okviru prevoda, a što nije u duhu, mislim što neko ko je kasnije rođen, apsolutno ne može da zna.

Učesnik4: OUR, što kažeš kao skraćenica, prepoznajem, dovoljno mi je, da kažeš.

Učesnik1: Pa da, kod nas u Beogradu ima onaj OUR pab, pa neko na osnovu toga može i da pretpostavi.

Moderatorka: Ima i u pop kulturi toga donekle.

Učesnik4: Da, ja što je najjače, ne znam koliko sam skoro čuo reč OUR i to, ali ostalo mi je negde iz detinjstva ili negde, asocijacija da otprilike znam to, da je to neka industrijska organizacija fabrika, nešto tog tipa i onda kao znam gde da ga klasifikujem.

Učesnik1: Znači, ne mora da bude fabrika, nego to su bile sve vrste organizacija, vrtići su bili OUR..

Učesnik4: Da, da u ovom kontekstu jeste bila neka proizvodnja i rad, ali da

Učesnik1: Vinarija, da.

Moderatorka: Destilerija, zapravo, ali da. A tebi (obraća se **Učesnici3**), ti si najmlađa ovde pa je možda to sad baš zanimljivo.

Učesnica3: Da, ja sam registrovala skraćenicu, ne bih znala u srpskom za OUR, baš mi je nepoznato skroz, ali nije me zakočilo zato što sam, opet kao sa činovima, sve te stvari koje ne razumem na prvu loptu, sačekam da vidim da li će se ponoviti ili neće, odnosno da li mi je dovoljno važno da shvatim šta je ili nije. Kontekst mi je bio dovoljan da shvatim ko je tu koga prodao, izdao i nije mi smetalo u tom smislu.

Moderatorka: A da na primer uopšte nije bilo te skraćenice, znači prva scena gde se koristila skraćenica bila je kada njih dve pričaju i ona kaže da taj njen novi dečko radi u destileriji Vilten. Da li bi to bilo sasvim okej?

(Učesnici se jednoglasno slažu)

Moderatorka: A na suđenju, gde sudija njoj kaže vi radite za Šternradio, recimo, da li bi i tu isto bilo sasvim dovoljno da nema te skraćenice?

Učesnica5: Ja tu skraćenicu nisam primetila ni na jednom ni na drugom, tako da je meni dovoljno.

Učesnik1: Meni je svejedno.

Učesnik2: Meni bi bilo okej. Ja sam na nekom drugom mestu zapeo, nema veze sa ovim. Na kraju inserta, kad oni njoj govore, kad ona vidi koliko je sati, ona izgovara neku rečenicu, a prevod je „nemoguće“. A ja čujem da izgovara 3-4 reči. Samo sam razmišljao, mislim nije loš prevod, daleko od toga, bolje bi zvučalo to nije moguće, da malo bar isprati to što ona priča. Da ne bude da ona priča, kaže 5-6 reči, a prevod samo „nemoguće“, onda je meni nemoguće da je to prevod.

Učesnica5: Ja nisam to primetila.

Moderatorka: Da, ona kaže „to ne može biti“, to konkretno kaže.

Učesnik2: A oni su preveli „nemoguće“, što je sasvim okej, *legit*, ali možda samo da se isprati.

Moderatorka: A da li bi ti bio bolji osećaj da je bila reč „nemoguće“ iscepkana na slogove, pošto ona to kaže lupajući šakom o sto?

Učesnik2: Tad bi se i metrički uklopilo, to bi bilo mnogo bolje, to je savršen prevod.

Učesnica5: To bi bilo bolje, da, ja nisam primetila, ali definitivno da sam primetila, da bi to bilo bolje.

Učesnik2: Da, to bi baš doprinelo, to ti je savršeno rešenje.

Moderatorka: Je l ima još neko nešto da doda oko ovoga, ili idemo na nešto drgo? Okej, sad gledamo nešto potpuno drugo, znači ovo možete da zaboravite. U pitanju je bila serija Kleo, na Netflixu, ima jednu sezonu, druga se snima verovali ili ne u Beogradu. I ja mogu da je preporučim, stvarno.

(Pušta sledeći insert)

(Nakon gledanja četvrtkog inserta)

Moderatorka: Okej, kakav vam je sad generalno utisak o ovom filmu, da li ste razumeli kontekst?

Učesnik2: Da, ja sam razumeo i deluje mi zanimljivo, uživao sam se.

Učesnica5: Ja sam razumela kontekst, neke skraćenice nisam razumela, obratila sam pažnju. Okej, recimo RAIS nisam razumela u prvom pominjanju.

Moderatorka: RIAS.

Učesnica5: RIAS, aha dobro, eto toliko o tome, nisam ga ni zapamtila. Nisam razumela da je radio, posle sam naravno shvatila kad su otišli kod onog dede, ujaka, šta je već, ali tako, neke skraćenice nisam razumela, ali kontekst sam razumela. I vrlo je zanimljiv film.

Moderatorka: A kad si pomenula sad RIAS, onda može da bude pitanje i za sve ostale, da li vam je sad jasno šta je RIAS, i da li vam pada na pamet neki ekvivalent iz naše prošlosti šta bi to moglo da bude?

Učesnik1: Pa pazi, ja nisam siguran, mislim ja znam za Radio slobodna Evropa i Dojče vele, e sad za RIAS nisam nikad čuo, i sad ne znam kako glasi original i da li je to bio poseban radio koji je bio samo za Istočnu Nemačku ili je bio i neki od tih, mislim ovaj je bio u Londonu, ovaj drugi je bio isto iz Nemačke, Dojče vele. Tako da su oba bila i svi ti radiji su bili slušani u Istočnoj Evropi, pogotovo u to vreme, samo ne znam kad je koji osnovan.

Učesnica5: Sad, ja ne znam da l sam dobro razumela, taj RIAS je radio iz Zapadne Nemačke, koji se krišom slušao u Istočnoj Nemačkoj, šta znam. Ovde kod nas, sad baš da l na lokalnom nivou, ne znam sad da kažem baš primer ali...

Učesnik1: Pa dva radija koja su kod nas bila slušana, jedan je Radio Luksemburg, koji nije bio uopšte politički motivisan, pogotovo u to vreme, Mađarska, '56. je godina, kad su se pobunili i kad su Rusi došli i sravnili Budimpeštu sa zemljom.

Učesnik2: Vidiš, ja nisam skontao da je '56.

Moderatorka: Dobro, dobro, dobro, moram posle i ja nešto tu da kažem.

Učesnik1: Luksemburg je bio kod nas prvenstveno, a Radio Slobodna Evropa je bio politički, emitovan je i Glas Amerike.

Učesnica5: Ali ja nisam razumela da je tako rano, jer ne znam, ja ne znam godinu kad je. Mislim, znam da su Mađari dizali ustanak, znam za to okvirno ali ne znam datume, ne znam godine. Iskreno, ja sam čak mislila da je noviji period od ove prethodne. Tako sam stekla

utisak na početku, posle nisam mnogo ni razmišljala, ali nekako i kostimi i ne znam, mislim znam da nije 2020. ali da je tipa '90. da je čak malo mlađi period.

Učesnik1: Ja sam razumeo da je kraj Drugog svetskog rata. Ne znam da li su Rusi upali u Mađarsku, ne znam šta su radili, ali nekako mi je na to zvučalo. Meni je bilo dovoljno da čujem da slušaju radio iz Zapadne Nemačke, nemam pojma kako se zove.

Učesnica5: Ali moram samo reći, ja sam posle razumela da je kraj Drugog svetskog rata, kad se sve ovo dešava. Ali prvi utisak kostima i slika, ne prevod nego slika mi je bilo kao da je neko novije doba. Posle sam shvatila.

Učesnica3: Meni je delovalo kao da su neke '60. zato što je baš svež rat i takva im je odeća. Nisam imala pojma i ne znam šta se dešavalo to u Mađarskoj. Za radio nemam pojma, ja ne znam stvarno kod nas ni za jedan politički radio niti koji se sada sluša ni koji se slušao ranije.

Učesnik4: Meni je što se tiče vremena instinkt isto bio recimo '60. ali nisam mnogo razmišljao o tome, ovo imanje koje je spaljeno '45. sugeriše da nije mnogo daleko od toga. Jedna interesantna stvar, na početku je bio onaj akronim FDJ, zadržali su nemački akronim, kada su pomenuli ime, sada sam zaboravio šta je.

Moderatorka: Slobodna nemačka omladina.

Učesnik4: Kad su pomenuli Slobodnu nemačku omladinu, zapravo su ga preveli. Tako da mi je to bilo malo, odjednom sam video da taj akronim nije baš vezan za...

Moderatorka: Ali si primetio da je taj akronim to?

Učesnik4: Pa da, zato što sam obratio pažnju i onda i kad sam ga izgovorio, ispratio sam da je to to.

Učesnik1: Ja mislim da RIAS može drugačije da se prevede kod nas. Ne znam kako zvuči na nemačkom tačno, ali mislim da može.

Moderatorka: Mogu za RIAS da vam kažem da je to zapravo radio iz američkog sektora koji je bio konkretno vezan za američki sektor u Berlinu, tako da bi Glas Amerike možda bio ekvivalent tome.

Učesnik1: Ako se već prevodi, moralo bi da se uzme u kontekstu nas. Jer RIAS ništa ne znači, a za one koje znaju bi Glas Amerike ili Slobodna Evropa bilo bolje. Jer bi bilo u tom kontekstu.

Učesnik2: Al ne znam ja se ne bih složio sa tim, da su preveli tako nešto u našem kontekstu, po meni bi to bila disharmonija neka.

Učesnik1: Pošto je to možda isti radio, ista redakcija, sve isto.

Učesnica5: E to je sad pitanje da li je, ako je isto u redu je da se prevede, ako nije onda ne.

Učesnica3: Mene nekad zbuni ako ga prevedu u naš akronim, ali mi bude lepo ako stave u zagrdi objašnjenje, ako je baš važno za priču, a ovde smo konkretno mogli da naslutimo za naše potrebe da je to iz Zapadnog Berlina radio koji oni krišom slušaju. Ali ako je nešto baš važno, na primer da je to američki odsek, onda bi mi bilo okej da to stoji u zagradi kao jedna ili dve reči, čisto kao neko pojašnjenje.

Učesnik2: Ne, ja sam za to da se činjenice prevode kako jesu, ne bih tu dodavao neke lokalne stvari, odrednice.

Učesnik1: A vidiš, zbog konteksta, zato što ti radiji kad su pravljani bili su pravljani sa namerom da se slušaju u Istočnoj Evropi. Znači ti ako kažeš, možda pomisli da sluša bilo koji radio, ako je dovoljno blizu Berlina, mogao bi nekim talasima da sluša ove koji se emituje ovako, i onda ti je svejedno. Ali ako sluša radio koji ima političku pozadinu, koja je napravljena da se sluša u tom smislu, onda je malo drugačije.

Učesnik2: Okej, ali znaš, oni su preveli ovo kako jeste, to što ja ne znam, to je moj problem, ja ću da izguglam ako me zanima, mislim ja se time vodim, ne kažem da nisi u pravu. Mislim,

meni nije bilo bitno da znam kako se zove raido, nego kontekst da se radi o tome da taj radio javlja te vesti koje u Istočnom Berlinu ne postoje.

Učesnica5: E upravo to, jer oni su posle kad su došli kod ujaka, mi smo tu skapirali šta je Rijas. Ja za FDJ nisam bila povezala, baš sam pokušala, ali čak i sa nemačkog kao, ali nisam povezala. Nisam posle uhvatila gde je posle bilo negde.

Moderatorka: Da, to je skraćunica eF De Jot, ne znam da li je neko nekad u toj formi čuo?

Učesnik1: Ja sam čuo, ali nemam pojma opet šta je.

Moderatorka: Zato što si čitao Jonzona verovatno.

Učesnik1: Verovatno.

Moderatorka: Ali ovo se u suštini kod nas koristi u toj formi, ali je to u principu Slobodna nemačka omladina. Ti si to super primetio, sasvim neočekivano, ali u tom trenutku gde je pisalo u titlu Slobodna nemačka omladina, on jeste rekao pun naziv, a gde je rekao FDJ, piše FDJ. Ali u principu ste saglasni da bi trebalo da stoji nešto jasnije od FDJ. Ceo naziv?

Učesnik1: Ne ceo naziv nego skraćunica isto, ako je prevod Slobodna nemačka omladina, trebalo je da stoji SNO.

Moderatorka: A da vam je stajalo SNO, da li biste povezali posle ili?

(Učesnici su svi saglasni da ne bi)

Učesnica3: Pa ja ne vidim zašto ne bi pisao ceo naziv, prosto da ne bismo guglali, ako osoba koja prevodi zna da je to to, a mi ne znamo. Ali mi je okej da stoji, ako su oni izgovorili skraćunicu, da stoji tako. Mislim, sama sam kriva ako ne znam, ali mi je plus ako mi neko napiše.

Učesnica5: Ja se slažem da je rešenje stvarno da se napiše u zagradi za tako neke stvari prvi put, pa posle se zapamti. Ali FDJ da stoji. Zato što je to i ovde korišćeno ako sam te dobro razumela. Mada nije baš primenjivo za sve, možda za neke skraćnice da na naš jezik, ali za neke... to tipa FDJ, ja bih ostavila FDJ.

Učesnik4: Čak i kad su preveli akronim, nisam siguran da bih ga uhvatio, jer čini mi se da je bilo dovoljno udaljeno u svom tom tekstu.

Učesnica5: Da, nije išlo jedno za drugim pa da ti bude logično, nego je bilo neko vreme između.

Učesnik4: Da, tu bih i ja dodao neke zgrade i nešto tako, to bi više pomoglo, da.

Moderatorka: Kod ovog RIAS-a, sada da se vratim. Odgledali ste i ovu Kleo seriju na početku i ovaj film. Jasno vam je da ovaj film obrađuje stvarni istorijski događaj i nešto što se zaista događalo. Kleo je malo više izmišljen, ali opet neki istorijski kontekst. Da je na primer, da se RIAS spominje u seriji Kleo, da li bi vam tu bilo bolje da smo prosto napisali Glas Amerike, Slobodna Evropa ili bi vam i tu bilo važno? Jer ovde je očito istorijski sled događaja.

Učesnik1: Pa meni bi bilo važno da opet bude RIAS, jer to je njihovo i to je postojalo.

Učesnica5: Meni isto, znači nema veze što je serija izmišljena, ali je bazirana na nekim istorijskim događajima, i pošto je meni isto istorija vrlo bitna i može lako da se preinači i da je svi shvatimo drugačije, meni je bitno da bude naziv stvarno kako je bio, RIAS. Mislim, Glas Amerike da, ako je to bio Rijas, ali ako nije onda ne.

Učesnik4: Pa to mislim i ja, ako je nešto što je postojalo u to vreme i što je definisano kao institucija i ima neko šire kontekstualno značenje, onda treba zadržati.

Učesnik1: Pa siguran sam da nije postojalo nešto što se zove RIAS.

Moderatorka: Dobro, da, da ali pričamo u kontekstu, s obzirom da je istorijski događaj i da nije istorijski događaj. Da li je u tom smislu važna istorijska informacija.

Učesnik1: Mislim da treba da se prilagodi funkciji vremena i filma i svega. Tako da, ako treba, kao što su spomenuli za Zdravka Čolića, bolje je prevesti u nečemu što će da bude u duhu

vremena. Ako nešto iskače onda neće biti jasno, a ovako ćeš skapirati lagano. Jer ti nije bitna ta informacija, drugo je ako je to nešto rađeno po istorijskom događaju. Onda je tu bitnije da znaš ko je šta u koje vreme rekao, a ovde apsolutno nebitno kako se zove radio

Učesnica3: Ja se slažem, zavisi naravno ako gledamo film koji je u potpunosti fokusiran na istorijski događaj, veća je šansa da će nas interesovati detalji i činjenice. A u krimi serijama, mislim možda nije baš krimi, ali tako je trilerasta, mnogo mi je važnije da shvatim šta se desilo nego da hvatam iz konteksta jednu pa drugu informaciju. Važnije mi je da mi se da pojašnjenje da ja ne moram da mislim mnogo o tome, jer ću to da gledam možda dok jedem i kad hoću da se opustim, a ne kad hoću da se udubljujem u istorijske činjenice.

Moderatorka: Dobro, dobro. A kako vam se čini žargon? Ne znam da li ste ga primetili i da li vam je nešto upalo u oči od toga?

Učesnik2: Jeste nešto od toga, sad pokušavam da se setim...

Učesnik4: Da, kako ih je nazvao kad su gađali puškama?

Moderatorka: Ispušene muštikle.

Učesnik2: Da, to mi je zapelo. Mislim da odgovara, ali ne znam.

Učesnica5: Meni je okej bilo.

Učesnik4: Ne znam šta znači ispušena muštikla, mislim znam šta je ali ne znam šta bi značilo u ovom kontekstu.

Moderatorka: Aha, nije ti poznat taj izraz.

Učesnik1: Pa stariji je izraz, znači koristi se iz '80, možda i ranije. Ali ne smeta ništa.

Moderatorka: Da li vam je primereno vremenu koje obrađuje film?

Učesnik2: Pa zvuči mi da jeste, ali oep, ne znam ja to vreme.

Učesnik4: Upravo to, da kažeš, deluje uverljivo. Bilo bi na nama kao gledaocima da znamo i provalimo šta to znači. Mislim da nije loše ono, u smislu autentičnosti da koriste nešto iz tog vremena pa i u prevodu. Vidim iz konteksta otprilike šta hoće da im kaže, ali nije nešto što prepoznajem.

Moderatorka: A vi ostali ste čuli za taj izraz?

Učesnik2: Da, da.

Učesnica3: Ja nisam, ali mi intuitivno deluje da je na mestu, mogu tu da pozicioniram izraz i jasno mi je šta znači i liči kao da je neko u tom periodu mogao da ga kaže.

Učesnica5: Meni isto tako, liči. Poznat mi je izraz i prilagođen tom vremenu, nije mi iskakalo.

Učesnica3: A ima samo na jednom mestu, kaže majku mu, ne znam da li je to i u originalu, mislim ne znam je l psovka.

Moderatorka: Aha, da li je ublaženo ili ne?

Učesnica3: Da.

Moderatorka: E sad to je zanimljivo, mislim zato što znate da nemački nema mnogo psovki ili možda ne znate? I u suštini on tu izgovara reč što bi bilo recimo „prokletstvo“. Ne znam da li vam se tu uklapa taj „majku mu“ ili ne?

Učesnica5: Pa meni da.

Učesnik1: Pa čim ne štrči.

Moderatorka: I u seriji Kleo ste imali isto tu reč, ali je drugačije preveden. Kada onaj neki važan tip iz Istočne Nemačke dobije da je presretnut onaj foto-robot i tu je prevedeno kao „E jebi ga“.

Učesnica5: Pa tu i ide. Mislim „majku mu“ ne bi tu išlo, „prokletstvo“ ne bi. A „majku mu“ gde je bilo ovde?

Učesnica3: Kada neće da mu kažu.

Moderatorka: Kada protestuju i on se dere na njih, „reci nešto majku mu“.

Učesnica5: Da, tu mi ide. Tu ne bi išlo ništa od ova dva druga.

Moderatorka: Je l neko ima neko drugo mišljenje?

Učesnik4: Pa da, ili „majku mu“ ili „dođavola“ ili tako nešto. Dok u Kleo, meni je to više vuklo na „do mojega“, ali okej je i „jebi ga“, u tom je nekom semantičkom prostoru.

Moderatorka: Da, da ima tu baš dosta izbora šta bi tu moglo da stoji, srpski je tu bogat.

Učesnik1: Da, mi imamo tu baš dosta izbora, a na primer i engleske psovke su baš šture, mislim ponavljaju se, koriste se za različite stvari iste psovke.

Učesnica5: Da, a mi imamo sve različite reči za različite situacije.

Moderatorka: Dobro, sada idemo na dokumentarni sadržaj, biće kratak i završavamo vrlo uskoro. Ovde će biti dva inserta jedan za drugim.

(Pušta insert)

(Nakong gledanja petog i šestog inserta)

Moderatorka: Okej, da li su vam se ovde pojavili neki istorijski podaci koje niste razumeli? Ovde se već pojavljuje i nešto što ste videli FDJ i tako to, ali da li je sad bilo nešto što vam je bilo nejasno? Bilo je i dosta politike Zapadne, Istočne Nemačke...

Učesnik4: Pa da, dosta tog političkog konteksta, koje su sve stranke i organizacije u igri, a mislim da sam sad već i upoznat sa materijom i da sad jasnije ide. Postoji dosta tih nekih pojmova koji su mi nepoznati, pa bih morao da se dodatno informišem.

Učesnica5: Možda samo stranke da su meni recimo, da ne znam sad tačno sa koje je strane koja stranka, ne znam nazive.

Moderatorka: Da li vidiš prostor da se to nekako objasni?

Učesnica5: Pa, u prevodu ne može, jer bi to onda bilo previše, ne bi pratio radnju, ali pretpostavljam da ako se gleda ceo dokumentarac i ima se neko predznanje u istoriji. Ili se gleda više dokumentaraca da bi se steklo neko predznanje onda nema razloga da se objašnjava. Ali mislim da nema smisla u prevodu.

Učesnik4: Da i ja mislim tako, jer je to materijal koji podrazumeva neku vrstu predznanja.

Učesnica5: Jer tu ne bi moglo ono sa zagradom da reši, jer sad to da meni objasne, ne bi moglo.

Moderatorka: Da li je vama sa vašim predznanjem bilo moguće da se prati?

Učesnica5: Meni je bilo moguće, ne znam sve detalje, ali od ovih par minuta što smo gledali, mogu da shvatim, e sad da li sam ja dobro shvatila ne znam, ali čini mi se da jesam.

Učesnik4: Da, da jasno je i u neku ruku me je zainteresovalo da vidim šta se još zbiva oko toga i da, razumljivo je.

Učesnica3: Nisam sigurna da nismo odgledali onaj prethodni da bih mogla baš da povežem šta je.

Učesnik1: Meni je sve jasno. Jedino što nisam znao je šta je IM, od čega je skraćénica i da li se objašnjava ranije ili ne. Jer bih voleo da ima u prevodu bar nešto što nije ranije u nekom kontekstu objašnjeno.

Učesnik2: Pa ne znam, isto ne bih razumeo ovo FDJ da nismo ranije rekli, ne znam ni koliko bi mi bilo bitno. Nisam neki istorijski tip pa da pričam o tome. Razumeo bih, razumeo sam i sada neke stvari. Ovo ostalo što ne znam ili ostane iza mene ili negde saznam.

Moderatorka: Vratila bih se na to IM, bilo je na samom početku da je on postao nezvanični saradnik državne bezbednosti: Štazi IM. Je l ste to ispratili?

Učesnik2: Da, ja sam video.

Učesnica5: Ja nisam.

Učesnik1: Da, to sam video i posle se opet spominje još jednom.

Moderatorka: E sad, pošto je to IM skraćena za *inoffizieller Mitarbeiter*, nezvanični saradnik.

Učesnik1: E ne znam za pojam, da sam znao onda ne bi bilo problema. Ali mi je to bilo čudno.

Moderatorka: To je bilo čudno, okej.

Učesnik2: Ali meni nije jasno što nisu preveli.

Moderatorka: Ali, da je bilo nezvanični saradnik državne bezbednosti, Štazi.

Učesnik1: Nije, mora da se ostavi IM, jer je to u njihovom. Pre ćeš naći taj pojam kod njih neko kod nas.

Moderatorka: Naravno, nego da je pisalo NS?

Učesnica5: Ne, ništa mi ne znači.

Moderatorka: A je li vam to NS inače nešto znači? Osim Novi Sad? U kontekstu Nemačke?

(Svi govore ne)

Učesnik2: Meni ne znači ništa, ali mislim da čak i ne mora da bude ta skraćena, jer nije mi FDJ, kao naziv neke organizacije nego...

Učesnica5: Meni je recimo, ja sam mislila da je neka organizacija. Nisam povezala da je nezvanični saradnik.

Učesnik1: Nisam obratio pažnju, ja sam mislio da je funkcija neka.

Moderatorka: A pošto se nastavlja, IM vam se pojavljuje posle kada su iskočila ta dokumenta, tajna. To su ta IM dokumenta, gde je pisalo da je neko bio nezvanični saradnik, odnosno da je špiunirao komšije, kolege i dojavljivao. I sad, kad se pojavljuje da su to IM dokumenta, šta vam to govori?

Učesnica5: Meni kao da je neka služba u kojoj radi.

Moderatorka: A šta bi bilo bolje? Šta biste razumeli?

Učesnik2: IM pa u zagradi prevod.

Učesnik1: Saradnik službe, ne mora nezvanični, jer se podrazumeva.

Učesnica5: IM meni ništa ne znači, nisam dobro razumela.

Učesnica3: Da, nije bilo nikakvo objašnjenje, prošlo mi je kroz glavu i da je neka funkcija i organizacija, nije mi bilo uopšte jasno.

Učesnik1: Meni samo funkcija i kao na čemu je radio, nisam mislio da označavaju smao saradnike, nego da je bio neko viši, zbog funkcije na kojoj je on bio u političkom životu.

Moderatorka3: Ali sa druge strane i jeste izazov, kad kaže dokumente o njegovom saradništvu, mogu da razumem što su se držali toga, jer zakomplikuje nadalje svako ponavljanje.

Moderatorka: A da je bilo saradnik službe je li vam to bilo jasno?

(Učesnici se svi slažu)

(Nakon gledanja sedmog inserta)

Moderatorka: Poslednji kratki insert. Kako ste ga razumeli i da li vam je bilo previše teksta i informacija?

Učesnica5: Ja sam ga lepo razumela i bilo je lepo objašnjeno. Vrlo suštinski, bitne činjenice, naravno, hronološki iz tog perioda, bez puno detalja, ali da znamo okvirno. Pomenuta najbitnija imena u Mađarskoj, pošto se radi o Mađarskoj i Rusiji. Meni sasvim jasno.

Učesnica3: Meni malkice brzo zato što ništa ne znam o istoriji i onda moram da, kad čujem neku informaciju, prođem kroz to šta znam o njoj. Kad na primer pomene Nađa, pa se ja setim da li sam čula ikada za njega i u kom kontekstu, i onda mi naredna rečenica promakne. Ali nije to do čoveka nego do mene.

Učesnik2: Meni je sve bilo okej, ređanje činjenica, podataka.

Učesnik1: Sve u redu.

Učesnik4: Prilično jasno, možda mi je u brzini promakla informacija ili dve. Ali imam utisak da sam u velikoj meri mogao da ispratim.

Učesnica3: Da, ali da smo gledali prvo ovo, pa onda onaj insert iz škole, bilo bi nam skroz jasno. Mislim bilo bi dovoljno materijala za predznanje za to.

Moderatorka: Znači ovo bi ti dosta objasnilo školu?

Učesnica3: Da, da dalo mi je kontekst i sve to, samo za moju brzinu shvatanja bi mi značilo da je trajalo ne znam 10 sekundi duže, sa malim pauzama.

Moderatorka: A da li bi ti bilo bolje da je bilo manje teksta u titlovima, iako bi tako možda izostala neka informacija? U ovom sada?

(Svi govore ne)

Učesnik2: Ne vidim što bi se izostavljao tekst.

Moderatorka: Jer je brzo išlo, pa samo zbog toga.

Učesnik4: Čini se da nije bilo prepreka, ja sam bar uspeo da ga ispratim.

Učesnica5: Na granici je bilo, ali moralo je da bude sve od teksta.

Učesnik1: Ili ako može neka sintagma drugačije da se reši. Isti smisao isto sve, ali da se ne izostavi informacija.

Moderatorka: Dobro, to je to što se mene tiče.

Grupa 2

Trajanje audio snimka: 2h 00 min

Transkribovala: Anđela Joksimović

Moderatorka: Da li ste saglasni da snimamo ovaj razgovor?

(Svi govore da su saglasni)

Moderatorka: Počecemo sa demografskim podacima, samo cu ovako redom da vas pitam kog ste pola?

Učesnik1: Muškog.

Učesnik2: Muškog.

Učesnica3: Ženskog.

Učesnica4: Ženskog.

Učesnik5: Muškog.

Moderatorka: Dobro, koliko imate godina?

Učesnik2: 53.

Učesnik1: 56.

Učesnica3: 32.

Učesnica4: 35.

Učesnik5: 39.

Moderatorka: Koji vam je stepen obrazovanja?

Učesnik2: Sedmi, fakultet, master.

Učesnik1: Isto.

Učesnica3: Master.

Učesnica4: Master.

Učesnik5: Master.

Moderatorka: Koliko često, otprilike, na mesečnom nivou gledate bilo igrane bilo dokumentarne filmove, serije, emisije, sa titlovima? Jednom mesečno, deset puta mesečno?

Učesnik5: Gotovo svakodnevno.

Učesnik2: Takođe.

Učesnica4: Takođe, mislim, nekad čak i ako razumem na engleskom, ja volim da imam dole titl na engleskom.

Moderatorka: Aha, na istom tom jeziku. Zašto, je l ti lakše?

Učesnica4: Pa lakše mi je da jedan jezik pratim, čim je dva, sporije čitam, ne mogu da se skoncentrišem na sliku.

Moderatorka: Ali zašto uključiš, mislim, razumeš engleski odlično?

Učesnica4: Pa razumem, ali da mi nešto ne promakne.

Učesnik2: Ako mogu da lupim, ja sam vizuelan i mnogo bolje razumem kad postoji titl. Vrlo mi znači titl.

Učesnik5: Isto, ja bih se složio sa ovim.

Učesnica3: Ja 2-3 puta nedeljno, zato što toliko puta gledam, to je 10-12 puta mesečno i oslanjam se na titl, razumem engleski, ali volim da se oslonim na srpski da ne razmišljam, to mi je opuštanje.

Učesnik1: Svakodnevno, jer gledamo skupa. Razumem, ali nekada je stvarno lakše da se čovek fokusira na tekst, jer onda neke stvari koje su, bilo u slengu, ili dijalektu, mnogo se brže shvati poenta, nego bez njega.

Moderatorka: Aha, ako čuješ nešto što ti nije poznato, previše pažnje bi ti otišlo?

Učesnik1: Tako je.

Učesnik5: Pa da, zavisi koliko je stručan jezik ili ta tematika filma ili serije. Evo ja sam na primer pustio juče Doktora Hausa, nikad ga nisam gledao, mislim moje znanje engleskog je specifično za neku oblast za koju sam ja obrazovan, ali ovo nije, medicina nije definitivno. Ja sam morao da pustim titlove, to je bilo toliko specifično da sam ja vratio i na srpski.

Učesnik2: A je l ti pomaže na srpskom onda?

Učesnik5: Da, da.

Učesnik2: Zato što meni ne, ja na kraju nisam ni gledao takve serije, ja se ne razumem u medicinu, potpuno je besmisleno da ja čitam to što oni govore na srpskom, na engleskom, jer ja, shvatam radnju naravno, svi shvatimo, ali apsolutno ne razumem taj stručni jezik.

Učesnik5: Uzrok-posledicu.

Učesnik2: Da, da.

Učesnica4: Pogotovo ako ima dosta slenga, nebitno koje grupe, onda mi je lakše da imam titl, onda čak ako nešto baš ne razumem, a ponavlja se, moram i da izguglam, ako ne uspem da skontam iz konteksta.

Učesnik5: Da, meni je potpuno nebitno da li je sleng ili medicina ako ne razumem. Mislim ako je specifična uska sfera tematike.

Učesnik1: Ja bih se samo vratio na titl. Meni titl recimo pomaže, bez obzira o kakvom se jeziku radi, mislim stručnom, nestručnom, jer ljudi često kada pričaju među sobom govore tiše, glasnije, postoji neki prateći zvuk koji se meša i odlazi mi suviše fokusa na to. Nekada ne čujem dobro, nekad je akcenat težak, način izgovora. Titl rešava sve to.

Učesnik2: Sve bih se složio i ja. Ja često i na srpskom pustim titl da mi ide dole.

Učesnik1: Taman sam to hteo da kažem, lakše bi mi bilo da imam i titl na srpskom.

Moderatorka: Da, na srpskom je često to da je loše sniman zvuk.

(Učesnici se slažu svi)

Učesnik2: Pa ta katedra je izgleda na FDU najlošija.

Učesnik1: Pa se čovek pita da li je gluv...

Učesnik2: Ali čim krenu reklame shvatimo da nismo.

Učesnica3: Ja moram da priznam da na srpskom ne koristim titlove, meni je dovoljan zvuk, ali znači to da bude uvek titl dodatno kao podrška za neke stvari koje sam već gledala i pustim ih opet na primer, koristim engleski titl, koje su jednostavnije, recimo neki sitkomi koje sam gledala i ponavljam. Ali definitivno se slažem sa svima da postoji neka podrška, ne oslanjam se samo na zvuk.

Moderatorka: Pitala sam vas koliko često gledate, e sad koliko je to često bioskop, a koliko TV, koliko često na kompjuteru, striming platforme, društvene mreže, je l vam se to razlikuje ili?

Učesnik1: Evo ja ću ako mogu, ja sam se kleo da nikada neću izaći iz bioskopa, ali jesam potpuno. U suštini, to je na velikom ekranu, ja nisam sklon da gledam na malim uređajima, to me zamara, bitno mi je da je veliki ekran.

Moderatorka: Ali ne bioskop?

Učesnik1: Ne mora, ali prosto da je veliki ekran, ne gledam na telefonu, na tabletu, ni na računaru.

Učesnica4: Ja bukvalno sve. Mislim, idem u bioskop povremeno, ne koliko bismo želeli zbog vremena, ali najviše volim na velikom ekranu svog televizora. Ali se uspavljujem uz telefon, gledajući nešto. Na kompu malo manje.

Učesnik5: Meni je na kompu glavni izvor, nešto na televiziji. U bioskop koliko stignemo da odemo, mada imali smo neke promašaje sa filmovima pa smo se malo umirili. A na telefonu ne gledam, samo ako pratim neke E-sport igre, pred spavanje, da se opustim.

Moderatorka: Je l to nešto titlovano ili nije?

Učesnik5: Ne, ne nije. Tu uopšte nije titlovano. Ima voditelja koji pričaju i to je video igrice, gledate kako drugi ljudi igraju, neko bi rekao besmisleno ali eto, za uspavlivanje odlično.

Učesnica3: Ja otprilike isto, bioskop ređe, jednom u mesec ili dva meseca, TV veliki ekran da često, laptop isto, telefon naročito, ne znam ako se važi, manje više kao ove striming, videi na društvenim mrežama koji sad u poslednje vreme često imaju titlove, što srpske, što engleske, što mi odgovara. Nekako je kraće, jednostavnije i to mi znači.

Moderatorka: Ti si prva koja je svesna toga, ova prethodna grupa nije uopšte bila svesna da su društvene mreže isto mahom titlované. Pogotovo TikTok i Instagram, YouTube.

Učesnica3: Mada morma da priznam da je to zgodno, ne znam da l ima veze ali zgodno je za osobe sa invaliditetom, verovatno je zbog toga dodatno i ubačeno.

Moderatorka: Da, da ima mnogo razloga zašto. Koliko često su ti titlovani sadržaji čiji originalni jezik ne razumete. Znači, pretpostavljam da je često engleski, ali koliko često je to neki drugi jezik koji uopšte ne razumete?

Učesnik1: Pa mislim zapravo da jezik nije kriterijum. Jer, po meni, evropski film je bolji od američkog filma. Samim tim, to nas dovodi u situaciju da često gledamo filmove koji su španski, francuski, nemački. A samim tim, onda ide titl na srpskom.

Učesnik2: Ili na engleskom.

Učesnik1: Ili na engleskom, da. Ja naravno nisam protiv američkog filma, svi smo porasli na njima, ali ono što je klasični Holivud me stvarno zamara, to mi je kao da mi neko da špansku seriju šest epizoda da gledam, ne znam više, Mission Impossible 65. deo ili nešto u tom rangu. Tako da dosta, dosta stranih filmova gde jezik originalno nije engleski.

Učesnik5: To meni stvara konfuziju nekada, kada gledam film gde jezik razumem do izvesne mere, na primer nemački, ali dole je engleski titl, jer nisam našao srpski. Mnogo mi je lakše ukoliko nađem nešto što je na primer na španskom, ili norveškom, lupam sad, i da dole imam na srpskom ili na engleskom titl, ovako polovično razumem zvuk, ali mi se dole meša drugi jezik.

Učesnik1: Ti u stvari imaš tri nepoznate.

Moderatorka: Jasno, jasno.

Učesnik5: Pa ja, meni se u poslednje vreme gledanje filmova svodi na čisto *consumption*, niti gledam nešto dobro, većinom je to sa engleskog govornog područja. Možda neke serije da sam gledao, Dark, nemačka, nju sam gledao na nemačkom. Ovako neke filmove da sam pogledao još ne mogu da se setim, nešto dansko. Ali uglavnom gledam ili da prebacim na srpski, ako je drugi jezik neki ili onda na engleski. Japanske anime na primer, to moram na engleski da prebacujem. Ali onda gledam po više puta, zato što mi se javlja isti problem. Jer, ne čuješ tamo, možda prepoznaš neku reč, onda te zbunjuje dok ti tražiš značenje u svojoj glavi, a dole imaš engleski i onda dok ti sve to isprevodiš, naporno je. Zato ne mogu mnogo ni da gledam.

Učesnica4: Pa ja se dosta, pošto se u poslednje vreme dosta oslanjam na *streaming platforme*, a imam pristup ono, 4-5 stvari, i često nema srpski titl. I onda baš to, ako je neki jezik koji ne razumem, teško mi je sa engleskim. Jer ne hvatam ništa iz zvuka, moram mnogo da se skoncentrišem dole na engleski da čitam i onda mi je baš naporno. Tako da, uglavnom gledam na engleskom ili na nekom jeziku koji bar nešto malo razumem, na francuskom na primer, pa onda tu mi je već malo lakše, više kapiram, čujem, razumem o čemu se radi, pa mi je lakše da se skoncentrišem i na dešavanje.

Učesnica3: Da, meni je interesantno pitanje jer sam sad shvatila da veliku većinu stvari na engleskom gledam ili ako je na srpskom. Negde se provuče neki ruski momenat, ruski razumem, ali i tu isto koristim u većini srpski prevod, tako da, većinom je to engleski.

Učesnik2: Mislim, ako nije neki rumunski novi talas gde niko ništa ni ne priča. Tu ti ni ne treba titl.

(Učesnici se smeju)

Moderatorka: Dobro, na neka pitanja ste mi već odgovorili, baš ste inspirisani i to je super.

Učesnik2: Jezgroviti.

Moderatorka: Pretpostavljam da ste svi odrasli pretežno uz titlove? Ili je neko odrastao u sredini gde se ne titluje preterano?

Učesnik1: Uz titlove.

Učesnica3: Pa ja sam provela dve godine skoro kao mala u Engleskoj gde se ne titluje, ne dabuje, ništa.

Moderatorka: A da li smatraš da si naviknuta na titlove ili?

Učesnica3: Pa, mislim da jesam. Čim ja tražim makar da mi ide i na engleskom dole, mislim da jesam navikla. Jer mi nije ono engleski baš kao maternji, znam ga dobro, ali opet se osećam sigurnije. Iako vrlo često ni ne gledam dole šta piše, ali kao podrška.

Moderatorka: Ostali su svi negde ovde odrasli?

Učesnica3: Da, moram da dodam, često sam kod babe provodila vreme, ona je kod Negotina i Kladova, hvataju se RTL kanali, zapravo bili su nemački kanali, gledala sam ih kao dete, ali bez titla, apsolutno ništa mi nije značilo i navikla sam na titl. Sad sam se toga setila.

Učesnik5: Sad si i mene vratila, sad kad se setim, imali smo satelitske antene. I sateliti gore SAT1, SAT2, koji se gađaju i najviše je bilo nemačkih. Ja sam kao mali učio engleski i francuski, ali nemački, to mi je bilo kao ona žena, onaj gif sa trouglovima i formulama.

Učesnik1: U jednom momentu pojavio se trend ubacivanje jezika umesto titla, meni je to bilo bukvalno groteskno. Na primer, ubaciti u francuski film sada norveški jezik ili obratno. Mislim to mi se apsolutno ne dopada. I nikako ne bih išao u tom pravcu.

Učesnica4: Isto.

Učesnik2: Što se sa sinhronizacije tiče, inače i kad skidam film, sad možeš da izbrišeš ovaj deo, dakle, nikako kopije koja je nadsinhronizovana. To, ja ne znam da li neko ima veću otpornost prema tome od mene, meni je to stvarno grozno, ne mogu da gledam, kao parodija.

Učesnik5: Pa to je kao loše preveden roman.

Učesnik2: Počnem da gledam i ne mogu.

Moderatorka: Znam čoveka koji je prvi put gledao „Rozmarinu bebu“ sa ruskom nadsinhronizacijom, mislim možete misliti kakav je zvuk ispao.

Učesnik2: O da, pakao.

(Svi se smeju)

Učesnik5: „Dark“ sam gledao na nemačkom na primer, dole mi je bio engleski prevod, jer nije bilo srpskog, ali nisam mogao ovako.

Učesnica4: Ja moram da priznam da sam gledala dabovano na Netflixu, jer mi je bilo komplikovano da to, ne razumem nemački, čitam na engleskom dole, i mnogo gubim slike. I onda sam, počela par epizoda i bila kao daj da probam i to je, ja mislim, jedina serija koju sam tako gledala. A mislim komplikovana je, pogotovo na početku.

Učesnik2: Ja mislim da se u suštini tom sinhronizacijom gubi na prirodnosti dela.

Učesnik1: Dobije nešto sintetičko, nešto što nije prirodno, organsko.

Učesnica4: E pa zato su Francuzi i Španci, pošto je njima sve dabovano, njima je katastrofalan engleski izgovor i svesni su sad toga.

Moderatorka: Da, i kod Nemaca je to slučaj, oni imaju baš veliku industriju te sinhronizacije. Svaki glumac veliki holivudski ima svog glumca koji ga sinhronizuje, Džoni Dep jedan glas, Tom Kruz drugi i tako dalje. Dobro, kažite mi u kojoj meri primećujete titlove i da li vam

remete uživanje u slici, da li vam se na primer dešavalo da ih isključite da biste lakše gledali? Sad ste pomenuli neke situacije gde vam ni jedan od tih jezika nije prvi jezik, pa vam to otežava, je l bilo nekih situacija da isključite srpski titl, zato što vam remeti i hoćete lepo da gledate sliku?

Učesnik5: Meni ne, iskreno. Sve zavisi od toga šta i kako je. Sami filmovi se snimaju da grlo slike nije na mestu titla, za ono najvažnije za radnju, retko kad titl prekrije bilo šta što ima veze sa tim. Tako da mi uopšte ne smeta, bilo koji jezik, bilo šta, to mi je okej.

Učesnik1: Ja bih se složio, možda to jeste vrsta navike, ja isto a titlovima ne doživljam kao smetnju, nego kao integralni deo ili ako mi nije od pomoći, ne smeta mi.

Učesnik2: Ja mislim da je stvar rutine, ništa drugo.

Učesnica3: Isto i ja, ne smeta mi.

Učesnica4: Meni se dešavalo kada prientim da je baš loš prevod da se iznerviram i onda sam u fazonu daj prebaci ili na engleski ili ga ugasim jer je baš loš. Mislim znam jedan primer gde su „baby shower“ preveli kao „tuširanje bebe“, ja sam bila u fazonu ljudi molim vas.

Moderatorka: To je baš moje sledeće pitanje, da li vam se dešavalo da vas iznervira loš titl? Bez obzira da li je loš titl u smislu loš prevod, gramatika, da li je nešto tehnički što ne valja...

Učesnik1: Vrlo, vrlo, vrlo primećujem i nekada mi se desi da prosto konstatujem koliko je loš prevodilac, a zanemarim, mislim ne gledam titl i samo slušam.

Učesnik2: Moram da kažem da se ja ne kačim za to, nije mi poenta kada gledam nešto da preispitujem kako je neko to preveo, niti sam kompetentan za to. Treba da bude nešto što je drastično, na primer da ne odgovara sadržini, da nije sloboda prevođenja, sloboda pristupa koja je dobrodošla, prilagođavanje duhu jezika, nego da je neka drastična greška koja menja suštinu. I mislim da se svi sećamo prvog prevoda Fukoovog kaltna, koje je stvarno bilo strašno i da je svima preselo čitanje. Realno, mislim da svi mi koji se time ne bavimo, ne možemo to ni da primetimo.

Učesnik5: Ja se sve slažem, sve što je rekao.

Učesnica4: Pa ja bih dodala drugačije, u smislu mene iznervira kada je loš titl, naročito što razumem engleski, mislim oslanjam se na srpski titl, ali primetim kad je loš, kad kasni. I ranije sam se trudila da namestim ono vreme, sekunde da pomeram, ali valjda od scene do scene on se ponovo vrati.

Moderatorka: To mogu da ti dam neke savete kako da to uradiš iz jednog poteza.

Učesnik2: Svima nama.

Učesnica3: Ali onda sam shvatila da tu se, prvo probam recimo sa hrvatskim titlom koji je dobar zapravo, i onda u stvari njega iskoristim, pre nego engleski jer toliko želim valjda da se opustim, da ne razmišljam paralelno, ali da, kad nije dobar titl poremeti mi i ne nastavim da gledam nego se potrudim da nađem neko rešenje, promenim.

Moderatorka: A da li vam se dešavalo da vas neki titl oduševi?

Učesnik5: Mene ne toliko titl koliko nekad prevod nekih stripova. Ali to je otprilike.

Moderatorka: Nešto u kom smislu, nešto što je dobro prepoznato u našoj kulturi kao lokalizovano?

Učesnik5: Da, da. Mislim, duh vremena da se prepozna, prevodilac je kao i pisac, on mora, evo pomenuli smo „Dinu“, koliko ima loših prevoda, „Aleksandrijski kvartet“, pa ja onaj jedan nisam pročitao do kraja.

Učesnik1: Moja omiljena knjiga, moram da kažem.

Učesnik5: Pa, ja sam na drugoj prestao, jer sam došao do pasusa koji se završava na sred rečenice. Mislim, titl je neka vrsta proteze, štaka, ona nije toliko ozbiljna stvar kao strip, knjiga.

Moderatorka: Nije poenta u njemu, nego samo da ti pomogne?

Učesnik5: On mi približava, ako se ja negde okliznem, da se uhvatim, gelender.

Učesnik2: Da, to je sad stvarno odlično pitanje značaja titla i kako mi svi to percipiramo. Slažem se, ja nikada nisam doživljavao titl toliko bitnim, u stvari jesam kad su specifične stvari i kada je radnja filma takva da zapravo jedna rečenica je vrlo značajna da bi čovek shvatio. Posebno kada su psihološke drame u pitanju. Jer nekada se suština zaista krije u toj jednoj rečenici, ako čovek nije dobro razumeo tu jednu rečenicu iz kod god razloga, jedan o kome pričamo je da nije dobar prevod, onda smo izgubili nit radnje. Još više mislim da je bitno, jer jedno delo u prevodu može biti prevedeno tako da čovek uživa i da se zaljubi u to delo i može biti uništeno samo lošim prevodom.

Učesnica4: Apsolutno, da.

Učesnik5: Da, bila je tribina u Domu omladine, pre par godina, zvala se „Čijeg Dostojevskog ti čitaš“, što upravo referira na ovo.

Učesnik2: Ja bih dodao samo da primetim kada je dobar prevod je kada prevodilac daje nešto što, ne mora da bude striktno, bukvalno prevedeno, nego malo da jednu notu prirodnosti jezika na koji prevodi, dakle na naš jezik. Pogotovo kada su u pitanju pesme koje su u tekstu filma, tu onda mora da malo više nego što je samo prevođenje i kada prevode reči ili termine koji još uvek ne postoje kod nas, a neće da ih samo ispišu u ćirilčno pismo u reč, nego da pronađu nešto što je slikovito, a da ljudi mogu da razumeju.

Učesnik1: Ja mislim da je i najteže prevoditi termine kao recimo sa srpskog na neki jezik, recimo „prodaja magle“. Ili „nema za Rajka kape“. Tu je jedna od veština.

Učesnik2: Ili „tuširanje bebe“.

(Učesnici se smeju)

Učesnik1: Znači prilagoditi duhu jezika na koji se prevodi, jer mora biti te slobode. Bukvalan prevod ništa ne znači.

Učesnik5: Nemamo svi talenat Flavija Rigonata, ali to nije samo pitanje jezika, nego celokupne kulture.

Učesnik1: I slobode koju osoba koja radi prevod dobije od svog nalogodavca. Jer, tu nema slobode, kao u mnogim drugim oblastima. Da bi neko bio stručan i mogao da zaista napravi dobar posao, on mora da ima slobodu.

Učesnik5: Tako je, slažem se, ali ulazimo sad u neke druge delove, ali ima i do kredibiliteta prevodioca, koliko je on spreman da pravi kompromise sa tim poslom sa kojim se uhvatio da radi.

Učesnik1: Kao i bilo gde drugde.

Učesnik5: Tako je, tako je upravo to.

Učesnica3: Pa, nisam baš obraćala pažnju na taj kvalitet da sad kažem, ali samo je bitno da titl uradi svoj posao, kao što su već spomenuli, ali sad kada oni govore, vidim da isto neke stvari mogu da uhvatim.

Učesnica4: Primetila sam da, ja sam se opet ulenjila sa striming servisima, pa sad slabije skidam filmove i prevode, nego šta mi je tu, to koristim, šta je dostupno. Ali generalno mislim da to skidanje prevoda sa interneta, da tu svega i svačega ima, da je to verovatno prevedeno gugl translejtom kao „tušitanje bebe“.

Moderatorka: Ili je neko prosto iz svog entuzijazma. Tu mogu da se nađu i super stvari.

Učesnica4: Da, da, može.

Učesnik2: Pogotovo tih zanimljivih.

Učesnica4: Ali stvarno ima svega i svačega, na TV-u kad je neki film na nekom ozbiljnijem kanalu da se tu već vidi nešto kvalitetnije, nego na ovim šta ti skineš.

Moderatorka: Da, da tu je baš lutrija šta ćeš naći. Dobro, imam još dva pitanja koja se ne tiču titlova, nego više nekog vašeg predznanja i poznavanja, može da bude 0 ili odlično, mislim uopšte ne kvalifikuje da li učestvujete ovde ili ne. Prvo pitanje je kako ocenjujete svoje poznavanje svetske i evropske istorije nakon Drugog svetskog rata? Da li biste rekli da je loše?

Učesnik2: Je l se išta dogodilo?

Učesnik1: Meni je majka bila profesorka istorije, ja sam morao da znam.

Moderatorka: Dobro, znači ti sigurno znaš.

Učesnik1: Tako da 10.

Moderatorka: Tebi isto?

Učesnik2: Ne, ja bih... posleratna?

Moderatorka: Da, posle Drugog svetskog rata, šta god.

Učesnica4: Svetske ili?

Moderatorka: U svetu i Evropi generalno.

Učesnik2: Negde na polovini, niti znam niti ne znam. Ne znam kako bih to definisao, dakle da, jesam informisan, ali da me sad nešto to baš interesovalo, pa nije, ne mogu baš da lažem, tako da na pola.

Učesnik1: I zaboravlja se, ako čovek nije u materiji, ako izađe iz nje. Kao kad se čita knjiga, posebno ako je čovek čita drugi put. Druga stvar je kad čovek čita 2-3 puta, jednostavno to bleđi.

Učesnica3: Pa, isto na pola, možda čak i manje, ono 5 uvek u školi, učenje za ocenu i čini mi se da tek sada zapravo učim, shvatam neke stvari, mogu da povežem, mnogo je toga što se i tokom decenija tek ispoljava i obznanjuje, tako da mislim da tek imam da učim za to. Ranije me nije interesovalo, sad me više interesuje.

Učesnik1: Ako smem samo da dodam, to je najveći problem sa istorijom, istorija mora da se uči kao uzrok i posledica.

Moderatorka: Da, mi je učimo kao godina i mesto bitke.

Učesnik1: Društvene, ekonomske, sociološke, kulturološke, sve ostale prilike koje su uzrokovale neki događaj.

Učesnica4: Pa, ja bih rekla iznad 5 ali ispod 10, mislim recimo 7-8, 7.5 da kažem. Pošto sam studirala političke nauke, a opet, nekako u školi, mi smo vrlo slabo zakačili posleratni period. S obzirom na to kad smo mi išli u školu, malo su oni taj deo... Tek kad sam krenula na fakultet i svojom voljom, učenjem, čitanjem sam proširila.

Učesnik5: Pa da, što se tiče i mog obrazovanja, mi smo se na fakultetu bavili baš ovim posleratnim temama ovde na Balkanu i tim razdobljima. Nisam istoričar, ali blisko je, na istom smo spratu. Ali to je opet bilo pre desetak godina, a ja sam upoznat sa skoro svim događajima što se tiče i Jugoslavije i Evrope, a i sveta. E sad, da ocenim, kažem opet, izbledelo je, džabe to, ja sad mogu da kažem 7, a možda je i manje.

Učesnik1: A mogu samo jedan primer, svedok kako se to zaboravi je u stvari veza istorije i književnosti, ja sam dobio pre otprilike desetak meseci od kume da pročitam knjigu koja je u stvari biografija Sonje Gandhi i samim tim, iako je to priča o Sonji Gandhi, priča je i o Indiri Gandhi, o Nehru i Naseru, o celoj porodici Radžil i Gandhi i svemu i naravno, dok to čovek čita i saznaje nešto novo, a sa druge strane, pošto je knjiga zasnovana na realnim činjenicama, obnavlja sve to. I da me je neko pre 10 meseci recimo pitao dobar deo tih stvari, ja bih bio vrlo kompetentan da to kažem. Danas, posle 10 meseci baš i nisam.

(Svi se slažu)

Moderatorka: Okej, okej, razumem. Još jedno pitanje koje nema veze sa ovim. Koliko često u svom svakodnevnom govoru koristite psovke, i da li vam smeta kada drugi ljudi koriste psovke?

Učesnica4: Pa zavisi gde.

Moderatorka: Okej, gde ti smeta?

Učesnica3: Na poslu.

Učesnica4: Na poslu baš, da, mislim koristim i ja na poslu, ali zavisi koga čujem da kažem, na primer menadžeri neki, kad njih čujem onda znači da baš nešto... ne valja.

Učesnik5: Ja koristim dosta na poslu i radim sa ljudima na svim frontovima, meni su zaposleni ljudi i neki dolaze samo da odrade dnevnicu, neki su odgovorni, neki nisu, neki prenose informacije, neki ne prenose. I gosti su ljudi, i zaposleni su ljudi i dobavljači su ljudi i kadkad izgubim fitilj. I pokajem se svaki put kad izgovorim, kažem izvinjavam se.

Moderatorka: Ne osuđujemo.

(Učesnici se smeju)

Učesnik5: Ali ovako, kad izađem sa posla, i kad mi dolazi, to bude u kolima. Ali kad se vozim sa nekim, kad sam sam, ne psujem. Znači mora da bude verbalizovano. Ali ovako sad, u ovoj situaciji ako bi mi došlo da opsujem ja ne bih opsovao, rekao bih „sunce ti poljubim“.

Moderatorka: Aha, ublažio bi. A je li ti smeta kad drugi ljudi psuju?

Učesnik5: Sve zavisi od konteksta. Ako je pritisak, ako radimo nešto i svi smo fokusirani, ne bi mi smetalo ni najmanje. Čak bi mi značilo jer bih video da je nekome stalo.

Učesnik1: Ja imam jedan jako interesantan način. Složio bih se da je kontekst bitan, bitno je da u tome nema ništa pežorativno, da nema ništa omalovažavajuće za drugu osobu, već da je to neka atmosfera i onda stvarno može da bude i simpatično. Protiv sam bilo kakvog vređanja, pa ako je psovka deo toga, onda sam protiv. Ja lično mislim da ne psujem često, u nekim baš kritičnim situacijama, mogu da se suzdržim, pa kažem baš svašta u sebi, što ne znam da li je dobro ili loše, ali primetim nekada, zavisi od okruženja, konteksta i tako dalje da ću koristiti slobodniji ili manje slobodan rečnik.

Učesnica3: Pa eto, dosta slaganja sa ovom pričom. Ja na poslu, korporacija je, sve formalno, shvatila sam da uopšte nema prostora za psovke, sve je drugačije i jezik. Tako da, kako mi to uzima najveći deo vremena, i ja sam prestala, a verovatno sam ih pre više koristila. A apsolutno mi ne smeta, nekako mislim da smo odrasli na tome, naše je, možda je ovo samo generalizacija, ali naše okruženje je takvo, puno psovki. I takođe ne smeta mi ako je neka situacija malo opuštenija i ako nije usmerena na drugu osobu, kao vređanje

Učesnik5: Da, ali to nije psovka. Ako ide u vređanje druge osobe, onda to nije ni psovka.

Moderatorka: Da, da to je druga kategorija onda.

Učesnik2: Rado psujem, ne podnosim da čujem.

(Učesnici se smeju)

Učesnik2: Bitan je kontekst, zato što zaista ako ima nekakvog smisla, zaista nemam ništa protiv toga. Ali, sad mi je nešto prošlo kroz glavu, jako dobra naša serija je bila, zove se „Senke nad Balkanom“. Meni je smetalo užasno što su toliko psovki ubacili u tekst koje su bile apsolutno...

Učesnik5: Nepotrebne.

Učesnik2: Apsolutno nepotrebne. I to je to što ako hoćeš duh jezika ne možeš naš jezik bez psovke, mislim na svakodnevnu komunikaciju zato što je to postalo i socijalno prihvatljivo. I nekako je, između ostalog i duh jezika

Učesnik1: Ali mera

Učesnik2: Ali mera, da. I nema potrebe da svaka druga reč bude psovka. Jako mi je to smetalo.

Učesnik1: Zato su Maratonci Maratonci.

Moderatorka: Okej, da li ste sada spremni da odgledamo prvi video? Vi gledajte kao što gledate bilo šta, pa ćemo malo da porazgovaramo.

(Pušta video)

(Nakon gledanja prvog inserta)

Moderatorka: E dobro, kakav vam je generalan utisak o ovome što ste pogledali? Je li vam bilo zabavno, dosadno? Da li možete da pretpostavite o kojoj epohi je reč, koje je mesto radnje i na osnovu čega ste to zaključili?

Učesnik1: Pa Berlin svakako.

Učesnik2: '89. Štazi nisu preveli kao Štazi nego Državnu bezbednost.

Učesnica4: Još je podeljeno na Istočnu i Zapadnu.

Učesnik5: I ima rečenica „Pre će pasti državna granica nego što će ona izaći napolje“, to referira da je tačno pre pada Berlinskog zida.

Moderatorka: Okej, je li još neko nešto zaključio? Je li ima neko da nije to shvatio odavde, to je isto potpuno okej?

Učesnica3: Pa ja moram da priznam da nisam baš do tih detalja shvatila. Ali bilo mi je zabavno.

Moderatorka: Dobro, dobro, bilo ti je zabavno. A je li si mogla da staviš neko vreme i mesto na osnovu onoga što si videla i čula?

Učesnica3: Pa, nisam razmišljala o tome.

Učesnica4: Na osnovu automobila može isto.

Moderatorka: Je li si prepoznala koji je automobil?

Učesnica4: Pa nisam, ali vidim da je nešto staro.

(Učesnici nagađaju)

Moderatorka: Trabant.

Učesnik2: Ne, to je vrlo zanimljivo, ja se hvatam za vizuelno i na osnovu toga stavljam sve u kontekst. Ono što je meni recimo odvuklo pažnju je njena trenerka u kojoj je bila, jer mi, pa nije bila u skladu sa ostatkom.

Učesnik1: Tako je.

Moderatorka: Pa dolazi sa druge strane.

Učesnik2: Ali nisam obratio pažnju to na Štazijem.

Učesnik5: Ima, kad su ušli, kad su davali policajcu to. A devojka, baš dobro što si primetio, baš izgleda kao kad mi iz ovog vremena zamišljamo to vreme.

Učesnica4: Da, da, da.

Moderatorka: Aha, okej, dobro, interesantno.

Učesnik1: Ovde se očigledno radi o nekoj komediji, parodiji, nečemu tog tipa. Jer apsolutno ne ukazuje na neku ozbiljnu radnju tog vremena. Ovo je prvo, iako sve što mi znamo, uslovno je, ali pretpostavka je prvo da nije takav odnos između dva agenta, u neko ozbiljnije vreme, recimo, ne pred sam pad, taj stepen ležernosti. Tako da, ukazuje mi na to da je to neka parodija, komedija, svakako ne neka ozbiljna radnja.

Učesnik5: Ka „Smeh pod vešalima“, ali to je način da se događaj iz istorije sociološki obrade ljudima, to je kao što su kod nas, „Parada“, taj film isto kroz komediju se obraća ljudima i pokušava da dočara neke traumatična iskustva za ljude.

Moderatorka: Pa, „Tito i ja“.

Učesnik5: Da, upravo. I ovo bi bilo na tom tragu.

Učesnik1: Mislim da je to opasno, jer na taj način falsifikuje istoriju.

Učesnik5: To jeste, da.

Učesnik1: Opasan uticaj, zato što recimo, neke generacije koje nisu bile savremenici, ili se nisu bavili tom građom istorijskom...

Učesnik5: Pa, „Bombe devedesetih“, muzički pokret koji glorifikuje '90, oni su u stvari anti establišment pokret, ali rade ga na osnovu '90. koje su bile katastrofalne.

Učesnik1: Šta je recimo meni, ja sad ne znam o čemu je ovaj film, ali praviti parodiju od Berlinskog zida, gde je toliko ljudi izginulo, toliko ljudi živelo u getu, pod takvom presijom zida koji je podignut bukvalno ni iz čega, za nekoliko dana su podigli. Gde su porodice bile izdelfene, gde su ljudi ujutru prelazili, popodne nisu prelazili, da ne dužim sad, ali meni je to prilično strašno. Kao što je meni ostavilo jedan strašan utisak u Berlinu, znači na spomeniku žrtvama holokausta, japanski turisti su skakali i slikali se, potpuno nesvesni. To je prosto nešto što je nedopustivo, jer kao da su gazili po samim žrtvama. Ljudi ne moraju da znaju, ali u tom slučaju, mora ih neko upozoriti ako prilaze takvom mestu, jer ne može se ući pijan u muzej holokausta, na primer u Tel Avivu, to je nedopustivo.

Učesnik5: Na Zejtinlinku Grci imaju problem sa engleskim turistima koji se kupaju u moru gde je strogo zabranjeno, pa ih vade i kažnjavaju.

Učesnica4: Nije Zejtinlink nego Vido.

Moderatorka: Da, okej, ovo je prvi insert od tri.

Učesnik5: Da, a i „Good Bye Lenin“ je isto sjajan film, nemački, na nemačkom i komedija je. Ali to je način da se oni nose sa tim problemom, sa tom traumom.

Moderatorka: Ne mora da znači da ne možemo da se smejemo nečemu iz nekog vremena koje je bilo teško, ali hoću da kažem, imaćemo još dva inserta iz ove serije, iz prve epizode je sve, tako da vam neće mnogo spojlovati ako budete želeli da gledate. Ali možda će se taj tvoj utisak promeniti do kraja kada budemo odgledali. Da li ste u ovom sad insertu primetili psovke, da li su vam smetale, da li bi vam bilo bolje da ih nije bilo ili je dobro ovako kako jeste?

Učesnik1: Ja sam se bio fokusirao na suštinu šta je to zapravo, tako da mi je sve drugo promicalo.

Moderatorka: Je li si uopšte primetio da se psovalo?

Učesnik1: Jesam, ali mi je opet bilo jasno da upravo vuče na to nešto od ozbiljne radnje, zato mi fokus nije bio tu nego šta je ovo zapravo.

Učesnik2: Ja se izvinjavam, ja nisam ni jendu primetio, izgleda da je moj filter potpuno...

(Svi učesnici se smeju)

Učesnik2: Ne, potpuno normalan prevod, ali eto koliko je percepcija drugačija.

Učesnica4: Ja sam baš primetila, verovatno jer smo pričali o psovkaama pre toga, primetila sam i smešno mi je bilo, jer je baš nekako taj komik rilif pre nego što će nešto da se desi, kao da su malo spuštali, da bi sad krenulo nešto .

Moderatorka: A je li ti u samom prevodu smetalo, kada vidiš psovku na ekranu?

Učesnica4: Pa, nije mi smetalo ali, videla sam, ne mogu sad da se setim tačno svih koje je rekao, ali mi nisu baš reči koje bismo mi iskoristili kao psovku u stvarnom jeziku, srpskom.

Moderatorka: Aha, a da smo mi '80. i neke u Istočnom Berlinu?

Učesnica4: E pa to ne znam...

Moderatorka: Da, da ali da li bi mogla da smestiš te psovke u neko to vreme?

Učesnica4: Pa da, da, sad ne znam da li su to bukvalni prevodi tih psovki, ali nekako nije prilagođeno.

Moderatorka: Nama savremeno?

Učesnica4: Ne samo nama savremeno, ja ne znam da li se kod nas koristilo krajem '80, da li je neko govorio šupak, možda i jeste.

Učesnik5: A vidiš to je ta problematika, ovo je Berlin '80. i on sad ima jednu specifičnu korpu spesifičnih psovki i koji je tu posao prevodioca? On treba da prevede te sve i da ih pronade u kontekstu '80. u Beogradu. Pa to je ravno igri zmajeva, fantastici. Komik relief, nije mi smetalo psovanje, jer je to deo uloge, deo tog lika, i onda samim tim što i očekuješ malo više, smešno je. Mislim generalno, ja sam pokušao da pohvatam što više i makro i mikro u skladu sa tim da radimo analizu neku, pa sam se malo investirao više. Od arhitekture do prevoda.

Moderatorka: Aha, a pošto si ti bio taj koji je rekao, kada smo pričali o psovka, da ćeš radije da ublažiš sad ako bi nešto rekao, da ćeš da ublažiš, zato mi je zanimljivo baš, da tebi nije smetalo.

Učesnik5: Ali sam rekao da je u vezi sa kontekstom, ako ja očekujem da je ta osoba takva, ja ne mogu da mu zameram.

Moderatorka: Da, da, jasno.

Učesnik1: To sam hteo da kažem, da se uvek radi o nekoj ciljnoj grupi kojoj je namenjeno. A hteo sam da kažem, u redu je da uspe neko i da pogodi, ako je to i cilj, '80. u Istočnom Berlinu, u kojem niko nije bio od nas, i hvala bogu da nije, jer ja sam protiv svake neslobode i šta govoriti o društvu iz koga ne možete da izađete, toliko ga svi žele da niko ne može da izađe. Ali pitanje je onda šta to znači nekome ko ne razume '80. ni u Beogradu.

Učesnica4: Da, možda je to to.

Učesnik1: U suštini uvek se radi o nekoj ciljnoj gurpi, pa i žanr određeni kome je namenjen i u kojoj našoj fazi je namenjen nama, jer mi se sami menjamo.

Učesnik5: Tako je, tako je, slažem se.

Moderatorka: U tom kontekstu i jeste bilo pitanje, da li vi to prepoznajete?

Učesnik5: Ja sam zadovoljan sa bilo kojim prevodom koji će da mi pomogne da dotaknem taj svet.

Učesnica3: Ja moram da kažem da se uopšte nisam, mislim možda je profesionalna deformacija, ali kao psiholog, mene je obuzeo afekat lika koji je na vrlo komičan način pokazao koliko je nervozan, da njemu milion stvari smeta i ta relacija između drugog lika koji je smiren i koji je medijator za njega, onda se pojavljuje ženska osoba i onda se transformiše muška uloga. Mislim, uopšte se nisam fokusirala, nisam skontala da je to Berlin, nisam skontala koje je vreme, samo sam se fokusirala na ljude i njihova dešavanja, na njihovu dinamiku i onda mi psovke isto nisu smetale, bile su u skladu.

Moderatorka: Ali si ih primetila?

Učesnica3: Apsolutno sam ih primetila i bilo mi je logično što su tu jer je lik bio totalno besan i van sebe.

Učesnik2: Mislim i ja sam ih primetio, samo, bile su u skladu.

Moderatorka: Dobro, dobro, a kako vam se čini žargon koji je bio u prevodu? Da li je savremen, zastareo, da li vam je blizak, da li bi ga trebalo izostaviti ili je bilo dobro što je bio tu?

Učesnik1: Mislim da je teško shvatiti bez šireg konteksta. Zato što je ovo jedna scena koja u tom kontekstu može da znači mnogo i da znači malo.

Moderatorka: A da li ste primetili neku žargonsku reč?

Učesnik1: Pa drndanje, to je ono što mi je ostalo u glavi. A vrlo je u čitavu priču lepo uklopljeno, svakako bolje nego masa nekih drugih izraza koji su stvarno ružni. Ali osim toga ja nisam nešto ni obratio pažnju.

Moderatorka: A na primer, za to drndanje da je stajalo „Šta me smaraš?“ Je l bi vam bolo oči?

Učesnica4: E pa to bi mi baš nije Berlin.

Moderatorka: Je l zato što su '80 ili?

Učesnica4: Da, da.

Moderatorka: Okej, dobro. Možemo da pogledamo sledeći.
(Pušta film)

(Nakon gledanja drugog inserta)

Moderatorka: Okej, da li ste u ovom insertu imali neke istorijske pojmove koje niste razumeli, je li se nešto pojavilo?

Učesnik2: Čekisti.

Moderatorka: Nisi čuo za to do sad?

Učesnik2: Ne, prvi put.

Moderatorka: Je li još neko primetio uopšte ovo?

Učesnik5: Da, mislim sad kad si rekao, ja sam se setio, u tom trenutku uopšte nisam razumeo šta to znači.

Učesnica3: Pa isto, verujem i mnoge druge stvari koje ostali učesnici verovatno bolje razumeju, ali možda nije moja tematika.

Učesnik5: E samo, ja moram da se vratim, imao sam impresiju, pošto početak ovog i prošlog klipa počinju sa pesmom koja bukvalno nema veze sa onim što se dešava, pa sam pomislio šta je ovo što mi uopšte gledamo, je li ovo neki Dejvid Linč? Jer, pesma je ženskog lika o devojci koja je izašla u grad, ne znam, a scene su potpuno neke drugačije. Pa sam se pitao koliko uopšte ima veze prevod sa ovim što gledam. I onda sam video da mi se tonalitet i prevod dole podudaraju, i izgovor, pa sam shvatio da se podudara i da je isto. Istu sam impresiju imao i sada, isto mi je bilo, dok mi se izjednačilo to u glavi.

Moderatorka: Dobro, da, to je možda jer gledamo inserte, mislim iseckano je, možda bi bilo logičnije da smo celu epizodu odgledali, ali okej. A što se tiče čekista, mogu da objasnim da je to ruski pojam, službenici, tajne službe.

Učesnik2: Aparatčici.

Moderatorka: E pa da, da. Oni su koristili taj naziv, koristio se i kod nas ali ne u toj meri. E sad da li bi tu vama bilo bolje da je stajalo nešto drugo, aparatček...mada to je više pežorativno. Ali više naš pripadnik službe, da je bilo prepoznatljivije?

Učesnica4: Pa ja bih verovatno, da gledam sama, stala i izguglala šta je i mislim da mi je to okej, jer bih naučila nešto novo i to i volim između ostalog, zato i služe filmovi i prevodi. Tako da mi je okej što je bilo, ja sam se isto sad setila kad ste rekli.

Učesnik2: Ja se i dalje pitam šta je ovo.

Učesnica4: Ja mislim da je dobra serija, par ljudi mi je reklo da bi trebalo da gledam.

Učesnik1: Mislim da traženje bilo kakve druge reči kao zamenske za čekiste u ovom slučaju teško da bi nešto pomoglo.

Učesnica3: Pomoglo bi samo deskriptivno.

Učesnik1: Tako nešto, u suštini, ako bi se pojavilo drugi put, zapitali bismo se ko su čekisti, ali ovako nešto u prolazu, okej, to je nešto i shvatiću iz konteksta ko su bili.

Učesnik2: Ili će mi se možda tek kazati namerno kroz film.

Učesnik1: Tako je ili se uopšte neću baviti time ako se više ne pominje.

Učesnik5: To je poenta sa ovim drugim, ako bi se pomenulo drugi put ako se ne objašnjava, onda... Takođe, pozicija sa koje ja krećem nešto da gledam, bilo da je igrani film, serija, dokumentarac, početna pozicija je izuzetno bitna, sa kojim žarom i intenzitetom ću da gledam i da se investiram u sve to. Za nešto odmah znam da će da me iznervira, ali ovde, kad gledam ovo, ja očekujem odgovore.

Moderatorka: Je li ih dobijaš?

Učesnik5: Ne. Ali valjda je to poenta dobrog filma u stvari.

Učesnica4: A i mi gledamo inserte.

Moderatorka: Da, da, fragmentarno i nije onako kako je zamišljeno od reditelja.

Učesnica3: Pa ne znam šta bih dodala, dosta se mišljenje poklapa. A isto, prekratko mi je za tematiku za koju nisam upućena baš dovoljno i onda isto očekujem da će mi se nešto pasivno razjasniti.

Učesnik5: Ja sad shvatam da uopšte nisam izgovorio ono što sam hteo da izgovorim. U smislu, ti čekisti i to, koliko ja očekujem od toga- ili da naučim ili da me to nešto nauči ili šta očekujem da izvučem da me natera. Taj intenzitet je odlučujući, moja polazna tačka oko toga koliko ću se ja investirati u to čekisti ili bilo koji drugi termin koji nisam razumeo.

Moderatorka: A ovde očekuješ šta, da pratiš radnju?

Učesnik5: Pa očekujem da me uvede na početku, ja gledam i kupim sve što mogu, niti se interesujem, dozvoljavam filmu da priča svoju priču.

Učesnik1: Ako govorimo o samom prevodu kao prevodu, onda u stvari sama radnja odlučuje koliko je taj izraz bitan ili nije, sa druge strane, danas je lakše proveriti nego bilo kada ranije, danas se ukuca jedna reč, ne otvara se enciklopedija. Tako da u tom smislu, ne verujem da je to odlučujuće, posebno ako nije za radnju odlučujuće.

Moderatorka: A kažite mi sad, ovde je bilo više žargona, je l imate neki utisak o žargonu koji se ovde koristio?

Učesnik5: Ovog pomoćnika njegovog koji mu tepa i koji psuje i koji za sebe kaže je l sam ja seljačina, to je baš zanimljivo.

Učesnik2: Jesi.

(Učesnici se smeju)

Učesnik2: Pa nije ni ovaj drugi baš građanin, ako ćemo realno.

Učesnik5: I ovaj drugi je oportunist, samo što nije baš rešen da postane...

Učesnica4: Meni je ono tepanje bilo baš kjut.

Učesnik2: Na početku kada se pojavljuje ne možeš da shvatiš šta je, je l to prezime ili... ja pokušavam sad, ali tek kasnije kroz prevod ti shvatiš da je to tepanje na lično ime. Jer daje prvo Svem, pa onda Svemčiću. A hteo sam da kažem koliko je ovde zapravo više prilagođen prevod našem jeziku, jer pojavljuje se jedna psovka, koju sad moram da kažem...

Moderatorka: Slobodno, slobono.

Učesnik2: Ja je jesam čuo, ali on kad je pročitao, kad vidi ono što vidi u fakscikli i sam je u prostoriji, kaže „e jebi ga“, a zapravo je drugačija psovka na nemačkom, ali mi ćemo svi ovako izgovoriti, nikada nećemo reći „oh prokletstvo“, „k vragu“...

Moderatorka: Upravo to, to je isto ono pitanje koje se odnosi na psovke o kojima smo pričali ranije, kakav vam je osećaj ovde? Kada pročitaš to „e jebi ga“, da li ste prepoznali taj osećaj? (Učesnici se svi slažu)

Moderatorka: I vi sada da otvorite i da ste neki upravnik državne bezbednosti i vaš službenik je otkriven, da l biste rekli „k vragu“ ili mislim...

Učesnik1: Mislim da tu ima i navike. Ja ću pokušati sad kratko da dam primer. Pošto su moji roditelji kupovali uglavnom izdanja Cankarijeve založbe, ja sam bio navikao da čitam hrvatsko-srpski. Ne samo da sam se odvikao, nego ta izdanja koja se danas pojavljuju u Hrvatskoj su na potpuno drugom jeziku, ne ulazeći u političku konotaciju i meni to uopšte ne odgovara, pokušao sam da se vratim na ove svoje knjige od ranije i sa njima i dalje nemam problem. Ne ulazeći u političku konotaciju, meni to lomi i mozak i prosto mi ne odgovara, verovatno ako bih morao to da čitam nekoliko godina da bih se navikao, ali sada mi je to

veoma rogovatno. Tako da to „k vragu“, ili Alan Ford, i tako dalje, „šefe“ i ne znam ni ja šta. Tako da bilo je tu i navike jer smo čitali Alana Forda.

Učesnica3: Ja ću samo da dodam da sam primetila izraz „mrak“, umesto „kul“, „strava“ i to i on je malo zastareo, ali sa druge strane, ono „e jebi ga“ je bilo baš u vremenu trenutnom, tako da imam možda utisak da je mešano u ovom prevodu i da mi je prethodni video bio sa mnogo zastarelijim izrazima, što mi je okej u smislu, ne osuđujem, jer ja i kad vidim tako na prevodima da neki izrazi nisu u skladu sa vremenom, neki jesu, ali mi je okej samo da bude značenje kako treba. U ovom drugom mi se čini da je bilo nekako izmešano.

Moderatorka: Aha, da nije bilo toliko usklađeno. A misliš da to „e jebi ga“ ne bi moglo u ovo vreme da se stavi?

Učesnica3: Ne, mislim, ne znam, možda i bi, ali... mislim da bi, ali je baš i svakodnevno, pa mi je bliže, u odnosu na ovo „mrak“ što isto razumem, ali znam da se sad ne koristi.

Moderatorka: A je l imate neki osećaj o tom pridevu „mrak“? On je rekao „ja sam baš mrak tip“.

Učesnik1: Meni je to blisko, sad ne znam ne mogu da objasnim zašto.

Učesnik2: Pa i ne koristi se baš tako često.

Učesnik5: Pa više ne.

Učesnik2: Pre će neko da kaže strava.

Moderatorka: Da, strava, kul.

Učesnica4: Ili sada se razdvajamo po godinama.

Učesnik5: Mi imamo problem sa godinama ovde u ovom filmu, mislim mi gledamo nešto što je '80, živimo u ovo vreme, oni pričaju jezikom koji je anahron, koriste termine koji su anahroni. A sad oni treba da se dočaraju kome? Da li se priča za nas, kojim jezikom? Iz koje godine u koju godinu oni treba da prevedu i šta?

Učesnik1: Znae šta ja mogu da kažem, sa mojih 56 godina, ja sam bio savremenik toga i to je nešto, kao što nisam bio savremenik ne znam, Prvog svetskog rata i potpuno to je druga situacija kada nešto pratite u vremenu kada se dešava, to ostavi jedan drugi trag i drugi zapis. I u tom smislu mislim da to jesu dve različite pozicije iz kojih mi nastupamo prema ovome. Jer sad je meni ovo, dok ovo gledam, trigerovalo masu stvari i pre toga i pad Berlinskog zida i ne znam ni ja šta i Charlie point, gde su toliki ljudi koje sve traume prošli. I sećam se tih dana, sećam se dana kad je pao zid, jednostavno cele te priče da je sad ne širim na druge zemlje u okruženju. Ali kako je to strašno izgledalo, a u kojoj mi sad strašnoj kapitalističkoj situaciji živimo jer se ništa od toga što je trebalo nije ostvarilo, nego smo praktično opet u mraku, samo druge vrste. Sve je to jedna perspektiva koju ja prolazim dok gledam i možda zato i nisam dovoljno fokusiran na same isečke zato što me je preplavilo sve drugo u mojoj glavi.

Učesnik5: Ima toga. Mislim ja sad posmatram ovo tako, mislim ja ovo gledam i ne smeta mi prevod, može da bude kakav god, ali ja ću odgledati ovo i onda videti da li odgovara, da li dočarava, je l me uvodi u priču, šta se događa sa onim što sam pogledao i onda ću se odlučiti da li ću dalje da nastavim da gledam, da l mi je lepo, da li mi je dobro, da li mi trigeruje neke stvari. Pošto i ja imam za neke druge stvari, političku korektnost koja prerasta, nije više politički korektna.

Učesnik1: Ona je sada vrlo nekorektna.

Učesnik5: Da, da, Srećko Horvat je odavno napisao knjigu „Protiv političke korektnosti“. To se često događa u filmovima i onda to ume da me odbije, ali ja ne mogu to u toku gledanja da vidim, nego mogu da sednem, razmislim, zašto je ta scena takva bila, prevod i ostalo. Tako da sve ovo što smo pričali o prevodu, još mi je u procesu

Učesnica3: Pa, ja nemam ništa da dodam

Moderatorka: Okej, možemo na sledeći insert
(Pušta insert)

(Nakon glednaja trećeg inserta)

Moderatorka: Dobro, e sad kakav vam je sada, možda i generalni utisak i da li možda imate neki utisak o ovom administrativnom jeziku koji se koristio, da li vam je upadao u oči, otežavao, olakšavao?

Učesnik1: Imam primer, Organizacija udruženog rada. Ne znam da li je Istočna Nemačka to imala ili nije, ali to jeste bila karakteristika socijalizma, odnosno jednog vrlo glupog vremena u ekonomskom smislu, koji je izmislio Edvard Kardelj.

Moderatorka: Aha, a je li ti smetalo to što je bilo OUR ili nije?

Učesnik1: Ne, nije mi uopšte smetalo, samo me je vratilo na celo to, OUR-i SOUR-i.

Moderatorka: Ali na priemr, ona pominje da taj njen Marko radi u toj OUR destileriji, je li ti onda jasnije kakva je to organizacija, ili samo da je pisalo u preduzeću ili destileriji?

Učesnik1: Da, da mislim da je i za opštu publiku bolje da piše u preduzeću nego OUR-u, jer su oni bili deo mog školovanja i realnosti i da nisu bili, zašto bih ja znao za njih. E sada, ukoliko je čvek hteo upravo da obrati pažnju na to, iako zapravo postoji veza između dva sistema u to vreme, što zaista ne znam. Ili da li je postojala takva Organizacija udruženog rada u Nemačkoj, kao što je postojala ovde. Ne znam šta je bio cilj u stvari, ja se uvek pitam šta je bio cilj, jer ako ima cilj onda tu i treba da bude, ako nema onda u stvari verovatno ga treba prilagoditi publici koja će jednostavno lakše shvatiti da je to neko preduzeće, neka administrativna jedinica, šta god.

Učesnik5: Ono što si rekao malo pre, za koga se prevodi, ko je ciljna grupa, i u kom vremenu je targetiran, je li se targetira Beograd i tadašnji srpsko- hrvatski ili se targetira današnji 2024. i ovo što zovemo srpski. Veoma bitno u odnosu na to šta će dole pisati. Ali kad to dole piše, meni je to više kao sam deo filma, titl je meni više kao da mi je reditelj stavio tu.

Učesnica4: Da, a opet, gledamo isečak, možda je to bitno za dalju radnju serije. Možda će se ponoviti još nekoliko puta, pa će onda biti bitno.

Moderatorka: Mhm, kao što je bila prča sa čekistima. A vama koji ste iz mlađih generacija, koji niste odrastali u socijalizmu, da li je vama to OUR bolo oči ili vam je bilo okej, je li ste razumeli, je li bi vam bilo bolje bez?

Učesnica4: Iskreno nisma razumela, ali sam bila u fazonu verovatno ću skontati.

Moderatorka: Tebi ta skraćena ne govori ništa?

Učesnica4: Ne.

Učesnica3: Pa meni je zapravo, sada u kontekstu, pošto sam se malo ubacila u kontekst, ne znam stvari i onda mi je to bilo sasvim dovoljno, mislim gledala sam to kao neku novu stvar, očigledno neka organizacija koja je za to vreme specifična, titl mi je dao naziv i ja sam je samo uzela tako, bez nekog dodatnog razmatranja i primila k znanju, to mi je bilo sasvim u redu. Nije mi bilo ništa da mi je u tom smislu nepoznato, da vidim da je kontekst toga i onda da uzimam eto kao zdravo za gotovo i onda u skladu sa tim sve mi se uklapa i samo gledam i pratim.

Učesnik2: Nekoliko stvari mi je privuklo pažnju, frau, ja ne znam sada kako su se oni u Istočnoj Nemačkoj obraćali međusobno, ali kod nas bi u to vreme bilo drugarice, ili družu. Muva mi je pokrila pažnju.

Učesnik5: Da, da muva je mnogo zanimljiva, da. Više joj privlači pažnju muva nego njeno svedočenje.

Učesnik2: Njena frizura, šta je ono. I naravno, daktilografkinja koja sa kapom kuca, to mi je bilo interesantno, a generalno da, OUR...

Učesnik5: Je l to današnji DOO, ja se izvinjavam?

Moderatorka: Ne, ne.

Učesnik1: Ne, ne to je sktoz druga organizacija, ako ikoga zanima to je Edvard Kardelj, oni su se uplašili u jednom momentu da će privreda, koja je relativno dobro funkcionisala otići putem kapitalizma i počeli su da prave razne gluposti, budalaštine, u političkom smislu sa Ustavom iz '74 godine, i Ustavnim amandmanima gde su potpuno dezintegrisali zemlju i napravili jedan provizorijum koji zapravo Ustavno pravo ni jedne normalne zemlje ne poznaje. A ovo šta je urađeno sa Organizacijom udruženog rada, SOUR, pa su onda bile i neke interne zajednice, ne bih se sada izrazio onako kako ne treba, jedna reč koja počinje sa s. Oni su tako upropastili to što je bilo dobro u privredi, učinili je potpuno nekonkurentno, kao što su i razorili državu iznutra. To su bile neke budalaštine.

Moderatorka: Možeš da guglaš samoupravljanje, čisto da vidiš taj pojam. Je l si ti imao još nešto?

Učesnik2: Ne, OUR mi je valjda toliko u detinjstvu ušao u neko nesvesno, tako da to sam odmah primetio, ali negde mi je bilo posle dugo dugo vremena da sam video tu skraćenicu. Ali ne da mi je rogobatno, jer se uklapa za to vreme.

Moderatorka: A ostatak ovog administrativnog jezika na ovom suđenju, ako se to tako može nazvati?

Učesnik5: Pa Franc Kafka, klasičan, Jozef K.

(Učesnici se svi u glas slaži)

Moderatorka: A je l vam smetalo ili?

Učesnik2: Svakako ukazuje na Istočnonemačku atmosferu.

Učesnik1: Ukazuje na bilo koji autoritarni režim.

Moderatorka: Mhm, doprinosi vam atmosferi takav jezik?

Učesnik5: Da, da, ovo lako može da bude i taj neki distopijski.

Učesnik2: Da, da upravo, možda neki Haksli recimo.

Učesnik5: Da, da ali on je više veseo i šarenolik.

Učesnik2: Vuče na između njega i Almodovara, samo što tema se ne uklapa, ali ta ikonografija jeste ta koja me je u tom pravcu povukla. Ovde je vrlo teško, mislim nije to tema našeg razgovora, ali ova je serija u svakom slučaju veoma tipična, a ja i dalje ne znam kuda ona vodi. Shvatam da ovde dolazi do nekog preokreta, jer sve kao lalala, a odjednom je ona otišla na doživotni zatvor, sad se postavlja pitanje kuda dalje.

Učesnik5: Da, odjednom dobijamo da je nešto ipak ozbiljno.

Moderatorka: Da, da to je ono što sam vam rekla na početku, možda će vam biti potpuno drugačiji utisak o seriji nakon što pogledamo sva 3 inserta. U pitanju je serija Kleo, imate je na Netflixu, sa hrvatskim prevodom, tako da vetovatno je k vragu ili tako nešto.

Učesnica4: A ovaj prevod si ti skinula odnekud?

Moderatorka: Prevod je složen sa različitih strana. Tako da, možete da pogledate ako vam je zanimljivo, meni je bila jako interesantna serija i zapravo nije tako tralalal kao što počinje, a i kraj je neočekivan.

Učesnik5: Pa meni je sam taj žanr o tim uzurpatorskim režimima, kroz to tralalal, kako ljudi na svoj posao dolaze, deo su režima i šale se svi, sve im je tralala, a u stvari je pakao. Kao onaj mim onaj pas koji sedi u kući koja gori i govori „It's fine“.

Moderatorka: Da, da.

Učesnik2: Ali većina ljudi to neće shvatiti tako, to je opasnost po meni tih serija. Jer ljudi to shvataju kao lalala, a ne kao da to treba da ukaže na nešto.

Učesnik5: Ne, ne, mešamo jednu stvar, pričamo o žanru, oni referiraju na istorijsku tačnost i ja upravo na tome mislim da ovi likovi, oni zaista i jesu bili takvi, na žalost. Da je stvarno postojala jedna daktilografkinja kojoj je muva više uzimala pažnje nego svedočanstvo osobe koju ispituje.

Učesnik2: Ali to je bilo koja birokratija, u bilo kom drugom sistemu.

Učesnik5: Da, da upravo to. A ovo o čemu pričamo, je isto kao što sma gledao Linkolna Spilbergovog, gde mu se stavljaju reči u usta, gde Linkoln Spilbergov izgleda više kao bajka, u odnosu na robovlasništvo, a sa druge strane, iste godine je Džan Van Čejnd izbačen, Tarantinov, koji je bajka u osnovi, ali je realniji. Jer je tu jedan crnac ustao i rekao neću više da budem rob, a kod Spilberga, on referiše i istorijski je tačniji, čak Daniel Dej-Luis se tu uzima da glumi da bi bio uverljiviji i da bi mogao da proda celu tu priču, a u stvari o čemu film priča, kako su belci trebali da se sastanu da izglasaju da crnci više nisu robovi.

Učesnik2: Slažem se potpuno, samo da dodam, a da ne odlutamo od teme. Možda pošto sam ja godinama radio u civilnom društvu, pa mi je to nešto na šta mi se misao skreće, ako isključimo momenat da nešto može biti isključivo za zabavu, koja je društvena odgovornost zapravo za ono što ja emitujem i koje ću ja efekte proizvesti. E to je kontekst iz kojeg ja ne mogu da izađem. Ja nisam sad hteo da gledam Openhajmera, jer sam gledao dokumentarac i neću da gledam holivudsko opravdanje koje uopšte nije nastalo u ovom momentu, i dosta mi je više toga i neću u tome da učestvujem.

Učesnik5: Ma evo, pogledajte kakve reperkusije ima „Boj na Kosovu“ na ovo društvo, film koji realno, koliko odgovara istorijskim činjenicama. A kako se citira i šta radi ljudima po glavama.

Učesnik2: Ni jedna ni druga interpretacija nisu tačne. Tamo su se vojske rastale. Ali ta činjenica uvek nestaje, obično postoje dve suprotstavljene strane, ali se ni jedna ne kači istine, svaka živi svoju krajnost, a istina je izgubljena negde između njih.

Učesnik5: Tako je, tako je, upravo to.

Moderatorka: Da, dobro, to sad malo odlazi...ali ima i veze. Okej, završili smo sa serijom Kleo, sada ćemo imati jedan igrani film koji je skroz druga atmosfera, pa pogledajte insert pa ćemo da razgovaramo.

(Pušta insert)

(Nakon gledanja četvrtog inserta)

Moderatorka: Može neki generalni utisak, je li imate?

Učesnik1: 1956. godina i pobuna u Mađarskoj, ugušena tenkovima kao i '68. posle u Češkoj

Moderatorka: Je li još nekome istorijski kontekst poznat ili vam je ovo nešto novo?

Učesnik5: Meni blago, trebalo mi je vremena da utvrdim da nije isti vremenski period kao serija, da je mnogo ranije.

Učesnica4: Ja nekako uvek, prvo vidim odeću, pa obično po tome pokušavam da prepoznam koji je period.

Moderatorka: Je li ti ovde dao taj kontekst?

Učesnica4: Jeste, ukapirala sam odmah da je dosta ranije od ove '89. godine.

Učesnica3: Meni tačan kontekst apsolutno nije bio poznat, osim da je posle Drugog svetskog rata i hvatala sam stvari iz njihove konverzacije, shvatila sam samo kontekst da je u pitanju neka nepravda, podmetanje, nešto ispod nečega i neslaganje nakon rata i da uvek postoje sukobi mišljenja i to. E sad, vidim da je nešto vezano za Mađarsku ali...

Moderatorka: A je li si mogla da ga lociraš u vremenu?

Učesnica3: Pa kažem, otprilike, posle Drugog svetskog rata, ali da opet nisu '80, '90.

Moderatorka: A na osnovu čega si to zaključila?

Učesnica3: Na osnovu klupa i stolica. Na osnovu tog nekog odnosa prema profesoru, više na osnovu ambijenta, nego garderobe. I u smislu njihovih odnosa sa autoritetom.

Učesnik5: Ja bih dodao samo, što se tiče prevoda da, u ovom trenutku, pošto su to mladi, sad kad bih video na primer nemoj da me smaraš, ja bih prihvatio to. Zato što mi je to nekako mladalački, bez obzira što je savremeno.

Moderatorka: E sad kad smo se uhvatili toga, je l ste primetili neki žargon ovde, da li vam je bio priklada, neprikladan?

Učesnik5: Pa, mladalački je nekako. To je neka liminalna faza gde je sve oprostivo, možeš da ga prevedesh kako hoćeš, mislim ne baš, ali dosta toga bi prošlo.

Učesnik1: Ja se slažem sa time, to je u stvari i poenta.

Moderatorka: Mhm, a da li ste primetili možda onaj izraz sa vama, ispušenim muštiklama ne bismo nikad... Da li ste ga primetili i je l vam je poznat, je l vam prikladan na tom mestu gde je bio?

Učesnica4: Pa, meni je bio prikladan. Mislim, ukapirala sam šta hoće da kaže, ali nije mi bio baš blizak.

Moderatorka: Aha, imala sam ljude koji nisu nikada ni čuli za taj izraz, zato mi je sad interesantno.

Učesnik5: I sam taj anahroni odnos služi da se napravi antagonizam između njihovog načina razgovora i da je on jednostavno pripadnik nekog drugog vremena, koristi neke druge reči. Možda je čak i poenta da ga danas niko ne razume.

Učesnik2: Ja ne mogu da ga odredim, zato što ako se odnosi na ex yu delove Čehoslovačke, i Drugi svetski rat, onda to u stvari nije dobijen rat u Češkoj. A ne mogu sad da se setim istorijskog konteksta, da li su pre, sigurno nekada jeste ratovala Nemačka u Češkoj, mislim u suštini, ne znam je l je to krilatica tu ili referiše na određeni istorijski događaj. Verovatno se u to ne bih ni udubio da ne razgovaramo sada o tome.

Moderatorka: Da, da, sve mi analiziramo malo više nego što biste vi da samostalno gledate film, jasno.

Učesnica3: Mislim, ja se recimo ni ne sećam da je taj izraz bio, kada tako gledam neke stvari koje mi nisu poznate, samo puštam da se dešava, i da čitam, i ako mi nešto nije poznato, samo prihvatom da je to iz tog vremena, da je bilo tako i ne smeta mi, nije kao da sam posebno primetila neke izraze, sve mi se nekako uklapalo u taj trenutak.

Učesnik2: Što se tiče muštikle, meni je poznat termin naravno, ali sad sam pokušavao dok sam vas slušao, da se setim koji bi bio alternativni izraz, jedino što mi je palo na pamet su zapravo mlakonje, kao nešto što bi eventualno moglo da se uvuče u ovu konkretnu situaciju.

Učesnica4: Da, da ga razumemo i mi.

Moderatorka: Ono što je zanimljivo što vi sad niste vetovarno ni ukačili, jer većina vas ni ne razume neamčki, on je njima rekao, iskoristio je reč *Pfeife*, a to je lula i onda bukvalno- sa vama lulama, tako da je ovo, sa vama ispušenim muštiklama više negde...

Učesnik5: To više referiše na one ljude koji su filozifirali u svetu, a nisu ustajali iz fotelje, zato ide lula.

Moderatorka: Da, da, tu su negde, ali kao nemamo mi taj izraz. Pa sad kao da li bi bilo bolje nešto drugo, ali koliko sam shvatila, vama su muštikle bile okej.

Učesnik5: Pa da, ja mislim da je baš zbog tog antagonizma, da pokaže da je on star i da koristi neke anahrone izraze.

Moderatorka: E sad, ovde je bilo dosta istorijskih termina, da li je nešto bilo potrebno pojednostaviti, da li nešto niste razumeli? Bilo je i nekih skraćenica i tako dalje i da li ste razumeli šta je Rias i da li imate neki ekvivalent iz naše istorije koji bi vam bio okej?

Učesnik5: Ne.

Učesnica4: Ja bih verovatno guglala, jer ja sam postala nemoguća kad gledam nešto, stalno guglam.

Učesnica3: Definitivno to, sve skraćenice u ovom sad isečku bile su bez objašnjenja dok je u prethodnim bilo, ili u prvom trenutku ili onako opširnije opisano. I nisam znala šta znači, ostavila sam to tako, ali u nekom trenutku je on dodatno objasnio taj RIAS, ali opet, nije mi bilo dovoljno da shvatim šta je.

Učesnik1: Ja preslišavam svoju datoteku i ne mogu da pronađem.

Učesnik2: Meni je kada se, na samom startu, kada se okupljaju, pominju onu drugu skraćenicu.

Moderatorka: FDJ.

Učesnik2: Da, i onda to vidim na zastavi i onda, pokušavam sve vreme da se kačim na zvuk, da čujem o čemu govore, i onda shvatim da je to Omladinska organizacija. Ja recimo, druge neke stvari koje su stvar tog istorijskog trenutka, nije da sam nešto primetio, valjda su mi logično dolazile da ih razumem, ali nisam primetio. RIAS sam shvatio da je neka medijska kuća koja je verovatno bila uperila zvučnike ka Istočnoj Nemačkoj.

Učesnik1: Kao Glas Amerike, ili BBC za vreme Drugog svetskog rata.

Učesnik2: Da, da. Ali pretpostavljam da se kasnije to još nekoliko puta pojavljuje i onda čovek može da shvati iz konteksta opet.

Moderatorka: Da, je l je vama bilo jasno iz konteksta da je to neki kao slobodni radio?
(Učesnici se svi u glas slažu)

Učesnica3: Da, kad se zapravo dodatno objasnilo i čulo preko radija, tad sam povezala.

Moderatorka: Mislim, ja mogu da vam dam dodatno pojašnjenje da je to radio iz američkog sektora, u Berlinu i da jeste najbolji pandan Glas Amerike ili na primer Slobodna Evropa, neki prozor u svet gde oni mogu da čuju kako se izveštava negde drugde.

Učesnik2: '56. godina i Amerikanci sveprisutni u Zapadnom Berlinu.

Učesnik5: Ja sam otprilike to nešto pretpostavio, ali sad da znam tačno, faktografski, to ne

Moderatorka: Inače vam je RIAS preteča Dojče vele. Ali to sad svakako nije nešto što ste iz ovoga mogli da pokupite, ali da vam je otprilike jasno da je to radio nekakav. Je l bi vam bilo bolje da se to nekako drugačije pojasnilo? Jer teško bi bilo da se to sad nekako drugačije pojasnilo, kao radio iz američkog sektora, ne bi bilo prostora, vremena. Je l bi bilo bolje nešto drugo ili da ostane tako kakvo je?

Učesnik2: To je sad dosta dobro pitanje, jer u stvari, vrlo teško će neko ko se nije bavio tom tematikom znati šta je RIAS, i da je prthodnica Dojče vele i tako dalje. To će za većinu ljudi ostati skroz nepoznato i verovatno je isti učinak kao i da im nije stavljano, da je ostalo samo da je to ne znam, glas slobode iz Zapadnog Berlina, a opet, ljudi će to danas doživeti na ovaj ili onaj način. Tako da mislim da nije toliko bitno za prevod, da je onda bolje, pošto je istorijska činjenica, ostaviti je tako tu, pa sad neko će je pronaći ili neće.

Učesnica4: Radio stanica.

Učesnik5: I onda će se odrediti prema tome. Tako je, ja se slažem.

Učesnica3: Pa meni samo ne bi bilo loše da su prvi put stavili objašnjenje u zagradi RIAS, šta znači.

Učesnik1: Ako je to moguće, ja sam uvek za to, jer zašto da lutamo?

Moderatorka: Znači, ako postoji prostor i vreme, bolje da se stavi neka zagrada?

Učesnik1: Apsolutno.

Učesnik2: A kako je u originalu?

Moderatorka: Isto, a i na engleskom, Radio in American Sector.

Učesnica3: Pa, kad bi stajalo Radio in American Sector, to bi bilo potpuno jasno, mnogo više bi objansilo. Sem, ako ne uzmemo da guglamo.

Moderatorka: Znači da se prvo spomenulo Radio in American Sector, pa posle RIAS, to bi bilo lakše?

Učesnica4: To bi sigurno bilo lakše, mislim ja jesam ukapirala iz ovoga da to jeste neka slobodna radio stanica, šta god. Sad, možda bi se neko više zainteresovao i izguglao, možda neko ne bi. Ali da je pisalo tako, onda bi se sigurno neko malo više zainteresovao.

Učesnik1: I ako pričamo koja je edukativna svrha ovoga, onda treba da piše, jer ako ćemo nešto naučiti, to je prilika da se za to zakačimo, ili da nam ostane u glavi.

Učesnik5: Da, to je ono što sam ja rekao, sa koje tačke gledam, da li hoću da naučim nešto ili...

Učesnik1: E, to me je i povuklo, ako hoću da naučim nešto onda treba upravo to.

Moderatorka: Mhm, smatrate da bi titlovi trebalo da imaju i tu funkciju?

Učesnik5: Svakako.

Učesnik1: Ako nećemo ići kao onome kuso i brzo, što je današnje vreme u kojem živimo, ja nisam za razvlačenje, ali nisam ni za to da je sve u jednoj rečenici u jednom pasusu. Ako postoji mogućnost, da. Mislim, bilo je svima jasno šta se ovde misli, posoji i granica tog skraćivanja.

Učesnik5: Pa, kod Orvela se zove jednogovor, to je vrsta govora u '84. Zato što je skraćen, pa može da ima bilo koje značenje koje mu daje Veliki brat.

Učesnik2: A čekaj sad, jedno pitanje, prosečan Nemač, kada mu kažeš RIAS, da li zna o čemu se radi?

Moderatorka: Mislim da mu isto treba neko predznanje, da nije kao neko skroz opšte znanje. Verovatno kao nešto što je vama u grupi bilo OUR.

Učesnik2: Znači, ne pojavljuje se u svakodnevnom govoru toliko često, da bi oni mogli sad, osim ukoliko nisu čitali prethodno, pa da znaju neku skraćenicu?

Moderatorka: Da, da treba određeno predznanje. Vi ostali se isto slažete da treba da postoje te eksplikacije gde je moguće?

Učesnik1: Pa, ja ne bih sad ulazio uopšte u to šta su ljudi znali u kom razdoblju i ne bih uopšte rekao da je nekada bilo bolje nego što je sada, ali hoću da kažem da nisam ni za to da se uče hrpe podataka koje nikome ne služe i nisam pristalica sadašnjeg načina obrazovanja. Ali, nekako, znanja mnogo manjka i to je mnogo opasna stvar jer je sa ljudima kojima manjka znanja mnogo lako manipulirati i ja bih koristio svaku priliku da ponudim neki podatak.

Učesnik5: Mi smo ovaj razgovor počeli tako što smo rekli da je sve okej, a onda smo na kraju došli do toga da nam treba objašnjenje i ako može objašnjenje, dajte nam objašnjenje.

Učesnica4: Ali mislim, tu je važno koliko je sad to bitno za dalji tok, da li se spominje samo tu ili će se spominjati još, ko gleda.

Učesnik5: Da li je komedija ili stvarno nešto za šta se treba investirati, raspitati i razmišljati o tome. Jer, mislim, ja gomilu sadržaja i gledam da bih se opustio, da ne bih razmišljao. Mislim, ja ovo ne bih gledao u slobodno vreme, mislim bih, ali ne kad ne mogu da mu posvetim pažnju.

Učesnica4: Pred spavanje.

Učesnik1: Ja sam inače počeo da bežim, ja priznajem, ja smatram da dovoljno znam da se na mene ne može uticati i bežim od određenih sadržaja jer u meni izazivaju vrlo loše misli i osećanja, a nemoćan sam da bih to mogao da sprečim.

Učesnik5: Tako je.

Učesnik1: Mi smo televiziju isključili, ima 3-4 godine, gledamo samo određene sadržaje, jer ne želim više da me neko truje.

Učesnik5: Jasno, mi smo izbrisali tviter pre 2 godine, zbog toga, jer nećemo da se trujemo. Kako imamo mi, kad sednemo da jedemo, ja kažem e ajde pusti vesti da se trigerujemo i onda gledamo vesti, da nam digne pritisak samo, pa posle isključimo, prebacimo na sport.

Učesnik1: To je vrlo interesantno, ako bismo uzeli neki tekst od pre 20, 30, pa možda i 50 godina, da samo ne govorimo o jeziku koji je pisan, i ako biste obrisali vremenske odrednice i geografske, vi biste mogli tu priču da stavite danas, i to je jedna velika tragedija. Cela ta priča koja je tada pisana u Vijetnamu, mogla bi sada da se preseli u Ukrajinu. Svi bi tekstovi bili upotrebljivi, sa svim tim grdanim analitičarima.

Učesnik5: Da, da. Pa dobro, to je Fukujama, kraj istorije, sve se završilo, sad je ostalo samo da je ponavljamo kao farsu.

Moderatorka: Dobro, a je l imate još nešto važno za ovo što smo gldali? Ili da idemo dalje? Ovo će sad biti kraći inserti, dokumentarnog tipa i neće biti ovoliko sadržaja.

Učesnik1: Ja bih samo rekao jednu stvar koju sam sada razumeo, a to je da bez obzira na sadržaj koji se nama pokazuje, mi svi naravno krećemo iz neke naše perspektive.

Učesnik5: Tako je, kulturnih naočara.

Učesnik1: I profesionalnih i iskustvenih, jer opažamo ono što prvo nama pada u oči. I to je vrlo interesantno.

Učesnik5: Franc Boas je rekao da je to teorija kulturnih naočara, da gde god da odrastamo, mi dobijamo kulturne naočare koje nam daje kultura i kroz koje gledamo, u istoj porodici mogu imati različite pogleda.

Učesnik1: Mogu, ali zato sada ne referišem samo na jednu struku, da je mnogo šire zapravo, mentalni sklop i tip ličnosti kojem pripadamo.

Učesnik5: Franc Boas je antropolog, i njegova škola mišljenja se zove Kultura i ličnost koja se dosta temelji na Frojdovskim, zato je i govorio o tim naočarima.

Moderatorka: Dobro, znači sada će biti još kratki i dokumentarni inserti, sada je u pitanju jedan dokumentarac, biće dva inserta zajedno, ali su jako kratki.

(Pušta inserte)

(Nakon gledanja petog i šestog inserta)

Učesnica4: Sad smo naučili šta je FDJ.

Moderatorka: A je l su bili neki pojmovi koji su vam se razjasnili u samom insertu, nešto da ste počeli sa pitanjem šta je, pa da vam je sad jansije.

Učesnik5: Krenuo bih od toga, mislim kad se čita tako nešto faktografski, to je potpuno drugačije nego kad se gleda nešto što je dramatizovano. I u suštini, kad je počeo insert, ja vidim da je on agent i sad, mene ne interesuje da ja gledam tu neku deskripciju, meni su to samo fileri, kontent. Nisu mi čak ni informacije, nekako mi je u pozadini. Čekam da mi kaže, te i te godine je uradio to i to, dovelo ga je na tu funkciju, znači, to očekujem. Ništa nisam naučio, eto.

Moderatorka: Aha, aha, okej. Je l kod nekoga drugačije?

Učesnica3: Pa, meni je više taj momenat da, mislim, ja sam se isto fokusirala na to FDJ, i na to da sam tokom videa shvatila da je to i neki univerzitet.

Učesnica4: Omladinska organizacija. Ali to je bilo u prethodnom, zato sam i rekla sad smo već naučili.

Učesnica3: A je l ima veze sa obrazovanjem ili?

Moderatorka: Pa, to ti je kao što su bili recimo Omladina komunista, kako se već zvalo, Socijalistička omladina. E pa kod njih je to bilo Slobodna nemačka omladina.

Učesnik1: A nekad ranije SS Jugend.

(Svi učesnici se smeju)

Učesnica3: To mi je poznatije nego ovo sada, ali okej, onda dakle nisam skontala ni to iz ovog videa, ali sam pokušavala da shvatim ko je i gde je otišao i šta je FDJ, to mi je bilo fokus. Sve drugo mi je bilo jasno.

Moderatorka: A ovo sa štazi IM, je li vam se to razjasnilo tokom ova dva inserta ili?

Učesnik1: Pa ja to sada ne mogu da odredim, jer ja to znam. To je otvaranje tajnih dosijea, je li da?

Moderatorka: Da, da.

Učesnik1: To je takođe otvoreno, nažalost i, kome je trebalo, iz kojih razloga, transparentno, neki su otvoreni u tom momentu, neki mnogo kasnije, neki nisu ni otvoreni nikada. Ja nažalost imam taj problem, što, dobra prijateljica advokatica kaže stvari obično nisu onakve kako izgledaju na prvi pogled. Tako da bih se ja recimo samo iz ovoga zapitao ko je bio taj čovek i da li je njemu namešten taj dosije. Vrlo verovatno da, pred izbore, kao što inače rade vrlo uspešno, svugde. A sa druge strane mislim da je vrlo bitan taj kontekst. Uzeo bih drugu priču, o Žanki Stokić. Nemci su hteli da je ubiju ako ne igra, a komunisti zato što je igrala, a ona je bila samo glumica. I jako je lako biti pravedan kad sve prođe, ali treba se staviti u situaciju u kojoj su ti ljudi bili. Da li su oni imali ikakvog izbora ili ne, a ja verujem da je veliki broj Istočne Nemačke imao dosijea i da su na ovaj ili onaj način sarađivali sa štazijem, zato što uopšte nisu imali izbora da ne sarađuju. Mislim, svi smo dovoljno obavešteni o tome koja se frka pravila kada jedan tekst, koji je kucan na nekoj skrivenoj pisačkoj mašini, zaglavi negde na Zapadu.

Učesnik2: Pa, skraćenicu sam jednu naučio, sad ću je zapamtiti za ceo život.

Učesnica4: Dve!

Učesnik2: Danas se koristi izraz FDJ.

Moderatorka: A kažite mi, što se tiče te skraćenice IM, je li vas to bunilo, to je bilo na samom početku objašnjeno.

(Učesnici svi govore da jeste)

Moderatorka: Postojalo je ono objašnjenje nezavisni saradnik Ministarstva državne bezbednosti, štazijev IM. Je li vam to bilo dovoljno ili biste ga svaki put objašnjavali?

Učesnik2: Ja sam samo konstatovao to, ali nisam se uopšte udubljavao. Jer mi je bio gospodin Šnur mnogo interesantniji kao njegova priča i sad me živo zanima njegova priča, ja to moram da potražim, da vidim šta je bilo sa čovekom.

Učesnik5: Nije pobedio na izborima.

Učesnik1: Ono što ću ja reći, verovatno nije relevantno za ovaj razgovor, ja sam se odmah setio Stros Kana i sobarice. Kako su čoveku namestili da se ne bi kandidovao na izborima u Francuskoj, namestili mu to, a naravno posle je sobarica povukla tužnu. E sad, meni je jako žao što, bar ja živim u vreme što ne mogu da verujem, nego uvek mislim da postoji neka takva konotacija.

Učesnik5: Da, iz sličnih razloga ja i dramatisovane istorijske trenutke uzimam sve sa rezervom, bilo koja da je konotacija politička. Mora sve da se ispita. Zato i kažem da nisam ništa naučio.

Učesnik1: Ja mislim da, ako znamo ko nešto finansira, i sa kojom svrhom, tek se onda možemo odrediti prema nečemu zaista.

Učesnik5: Samo prati pare.

Učesnik1: Jer na kraju, neka je to i najbolja svrha, ali na kraju, koji uticaj određena stvar, usluga ili informacija treba da ostavi.

Učesnik5: Koliko je nezavistan nezavisni novinar.

Učesnik2: Svakako nezavisniji od zavisnog, osim ako nije nezvanični saradnik.

Moderatorka: I koliko je zvanični, koliko nezvanični.

Učesnik2: E da, to mi je onda bilo interesantno, koji su onda oni zvanični ako su ovi...

Moderatorka: Da, da, ako se sad vratimo na seriju Kleo, zvanični saradnik vam je onaj deda u odelu, a nezvanični unuka, tako da tu je ta razlika.

Učesnica4: Da, ona je i spominjala par puta da je nezvanični saradnik.

Moderatorka: Ona je i na suđenju to rekla.

Učesnik5: Da, da ali muva je ometala.

Učesnik1: Ne, ne posle u sudnici ona govori da je nezvanični.

Učesnik2: Pa i muva je na neki način nezvanični saradnik.

(Svi učesnici se smeju)

Moderatorka: Dobro. Imamo još jdan jako kratak video.

(Pušta video)

(Nakon gledanja sedmog inserta)

Moderatorka: Kažite mi sad, da li ste razumeli sve što je bilo rečeno u ovom videu, da li vam je bilo teško da se snađete sa količinom informacija?

Učesnik1: Ja ću sad iz svog konteksta, ali fali Jalta. Jer ovo je potpuno istrgnuto iz konteksta, ne može se kretati iz '45. godine i podele (ne čuje se reč) na Jalti '43. godine i to je poenta ove priče. Recimo ja bih ovo smatrao za dezinformaciju, iako je sve tačno, ali je istrgnuto iz konteksta. Ne postoji prapočetak, a prapočetak je, prosta geopolitička podela na Istočni i Zapadni deo na Jalti '43. godine i zna se ko je delio.

Moderatorka: Dobro, a kad posmatraš bez toga, je li si razumeo sve što je rečeno u ovom videu?

Učesnik1: Jesam, ali od početka ga doživljam polu tačnim, u tome je problem, znajući to. Jer se ovde težište stavlja na jednu stranu, bez ikakve odgovornosti, ali podela je, ne pominju se. Ono što je najfascinantnije, u Muzeju holokusta u Izraelu, oni izjednačavaju one koji su zločine počinili i one koji ih nisu sprečili. (Daje primer)

Učesnik5: Ja samo moram da kažem u odbranu savesnika u vreme Drugog svetskog rata da oni mnogo vremena u Drugom svetskom ratu uopšte nisu pretpostavljali molgučnost takvih stvari kao što su kocentracioni logori.

Moderatorka: Ali hajde sada da ne idemo to, otići ćemo predaleko. Samo video koji smo gledali i informacije koje ste iz njega dobili?

Učesnik2: Potpuno jasno.

Učesnica3: Meni je lako da tako kažem, jer nemam ovakvo predznanje, ali bio mi je prebrz. Neke stvari sam mogla da uhvatim koje su mi već bile poznate, ali sve ostalo mi je bilo prebrzo da stignem da uklopim u ono što ja imam i da složim informacije i čak sam se pitala ko je ovaj čovek, zašto ove informacije tako nabacuje i da li je to tačno. Moram svašta nešto drugo da pogledam da bih videla iz kog ugla on govori i koliko je tačno.

Učesnica4: Jeste, meni je bilo previše informacija u kratkom periodu. A ja se sad opet vezujem za vizuelno, nismo imali neki vizuelni pozadi nego smo gledali njega.

Učesnik5: Da, da baš je ono talking head, baš se spremio. Ja sam, mislim da sam bio i u kancelariji staljiniste, zato što sam bio u Muzeju terora u Budimpešti gde su se oni '45, oni sa gornjih spratova preselili u podrume i obrnuto, pa je mučitelj postao žrtva.

Moderatorka: Aha, ali znači vama dvema je bilo prebrzo, ti si razumeo, imaš svoje stavove vezane za informacije, ali u principu ti je sadržaj na nivou.

Učesnik1: Da, da samo mi fali početak. Mislim da je ovo nešto što bi se zvalo delimičan informacija.

Moderatorka: A tebi? Što se tiče same informacije koju si dobio?

Učesnik5: Pa mislim ja sam u stvari sve što sam dobio i očekivao.

Moderatorka: Da li bi, vama kojima je bilo prebrzo, bilo bolje da je izostala neka informacija?

Učesnica4: Meni je samo trebalo malo vremena da isprocesuiram, jer slušam na jeziku koji nije moj, čitam dole i onda se trudim da sve pohvatam, samo mi je tu trebao malo predah. A opet, falilo mi je i nešto vizuelno, neka je i samo snimak neki iz '45, bilo je u jenom trenutku nešto malo, ali eto čisto da uđem u priču.

Učesnik5: Meni zapravo baš prija što nije bilo tako vizuelno i dramtizovano, što samo idu podaci.

Moderatorka: S obzirom da smo na primer, pre toga gledali dokumentarni sadržaj koji je standardni, TV dokumentarac sa pokrivalicama i to, ovo je običan youtube video, ovaj dečko je jutjuber koji objašnjava određene stvari na svoj način. U tom smisli, možda su onda očekivanja vizuelnog tipa malo veća sada.

Učesnica4: Da, mislim sad kad kažeš da je jutjuber.

Učesnik5: Pa očigledno je.

Učesnica4: Pa dobro, nisam znala je l neka kao emisija koja ide na N1, one sa prevodima. Da li je tako nešto sa TV-a ili je lik napraio samo svoj kanal.

Učesnica3: Pa meni bi bilo lakše da je bilo manje informacija, jer svakako sve ove ne mogu da uklopim. Ili da je predstavljeno na neki drugačiji način, možda malo sporije, možda malo jasnije.

Učesnik1: Ja ću da se našalim pa da kažem da se (ne čuje se šta kaže) završava scenom bombardovanja Budimpešte. Šta hoću da kažem, meni je teško da izađem u taj segment, jer prosto, o istoriji ne znam malo, a ima stvari o kojima ne znam i ništa, pa bih onda tu mogao da se fokusiram na to jedno parče ne znajući ništa o tome. Mislim da ove imam problem koji je

Učesnik2 Mislio da će da ima sa nemačkom jezikom, a ja u stvar imam sa širokim kontekstom.

Učesnik5: Pa to je uvek tragedija u društvenim naukama što postajemo more bez obale, kad krenemo da pričamo o nekoj temi ne znamo gde su granice konteksta.

Učesnik1: Zato kad su pitali Čehova kako tako dobro piše, on je rekao gumicom.

(Svi se smeju)

Učesnik1: Ja sam radio strategije za ovo, ali sistematizacija je strašno bitna, metodološki pristup sistematizaciji, zato i nisam sklon tome da recimo, jedna kineskinja je pisala godinama istoriju, žena koja nije istoričar, već domaćica.

Učesnik2: Na vikipediji je uređivala istorijske člankove i bila je citirana.

Moderatorka: Super, pa to je to što se mene tiče i ovog razgovora, hvala vam.

Grupa 3

Trajanje audio snimka: 1h 40 min

Transkribovala: Ana Serafijanović

Učesnici su saglasni sa snimanjem.

Moderatorka: Koliko često otprilike, u mesec dana, gledate nešto što ima titlove, dakle bilo da je to igrano, dokumentarno, film, serije, emisija, uopšteno?

Učesnik5: Pa, u zadnje vreme, u zadnjih 6 meseci, na nedeljnom nivou sigurno 2 ili 3 puta nedeljno, nekad i češće od toga. Uglavnom su to serije, i to u zadnje vreme me dosta interesuju japanske serije i filmovi. Tu ima titlova nonstop i čak ne razumem zapravo šta se priča, tako da eto.

Učesnica3: Je l' pitaš je l' ima titlove ili su meni potrebni titlovi?

Moderatorka: Da ima titlove.

Učesnica3: Dobro onda svakodnevno.

Učesnica4: Pa, svaki drugi dan.

Učesnica2: Pa dva tri puta nedeljno ako odgledam neki film ili neki dokumentarac pa ima titl.

Učesnica1: Pa tri do četiri puta nedeljno, ili serije ili film.

Moderatorka: Koliko često to bude TV, koliko često to bude bioskop, koliko često je nešto što gledate na kompjuteru, da li gledate striming platforme, društvene mreže?

Učesnik5: Kod mene je to uglavnom sadržaj na internetu, na računaru gledam skoro isključivo, prilično retko u bioskopu.

Moderatorka: Aha, je l' su striming platforme, društvene mreže?

Učesnik5: Striming platforme i danloundovan materijal, takođe kad je besplatan, ali da striming uglavnom.

Učesnica4: Ja televizor uglavnom, ređe bioskop.

Učesnica3: TV uglavnom, televizor

Učesnica2: Isto, uglavnom 90 posto je to TV, onih 10 posto je nešto sa Jutjuba.

Učesnica1: Ja sam ranije često išla u bioskop, bar par puta mesečno, međutim sad imam malo problema sa očima, pa sam morala da smanjim. Tako da, na društvenim mrežama, skoro ništa, vrlo retko.

Moderatorka: Dobro, dobro. Koliko često je to što gledate sa titlovima nešto čiji originalni jezik uopšte ne razumete? Ja sad ne znam, vi verovatno imate različita znanja jezika, da li razumete engleski, u kojoj meri i tako dalje... Znači, koliko često kad gledate nešto sa titlovima uopšte ne razumete o čemu se radi. Ti si, Učesnik5, već počeo nešto o tome da gledaš japanske?

Učesnik5: Jeste, jeste, kod mene možda otprilike pola-pola, pošto dosta gledam, naravno, i sadržaje na engleskom, koji bih mogao da razumem i bez titlova, ali često ih imam jer mi je lakše da pratim zbog akcenata i tako dalje. Ali recimo pola-pola.

Učesnica4: Meni je uglavnom 100 posto.

Moderatorka: Da ne razumeš jezik?

Učesnica4: Da, da.

Učesnica3: Retko da ne razumem, kad uhvatim nešto što me zanima, a što je nešto na jeziku koji ne govorim, ali generalno, većinski mi je na engleskom, tako da, manje-više i ignorišem titl.

Moderatorka: Znači možeš da gledaš i bez titla to na engleskom?

Učesnica3: Pa, nisam pominjala, ja gledam i na ovim nekim striming platformama, ali tu ne koristim titl pa ga nisam ni nabrojala.

Moderatorka: Da, da, ali znači kad gledaš na engleskom je l' biraš da bude sa titlom ili bez titla, kad možeš da biraš?

Učesnica3: Ne mogu da biram na TV-u.

Moderatorka: Da, da, ali na primer kad gledaš na Netfliksu?

Učesnica3: Onda to zavisi od kvaliteta zvuka, pošto ima nekad kada je jako tiho u odnosu na muziku, pa mi onda treba titl u smisli zato što ga ne čujem, ali onda mi je titl vrlo često i na engleskom.

Učesnica2: 90 posto toga je na engleskom koji dosta dobro razumem jer smo prosto prepravljani engleskim jezikom, a 10 posto je na nekom drugom koji ne razumem.

Učesnica1: Oko 70 posto na engleskom, ostalo nešto recimo skandinavski, nekad čak i poljski, francuski, a ima nešto i na nemačkom. Engleski mogu da pratim, ako gledam neki film, ali kad gledam kad je ponuđen titl, čitam, ne naprežem se.

Moderatorka: Jasno. Kako gledate na te titlove koje koristite, kao podršku kada nešto razumete delimično, je l' vam to kao podrška, pomoć za slučaj da je neki dijalekat, da se slabije čuje, pa da poboljšate ili vam smeta više kada gledate jezik koji razumete, pa da ima titl?

Učesnica2: Pa meni je titl podrška, kad gledam nešto na engleskom.

Moderatorka: I uvek ćeš radije sa titlom?

Učesnica2: Radije ću sa titlom jer mi pomogne u onom segmentu koji nisam razumela, još je divno kad možeš da premotaš, pa ono što nisi razumeo pročitajš lepo šta tamo piše. I kad gledam Netfliks uvek izaberem da ima i titl. Mislim da je korisno.

Učesnica3: Pa, u suštini kao podrška, mada me nekad nervira, ali to nije do titla da me nervira, nego ima tako notornih grešaka u prevodu, kad prevode na srpski.

Moderatorka: Je l' ima tu još neko nešto da doda?

Učesnik5: Kod mene je uvek podrška u pitanju, čak i kad gledam sadržaje na srpskom, ja volim da budu sa titlovima, ako ima. Zato što, desi se situacija, da ne mogu da razumem šta je rečeno iz ovog ili onog razloga, zbog zvuka i zbog muzike. Navikao sam da uvek imam to, čak i kad potpuno razumem.

Moderatorka: U prethodnoj grupi smo baš komentarisali kako srpski filmovi imaju jako loš zvuk, loše snimaju zvuk i kako je često ljudima nekad potreban titl za domaće filmove.

Učesnik5: Pusti priču, lakše mi tako. Taj momenat kad primetim da su loše preveli, to sam naučio da ignorišem. Ali, jeste, definitivno da pomaže.

Moderatorka: Ostali?

Učesnica1: Ja sam primetila da nekad tu budu očajni prevodi i primetila sam da nekad bukvalno čak nešto što se loše čuje i oni preskoče prevod i to me nervira. Em ga nisam čula, em ne mogu ni da pročitam, tako da to mi smeta, recimo. Ako već imam da se oslonim na njega onda je to to, kao podrška.

Učesnica4: Isto to. Taman ono što mi nije jasno i što ne čujem.

Moderatorka: A je l' vam se desilo nekad da vas iznervira titl? Da pamтите da vas je iznervirao titl i da ste ga možda ugasili ili ugasili ceo film, jer vas je iznervirao prevod. Je l' se to nekad desilo?

Učesnica2: Meni ne. Tome valjda nisam pridala tolku važnost.

Učesnica1: Da. Ja sam primetila da mi smeta, nemaju kompletne prevode, ali isključim onda, onda ne pratim.

Moderatorka: Isključiš titl, pa gledaš bez titla?

Učesnica1: Ne, nego isključim zato što je to uvek ono što ja ne mogu ni da razumem inače i kad mi treba podrška ja tu nemam i onda ni pola ne razumem.

Moderatorka: A šta je to loše što bi okarakterisala? Je l' na primer loš prevod, nešto tehnički.

Učesnica1: Loš zvuk. I onda ne čuje se ni tekst, a oni nisu preveli.

Učesnik5: I ja tu imam da pomenem, al to je situacija gde nema baš puno pomoći. Baš kod japanskih filmova i serija ume da se desi da je prevod toliko loš, da ja vidim da je titl loš iako ne znam šta su rekli na japanskom.

Moderatorka: E to me zanima. Kako to prepoznaš?

Učesnik5: Bude prilično očigledno zato što je prevodilac verovatno amater ili možda čak ne priča engleski i onda prosto struktura rečenice bude besmislena ili prosto nema veze s time što se dešava.

Moderatorka: Slika i ono što pročitaš nisu u skladu?

Učesnik5: Jeste, jasno je da nije u skladu, zato što npr. bude potpuno emotivno promašen ton situacije koja se dešava i onoga što je napisano i takođe ume da se desi da izgleda kao da je prosto rečenica pisana rečnikom, jer koristi fraze koje inače niko ne bi koristio u normalnom razgovoru. A budu recimo neki stručni termini ubačeni u neki skroz kežual razgovor. I onda u takvoj nekoj situaciji čovek bi da počupa sebi kosu, ali nemaš izbora, snađeš se, izvučeš otprilike šta je značenje i to je to.

Moderatorka: Aha, znači ti tad ignorišeš i nastaviš, čekaš bolje dane. Učesnica3?

Učesnica3: Nisam nikad isključila. Mislim meni je to više da zapamtim koliko su glupi prevodi, pa mi je smešno, imam spisak.

Moderatorka: Daj neki primer.

Učesnica3: Bila je emisija kad je bila godišnjica sletanja na Mesec i onda priča taj neki čovek, teoretičar zavere o tome zašto nismo sleteli na mesec i onda je on iskoristio kao da bi trebalo može da se prođe taj pojas radijacije, nebitno, da bi tolka i tolka masa trebalo da bude u gvožđu, odnosno led na engleskom, a naši su to preveli kao svetleća dioda.

Moderatorka: Aha, kao led lampa.

Učesnica3: Preveli su dobro led kao svetleću diodu, kako bi trebalo da se prevede, al nisu led diode preveli na primer. Ima ono kad jedan, nešto na sudu je svedočio kao: „Ja to nisam mogao da uradim zato što sam tear my cuffling“ a to je neki mišić, a naši su to preveli kao: „Nisam to mogao da uradim zato što mi je otišla manžetna“. I ima fabric roof što je tekstilni krov na automobilu, a naši su preveli kao fabrički krov. Ili ono eventually kao eventualno.

Moderatorka: Da, da, to su neke standardne greške. Učesnica4?

Učesnica4: Pa iznerviralo me, nisam gasila, ali nervira me, što kaže Učesnik5 ne znam šta je tačan prevod, ali vidim da nešto nema smisla.

Moderatorka: Da ti ne štima na primer slika sa time što ti piše?

Učesnica4: Apsolutno, ili da totalno vidiš u tekstu da nema veze sa suštinom.

Moderatorka: A je l' vam se desilo nekad da vas oduševi titl, da ste pročitali titl, kao da pomislite „Jao što je ovo dobro preveo“?

Učesnica3: Ne.

Učesnica2: Ne.

Učesnica1: Ne.

Učesnik5: Ne pamtim, ne.

Učesnica4: Pa vidiš, ne razmišljamo kad nam je lepo, samo kad nam smeta. Valjda zato što se to podrazumeva da je prevedeno kako treba.

Moderatorka: Da, da to me zanima. Znači, očekujete od titla da vam pomogne da razumete, da bude dobar i ne primećujete kad je dobar, ali primećujete kad je loš.

Neko od učesnika: Da. Tako je.

Učesnica3: Ja sam primetila dobru sinhronizaciju, titlove nisam.

Moderatorka: Aha, je l' možeš da daš neki primer?

Učesnica3: Pingvini sa Madagaskara.

Moderatorka: Dobro, to je bilo već pomenuto u jednoj grupi, super.

Učesnica3: Ali tolko je dobro. Ja sam gledala i na engleskom i na srpskom, znači tolko su ga dobro preveli. Jer bi to trebalo da bude crtani za decu, tolko su dobro u duhu naših jezika sa ovih prostora. Meni je najbolje kad taj neki doktor Disaljka koji je njihov neprijatelj i onda ga pitaju: „Odakle tebi doktorat?“ a on kaže: „Megatrend“. Što nije na engleskom. Ili ima paralela, oni su u Nju Jorku, a taj neki drugi zoološki vrt je u Nju Džersiju, a onda su naši to preveli kao jagodinski zoološki vrt i pakao pomoravlje. I pretnja: „Ako se sad ne smiriš, nikad te više neću zvati na prvomajski uranak.“ To je sve u duhu našeg jezika i naše kulture, baš su se trudili prevodioci.

Moderatorka: Znači, po tvom mišljenju je dobro kada se prevodilac potrudi da pronade neku lokalnu?

Učesnica3: Pa, dobro, zavisi za šta. Ovde mi je to više odgovaralo zato što su deca i namenjeno je deci i onda ne očekujem baš da oni znaju tolko sve o svetu, pa mi je ovo bilo dobro da u stvari to što treba da bude smešno, bude smešno. Mada mi nije to univerzalno, za neke stvari kad prevode malo onda izgubiš u prevodu šta su sve rekli, mislim, zavisi od slučaja do slučaja, ne bih rekla da univerzalno hoću da traže, zavisi šta je poenta dela.

Moderatorka: Jasno, jasno. Je l' su ostali imali tako neko iskustvo ili uopšte šta mislite o tome da li bi trebalo, recimo u jednoj grupi se javio primer gde je negde nešto pominjao u nekom dijalogu kao: „On je Džastin Timberlejk naših dana“, a neko je to preveo: „On je Zdravko Čolić naših dana“. Je l' vam se to dopada da vidite u titlu, je l' vam izazove da se nasmejete?

Učesnica2: Izazove mi gnušanje, jer Džastin Timberlejk je Džastin Timberlejk, nije Zdravko Čolić nikako. On je nekako univerzalna figura. Ali kod nekih drugih stvari, kad je sleng u pitanju, i sad ako bi ga stvarno preveli bukvalno ili nešto što je lokalna šala, i to apsolutno ne bi razumeli, ima mi smisla ovo što je ona rekla. Kad je to negde primereno, onda to da težinu toj nekoj rečenici ili nekoj konverzaciji, kad se prilagodi, ali to je stvarno baš od slučaja do slučaja, kad to ima smisla i kad nema. Ovo za Džastina Timberlejka mi zaista nema.

Učesnica3: Ja bih samo dodala da me u takvoj situaciji, kad imam samo na srpskom prevod, onda me vrlo zanima šta su oni u stvari rekli na engleskom ili na kom god jeziku, šta je rečeno u originalu.

Moderatorka: Mhm, dobro. Da li ste pretežno odrastali uz titlovane ili sinhronizovane sadržaje? Svi ste odrastali u Srbiji, pretpostavljam da ste uglavnom gledali titlove. Da li smatrate da ste naviknuti na titlove, je l' vam normalno da film ima titl, je l' vam on vizuelno smeta kad ga ima ili ga čak i tražite i koji god da je titl da ćete uvek da gledate na dole?

Učesnica3: Ja, kad ima titla, onda ga gledam, čak i kad mi titl eksplicitno ne treba. Sećam se kad smo bili u Pančevu na onom festivalu kratkih filmova i bilo je srpskih filmova, zvuk je dobar, ja sam čitala titl na engleskom. Dešavalo mi se kad idemo na ove neke nemačke filmove pa ima i srpski i engleski titl, onda ja čitam i jedan i drugi pa se malo pogubim.

Moderatorka: Znači, vuče te?

Učesnica3: Vuče me, da, čitam oba titla, iako su na različitim mestima.

Moderatorka: Aha, a ostalima?

Učesnik5: Dosta sam navikao na titlove na titlove, mnogo više nego na sinhronizaciju. Bilo je i jednog i drugog, ja mislim kad sam bio mali, ali nekako znam da su mi titlovi uvek više ležali i sada mi sinhronizacija uglavnom smeta, radije bih da je nema. Ako mogu da biram, uvek bih radije gledao titlovan sadržaj nego sinhronizovan. A da mi titlovi trebaju, rekao bih da ne previše, mislim okej mi je ako nema titla, nije sad da nešto, ali svakako radije da ga ima.

Moderatorka: Aha, a kad ga ima, a čak ti i ne treba, je l' ti vuče pogled da ga čita?

Učesnik5: Da, to da.

Moderatorka: Aha, Učesnica4?

Učesnica4: Pa, isto titlovi. Mislim, titlovi su mi prirodni, valjda smo naviknuti više nego na sinhronizovane.

Moderatorka: I uvek imaš potrebu da ga čitaš?

Učesnica4: Pa da, ja uvek, jer ne stojim baš dobro sa stranim jezicima.

Moderatorka: A na primer, u bioskopu na nekom festivalu, srpski film recimo ovo što je Učesnica3 pomenula?

Učesnica4: A i srpski, što je pomenula Učesnica3, kad je loš zvuk isto me vuče i kad čujem čak.

Učesnica2: Naviknuti smo na titlove i mene to kad je film sinhronizovan potpuno mi ubije svaki kvalitet filma i glumu, jer ti zapravo ne čuješ glumce kako oni izvorno glume, ti slušaš neke tamo ljudi koji čitaju neki tekst i zapravo mi film ozbiljno gubi na kvalitetu, kad je sinhronizovan. Kao da gledam neki film koji mi neko prepričava.

Moderatorka: Aha, nije ti prirodno?

Učesnica2: Ne, apsolutno mi nije, jer ne čujem izvornog glumca. Hoću tog glumca da čujem kako glumi, a ne nekog drugog tamo i to mi ozbiljno kvari kvalitet filma i čak ne volim to i ne gledam.

Moderatorka: Preskačeš onda, ni ne gledaš?

Učesnica2: Ne, apsolutno ne, to mi nije to.

Učesnica1: Meni sinhronizacija ima smisla to kad su dečiji filmovi, crtići i to smo kao mali i pratili, tako navikli na to, ali obavezno sam za titl, nikako nisam za sinhronizaciju, ovih filmova za odrasle. To što je rekla i Učesnica2, to očajno zvuči, meni nekad bude smešno i toliko mi odvlači pažnju kad to neko loše čita. Pogotovo što smo mi navikli, tačno znamo neke glumice, kakvu boju glasa imaju i tako i onda nađu nekog tamo ko totalno nema pojma. Odvlači pažnju i uopšte je smešno, baš bukvalno mi je smešno. A zaista mi je bilo i neprijatno, recimo kad sam kao student bila na praksi u Poljskoj, otišli smo u bioskop, ali nas gomila studenata iz inostranstva, misleći da su titlovani filmovi. Mi ušli i onda kad je krenulo da priča, mi smo se smejali, mi smo izašli na pola sata, kako je to bilo smešno, koliko je ta sinhronizacija loša.

Moderatorka: Da i Poljaci još imaju tu neku, što je Učesnica2 rekla, kao prepričavanje. Ima nekih zemalja koje su to dovele na neki visok nivo, pa vode računa, koji glumac sinhronizuje kog holivudskog glumca, da je to uvek isti. To je negde i napredovalo, ali u Poljskoj se to nije maklo i to je samo kao jedan onako ton.

Učesnica1: Kao recitacija.

Učesnica3: Ja bih samo dodala da meni kod igranih filmova, kad ti vidiš glumce smeta i to što nikad nije ono, ne možeš jezike da ujednačiš da se usta otvaraju kako treba da se otvaraju, a onda kod crtanih filmova to manje smeta, jer u suštini ga nema. Otvaraju usta, pa ih otvaraju. Mislim još jedan razlog zašto mi je lakše da gledam kad su crtani filmovi, jer je kolko-tolko prilagođeno. Ne deluje nešto tolko neprirodno, mislim deluje neprirodno kolko je neprirodno i u originalu.

Učesnica2: Ne znam kad pričamo o sinhronizaciji i o crtanim filmovima, Tom i Džeri i Petao Sofronije su urađeni par ekselans, fenomenalno, u duhu našeg jezika, prilagođeni, gluma, govor, sve, sve, potpuno perfektno.

Moderatorka: Aha, znači očito može za te neke sadržaje da se uradi. Ti sad govoriš o ovoj nekada sinhronizaciji, Nikola Simić, Nada Blam?

Učesnica2: Tako je, perfektno.

Učesnica1: Ja mislim da i Paulina Manov isto radi tu sinhronizaciju i da je ona isto dobra, ali ima i mlađeg sveta koji jako dobro radi sinhronizaciju tih dečijih.

Moderatorka: Da, da i to je isto sad dovedeno na neki novi nivo, ima nekih ozbiljnih produkcijskih kuća koje to rade, tako da su ovi neki novi crtači koji dolaze u bioskope relativno dobro sinhronizovani. E sad, ovo je bio uvodni deo što se tiče vaših osećanja prema titlovima. Sad imam još dva pitanja koja imaju veze s ovim što ćemo gledati kasnije. Kako uopšteno ocenjujete svoje poznavanje svetske i evropske istorije posle Drugog svetskog rata, na nekoj skali od 0 do 10.

Učesnica3: Oko ne znam, 6, 7, 8.

Učesnica1: 5.

Učesnik5: Ja bih dao sebi neku četvorku.

Učesnica4: Ja od početka Drugog svetskog rata od osam ofanziva pa nadalje sve pratim.

Moderatorka: Dobro, to je jugoslovenska, a ova svetska?

Učesnica4: Svetska, pa negde 6, 7.

Učesnica2: Pa ja dosta pratim ta svetska dešavanja i jako me zanima spoljna politika. Odgledam sve živo, iščitam što je na tu temu. Pa ne znam da l' bih smela reći 7.

Moderatorka: Dobro, ali niko od vas nema neko obrazovanje u smeru istorije. Ovo sad se samo svodi na interesovanja. Dobro. I sad jedno sasvim drugačije pitanje. Da li u svom svakodnevnom govoru često koristite psovke i da li vam smeta kada drugi ljudi koriste psovke?

Učesnik5: Ne koristim psovke ili ajde baš prilično retko i ne smeta mi kad drugi koriste.

Moderatorka: Aha, u bilo kom kontekstu? I na poslu ti je okej kada neko opsuje ili ti je tu malo?

Učesnik5: Dobro, ne, mislim, postoje situacije u kojima bi mi smetalo, ali više zato što bi to moglo da proizvede tenziju, koja nije potrebna. Ako neko koristi psovku u svakodnevnom govoru kao neku uzrečicu, na tom nekom nivou mi ne smeta. Sve dok ne postoji jasna negativna namera, okej mi je.

Učesnica4: Pa, trudim se da ne koristim.

Moderatorka: Otprilike, šta bi rekla, je l' koristiš retko?

Učesnica4: Retko, koristim, ali retko.

Moderatorka: A je l' ti smeta kad ljudi koriste?

Učesnica4: U određenim momentima mi smeta.

Moderatorka: A je l' možeš neki momenat da navedeš, je l' ti u nekom kontekstu svakodnevnom, je l' ti smeta sa prijateljima kada nešto pričate pa neko opsuje?

Učesnica4: Ne smeta mi, kad je nekome to već način komunikacije, to mi ne smeta. Ali mi smeta što na svakom koraku vidiš ljude koji su spremni na konflikt. Vidiš prosto neku agresiju kroz sve to.

Učesnica3: Pa, ja generalno, trudim se da retko koristim, ajde tako. Ne smeta mi pogotovo u ovom nekom vanposlovnom kontekstu, pri čemu i psovke, različito ih definišeš, ako je nešto što hoće da uvredi nekoga, onda je to jedno, ali ako je to nešto čime ti izražavaš frustraciju zato što si se tresnuo o nešto ili nešto ne funkcioniše, to je drugo. E sad meni na poslu mnogo smeta, zato što radim u školi i onda mi taj kontekst, mislim da ne treba da budu psovke.

Učesnica2: Kod nas ima dosta tih, ima tih nekih reči koje su postale uzrečice, koje su nam postale poštapalice i u tom smislu mi se desi, ne mogu da kažem da ne koristim. Ali se trudim, naravno, kada sam sa prijateljima, a ne na poslovnom sastanku. Što se tiče poslovne komunikacije, kad je zvaničan sastanak, sve mi je to neprimereno, ali u nekoj toj svakodnevnoj kancelarijskoj priči ili događajima, mi te poštapalice, ali samo one, ne smetaju. Opet što su drugi rekli, ukoliko to zaista nije psovka u nekoj agresivnoj i negativnoj komunikaciji, onda mi to uopšte ne smeta.

Učesnica1: Sad će zvučati smešno, ali ja se ne sećam kad sam poslednji put opsovala. Ali valjda ima veze, ovo Učesnica3 što kaže, zbog posla kojim se bavim. Ja radim u školi i valjda posle toliko godina rada, izbaciš to iz upotrebe. E sad, recimo kad odem u pozorište i kad u pozorišnoj predstavi psuju, postoje momenti kad mi to ne smeta i kad mi to smeta. Sada se događa mnogo da improvizuju, ubacuju psovke, zato što publika aplaudira na to. I to me strašno nervira, to se moji zezaju, ja kažem kako to nije u funkciji teksta. Apsolutno, nema veze sa tekstom namerno su ga ubacili samo da bi opsovali.

Moderatorka: Psovka radi psovke.

Učesnica1: Da, ali postoji, ne znam tačno šta sam gledala, znam da je bilo psovanja poprilično, a ja sam bila oduševljena predstavom. Znam kad smo izašli, svi su gledali u mene, kao: „Sad kad napljuje, kaže odvratno je sve“, a ja sam rekla: „Jao, kako je dobra predstava.“ Ali je svaka psovka bila u funkciji teksta, e to mi je okej. Mi zaista mnogo psujemo, ja lično mislim, kao narod i mislim da nema potrebe za tim toliko. Bilo bi i manje napetih situacija i bili bi miroljubiviji bez toliko psovanja, al to je moj stav i zato ne koristim. Primetila sam da i ljudi koji se druže sa mnom valjda znaju da ja ne podnosim to, jer ja kažem: „Nemojte da psujete bez potrebe“ i onda posle nekog vremena ljudi počnu da vode računa o tome.

Moderatorka: Aha, disciplinovala si ih?

Učesnica1: Valjda je to, ja sam nadrždana žena, pa valjda zbog toga mora.

Učesnica2: To si stvarno dobro primetila. Ako mi negde smeta, to je u pozorištu. To mi izazove potpunu katastrofu. Namerno ubacuju psovke potpuno besmisleno da bi zabavili publiku. A što mi je još veći fenomen, kako izgovore neku psovku 90 posto publike se zacene od smeha. Znači, meni je to sociološki fenomen. Da li se neko time bavio? Sad kao svi psujemo u svakodnevnom govoru, ali kad ona na pozornici isto to kaže, ja se zacenem.

Moderatorka: Jeste, to je baš istina, to ste odlično primetili.

Učesnica4: Da, to je baš istina. Ja sam skoro gledala u Zvezdari „Nije čovek ko ne umre“, bukvalno su ubačene psovke kad nemaju šta da kažu. Loša je predstava, mislim da je više ni nema na repertoaru. A 90 posto ljudi se tome smeje. A ja izađem kao: „Što sam došla?“.

Učesnica2: Smeju se lošoj šali, ne razumem.

Moderatorka: Da, jer da je dobra šala, možda psovka ne bi ni morala da se ubacuje. Još neko?

Učesnik5: Ako mogu još nešto da dodam, ova priča o kontekstu me podsetila. Ima dosta govora koji ljudi koriste, mislim ne znam koliko je to novo ili nije, praktično gde umesto psovki možeš na agresivan način da se izraziš, slično kao da si opsovao. Ili kroz pasivnu agresiju ili neki ciničan komentar. Jako često mi to smeta mnogo više nego neka psovka koju bi neko rekao. Tako da mi se tu čini da nije bitan taj spisak ružnih reči ili banalnosti ili psovka kao takva, nego više koja je namera koju si imao kada si izgovorio to što će da izazove u meni gnušanje ili bes ili nelagodu. Sad, dobro, psovke jesu taj neki tipičan set reči koje se koriste u tu svrhu, ali ima puno načina koje ljudi nađu da izraze tu emociju i bez psovki. Neko može recimo da kaže „Idi u peršun“, ali da to opet bude izraženo na takav način da nekoga stvarno zaboli. Kod mene lično, ne radi se konkretno o psovki kao takvoj nego koji je kontekst u kom smo se našli.

(Pušta insert)

(Nakon gledanja prvog inserta)

Moderatorka: Kakav vam je generalno utisak o ovome što smo odgledali? Da li vam je bilo zabavno, da li vam je bilo dosadno, da li možete da pretpostavite o kojoj epohi je reč, gde se odigrava radnja?

Učesnica3: Zabavno, čini mi se da ima humora, ali je tema kolko vidim ozbiljna. Po mom mišljenju, po automobilu i po ovome „Druže“, to je valjda Istočna Nemačka, u nekom momentu. Po garderobi ne mogu baš da procenim koje bi tačno bilo.

Moderatorka: Aha, ali znači automobil i „Druže“ ti su ti bili?

Učesnica3: I ovo državna granica, ne država nešto je rekla da će da propadne pre nego što ona propadne i to što ona kao pozdravi sa zapada, pa donosi časopis. Da i muzika, ona pesma na početku sa sve tekstom, poprilično boji, pošto je malo, ono kao, ne mogu da kažem besmislen, ali je malo tako s ovim šta jede i kako je. Mislim prevod, sam tekst pesme, i onda ti odmah da ne shvata sebe suviše ozbiljno.

Moderatorka: Dobro, ko još ima šta da kaže? Generalni utisak i da li ste zaključili gde i kad se dešava i na osnovu čega?

Učesnica1: Pa i ja mislim to, Nemačka, ta podeljena, ali sad ne znam pošto je onaj kao prolaz prolazi da li ona iz Zapadne ide u Istočnu, to bih morala još malo da pratim radnju, ali to je to. I automobil i odevanje i ovo što je časopis stigao sa zapada.

Učesnica2: Možda neke šezdesete, sedemdesete, po garderobi bih rekla, a opet onaj prevod mi se nekako učinio suvišan. Bilo bi mi dovoljno samo da sad ta pesma ide u pozadini, a kad sam čitala prevod potpuno sam zaključila kako je ovo nebuloza i onda mi je to odvuklo zapravo pažnju od onoga što se dešavalo, dok je ona hodala i šta je sve radila, čitajući taj nebulozni tekst i razmišljajući o tome kako je nebulozan. Prosto mi je odvuklo pažnju.

Moderatorka: Je l' još neko imao taj utisak za pesmu?

Učesnica4: Da. Bilo bi mi bolje da nije bilo prevoda i tačno bi već fokusirali o čemu se radi, to mi je onako nešto skroz bezveze. A radnja je u Istočnoj Nemačkoj nekih 70-ih verovatno, po Trabantu, po odevanju, po časopisu.

Učesnik5: Ja iskreno nisam uspeo da ga smestim u vremenski neki okvir, zato što, mislim da nije bilo prosto za mene dovoljno odrednica, da bih mogao prosto da razumem o čemu se tu radi. Što se muzike tiče, mislim meni konkretno nije smetao titl, valjda sam navikao da kad je muzika u pitanju, hoću da znam o čemu se radi u tekstu. Ja bih voleo u ovakvoj situaciji da ima titl koji prevodi tekst, i onda ako shvatim da ne treba da ga čitam, neću da ga čitam. Prvo kad je krenuo klip, mislio sam da je u pitanju muzički spot neki, da neće da se nastavi radnja kao u nekoj seriji, ili možda reklama, tako mi je otprilike. Čak ja mislim da je možda zbog muzike, delovalo mi je kao da će dosta savremenije nešto da bude, u nekim 90-im ili 2000-im, onda kad je krenula radnja, tu sam se osetio malo odmaknutim, nemam pojma šta se dešava, ali dobro to je sad sam snimak kako je izveden. Osim toga, jasno mi je bilo da je u pitanju Nemačka i da je to neka sredina veka u pitanju.

Moderatorka: Ovaj kontekst, Berlinski zid i to, je l' ti to nešto govori?

Učesnik5: Pa, da, ali za mene ne dovoljno da znam da bilo šta više od toga da je u pitanju sredina veka. Da me neko pita, recimo, da li su u pitanju 50-e ili 70-e, ne bih znao.

Učesnica3: Ja bih samo dodala, meni ova pesma nije smetala da čujem tekst, zato što mi se ova dvojica čine da nisu baš profesionalni po ovome što smo videli i onda mi je sama pesma koju oni slušaju, pošto je oni slušaju, u jednom momentu isključi, jer je to ono što oni slušaju u kolima, nekako mi je dalo kontekst, e sad da l' će da se pokaže kao tačno ili neće ne znam, jer je kratko, ali dalo mi je kontekst da od njih dvojice očekujem nekog ko će da zabrlja ili neće nešto da uradi kako treba, i onda se on posvađao sa onim policajcem. Tako da mi je to onda bio kao još neki kontekst za same likove koje ćemo da pratimo.

Moderatorka: Aha, znači da nije bilo prevoda pesme tebi bi falio taj kontekst ili?

Učesnica3: Pa, ne bih znala da mi fali, ali mislim da je negde i u pitanju što je pesma tako besmislena, da onda to ima veze sa tim jer oni to slušaju. To je trenutno pretpostavka, pošto je kratak insert.

Moderatorka: Da li ste primetili psovke koje su korišćene ovde, da li su vam smetale, da li bi vam bilo bolje da ih nije bilo, da su ublažene na neki način ili vam je odgovaralo?

Učesnik5: Što se mene tiče, meni su ovde psovke bile skroz okej. Meni je čak delovalo i ovako da su ublažene, s obzirom na to na koji način su se oni izražavali. Pita sam se možda da li su mogle da budu jače, da ih bude više ili tako nešto. Prosto, zato što u kontekstu, ti ljudi će očigledno da tako komuniciraju među sobom. To je tip situacije, gde mi psovka apsolutno ne bi smetala.

Učesnica2: Meni isto su se psovke potpuno uklopile u kontekst. Prosto, način njihove komunikacije je takav. Pogotovo od ovog drugog, jedno drsko i bezobrazno ponašanje i oni jednostavno tako komuniciraju, tako da su te psovke apsolutno tu bile odgovarajuće. Ne možeš očekivati od njih sad da se prave uglačani, jer onda to ne bi ličilo tek ni na šta, tako da mi je ovde to skroz okej.

Učesnica3: Pa izgledalo bi da se sad ovaj drugi što stoji u kolima, a ne za vozačevom da se on sad izražava elokventno ili književnim jezikom, to bi onda delovalo neprirodno. Moglo bi, ali onda bi to bila poenta tog filma, zašto su to uradili, ali negde ovako bi bilo neprirodno i onda to je nešto što ti daje informacije o liku koji gledaš. Pokaži, nemoj samo da kažeš.

Učesnica4: Isto, mislim uklopile su se psovke u celu koncepciju.

Moderatorka: Nije bilo oči kad su se pojavile?

Učesnica4: Ne.

Učesnica1: I meni je okej, kao odraz karaktera osobe i to je okej. A što se tiče prevoda pesme, meni je okej da stoji. Ko hoće može da čita. Oseti se vrlo brzo da je malo besmisleno, ali mislim da treba da bude.

Moderatorka: Aha, a da sam, na primer, otpočetak pustila bez tog prevoda, da li biste primetili da nema prevoda pesme? Učesnica2 ne bi, Učesnica3 ne bi, Učesnica1 ne bi, Učesnik5?

Učesnik5: Ja bih.

Učesnica4: Ne. Ne bi mi falilo.

Moderatorka: Dobro. Kako vam se činio žargon koji je korišćen u prevodu? Je li ste primetili neke žargonske reči? Da li su vam bile savremene ili zastarele ili negde između? Da li su vam bile bliske? Da li biste ih promenili, izbacili, unormalili?

Učesnik5: Ja sad ne mogu da navedem primer. Sećam se da mi nešto od žargona jeste delovalo neprirodno. Sad ne znam da li zato što je zastarelo ili zato što meni možda nije prijemčiv. Sad ne mogu da dam primer, al znam dok sam gledao da mi je delovalo da je malo veštački umetnut žargon. Ali da, jeste mi žargon delovao kao da nije najbolje izveden, u najmanju ruku.

Moderatorka: Aha. Dobro, a ako je na primer zastareo, pa da zato tebi nije blisak, da li misliš da se uklapa u vreme koje je u videu, pa odražava?

Učesnik5: Pa, dobro, ali ne bih to očekivao. Ne bih očekivao ako gledam film koji je sa početka veka da onda titl bude sa srpskim sa početka veka. To bi mi bilo neobično, zato što nekako očekujem od titla da ipak bude prilagođen meni.

Moderatorka: A ne vremenu koje predstavlja?

Učesnik5: Sad nisam siguran da li to zapravo smisla.

Moderatorka: Ne, ne, ima. I jedno i drugo ima smisla.

Učesnik5: Jer, kad bih čitao knjigu recimo ili kad bih čitao poeziju, onda bih očekivao da je prevedeno kao da je iz drugog vremena, ali nekako od filma to ne očekujem.

Moderatorka: Ali, na primer, ako imamo žargon, ovde ima „Šta si uzeo da me drndaš?“ i da je sad tu stajalo „Šta si uzeo da me smaraš?“?

Učesnik5: Više bih očekivao da piše „Šta si uzeo da me smaraš?“.

Moderatorka: Aha, tebi bi to bilo bolje.

Učesnik5: Ja sad to preispitujem, ali to bi mi bilo bolje.

Učesnica4: Ja mislim da je tu upravo ta razlika u godinama, da je prirodnije za taj period i za to vreme to drndaš. U tom nekom periodu kad se to dešavalo nije ni postojala kod nas u prevodu reč smaraš.

Moderatorka: A da je stajalo ovde „Šta si uzeo da me smaraš?“, je l' bi ti škripalo?

Učesnica1: Pa ne, ne bih proučavala nešto. Ali, ako ćemo već o vremenskoj distanci kad je nastalo, da je prirodnije ovako, a da je upravo Učesnik5 zasmetalo više iz distance njegovog datuma rođenja.

Učesnica2: Meni bi smetalo da je sad to bilo prevedeno kao smaraš. Ja smatram da prevod treba da bude veran originalu i u duhu vremena, kad se radnja dešava.

Moderatorka: Je l' ti to pomaže za utisak, da se uživiš?

Učesnica2: Tako je, upravo to.

Moderatorka: I ovo ti je ovako bilo okej?

Učesnica2: Sasvim okej.

Učesnica1: Ja mislim da je ovako okej i očekujem da ako je film iz nekog perioda, da ipak poštuje neki žargon koji se u to vreme koristio.

Moderatorka: Čak i ako na primer možda nekome nije taj žargon skroz blizak?

Učesnica1: Pa dobro, ne u smislu baš da preteruju, da idu na neke tako stare reči, koje ne bi niko razumeo, ali bar da ga prilagode, da ne koriste tipa ovo smaraš, jer tad ta reč zaista nije postojala, 50-e, 60-e godine.

Učesnica3: Pa, ne znam, ja nisam ni primetila toliko, sad tek kad ste vi počeli da pričate, a da, jeste bilo žargona. Negde mi je sam žargon bio očekivan, jer nije sadašnje vreme očigledno. Pogotovo sa žargonom, jer znam da ne gledam film na srpskom jeziku, odnosno da gledam prevod, pa onda tu uvek dam malo lufta, jer nisam baš sigurna kako oni tačno pričaju, a šta je tačno prevod, pa mi onda tek nije smetalo. Nisam ni primetila da je bilo nekog žargona koji iskače.

Moderatorka: Dobro, to je onda pohvalno, je l' ima tu neko još nešto da doda?

Učesnik5: Ja bih da dodam, sad kad sam još malo razmislio, čini mi se da mi je tu zapravo neobično što vidim pred sobom Nemca kako priča tako. Mislim da je tu ta neka disjunkcija u mojoj glavi, jer osećam se kao da Nemac ne bi rekao „Šta me drndaš?“ , rekao bi nešto svoje već, ali pošto ja svakako ne znam koji izraz bi on iskoristio, onda više od titla očekujem da bude funkcionalan, u smislu da prevede i to.

Moderatorka: Da ti je stajalo „Šta me nerviraš?“

Učesnik5: E, to bi možda bilo najbolje čak. Mislim da je to varijanta koja bi mi najviše odgovarala. Ne bih očekivao od titla da se unese u duh vremena i da prevodi kao da su to sad Srbi, koji pričaju iz 70ih srpski. Zato što mislim da u mojoj glavi mi to pravi neku vrstu pometnje, jer je očigledno da nisu u pitanju ljudi koji bi koristili srpski žargon, pa onda da se o tome radi. Znam da to postoji kao žargonski izraz, ali ga vezujem sa starijim ljudima sada, a onda kad to nije to, to su mladi ljudi, i onda da tu dolazi do pometnje.

(Pušta insert)

(Nakon glednaja drugog inserta)

Moderatorka: Da li ste u ovom sada delu imali neke istorijske pojmove koji su vam bili nepoznati ili prosto neke koje ste prepoznali?

Učesnica1: Kasetofon, da. Pete i soknice, to mi je onako da vežem za neki period.

Učesnica4: Opet je Istočna Nemačka.

Moderatorka: Da, da, ista je serija.

Učesnica3: Je l' misliš na istorijske pojmove, kao događaj ili?

Moderatorka: Ne, ne, neke reči da su vam bile neki istorijski pojam koji niste razumeli? Da li je neko primetio reč čekista i da li vam to govori nešto u životu?

Učesnik5: Nisam primetio, zato što ne znam da li je do radnje u seriji, da li je do toga kako su urađeni titlovi ili tako nešto, ali prosto ovaj analitički deo mi nije radio uopšte, nego samo nekako teče sve jednostavno i ne sećam se da je bilo bilo šta što mi je zbunjujuće, iako sad kad kažeš...

Moderatorka: Dobro, ali i to je važan fidbek da ti možeš potpuno da pratiš, ništa ti ne bode oči i to je isto bitno.

Učesnik5: Da, da, apsolutno.

Moderatorka: A da li je neko primetio tu reč čekista, to me sad zanima, da li neko zna iz vaše generacije šta znači?

Neka od učesnica: I meni je promaklo i ne znam šta znači.

Moderatorka: Bilo je u onom delu kada slave generalov rođendan i bilo je: „Tripudura za najboljeg čekistu u našim redovima”. Znači, niko nije primetio, to mi je baš zanimljivo, jer je u svakoj grupi dosad neko primetio.

Učesnica3: Mislim da sam ostala tu kod „tripudura”. Meni je tu otišlo kao, kako na nemačkom kažu ura, odnosno živeo, a mislila sam da to ne znači živeo i onda mi je to odvučlo pažnju. Nisam baš pratila ostatak.

Učesnik5: Meni je u takvoj situaciji jasno iz konteksta da je u pitanju neki čin ili neka vojna stvar i onda ću samo da pređem preko toga. Ne znam šta je, pa ne znam šta je, nema veze. Kapiram da je u pitanju neka reč koja opisuje ulogu koju je on igrao. Samo ću preći preko toga i neću je pamtit.

Moderatorka: U pitanju je, zapravo, ruska reč koja se koristila u obaveštajnom žargonu. Čekista je bio neki obaveštajac, ali moje pitanje je da li je možda bolje da tu stoji „nabolji obaveštajac“, „nabolji pripadnik službe“?

Učesnica1: Da, svakako bi olakšalo da se razume. Ja to i da sam pročitala, ne bih znala šta znači.

Učesnik5: Jeste.

Učesnica4: Evo, ja kao najstarija nisam ni čula tu reč. Mislim da nema veze sa nama, mislim da nije dobro upriličeno.

Učesnik5: Deluje kao da je dosta specijalna vrsta reči u pitanju, prosto nećeš tek tako da je prepoznaš. Ako je značajna za radnju ili je u pitanju neka informativna, a ne tipična vojna uloga, onda bi bilo bolje da je drugačije nekako.

Moderatorka: Obaveštajac bi ti bilo bolje?

Učesnica4: Sad razmišljam da li bi uopšte imalo smisla da je u prevodu čekista, a u zagradi obaveštajac ili šta već to znači? Da li bi to uopšte pomoglo ili bi to još više zakomplikovalo?

Moderatorka: S obzirom da je nekoliko vas reklo da niste stiglo da pročitate, onda bi bilo još manje vremena da se prikaže još već količina teksta.

Učesnica1: Ali ja mislim da negde prelazimo preko nekih nepoznatih reči računajući da ćemo smisao shvatiti, da je pisalo obaveštajac u zagradi verovatno bismo ga pročitali. Ovako čekista sam samo prošla, uopšte nisam stigla da registrujem, kao ukapiraću kasnije.

Učesnica3: A mislim da tu ima i scena, jer su tu svi oni obučeni u uniforme i pevaju i sad ja očekujem da je to neki vojni čin. Znam da se ne razumem baš u vojne činove, pogotovo ti koji nisu naši. I onda očekujem da je to neki čin i sad on je nešto tu uradio, pa ga slavimo zato, ali je po onome što bih rekla to što je obaveštajac bitno dalje za radnju, mislim iz konteksta ova dva klipa koje smo odgledali.

Moderatorka: Da, da. Shvatam da je vaše mišljenje ili da bi bilo bolje da je bilo objašnjenje ili neka bliskija reč.

Učesnica2: Mada bi svakako, prateći radnju serije, vremenom shvatili šta je rečeno.

Moderatorka: Da, da, ne bi ta jedna reč napravila tolku pometnju da ne razumete šta dalje.

Učesnica3: Ovo je malo veštačka situacija, jer gledamo samo klipove, nismo odgledali do kraja.

Moderatorka: To je tačno, ovo su samo fragmenti, nije potpuno.

Učesnica3: Možda negde se ponovo spominje čekista, pa ga objasne, ne znam.

Moderatorka: Je l' ste primetili u ovom insertu žargon, najviše bi bilo između ova dva policajca na početku i kako vam se sad taj žargon činio?

Učesnik5: Ja nisam primetio uopšte. Bilo mi je simpatično što je neko tepanje prevedeno Svenčiću. Jeste, to mi se dopalo i to mi deluje skroz okej, ali nikakav poseban žargon nisam primetio.

Učesnica1: Ni ja nisam ništa primetila, sve mi je bilo okej, ništa mi nije smetalo.

Učesnica2: Ni ja nisam, nekako mi je sve išlo glatko, bilo mi je sve normalno. Samo sam pratila radnju i išla dalje. Ništa mi tu sad nije smetalo, da bih izvukla nešto iz njihovog razgovora.

Učesnica3: Ja sam primetila, ali zato što prošli put nisam primetila, pa sam sad više kao: „E ček je l' pričaju u žargonu” i da, ali je to onda opet, jer njih dvojica su očigledno u nekoj prijateljskoj vezi i pričaju o svojim devojkama, tako da to negde i očekuješ, neformalan razgovor, iako je formalan kontekst gde su oni na poslu, i to još policajci. Al tu me je više zbunjivalo što sam ja mislila da je smešteno ranije vremenski, al sam videla ovde računare, pa sam se pitala kad su se pojavili desktopovi. To moraju da budu 80-e. I u toj sceni onda kad on priča sa onim njegovim šefom u kantini, ta mi je scena potpuno otišla na razmišljanje kad je ovo smešteno vremenski.

Učesnik5: Meni je ovaj klip sad bio veoma jasan vremenski čim sam video računare i radio kasnije. Tehnologijom se bavim više i onda bih tu mogao i godinu da gađam otprilike. Ali to prosto zavisi šta je kontekst.

Učesnica4: Nisam isto ništa primetila.

Moderatorka: Bilo je u jednom momentu gde ovaj policajac kaže: „Ja sam naprosto mrak tip“. Taj mrak pridev, je l' vam to blisko? Je l' mislite da je savremeno, zastarelo? Da li odgovara ovom vremenu, da li je trebalo biti drugačije?

Učesnica2: Pa odgovara tom vremenu, danas se to ne koristi, koliko ja znam.

Moderatorka: Ali, je l' vam bilo okej da to gledate ovde?

Učesnica2: Da, da. Ja ostajem pri tome da prevod treba nekako da podržava original i vreme u kome se dešava radnja.

Učesnik5: Ja da pomenem, ja jesam to zapravo upamtio kao malo neobično, ali stvar je u tome da ja i dalje znam neke ljude koji kažu da su mrak. Iako to jeste definitivno zastareli žargon, ali

ovde bi mi prošao skroz glatko, ali i dalje ima nekih ljudi, koji makar ironično to koriste, a i ovo je bila ta vrsta razgovora, i onda mi je to bilo okej. Ali jeste defintivno anahronizam.

Učesnica3: Čak i da mi ne odgovara, ali zato što mi ni jedan ni drugi nisu mrak. I onda kad on za sebe kaže da je mrak, čak i neka starija reč koja se ne koristi u tom vremenu bi mi legla za njega, jer meni on deluje malo nesvesno svoje mračnosti.

Moderatorka: Sad ti kao psiholog znaš da lični doživljaj ne mora da odgovara.

Učesnica3: Pokušavam da ne idem mnogo u svoju struku.

Moderatorka: Okej, je l' ste imali još neki utisak?

Učesnica3: Sad ne pitaš o psovka.

Moderatorka: Zato što ih i nije bilo.

Učesnica3: Bila je jedna.

Moderatorka: Tačno, zapravo možemo o njoj da pričamo.

Učesnica3: Ja sam nju najviše primetila zato što je jako kratka scena koja se dešava između svih ovih.

Moderatorka: Kako ti se ta psovka činila? Pričamo o onoj sceni gde neki visoki general dobija informaciju da su presreli neku komunikaciju. Sam je u kancelariji i razočarano kaže: „E jebiga”. Kako vam se to čini, je l' vam bilo suviše ili je na mestu?

Učesnica2: Pa jebi ga je kod nas takva poštapalica, u svakodnevnom govoru, da ja to više ni ne čujem, niti mi zapara uši, potpuno mi je onako deo svakodnevnog govora.

Učesnica3: Ja opet mislim da sam ga više primetila zato što smo pričali pre toga pa sam ih sad malo i hvatala.

Učesnica1: Meni je prošlo ovako okej.

(Pušta insert)

(Nakon gledanja trećeg inserta)

Moderatorka: Ovo je sada poslednji isečak koji smo pogledali. Je l' imate sada neki utisak o ovoj seriji? Na početku smo imali zabavno, slatko i simpatično, a sad je već malo drugačije, je l'?

Učesnica2: Imam mučninu u stomak i ne bih je gledala.

Učesnik5: Ja imam utisak da je muzika odlična u seriji.

Učesnica1: Mučan utisak. Ono što znamo šta se dešavalo pod tim režimima i kako je mogao neko da bude optužen ni kriv ni dužan.

Učesnica2: Sad pitanje koji zaplet stoji iza toga, ali ne bih gledala. Ja sam jedna od onih koja smatra da umetnost treba da bude lepa.

Učesnica1: Viđene neke stvari, svakako, ali nema nešto ni da bih ga gledala ni da ne bih. Verovatno kad bih uključila TV u momentu, još bih otpratla neko vreme, da vidim da li вреди gledati.

Učesnica3: Pa, sad da li bih gledala ili ne bih gledala, treba mi cela epizoda, ovako po insertima, različita su očekivanja. Onaj prvi mi se u velikoj meri razlikuje od onog trećeg, u smislu setinga i osećaja koji se prenosi. Ozbiljniji mi je mnogo treći nego onaj prvi na primer, i drugi mi je bio onako poprilično zbog one dvojice koji su nemrak ljudi. Ovo mi je sad delovalo ozbiljnije, tako da može da bude i jedno i drugo, mada ne znam gde bi dalje išla radnje.

Moderatorka: Je l' ste imali u ovom isečku nekakav utisak o administrativnom jeziku? Imamo to saslušanje, suđenje. Je l' vam taj jezik bio na mestu? Je l' vam bio možda previše? Je l' vam doprinosio toj atmosferi, svi ste imali malo teži utisak, pa je l' tome doprineo jezik?

Učesnica1: Ne, mislim da je korektno za situaciju.

Učesnica3: Pa, da, uklapa se u to što gledamo.

Učesnik5: I meni je isto taj utisak, jezik je bio baš dobar.

Učesnica2: Pa isto, ništa mi nije zasmetalo.

Učesnica4: Isto, isto.

Moderatorka: E sad, bilo je u samom prevodu, ne znam da l' ste primetili jednu skraćenicu.

Učesnica1: Da, ono za neku firmu ili tako nešto.

Moderatorka: E sad to je bio OUR. Je l' svima poznat termin our, pretpostavljam da vama iz starijih generacija jeste? Aha, Učesnik5 i Učesnica3 nije. Moramo da se podelimo, ovima kojima je poznat our, da li vam je sad bilo jasno o čemu se to radi? Imali smo na dva mesta, da ovaj Marko, kog je ova devojka upoznala, radi u OUR destilerija Vilter, a posle toga na njenom saslušanju ona radi u OUR elektronika. Je l' vama jasno iz ovoga, šta ste shvatili?

Učesnica1: Ja uopšte nisam shvatila kao OUR, ja sam više shvatila kao ono što imamo i kod američkih firmi, neka skraćunica od početnih slova, ne u smislu našem.

Moderatorka: Aha, znači kao akronim, ne u ovom našem smislu samoupravljačkom, Jugoslavija i to. Učesnica2?

Učesnica2: Isto, isto, potpuno se slažem. Zapravo je to OUR tu bilo suvišno, po meni, ja to ne bih ni stavila.

Moderatorka: Aha, znači da je stajalo samo destilerije, elektornika bilo bi bolje?

Učesnica2: Tako je, apsolutno.

Učesnica4: Slažem se sa Učesnica2, e sad da mi je poznato, poznato mi je, ali apsolutno u prevodu nije trebalo, zbog razumevanja opšteg.

Moderatorka: Kad si ga samo pročitala je l' ti bila asocijacija da je to neka samoupravljačka struktura?

Učesnica4: Bilo mi je da to jedan deo firme neke, neki deo neke firme. Meni je bilo jasno to, ali mislim da većini, na takav način, ništa ne znači.

Moderatorka: Sad pitanje za vas koji ne znate šta je OUR, da li ste primetili uopšte tu skraćenicu i da li ste pomislili da je to nešto nemačko?

Učesnica3: Ja sam primetila i mislila sam više: „Aha, to je komunizam, samoupravljanje, nešto što znači nešto, ali ja nisam sigurna šta znači.“

Učesnik5: Ja sam primetio i očekivao sam da je to nešto slično D.O.O. ili inc. ili šta god, da je u pitanju opis kakva je firma u pitanju i da ja ne znam koja je skraćunica, ali sam takođe očekivao da nije previše bitno, jer sam samo prešao preko toga. Nije mi smetalo.

Moderatorka: Ali da nije bilo te skraćenicu bilo bi bolje, to kažu i stariji i mlađi?

Učesnica3: Meni u suštini i ne bi bilo bolje, svejedno mi je. Ne znam ga, ali možda i što ga ne znam pa me je dok sam čitala navelo da mislim da je nešto sa tim kako upravlja i kako je organizovano. Ja ne znam tačno šta je, ali znači ima neku važnost kako je to organizovano, zato što ga oni pričaju. U tom smislu nekom, očekuješ da kad pričaju, onda sve te kažu, zato što je jezik takav, jer je to bitno. Mada, to njih dve pričaju, nije zvanično, to je njihov razgovor prijateljski, ali da je to tu toliko u žargonu i svakodnevnim ljudima kad pričaju sa nekim svojim bliskim, a ne kad obavljaju neke zvanične razgovore.

(Pušta insert)

(Nakon gledanja četvrtog inserta)

Moderatorka: Ovo je sad nešto sasvim drugo, je l' možete sad da ovo smestite u neko vreme?

Učesnica3: Pedesete, druga polovina ili kad je, Mađarske.

Moderatorka: Znači na osnovu te informacije?

Učesnica3: Dobro, malo i zbog odeće i kako oni izgledaju, ali kad su krenuli da pričaju o Mađarskoj, onda mi je otprilike bilo jasno.

Učesnica2: Da, na osnovu tog događaja i odeće, izgleda učionice, kompletnog ambijenta.

Učesnica1: Čiviluk je kao što mi sad imamo. Sad se šalim, zbog Mađarske bih smestila u neki vremenski okvir.

Učesnik5: Ja nisam bio siguran, ali pomenuli su u nekom trenutku da su dedi spalili i manje četrdeset i neke i onda možeš da ga u taj neki period otprilike smestiš.

Učesnica4: Da, Mađarska generalno reper vremena dešavanja, kad su počeli ono da se bune Mađari, Česi, Rusi.

Moderatorka: Je l' svi znate za taj događaj iz sopstvenog iskustva, obrazovanja?

Učesnici: Da.

Moderatorka: Kakav vam je sad generalno utisak o ovome što smo pogledali? Je l' zabavno, je l' dramatično, je l' dosadno?

Učesnica3: Ovo će da bude depresivno. Zato što, oni se bune, a idu protiv sistema, neko će da umre.

Učesnik5: Dosta tenzije, definitivno. Deluje kao da neće da bude prijatno za gledanje. To je definitivno utisak.

Učesnica4: Pa, ne znam. Ne znam šta da kažem. Standardna dešavanja pod tenzijom u tom periodu.

Učesnica1: Meni je to, za taj period, otprilike takav tip priče ide, pod tenzijom ili tako nešto. To mi je karakteristično. Autentično negde za taj period.

Učesnica2: Pa, evo sad razmišljam, ali ostajem pri onom svom stavu o umetnosti, ne bih gledala. Mada me možda i zanima šta je bilo, ali znam šta je već sve moglo da bude, tako da bih možda preskočila ipak.

Učesnik5: Možda sama činjenica da su jasno deca u pitanju koju ćemo da pratimo, a celo vreme je taj neki mučan kontekst u pitanju. Odmah naglašava da će da bude nezgodno.

Moderatorka: Kakav vam je utisak o jeziku koji se ovde koristio? Bilo je nekih žargonskih izraza, pa me zanima kakav vam je sad ovde utisak, je l' ste nešto primetili?

Učesnica2: Meni čak ništa nije ovde odskočilo. Čak sam pokušavala da vidim da li će tu nešto sad da bude drugačije, neobično, međutim ništa ja nisam tu primetila.

Učesnica1: Meni je recimo u startu ono kad su rekli da će da slušaju, pa su dali skraćenicu za taj radio slobodni, e to recimo su tek kasnije obrazložili, kad je bila najava radio programa, oni su rekli koji je to radio program. Tu bi mi možda bilo okej da su tu u startu rekli, ne kao skraćenicu, nego kao da slušaju taj. Možda to, eto, ali sve ostalo je okej.

Moderatorka: Je l' još neko primetio neki žargon? Na radio ćemo se svakako vratiti.

Učesnik5: Ja se sećam da je bio neki žargonski izraz među klincima, baš na početku, kad su kretali. Sad se ne sećam koji je izraz bio.

Moderatorka: Ono: „Ti si se primio“. Kako vam se to činilo? Je l' vam zasmetalo?

Učesnica2: Meni nije zasmetalo, ali primetila sam, ali u stvari ne odgovara tom vremenu.

Učesnica1: Primetila sam, ali čim sam primetila, znači da mi je iskočilo, da mi nije išlo, ne uklapa se.

Moderatorka: Je l' još neko to primetio?

Učesnica4: Jeste, samo sam zaboravila koja je reč, ali sad si me podsetila. I isti je taj utisak da se ne uklapa vremenski.

Učesnik5: Meni je to, ja zapravo taj nisam primetio, ja sam mislio na nešto drugo. Eto taj nisam ni primetio.

Učesnica3: Ja mislim da ima, kad si rekao na početku, kad onu posle onog pozdrava, ja mislim da i tu ima nešto, al ne mogu da se setim šta. Pre pucanja, kad odu prvi put u učionicu.

Moderatorka: Tad je bilo: „Da li si potpuno prolupao?“ ili nešto tako.

Učesnik5: E, to. Iako deluje da je možda malo zastarelo, tu mi je delovalo skroz okej.

Moderatorka: Je l' to još neko primetio?

Učesnica2: Meni „prolupao” baš naprotiv, ne deluje mi zastarelo, nego mi se više deluje kao savremeniji izraz. U pedesetim godinama se sigurno nije koristio izraz prolupao, nema šanse.

Učesnik5: Doduše to je tačno. Klinci sad ne bi tako rekli.

Učesnica1: Ja se sad osećam kao dinosaurus, kolko je meni zasmetalo. Registrovala sam ga nešto što je ipak za kasnije vreme, a vama to deluje zastarelo, to se zove jaz generacija.

Učesnik5: Ali i menja se sleng prilično brzo.

Učesnica2: Ali i ja zapravo kad razmišljam o svemu ovome, ja zapravo mnogo više obraćam pažnju na radnju, Ja uopšte ne obraćam toliku pažnju na titl. Mnoge stvari mi zapravo nisu bitne, mnogo više pratim radnju. Ja čak ne stignem da pročitam, zagledam se u nešto, promakne mi dole titl, ali nije mi bitno zapravo. Zapravo mi to „prolupao” i koja je bila druga reč, to mi nema ni veze. Potpuno mi je minorno u odnosu na ono što se dešava.

Učesnik5: Ja bih se apsolutno složio. Ove zamerke neke su više zato što se trudim da vidim šta bi mi možda smetalo.

Učesnica3: Mislim, više zato što tražiš da ih tražimo.

Učesnica2: Da, inače zapravo ništa od ovoga ne bih registrovala.

Moderatorka: Da, većina tih stvari je na nesvesnom nivou, kada je neka uobičajena situacija, ovo je ipak drugačije.

Učesnica1: Da, to bi prošlo, ne bi uopšte registrovali, ali sad pošto obraćamo pažnju na to.

Učesnik5: Postoje situacije gde u razgovoru s nekim nakon serije ću ja da kažem da su titlovi bili baš loši, ali ovde to nije slučaj. To je isto nešto što mislim da nije loše da se zapazi. Finese su u pitanju, ali postoje situacije gde je titl toliko markantan da ti nije svejedno.

Učesnica3: Da, i ovde, ja sam primetila tu reč dok sam čitala i onda sam potpuno zaboravila, pošto je malo duži video i onda kad je Učesnik5 pomenuo, onda sam se setila da jeste bilo nešto u datom momentu. Samo sam ga svesna kad se otprilike desio, imam sliku, ali nemam pojma šta je bio žargon.

Moderatorka: Bio je još jedan izraz na koji su u nekim grupama obraćali pažnju, neki nisu nikad čuli za taj izraz. To je kada su na pucanju i kada im taj instruktor kaže: „Sa vama ispušenim muštiklama ne bismo nikada pobedili u Češkoj.“ Je l' ste čuli za taj izraz ispušena muštikla?

Učesnica2: Da, naravno.

Učesnik5: Ja nisam.

Moderatorka: Aha, Učesnik5 nije, svi ostali jesu.

Učesnica2: Meni je to sasvim okej bilo.

Učesnica3: Nije mi baš nešto savremeno, ali onda s obzirom da nije savremena radnja.

Moderatorka: Nije ni savremena radnja, a i postoji taj generacijski jaz između njih.

Učesnica2: Kako bi se danas reklo u žargonu da je neko ispušena muštikla?

Učesnica4: Ja taj žargon koristim i danas.

Učesnik5: Dvojka si.

Učesnica2: Nije to to. To je neko koga je pregazilo vreme, nekad si bio nešto, sad si ništa i sedi dole.

Moderatorka: Da, pitanje je da l' postoji nešto.

Učesnica2: Ja sad ne mogu da se setim drugog. Verovatno ima.

Moderatorka: E sad, da se vratimo na onaj radio, Učesnica1 je pomenula. Videli ste tu skraćenicu RIAS. Pretpostavljam da nikome ništa ne znači ta skraćenica. Ali, je l' ste shvatili iz

konteksta o čemu se radi i da li biste možda mogli da povežete sa nečim iz naše istorije? Da li možete neki ekvivalent da prepoznate, npr. kod nas?

Učesnica2: Ne znam kad je bio Radio slobodna Evropa kod nas, je l' suviše davno bilo ili nije, sad ne mogu da procenim.

Učesnik5: To je i meni palo na pamet da bih možda povezao sa Radio slobodna Evropa, ali opet nisam baš sto posto siguran da li je to to.

Moderatorka: Ali, jasan vam je taj kontekst da je to neki radio koji donosi neke vesti koje inače nisu dostupne.

Učesnik5: Jeste, jeste, da je možda nešto nelegitimno u pitanju.

Učesnica4: Nešto da se čuje što nije cenzurisano.

Učesnik5: Neka vrsta slobodnog radija, piratski radio ili tako nešto. Bilo mi je super što je radnja takva da čak i da ne znaš šta je u pitanju, kroz 10 sekundi saznaš. Prvi put kad pomene matori ispred kuće, tu možda ne znaš, ali da.

Moderatorka: Zapravo ga prvi put još i u učionici pomenu: „Hoćemo da idemo kod Edgara da slušamo RIAS?“.

Učesnik5: Eto, to sam i zaboravio.

Moderatorka: Je l' vam tu smetalo što ne znate o čemu se radi ili vam se, što kaže Učesnik5, vrlo brzo razjasnilo ili bi bilo bolje da je bilo objašnjeno?

Učesnica1: Meni je zasmetalo tada što ne znam šta je, shvatila sam da slušaju radio, ali nisam shvatila u čemu je poenta, da je to neka slobodna, ali posle se relativno brzo razjasnilo, ali to sam rekla kao primedbu, da bih ja tu skraćenicu možda tada objasnila, kad se prvi put pojavila.

Učesnica2: Ali, meni se čini sad da je i sama ideja te serije da ti drži pažnju. Ti nikad tog momenta ne znaš sve, nego vremenom saznaješ, prosto je sama dinamika radnje takva. U početku ti nešto nije jasno, pa saznaš nešto novo, pa se otvori nešto novo, pa ti opet drži pažnju, pa gde sad idu, pa šta će biti. Tako da u tom smislu dinamike radnje, meni je sasvim okej da tog momenta to ne znam, posle ću da saznam, ne smeta mi uopšte.

Učesnica3: Pa, meni je bilo poprilično jasno da idu da rade nešto nelegalno, zato što kad su pomenuli Edgara, ovaj mali s naočarama kao: „Moji roditelji s njim razgovaraju“, očigledno je nešto što nije svuda dostupno i da sad baš kod tog nekog Edgara koji im nije baš usput oće, mislim nisu u kontaktu s njim. Znam kontekst, pretpostavila sam da je nešto što dolazi sa zapada, radio ili tako nešto.

Učesnica1: On je disident.

Učesnica3: A pogotovo kad vidiš dedu, pa ti je sve jasno šta će da slušaju.

Moderatorka: RIAS je Radio iz američkog sektora, dakle američki sektor u Berlinu pedesetih, sve je vrvelo od američkih vojnika itd. Znači nešto što bi bilo, rekli ste već, Slobodna Evropa, Glas Amerike u to neko vreme kod nas. Kad se prvi put pojavilo da li bi bilo bolje da je stajalo: „Idemo da slušamo radio iz američkog sektora“, kako bi to po vašem mišljenju bilo ili je okej da ostane skraćena?

Učesnik5: Ja mislim da bi meni bilo svejedno, u principu posebno zato što ja pretpostavljam da oni dok pričaju kažu RIAS kao skraćenicu, tako da ko gleda na nemačkom i ko je možda u Nemačkoj sada, takođe neće znati šta je RIAS, ali očigledno je serija napravljena tako da možeš da skontaš ubrzo. U tom smislu bi mi bilo okej da ni ja ne znam. Bilo bi mi možda čak malo neobično da piše cela reč po reč, jer očekujem da ne bi bilo tako rečeno, posebno ako će posle u seriji da pričaju RIAS. Voleo bih da titl bude konzistentan u tom smislu.

Učesnica3: Ja imam isto ono što smo pričali za onog čekistu, tad mi je možda i više značilo po onim kontekstima koje imamo, ali ono što smo rekli da l' bismo stigli da pročitamo, jer i ovde

se dosta brzo menjao titl, a onda to opet skoro 3-4 reči nove koje treba da stanu i da sve pročitaš.

Moderatorka: Da, to je tačno. Učesnica4?

Učesnica4: Nije mi smetalo, jer posle se iz konteksta vidi šta je.

(Pušta insert)

(Nakon gledanja petog i šestog inserta)

Moderatorka: Ovo je sad bilo puno istorijskih pojmova i nekakve politike od pre tridesetak godina. Da li ste ovde imali neke termine koji su se pojavljivali koje niste razumeli?

Učesnica3: Pa, ove skraćenice nisam bila sigurna tačno, mislim otprilike nešto sa univerzitetom ili fakultetom, ali nisam baš sigurna i ono u poslednjem ono što je on bio učlanjen.

Učesnica4: FDJ, to su one njihove omladinske organizacije ili šta to već podrazumeva.

Učesnica3: Pa, nešto, ali nisam sigurna šta tačno znači skraćenica.

Moderatorka: Učesnica4, ti si razumela da je to omladinska organizacija?

Učesnica4: Pa, omladinska ili neki fakultet omladinski ili već neke skraćenice, kako su oni nazivali.

Moderatorka: Aha, je l' još nekome nešto reklo to FDJ ili vam je bila nepoznanica?

Učesnica3: Pa, ne, možeš da smestiš skraćenicu u kontekst, ali kad kažem ne znam, ne znam tačno šta svako slovo znači.

Moderatorka: Jasno, ali ostali? Je l' vam nešto rekla ta skraćenica?

Učesnica2: Pa da je neka omladinska politička organizacija, komunistička.

Učesnica1: Jer i oni su rekli skraćenicu na nemačkom, ali pretpostavila sam to da je omladinska.

Učesnik5: U mom slučaju ništa, ja nisam ni pretpostavio da je omladinski. U nekom trenutku su rekli omladinski ogranak FDJ, ali ja nisam shvatio da je cela organizacija omladinska, možda i jeste. Iz konteksta nisam uspeo da izvučem o čemu se radi. Očekivao bih od dokumentarca da mi možda objasni, ako je bitno, ali ne od titla svakako. Jer znam, kasnije su rekli CIA, ne bih očekivao da tu piše za šta je skraćena CIA. Na kraju krajeva, to mi i nije preterano korisno, znači mi da znam šta organizacija radi, ali to neće pisati naravno u titlu. Tako da je bitno da je na samom dokumentarcu da objasni, jer jeste u pitanju istorijski pojam koji neće svako znati. Nisam znao šta je skraćenica, ali takođe mi je okej da ne znam i onda ako ne ispratim šta se dešava, za to je dokumentarac kriv.

Moderatorka: Ne znam da li se sećate da smo i u ovom filmu koji smo prethodno gledali imali taj FDJ. Je l' ste приметili?

Učesnik5: Da, ja sam bio приметio i da ne znam šta je.

Moderatorka: Da, u pitanju je zapravo Slobodna nemačka omladina, tako se zvala ta organizacija i to bi bilo nešto kao naša Socijalistička omladina, kako se zvalo?

Učesnica3: Pioniri.

Učesnica4: Pioniri su jedno, a omladina je drugo.

Moderatorka: Omladina komunističke partije.

Učesnica4: Omladinska organizacija, posle omladine se išlo u komunističku partiju.

Moderatorka: Socijalistička omladina.

Učesnica4: Omladina je bio kadar koji se školovao za komunističku partiju. I njega su tako na neki fakultet koji je za to.

Moderatorka: Da, da se tu kuju kadrovi

Učesnica4: Pa, da, odatle su uzimani kadrovi za politiku.

Moderatorka: To vam je taj momenat bio jasan. A da li vam je svima poznat termin Štazi?

Učesnici: Da.

Moderatorka: Znači državna bezbednost Nemačke. E sad, ovde se spominje Štazijev IM.

Učesnica1: Da, da, to sam uočila, u startu je bilo.

Moderatorka: Da li ste приметili da je bilo objašnjenje za to ili vam je to ostalo nepoznato?

Učesnik5: Ja nisam приметio da je bilo objašnjenje za to, a nadao sam se.

Učesnica1: Nisam ni ja.

Učesnica3: Ni ja.

Moderatorka: Je l' niko nije приметio?

Učesnici: Ne.

Moderatorka: Zato što na početku kaže: „Nezvanični saradnik ministarstva državne bezbednosti: Štazijev IM“.

Učesnica1: Da, to sam videla, ali posle toga nisam uočila da je bilo obrazloženo.

Učesnik5: Ali to pre je zapravo objašnjenje.

Moderatorka: Da, problem je što je tako rečeno, da zaboraviš šta je bilo.

Učesnica3: Meni je bilo jasno da je on nezvanični informator, ali nisam znala da to znači IM.

Moderatorka: Okej, da. Sad je to malo do sleda kako je rečeno u dokumentarcu, da je bilo Štazijev IM pa dve tačke pa objašnjenje, verovatno bi svi na kraju završili ovaj video da znaju šta je.

Učesnik5: Pa da, očekivao bih kad je skraćena IM da ima neka reč na I i neka reč na M. Kipiram da možda ima na nemačkom, ali kad se prevede nema.

Moderatorka: Da, al opet da je pisalo Štazijev NS, opet nikom ništa ne bi reklo.

Učesnik5: Da, da, jeste.

Učesnica2: Svakako mi se čini da prvo treba da ide skraćena, pa onda objašnjenje.

Moderatorka: Je l' bi vam to bilo okej da se izgovara drugačije, da ga originalni zvuk izgovara drugačije, ali da vama bude, radi vaše informacije prvo skraćena, pa objašnjenje, je l' bi vam to bilo okej?

Učesnica1: Da.

Učesnica3: Mislim da bi mi u ovom slučaju bilo više okej jer je dokumentarac, gledaš dokumentarac da nešto saznaš i onda kad izgubiš neku informaciju o skraćeni nije strašno, ali kao ako gledaš dokumentarac, a drugačije je kad gledaš igrani film, jer to je onda umetnički dojam i doživljaj gde treba da bude ono kako su ga oni zamislili, a ovde mislim da treba da bude prenos informacija na jasan i precizan način bitniji.

Moderatorka: Znači i tebi bi bilo bolje?

Učesnica3: Da, ali u ovom slučaju.

Učesnik5: Ja bih ovde očekivao, meni bi bilo okej da ostane isti redosled, ali da je recimo Štazijev IM u zagradi, jer bi mi onda bilo jasno da je to objašnjenje za ovo.

Moderatorka: Aha, znači ta zagrada bi ti bila neki signal da treba da obratiš pažnju.

Učesnik5: I kul mi je da u dokumentarcu imam stvar u zagradi. Jasno mi je da mi objašnjavaju šta je stvar.

Učesnica3: Pogotovo, jer dokumentarac je na nemačkom i imaš drugačija znanja njih koji su u Nemačkoj i nas koji smo ovde, ako ga već gledamo onda nam ipak možda nešto treba dodatno. Kao fusnota koju ne možeš da imaš, pa onda s nekim zagradama.

Moderatorka: Dobro. Da li ste možda zapazili u nekom od ovih prethodnih što smo gledali taj izraz nezvanični saradnik?

Učesnik5: Ja mogu da kažem da zapamtio.

Moderatorka: Ne sećate se da je iz ove serije ova devojka prva što je optužena, ona je govorila: „Ja sam nezvanična saradnica!“?

Učesnici: Da.

Moderatorka: Dobro.

(Pušta insert)

(Nakon gledanja sedmog inserta)

Moderatorka: Kako ste se snašli sada sa razumevanjem ovog inserta? Da li vam je bilo teško, da li je bilo mnogo informacija? Da li su bile brze ili je teklo?

Učesnica1: Ne, ja mislim da je ovo baš sve teklo i da je bilo okej. Nije mi bilo prebrzo.

Učesnica2: Da, sve je jasno, sve razumljivo. Sve je baš onako lepo objašnjeno, odlično.

Učesnica3: Da, okej je sve.

Moderatorka: Nema nekog viška, da je nešto previše, da se jedva stiže?

Učesnica3: Ne, ne. I on poprilično sporo priča, mogla sam čak i nešto što na nemačkom priča da razumem.

Učesnica4: Da, sve je jasno.

Učesnik5: Isto da, skroz kul. Čak u poređenju s ovim prethodnim, mnogo bolje. Ne znam da l' je do brzine, ali znam da mi je ovde jasno bilo da mi je ovde lakše da pratim, nego u prethodnom.

Učesnica3: Mislim da nije bilo toliko ni skraćeno, sve je pričao, ne znam i Staljin i godinu i ime i prezime i onda ti kaže šta je, ministar poljoprivrede, bivši, ovaj je sad došao, imaš sve punim rečima.

Moderatorka: Lekcija iz istorije.

Učesnica1: Ja baš mislim da je školski, školski obrazovni program.

Moderatorka: Je l' vam nešto menja što je drugačiji video, u smislu vidite da je ovo jutjub video, ovaj dečko je jutjuber, nije televizijski dokumentarac, imali smo onaj prethodni dokumentarac sa pokrivalicama i nekim arhivskim snimcima itd. Ovde ima samo jedan kratak arhivski snimak, al u principu gledate samo njegovo lice, znači ništa vam vizuelno ne pomaže, ali da li je možda do toga što direktno priča u kameru?

Učesnik5: Ja ne bih očekivao nužno da je u pitanju jutjub video. Meni je delovalo kao da je neka profesionalnija produkcija i da bi moglo da bude nešto što je izašlo na televiziji. Jesam pomislio u nekom trenutku da mi pomaže to što gledam u njegovo lice dok priča, ali ja mislim da dosta zavisi od toga o čemu se radi. Ponekad zapravo propratni video materijal takođe pomaže, da možeš lakše da ispratiš. Ovako kad samo gledaš čoveka, može da bude suvo i dosadno. Tako da mislim da se prosto radi o dobrom balansu, da je do brzine iznošenja informacije, načina kako su formirane rečenice i da nema bombardovanja stvarima koje nisu potrebne.

Moderatorka: Ili nešto što se očekuje od tebe da znaš.

Učesnica3: Ali on je ilustrovao, bila je i Staljinova sahrana, kad je pomenuo. On tako to što je bitno, e ovo tako izgleda, pa se vratimo na njega, pa onda kad je bio taj ministar poljoprivrede, njega je pokazao, tako da ono što je najbitnije ti pokaže. Onako školski da ti da neke asocijacije, al da ne ide mnogo u neke detalje u datom momentu. Tako da sve imaš objašnjeno po redu.

Učesnica2: Pa sad klip je relativno kratko trajao, tako da je on najviše bio u fokusu. Bilo je video materijala tamo gde je to bilo prikladno i sad nam ti video-materijali nisu odvlačili pažnju, pa smo uspeli da se fokusiramo na ono što priča, ali sad da sam pola sata gledala samo

njega, verujem da bi mi bilo dosadno. Zapravo, više mi prija da gledam dokumentarac, a u pozadini čujem narativ.

Moderatorka: Aha, ovako kad je duže.

Grupa 4

Trajanje audio snimka: 1h 56 min

Transkribovala: Anđela Joksimović

Moderatorka: Počinjemo da snimamo, da li ste svi saglasni sa snimanjem?

(Učesnici u glas govore da)

Moderatorka: Krećemo sa demografskim podacima, samo ću prvo da vas pitam kog ste pola?

Učesnik1: Muški.

Učesnica2: Ženski.

Učesnica3: Ženski.

Učesnica4: Ženski.

Učesnik5: Muški.

Moderatorka: Koliko imate godina?

Učesnik1: 33.

Učesnica2: 27.

Učesnica3: 35.

Učesnica4: 32.

Učesnik5: 30.

Moderatorka: I koji vam je stepen obrazovanja završen?

Učesnik1: Master.

Učesnica2: Osnovne studije.

Učesnica3: Master.

Učesnica4: Master.

Učesnik5: Master.

Moderatorka: Prvo što ću da vas pitam koliko često otprilike, na mesečnom nivou gledate nešto sa titlovima? To može biti igrano, dokumentarno, film, serija?

Učesnica3: Svakodnevno.

Učesnica2: Svakodnevno.

Učesnik1: Isto svakodnevno.

Učesnica4: Nas dvoje svakodnevno.

Učesnik5: Da, da.

Moderatorka: A koliko je često to bioskop, koliko TV, na kompjuteru, striming platforme, društvene mreže?

Učesnik1: Pa najmanje bioskop recimo, čini mi se u proseku jednom, dva puta mesečno. A najviše komp, serije daunloud, i nešto to na striming platformama. Retko kad TV i filmovi.

Učesnica3: Pa meni bioskop isto najređe, posle mislim da mi je TV, a posle toga mreže, na Instagramu uvek ima nešto i neki titl.

Moderatorka: Je l mreža Instagram ili TikTok ili Jutjub?

Učesnica4: Instagram i jutjub, to je jedino što koristim.

Učesnica2: Da, ja Netfliks, u suštini najviše, skoro pa svakodnevno. Eventualno možda Instagram, mada ne često, jednom nedeljno možda nešto što ima titl, a bioskop vrlo retko, jednom, dvaput godišnje, jer mislim gledam filmove sa Torenta... je l to smem da kažem?

Moderatorka: Da, da, neće biti tvoje ime tako da niko ne može da te goni.

Učesnica4: U mom slučaju najviše striming platforme, imamo ih 3, TV jako retko, recimo ako se nađemo kod mame i tate u gostima. Bioskop jako retko sad, iako smo pre češće išli, pre korone. Instagram i TikTok jako često, svaki dan, i jako često ima titlova i ja to uredno čitam, bez obzira što čujem. Ali najviše striming platform.

Učesnik5: Pa slično, samo što u mom slučaju najviše Jutjub i to oni šorts, kao rilsi, i striming, uvek po nekoliko puta nedeljno.

Učesnica4: Skoro svaki dan.

Moderatorka: Vi ste mi po prvi put grupa koja je baš svesna tih titlova na društvenim mrežama. Recimo, u prošloj osobi sam imala jednu osobu koja je pomenula, u prethodnim niko. E sad me zanima, da li gledate te stavri na društvenim mrežama bez zvuka, pa vam pomažu titlovi. Na primer u autobusu, ili negde čekate red? Ili na primer, učesnica4 je spomenula da gleda i sa zvukom i čita titl, to me zanima?

Učesnica3: Pa ja gledam titlove sa zvukom, uvek, zato što iako čujem i razumem, to mi služi kao neka podrška. Kada ne razumem baš sve, to mi nadomesti, kada nešto smrdžaju i onda ja bacim pogled na prevod i znam šta je rekla i zbog toga mi je lakše sa titlom iako čujem.

Učesnica2: Aha, ja sam se sad malo zbunila. Kad si ti rekla titl, ja uopšte nisam pomislila na prevod toga, nego tako kako ona priča, ispod to čitam.

Učesnica3: I ja sam isto na to mislila.

Moderatorka: Najčešće je na tom istom jeziku na društvenim mrežama.

Učesnica2: I u mom slučaju, kada su društvene mreže u pitanju, pošto ima dosta ruskog, tj. ukrajinskog sadržaja kad su nokti u pitanju i onda je meni mnogo lakše da čitam dole, jer sam već ukačila neke stavri i onda kad čitam, nekad mi je lakše da povežem šta priča, a nekad ništa ne razumem. Nekad gledam i po više puta, zato što pokušavam da skontam, jer ja ruski više ne znam, učila sam ga ali se ništa ne sećam. Tipa prepoznajem prezent i perfekat i to je to i neke reči, ali zapravo nemam pojma šta je rekla. I onda mi pomaže zapravo kad pročitam, podrška. Iako je to više nagađanje, jer kad gledam sadržaj i onda čitam ispod, to mi se kao uklopi u neku sliku. Ali nikad nemam prevod. I jedini razlog zašto sad na primer niko na Netfliksu i ostalim platformama mi koristimo titl jer jako često jedemo i problem je jer, iako smo mi sad svi naviknuti na engleski jezik i najviše smo mu izloženi, ti opet ne čuješ, jer ako ti nešto jedeš i oni nešto zbrljaju. I mislim da smo se sad svi toliko navikli da ne možemo da nam oči ne idu dole, ja ne znam kako vi ljudi, je l gledate vi u stvari šta se dešava ili više čitate šta se dešava?

Moderatorka: Super pitanje, postavljaš neka moja pitanja tako da je to odlično.

Učesnik1: Pa ja lično gledam, trudim se, jer mi je bitnija slika. Možda je to jer sam završio vajarstvo pa onda kao uvek moram da vidim.

Učesnica3: Ja mislim da je meni to totalno nesvesno nekako, pogotovo na instagramu, jer ja uvek slušam rilsove, mislim sav kontent koji ja slušam, bilo na Netfliksu, na TV-u, na instagramu, je na engleskom. Mislim, ja znam engleski ali nekako me povuče uvek da čitam te titlove, nije mi to neka svesna radnja, prosto tu su i ne mogu da ne čitam.

Učesnik5: Tu su i mnogo je lakše da shvatiš šta pričaju.

Učesnik1: A ja to nekako gledam kao neku vežbu za jezik, zato što i čujem i čitam, pa onda nekako spojim. Ali sada kad ste spomenuli društvene mreže, pošto nemam ni Fejsbuk ni Instagram, ostavim samo Jutjub, a pratim tutorijale na Jutjubu, to za 3D maks, i uvek uključim ono CC, jer ili ih ništa ne razumem, jer to su sve neki Indijci, pa mi onda treba, ili, ne znam kako to generiše, ne znam je l to ide kroz neki algoritam, jer ne podudara se ono što pričaju i šta ide dole, i onda sam malo kao zbunjen ponekad.

Moderatorka: Dobro, dobro, je l ima još neko nešto da kaže? Dobro. E sad, već ste pomenuli neki od vas da uglavnom gledate stavri na engleskom, ali koliko često gledate nešto sa titlovima čiji originalni jezik uopšte ne razumete? Je l vam se to dešava? Često ili retko ili nikad, ne znam?

Učesnik5: Vrlo, vrlo retko, *Casa de Papel*, strane serije, mislim ne engleske, neke španske. *Dark*, nemački, u tom slučaju titl na engleskom. Na Jutjubu ne znam da li mi je izašao neki ril

da nije na engleskom ili srpskom. Samo kad baš mi biramo film koji nije na engleskom, a nije na srpskom, hrvatskom, bošnjačkom i tako dalje, u tom slučaju titlovi su na engleskom.

Učesnica4: Tipa anime isto, to ciljano onda gledaš, tehnički ja kao japanski prepoznajem i sad tako prepoznajem prošlo vreme i šta znam, neke oblike imperativa, ali kao da mi to često izlazi ne. Najčešće je to engleski, čak mi i norveški jako retko izlazi, štaviše uopšte. Imam jednu devojkicu koju pratim i koja čak postuje na engleskom i tek skoro je nešto pričala malo na norveškom i u jednom trenutku sam se ja totalno pogubila. Mislim, ja ga stvarno nisam koristila dugo, ali stvarno sam uhvatila sebe kako čitam taj titl dole. I onda tek, drugi krug sam pustila i onda sam razumela, onda se mozak već prebacio, valjda mu toliko treba da se navikne, ali sve u svemu engleski i to je to.

Učesnica3: Ne, ja sad baš vrtim u glavi i ne znam kad sam zadnji put gledala nešto što nije na engleskom, eventualno ako uleti neka serija, film, ali ne mogu da se sad setim.

Učesnica2: Baš retko nešto što nije na engleskom, jedino što mogu da se setim skoro je bio neki irski dijalekat koji smo gledali skoro, onaj film, to apsolutno ništa nismo razumeli. Jedino što ja slušam na jezicima koje apsolutno ne razumem je muzika, ali to je sad neka druga kategorija. A što se tiče filmova i tog sadržaja slabo, to nekad švedski, norveški, al tu manje više razumem.

Učesnik1: Pa ja retko sada iskreno. Pre kad sam imao više vremena sam filmove rokao, ono, Litvanija, Mađarska, ne znam više, neka Afrika, ali sad baš retko, sve uglavnom na engleskom.

Moderatorica: E sad, kažite mi, s obzirom na to da svi uglavnom gledate na engleskom, koji pretpostavljam da svi razumete u nekoj meri ili odlično ili vrlo dobro, da li uvek za engleske sadržaje uključite titl, ako imate taj izbor?

Učesnik1: Ja da.

Učesnica2: Ja da, isto uvek.

Učesnica3: Zavisi gde i kolike je dužine, ako je neka serija ili film, onda da, jer mi je lakše da se skoncentrišem i da skapiram celu priču. E sad, ako je Instagram, ili neki kraći rilovi, onda ne.

Učesnica4: Isto kao **Učesnica3**.

Učesnik5: Slično, dakle na Netflixu psutimo titl, ali na Jutjubu naročito kada narator sporo i razgovetno priča, onda nema potrebe. Pogotovo ako ja radim nešto drugo i ne gledam u telefon, onda stvarno nema potrebe.

Moderatorica: A kad ga pustite, onda ima tu funkciju, već ste spomenuli, da vam bude kao neka podrška, da nešto razumete, skoncentrišete se. Je l ima još nešto?

Učesnik1: Pa ne, ali evo sad si ti isto rekla, ja to isto radim. Uglavnom gledam da pustim, ne znam da l se to sad vodi kao titl, ako gledam engleski film, pustim titl na engleskom. Ali kad gledam recimo nešto do čega mi je baš stalo, što želim da ispratim, kad su filmovi u pitanju, uvek gledam da nađem neki srpski titl, jer sam tako nekako opsesivan, volim da sve mogu da skontam.

Moderatorica: I u principu se uvek oslanjate na titlove, kad god su tu, oslanjate se, ili ima i kada ih ignorišete?

Učesnica2: Pa kad je neki loš prevod, pošto ima i toga. Ali uglavnom da, 99%.

Učesnica4: Vidi, sad kad spominješ loš prevod, jedino što pamtim, kad sam bila mlađa pa sam više gledala TV, tu uvek bude, znam da sam uvek cuktala kad budu psovke i ona kaže ne znam fak ju, a piše proklet da si. I onda ide taj momenat da budeš kao ma daj šta je ovo. Ne mogu da kažem da ignorišem titl, ali ne idu mi oči više tako često. Jer sam bila u fazonu ko god da je ovo prevodio ne zna šta radi, pa tek onda kad sam još mao porasla sam skontala da on vrlo verovatno zna šta radi i šta to znači, ali mu je neko iznad njega rekao da ne može to tako da

napiše. Pa sam onda bila u fazonu, ali taj titl nije veran tom filmu, to što je taj lik hteo da kaže i zašto je to izgovorio u tom trenutku.

Učesnik5: Da, emociji, nije autentično.

Učesnica4: Tako je. I sad kad ti pitaš da li se oslanjam na titlove, da. Ali sad vidiš, ja ne znam da li mi to nameštamo, jer mi kad pustimo nešto, bilo da je HBO, bilo da je Dizni, Netfliks, mislim da odmah stoji titl, pošto je gomiletina toga na engleskom, odmah kreće na engleskom, ja mislim da mi nikada, ili jako jako retko svesno uđemo u podešavanja i odaberemo engleski. Čak i ako ima opcija srpski, neću da je biram, jer mi se često ne sviđa ili mi jednostavno toliko nije prirodno kad već i engleski znamo na tom nivou.

Učesnik5: I lenji smo, pa nas mrzi da kliknemo.

Učesnica4: Moguće, moguće. Ali sad kad si pitala da li biramo filmove, ne brate, samo pustimo i titl je odmah tu. U tom smislu se oslanjam na titl. Ali da, da ga nema, da moram da ga namestim, verovatno bih svaki put odabrala engleski. I birala bih da ga izaberem.

Učesnica3: E i još jedne stvari sam se setila, mene recimo dekoncentriše prevod, ne samo kad je loš nego i kad kasni, kad ne ide u vreme kad treba. Isto u tom momentu, opet se vraćam na ono, tebe nekako titl tera da se koncentrišeš i shvatiš poentu radnje, a ovo te jako dekoncentriše kad ide van toka. I u tom slučaju uvek biram bez.

Moderatorka: Onda ga samo isključiš?

Učesnica3: Da, jer apsolutno te dekoncentriše.

Moderatorka: Je l ti to utiče da isključiš ceo film ili samo titl?

Učesnica3: Ne, ne, titl samo, samo da mogu što pre da sklonim to. Ali opet, što je spomenula

Učesnica4, nekako uvek po difoltu, ako krene titl, neću da uđem u podešavanja da nameštam titlove, sad sam to osvestila. A možda zbog toga na Jutjubu nemam titlove zato što, mrzi me da kliknem i uključim onaj CC.

Učesnik5: Ja sam hteo da dodam, šta meni pomaže kad su titlovi u pitanju. Kada neko govori van scene, piše lepo ko kaže i kada idu pesme, kad piše koja je pesma i izvođač, to mi se sviđa, naročito kad je dobra pesma, a prvi put je čujem, ne moram da vadim šazam, nego lepo piše.

Učesnica2: Vidiš, ja se toga uvek setim kada ide neki takav momenat, ide neka ludilo muzika i stoji u zagradi, i ja budem u fazonu jao ovo je za gluve ljude. To je uvek moja pomisao. I odna sam pomislila kako eto, na TV-u toga nema nikad i onda shvatiš da ti titlovi na TV-u, evo sad sam shvatila, zapravo nisu za ljude koji ne čuju.

Moderatorka: Nisu inkluzivni, da.

Učesnica2: Nisu nikako. Dok ove stvari jesu. I to mi je isto zanimljivo, ne znam zašto ali svaki put kad gledam nešto, pomislim jao gluva osoba će skontati i onda mi bude drago zbog toga.

Moderatorka: Je l još neko nešto hteo da kaže? Dobro, dobro. Vi ste svi je l tako odrasli u Srbiji?

Učesnik1: Ja na Kosovu.

Učesnica2: Kosovo je Srbija.

(Svi učesnici se smeju)

Moderatorka: Dobro, dobro, ali odrasli ste pretežno uz titlove, navikli ste. Je l smatrate da ste naviknuti na titlove ili?

Učesnica2: Da, apsolutno.

Učesnik1: Ja baš i nisam, čini mi se, jer '97-8 ne znam kad je ćale instalirao tu prvu satelitsku antenu, da, uopšte nisam imao titlove tada. To su bili kanali na nemačkom uglavnom, dečiji crtaći, i na engleskom. I tako sam zevao u te crteže, pokrete, nisam imao nikakav titl, ali nekako sam čini mi se kontao. I učio jezike.

Učesnik5: Kad si to rekao, dobro me podseti, ja imam možda i lažno sećanje da sam prvo počeo da čitam titl, pa da čitam čitam. Sećam se da sam gledao *Moćne rendžere* sa 6 godina pre nego što sam krenuo u školu sa titlom, sećam se na Pinku, onaj žuti titl. A sad kad vratim film, to je malo nemoguće da sam počeo prvo da čitam titl, pa u školi bukvar.

Moderatorka: Pa znaš kako, možda je i moguće da si prepoznavao jednostavno neke reči

Učesnik1: Na osnovu slike možda.

Moderatorka: Da, da, da si povezivao, jer eto, *Moćni rendžeri* su često imali neke uzvike i tačno znaš, kad kreću u borbu viču to i to, pa si možda jednostavno povezivao oblik reči sa time što se kaže, nije nemoguće, šta znam. Ali baš zanimljivo, to još nisam imala.

Učesnica2: Ali ovo što si rekao za crtaće i to pitanje da li smo mi naviknuti na titl- da, ali, mi smo kablovsku dobili kada sam ja recimo bila četvrti razred, i tada su bili nemački kanali, recimo nama nije bio *Kartun network*. I brat i ja smo bili toliko srećni što uopšte imamo kanale koji imaju crtaće skoro 24/7 da nama nije uopšte smetalo što su na nemačkom. Mi ništa živo razumeli nismo, jer eto učili smo ruski, i onda kao pokupiš neke reči, ali što si ti rekao, mi smo sve razumeli iako zapravo ništa nismo razumeli. I onda kad je došao *Kartun network*, bilo je mnogo lakše, iako je to bilo možda godinu dana kasnije, znači 5. razred, što znači da se moja generacija tek tad zapravo upoznala sa engleskim, mi smo od 5. učili i konkretno ja sam imala baš užasnu nastavnicu i pojma nisam imala engleski. I kako smo mi to sve razumeli, ili što kaže **Učesnik5**, možda moje lažno sećanje da smo razumeli, jer onda kako sam ja rasla, mi smo to nastavili da gledamo i sa godinama i učenjem je i došlo razumevanje, ali zapravo kao klinci nismo bili naviknuti na titl, ono što smo hteli da gledamo. Ali ako su bili filmovi, i domaći kanali, RTS, Pink, B92, tu smo bili naviknuti na titlove, ali mislim da nam kao klincima apsolutno nikakav problem nije bio da skontamo šta se tu dešava, mada okej, crtaći nisu bili prekomplikovani, to su i kratke epizode, imaš uvod, razradu, raspetljanciju pa zaključak. I ti gledaš u to, pa i ako ne razumeš, pa u nekom trenutku povežeš šta znači super na nemačkom, ali kao niko ti nikad nije rekao šta ta reč znači na tvom jeziku. Tako da odgovor na pitanje moj bi bio, kao klinci nismo bili naviknuti, kada su bili crtaći, a to nas je najviše zanimalo realno tad, ali kako smo malo rasli i počeli da gledamo serije, filmove i to čemu smo bili izloženi, na domaćim kanalima, onda smo da, bili potpuno naviknuti. A u mojoj glavi to su dve potpuno različite sfere.

Učesnik1: A vidiš recimo meni je sad zanimljivo, ja sam se sad setio tih španskih serija '90, isto ja sam bio na primer klinac kad je išla *Kasandra*, ja sad španski mogu da razumem jako dobro, ali ne mogu da ga govorim. Ja sam pratio *Kasandru*, ali nisam toliko dobro mogao da čitam taj titl da bih sad ukačio, ali nekako mi je španski ostao. Skoro sam bio u klubu sa nekim Kubancem ja mislim i on sad priča nešto i ja počinjem da se smejem i onda me je pitao je li sam razumeo i ja kao pa jesam, ali ne mogu ti odgovorim.

Učesnica2: A vidiš, meni je kao filologu jako teško da poverujem u to, da je neko ko se nije bavio jezikom koji nije realno baš lagan, španski jezik nije kao germanski, u tom smislu. Okej, ti razumeš, ali me jako zanima šta ti misliš koji je tvoj nivo razumevanja toga, jer ja sam baš skeptična po tom pitanju kao filolog, šta tačno znači da si ti razumeo. Da li ti znaš u kom je on vremenu pričao, da li raspoznaješ padeže?

Učesnik1: Ne, ne, ne. Ja samo razumem suštinu, on je ispričao neku foru i ja sam se nasmejao, razumeo sam poentu fore. Ali ne, ne, pokušavao sam da učim čak preko Duo linga, skoro nešto, pre 2 godine, tad sam prvi put kao ušao u to, vremena, padeži, ali ne u tom smislu.

Učesnica2: To je meni baš kao, sa ljudima koji nisu u jeziku na koji ja jesam, baš mi je kao, kad kažu da cepaju neki jezik, bilo koji, čak i engleski, ima gomila klinaca koji kažu da znaju

engleski, okej oni su mnogo više izloženi sad nego mi, od mlađeg doba i sve to stoji. Ali ja sam svakako u fazonu aha, a koliko ti razumeš? Zapravo koliko ti misliš da razumeš?

Učesnica4: Ja nekako, ja sam mišljenja da ti stekneš jako veliko pasivno znanje iz toga što si izložen tom jeziku i smatram da sam ja jako dobru pasivnu osnovu španskog stekla, nikad ga nisam učila i posle mi je za portugalski bilo mnogo lakše da ga savladam od ljudi koji nisu možda bili izloženi španskim serijama. I znam drugaricu koja je upisala španski isto kad sam i ja norveški i ona kaže da joj je bilo jako teže, jer nije gledala serije pre. Ali mislim da je zbog toga jako dobro što smo mi u zemlji koja titluje, a ne sinhronizuje i mislim da imamo koliko toliko dobro razumevanje engleskog i koliko toliko ga i znamo. Izvini, a pitanje je bilo... ja mislim da sam definitivno naviknuta na titlove, jer neko moje prvo sećanje je bilo neka Košava i Star trek, gde je sve recimo bilo titlovano, tako da baš sam navikla.

Moderatorka: Mhm, ali zanimljive ste sad teme pokrenuli što se tiče učenja jezika. Da li ste uopšte bili u prilici da gledate neki holivudski film, na nekom drugom jeziku sinhronizovan i ako je neko imao, da li vam je bilo čudno? Neki film u smislu da znaš i glumca recimo, da je Džoni Dep pričao francuski ili nemam pojma.

Učesnica3: Ne, ali ne znam da li se Bolivud važi?

Moderatorka: Aha, e dobro dobro.

Učesnica3: Jer je neko vreme na kablovskoj, nisam ja baš bila klinka, al sam bila mala, recimo 8. razred i išao je Bolivud, i ti ništa ne razumeš, oni pričaju, pevaju i ide ispod srpski titl, ali ti ništa pod milim bogom ne razumeš, apsolutno ti je strano. Ali to je najdalje ja mislim.

Moderatorka: A ovako, nešto da je sinhronizovano na neki drugi jezik? Ili na naš jezik, ja ne znam ni da li ima?

Učesnik1: Pa ima crtaća. A ja se nadam da neće biti tih sinhronizacija, meni je to baš čudno

Učesnica2: Ja mislim kad sam išla negde, lupiću sad, Italija, Španija, da je tu bilo nekih sinhronizovanih stvari, što je presmešno.

Učesnik5: Izvini, setio sam se, mi smo u Grčkoj gledali *Nindža kornjače* na grčkom, film ovaj iz 2014/15/17. ne znam sad.

Učesnica4: Ja sam to potisnula očigledno.

Učesnik5: Na novogrčkom sinkronizovano i nismo uspeli ceo jer suviše je bilo čudno, neprirodno. Mislim, kornjače pričaju grčki...srpski ajde i nekako, odrasli smo uz tu sinhronizaciju.

Moderatorka: A šta si ti krenula?

Učesnica2: Pa da, oni su imali sinhronizovano na svoj jezik i ti vidiš to što kažeš, glumca, npr Džoni Dep i priča nekim drugim jezikom, drugim glasom i presmešno je, ali možda je drugačiji utisak jer ja nisam maternji govornik tog jezika na koji je sinhronizovano.

Učesnik1: Opet sam se setio tog satelitskog programa, jer su uglavnom bili ti nemački kanali i pratiš na primer Simpsonove na nemačkom, ja uopšte nisam znao da su oni američka serija i u nekom trenutku dolazi internet i skontaš da oni uopšte ne govore taj jezik nego nešto drugo. Meni je to u tom trenutku bilo potpuno prirodno, ali onda čujem u nekom trenutku original i onda budem kao, sad mi je ovo neprirodno potpuno, dok se nisam navikao.

Učesnik5: Ja imam kontra primer, to su oni kung fu filmovi iz Hong Konga, snimani '70, '80 koji su naknadno sinhronizovani na engleski.

Učesnik1: Jao, da.

Učesnica3: Džeki Čen.

Učesnik5: Džeki Čen, između ostalog. I ti čuješ tu sinhronizaciju koja nije baš sjajno bila urađena, a to je išlo kod nas na TV-u, i mi smo uzimali kasete i gledali i onda je skroz čudno,

pričaju neki engleski, a oni su unajmili neke jeftine kineske glumce da to odrade i oni su to odradili ubij bože kako.

Moderatorka: Znači i loš jezik i loše tehnički izvedeno?

Učesnik5: Da, loš vojs ekting.

Moderatorka: Mhm, ali to vam kvvari? Kad to vidite, to vam kvvari dožvljaj ili ga ignorišete?

Učesnica2: Pa da, to je i razlog zašto ne mogu da se setim nekog fimla sinhronizvanog, jer ja to i kad vidim, ja to ne gledam, jer odvrća pažnju i previše je čudno, previše neautentično.

Učesnik5: Pa to je kao da probaš da gledaš anime sa engleskom sinhronizacijom

Učesnik1: Ili one Diznijeve crtaće, sećam se kakav je bio moj šok za *Dispikabl mi*, neki prvi, drugi deo, ona mala Agnes imala je neku slatku reakciju, a onda prevedeno na naše bude neki grubi glas...

(Svi učesnici se smeju)

Učesnica2: Inače sad sam se setila kad si spomenuo to, pošto ja volim inače crtaće i nekad idem i u bioskop da gledam, i uvek gledam verziju koja je titlovana, a ne sinhronizovana, tako da eto, bitan input- biram titlovano.

Učesnica4: U vezi sa tim, ja imam jednu priču, kad smo bili mali, bile su kasete, znači bile su sinhronizovane i titlovane i mama nam je isključivo titlovane kupovala i ja to sada mogu da cenim iz ove perspektive, iako sam tada bila kao mama, što to radiš... a mama nam je čitala. A druga priča u vezi sa crtaćima, kad sam držala engleski nekoj klinkici, koja mi je inače mnogo prirasla srcu i bio joj je rođendan i ja je odvedem u bioskop, i ja sam znala da će njoj biti malo problem da isprati titlovano i onda sam rekla ajmo na sinhronizovano, da vidimo. I to je bilo posle 2012. recimo i ta sinhronizacija uopšte nije bila toliko loša, ja sam mislila da mi se neće dopasti, ali kao da bi njoj bilo lakše, nisam htela da njoj bude glupo, da razmišljam da l će da stigne, da l će da pohvata fore. I izašla sam iz bioskopa sa utiskom da je mnogo bolja sinhronizacija nego kad smo mi bili mali. Tako da, iako između titlovane i sinhronizovane biram titlovanu, ali mislim da su generalno danas sinhronizacije bolje nego te fejk neautentične verzije sa kojima smo mi odrasli.

Moderatorka: Ta industrija se razvila, stvarno, jako, u poslednjih 10-15 godina. Mislim da je postojala stvarno odlična sinhronizacija '80 godina, što smo mi gledali *Duška dugouška* recimo i generalno *Luni tjuns*, *Nindža kornjače* i tako dalje. To je bio odličan period, posle ide jedan mračan period, kad je stvarno bila izuzetno loša sinhronizacija, ja se sećam nekog *Paje patka* kojeg uopšte nisi mogao da razumeš, samo je kreštao. I onda krajem '90, početkom 2000. I sad se to ponovo poboljšalo, mislim da ne možete mnogo da se zeznete kad gledate neki sinhronizovani crtać.

Učesnik5: Znaš ko je dobro odradio sinhronizaciju kod nas? Ekipa koja je radila *Sunder Boba*, *B92* i *Pingvine sa Madagaskara*.

Moderatorka: Ovo je treća grupa od četiri u kojoj se pominju *Pingvini sa Madagaskara*.

Učesnica4: Da, da, i čak je i bolja srpska verzija, možda jer sam prvo gledala srpsku verziju, ali posle kad sam gledala englsku, zvuči strašno. I smešan mi je i na hrvatskom, ne znam da li ste to slušali, ali možda to opet jer mi nismo maternji govornici hrvatskog, bez obzira koliko je blizak, presmešan je.

Moderatorka: Dovoljno blizak da ga razumeš, a onda reči koje nisu iste kao u srpskom ti budu smešne i čudne. To je super što si pomenula. E sad, kažite mi, malo smo to bili pomenuli, ali sad možemo da se vratimo na to. Da li vam se desilo da vas titl iznervira, bilo da je to jezički, pravopisno, tehnički, šta god i da li se sećate primera ili uopšteno možete da opišete.

Učesnica3: Meni se to dešavalo, nije na Netfliksu, nije na TV-u, dešavalo mi se upravo sa filmovima koji su skinuti, pa je prevod naknadno ubačen. Dešavalo mi se da bude pravopisno,

pa u smislu posle tačke nema velikog slova, ili interpunkcijskog znaka uopšte. Dešavalo se da prevod bude loš gde ti znaš, recimo ako je neka fraza, koja bukvalno bude prevedena, kao ono padaju mačke i psi, e to stvarno iznervira. Prvi put kao ajde, drugi put, treći put već te istera iz takta, gde odna dolaziš u opciju gde, ako mogu da biram, sklanjam titl.

Učesnik5: Tehničke stvari, to smo pričali, kada kasni.

Učesnik1: To me izludi.

Učesnik5: Ili kad skinem različite verzije filma i titla, produžena verzija jednog i onda se on vremenom gubi i onda ja sedim uz tastaturu i nameštam sve vreme. Ili kad smo skinuli, gledali smo one ruske *Avendžerse*, što su izašli, ubij bože loš engleski prevod. Mislim da je to najgori prevod ikad, čak bi gugl translejt bolje odradio, ovo je neki pijani prevodilac radio.

Moderatorka: Je l imaš neki primer?

Učesnik5: Pa ono, ide film, onako ništa posebno, ali ti kad čitaš to je skroz neka druga priča, jedno se dešava na ekranu, drugo u titlu, nemam konkretan primer, ali sećam se utiska.

Učesnica4: Ja imam problem kao **Učesnica3**, znači interpunkcijski znakovi, to me jako nervira, ili kad koriste onu neku skandinavsku ili bilo koju drugu tastaturu, za ono naše č,dž,š. Meni su te stvari dovoljne da me iznerviraju i da ugasm, neću ni da gledam film.

Moderatorka: Mhm, znači do te mere?

Učesnica4: Da, mada jer ja većito nešto jedem uz film, to većito kod mene ide zajedno i onda me jako smara, pogotovo ako je skinut film, uvek nešto malo fali, i na kraju samo batalim i ne gledam. I ume da me iznervira kada, ali mislim da to više niko normalan ne gleda, ali one verzije koje snime u bioskopu i onda ispod ide fazon kineski titl, pa preko nalepe, ili ga gore stave. Em je ružna slika jer je snimak iz bioskopa, em ti ovo dole odvrća pažnju zato što su ideogrami koje ti nemaš pojma i tek gore imaš neki prevod koji naravno ni na šta ne liči. I te stvari ja ne znam, jednom sam se sa time susrela, to je bio *Hobit*.

Učesnik5: Ne znam zašto mene gleda.

Učesnica4: Uglavnom, ne pokušavam bez titla, gasim.

Učesnik1: Pa ja isto kao oni, slabo gledam to na TV-u, ali to mi je posebna vrsta stresa, kada treba da nađem titl i to da se poklapa, skoro smo gledali *Med Mena* i toliko obožavam tu seriju i naiđe jedna epizoda koja je toliko bitna, da moram da pratim sve vreme i ovako strelica jedna preko ja reko jebem ti.... Tako da to, kad skidam filmove to mi je baš stresno, pa da l se uklapa. Sad sam to ukačio, da mora da bude ceo naziv baš identičan, e odna se to sve poklopi, e sad za kvalitet zavisi.

Učesnik5: Izvini, ako mogu samo da se ubacim, nevezano za to, BS plejer ako koristiš, on ima automatsko skidanje titla koji odgovara filmu.

Učesnik1: Ne... ali vau, najš.

Učesnica2: Pa da, sa tim piratskim prevodima je uvek neki problem, tehnički ili nešto, a ne znam, ja se nešto ne nerviram previše kad je nešto na engleskom, što je jezik koji najviše razumem, onda sam u fazonu da ću da kombinujem, malo da slušam, malo da gledam pa mi je okej. E sad, ako je neki film na jeziku koji uopšte ne razumem, onda ne mogu da imam polovičan prevod, onda moram normalan titl, inače ne gledam, odustajem. A sa ovim prevodima na TV-u, tu je već spomenuto, za prevode tih psovki na primer, mislim nije da mi smeta to, samo mi je malo iz principa bezveze, da stoji dođavola, ako je on rekao nešto sa fak, ili nešto slično. Čak se sećam i nekog intervjua pre 100 godina, to mi se urezalo u sećanje, intervjuisali su jednu prevoditeljku sa engleskog, koja je bila jako matora u tom trenutku i ona je imala taj komentar kao pa zašto mora ta reč na j da uđe u prevod i ja sam bila kao daj... zato što mora da bude tačan prevod, ja razumem da je to RTS, ali lepo piše na početku filma nije za

ispod 18 godina, prosto bitno je i mislim da treba da bude što vernije, pa makar bila i neka najmasnija psovka na svetu.

Moderatorka: Je l i ostali imate takav stav u ovom slučaju?

Učesnica3: Da mora da bude bukvalno prevedeno?

Učesnica4: Pa prosto što vernije toj sceni, emociji.

Učesnik5: Da, ako se psuje sve po spisku na slici, prevedi tako.

Učesnik1: Da, slažem se.

Moderatorka: Dobro, a kažite mi, da li vam se desilo da vas neki titl oduševi, je l pamтите neki takav slučaj?

Učesnica4: Ti si čarobnjak, Hari.

(Svi učesnici se smeju)

Učesnica4: Čekaj, sigurno ima neki, naletali smo na neke baš dobre.

Moderatorka: Mislim, ne moraš da se setiš konkretnog primera, ali šta je to što vidiš na titlu, pa kažeš e svaka mu čast?

Učesnica2: Meni se čini da su jako dobri prevodi na ovom Fox kanalu. Na primer *Štreber* i to, kad pratim prevod oni se baš trude.

Moderatorka: Šta, u kom smislu?

Učesnica2: Pa recimo trude se dosta da nađu ekvivalente u srpskom nekih idioma, izraza koje su u engleskom nešto što oni imaju, oni nađu ekvivalent nekoj srpskoj izreci i to mi je super.

Učesnik1: Dobro da, to je baš specifična serija, to je baš dobar primer, taj prevod baš verno prenosi, jer to su sve one neke štreberske fore vezane za fiziku, matematiku.. A dobro je prevedeno, mislim ja ih u suštini i ne razumem na engleskom, jer je to em neki njihov sleng, em je usko polje, stripovi i to mi je sve strano, ali kad čitam prevod baš mi je super.

Moderatorka: Nasmeješ se, izazove ti da si razumeo.

Učesnica3: Sad kad ste to rekli, čini mi se da se sećam da su *Prijatelji* imali dobar prevod i *Alo Alo*. Je l jeste, je l ima *Alo Alo* dobar prevod? Potrude se, ne može uvek ali... Mislim bili su na B92, mada, je l B92 imao *Prijatelje*?

Moderatorka: To je bio Pink.

Učesnica3: Ali puštali su ja mislim nekad.

Moderatorka: Možda u nekom momentu su preuzeli.

Učesnik1: Oni možda sada, u skorije vreme.

Učesnica3: Tako da, ja se nešto prisećam, čini mi se da su mi *Prijatelji* išli potpuno prirodno, da je to teklo. Bila sam klinka kad je išlo *Alo Alo*, ali znam da je bio dobar prevod, pa sam tek kasnije negde povezala kad sam starija gledala. Ali to su neki primeri, gde vidiš da se neko zapravo potrudio da obavi taj posao i da prenese i emociju i situaciju i foru i šalu i sve, da nama bude bliže.

Moderatorka: Da, *Alo Alo* je celi koncept zapravo fora, da svi govore engleski, ali svako u skladu sa svojim maternjim, na svoj način, jako je teško to preneti na titlu, a ja isto imam utisak da su uspeali. Je l ima još neko nešto?

Učesnik5: Imam ja primer, e sad više je kao urbana legenda, da su na Pirotskoj TV, i'll be back, preveli sa će se vrnem.

Moderatorka: To je super, sjajno.

Učesnik5: A sećam se kada sam gedao *Bekstvo iz zatvora*, četvrta sezona, to sam imao na nekom CD-u, to je isto bio solidan prevod, to mi se svidelo. A ono što je mene tada pozitivno iznenadilo, kada spominju neke malo opskurdnije ličnosti, koje ne zna šira publika u Srbiji tipa Florens Najtingejl koja je bila bolničaska iz sredine 19. veka, daju kratko objašnjenje u zagradi. Ja sam samo tu, u toj jednoj epizodi to video i nigde više.

Moderatorka: I je l si stigao to da pročitaš, kao prvo? Je l ti bilo od pomoći?

Učesnik5: Jedva sam stigao, uhvatio sam samo bolničarka, 19. vek, Britanija i onda sam povezoao šta je. Ali više je bila kao zanimljivost, jer i da nisam saznao ne bi mnogo menjalo kontekst i epizodu, to je čisto zanimljivost ubačena. Ali bilo mi je zanimljivo što de taj prevodilac potrudio, shvatio da 90% Srba koji gledaju tu seriju nemaju pojma ko je i onda je ubacio u zagradi.

Moderatorka: Kao fusnota praktično?

Učesnik5: Pa da, da.

Moderatorka: Je l ima još neko nešto da doda na ovu temu?

Učesnica4: Pa ja sad pokušavam da se setim, sigurno je bilo nešto, sad mi je u glavi, uvek povezujem to kako prevode neke nazive na primer iz epske fantastike. Sad razmišljam, gledali smo skoro maraton *Hari Potera* i kao, sa jedne strane, da, super je prevod, a onda onaj Profesor Mood, prevedu kao Profesor Čudljivko ili kako već, malo mi krindž.

Učesnik5: To je iz knjige prevod.

Učesnica4: Aaa, nisam čitala, ja sam uvek bila *Lord of the rings* fan i, digresija, i nikad nisam htela *Hari Potera*, to mi je ono za decu, tako i sad kad smo uzeli da gledamo ono, ovo je genijalno. I ne mogu da se setim sad stvarno, ali bilo je sigurno. I moram da kažem da u poslednje vreme stvarno ono gde mi gledamo filmove, stvarno su dobri predovi, kao što ste pomenuli. Ja non-stop vidim na onom *Houm garden TV* i tu je stvarno okej prevod, čak i ako to nije sad neka tehnika zahtevna, pritom jeste zato što su dosta reči specifične, jer su iz te sfere dizajna enterijera. Tako da ne sećam se da sam u zadnje vreme sretala loše prevode, osim ti piratski.

Učesnik5: U skladu sa tim, izvini što se ubacujem, Diskaveri, Nacionalna geografija i te stručne stvari, naročito kad načetiš na emisiju o automobilima, pa lepo prevedu i karburator i šasiju i sve što treba, takve emisije bez srpskog prevoda bih dosta teže gledao jer bih onda morao da guglam paralelno.

Moderatorka: Dobro, dobro. Je l još neko imao neku želju da doda? Okej, sad imam još dva pitanja koja nemaju nikakve veze sa ovome o čemu smo pričali, ali biće kasnije bitno za ono što budemo gledali. Kako možete da ocenite svoje znanje savremene, svetske i evropske istorije, posle Drugog svetskog rata?

Učesnica3: Nula.

Učesnica2: Od 1 do 5 neka trojčica.

Učesnica4: Pa ne, definitivno nije 0, ali ne znam sad, isto 3 neka bude, 3 i po.

Učesnik1: 1+,2 verovatno.

Učesnik5: Ja sam to imao na fakultetu, tako da 4 i po, do 5.

Moderatorka: Dobro, dobro, to mi je super što ste toliko šareni. A drugo pitanje je koliko često vi u vašem svakodnevnom govoru koristite psovke i koliko vam smeta kad neko drugi psuje?

Učesnica2: Stalno koristim, ne smeta mi uopšte.

Učesnica3: Meni smeta kada neko ne psuje.

(Učesnici se svi smeju)

Učesnica3: Pa ozbiljno, ja tako srećem neke ljude koji uopšte ne psuju i primetim posle nekog vremena da mi je nešto čudno. Mislim ništa loše, super što neko ne psuje, nego prosto su meni psovke važne, mislim ja ih koristim, u svakodnevnom govoru često i okej mi je da drugi koriste.

Moderatorka: Zašto su ti važne, šta ti oslikavaju?

Učesnica3: Emociju, razne tipove emocija, naročito kad su u pitanju negativne emocije, mislim da su tu baš dobre.

Učesnik1: Ja mnogo psujem i to su mi ljudi često govorili da mnogo psujem, ali meni je to do jaja.

(Svi učesnici se smeju)

Moderatorka: I ne smeta ti kada neko drugi?

Učesnik1: Ne, ne, stvarno.

Učesnica4: Kao **Učesnica3**, psujem, osim pred majkom i ocem, to je i dalje iz nekog razloga, urezano u nas, ono, nema. Ne smeta mi kad neko psuje, mada nekad umem da budem u fazonu možda sad nije situacija da se opsuje.

Moderatorka: A koje su to situacije?

Učesnica4: To su situacije... joj to mi je sad baš teško da odgovorim, jer mislim da je to baš vezano za vaspitanje, koje je opet u nas urezano opet toliko da je to sad već na nekom podsvesnom nivou. Ali, svi ti neki javni setinzi, pošte, opštine, kancelarije, uslužne delatnosti, ti tu nećeš, ali ovako sa nekim ljudima koji su tebi bliski, to je ako mogu da kažem, okruženje koje je okej. Al nekad mi se desi da ja osetim kao neku malu sramoticu, ako neko u toj situaciji, gde su mene učili da se ne psuje, da opsuje, iako i ja psujem. I sad kad se vratim, pogotovo je bilo ono kao ti si devojčica, ne znam je l to na vas kao utiče?

Učesnica2: Pa jeste na ranijim godinama, znaš. Ja sad mnogo više psujem nego ranije. Ali recimo moja mama do dan danas ono ne psuje, ili se izvini nama kad kaže ono jebote, jebiga ili tako nešto.

Moderatorka: Je l imate kad smo kod toga, sad je ovo ne vezano, ali neke psovke koje vaši roditelji nikad nisu izgovarali?

Učesnica2: Sve sa polnim organima, mislim mama, a tata...

Moderatorka: U mom slučaju ženski polni organ nije nikad bio problem da se psuje, ali muški je uvek bio tabu.

Učesnik5: Isti slučaj.

Učesnica4: Kod mene tata kad vozi, sve psuje, sve. Nebitno muško, žensko, malo, veliko, a mama ima samo varijacije na jebem ti, jebote, ali čale baš strastven u svojim psovkama. Ali

Učesnik5 je veoma kreativan, mislim da to ima veze sa time gde je odrastao. On ovako ne psuje, ali kad vozi....

Učesnik5: O da. U vožnji najviše, tu ima varijacija dosta. Naravno, ima situacija gde se ne psuje, pošto radim u školi, tu nikako, na fakultetu nikako, ali sa društvom ovako bez problema, ako seting to dozvoljava, ali to mislim, u pošti, na ulici, kad neko preteruje i ne suzdržava se, sve redom baca, onda mi je onako čudno i sklanjam se od takve osobe, ne želim da budem u tom društvu.

Moderatorka: Ako nemate više ništa o psovanju, ja bih da vam pustim prvi klip. Neću vam dati nikakav kontekst.

(Pušta insert)

(Nakon gledanja prvog inserta)

Moderatorka: Kakav vam je generalno utisak o ovome što ste gledali, da li vam je zabavno, dosadno, da li možete da pretpostavite koja je epoha, mesto radnje?

Učesnik5: Lagano, Berlin, neke '60, '70, Istočna, Zapadna Nemačka. Ovo su agenti verovatno Štazija, Istočnonemačke tajne službe i čekaju treću saradnicu sa zadatka.

Učesnica4: Apsolutno se slažemo.

Moderatorka: E sad, važno mi je da se vas četvoro isto izjasnite, da li ste nešto od ovoga vi zaključili, ako da, na osnovu čega? Šta uopšte od ovoga niste mogli da prepoznate?

Učesnica4: Pa definitivno nešto pre pada zida, ona njemu pruža novine, nekog zapadnjačkog sadržaja, pa sam po tome shvatila da je Istočna Nemačka, da ima veze sa tim, da je neka epoha pre pada zida.

Moderatorka: Je l ti još nešto bilo što je ukazivalo na to ili samo taj časopis?

Učesnica2: Pa dobro svakako i scenografija, kola, kako su obučeni.

Učesnica3: Ja sam isto, čim sam čula nemački pretpostavila da je neka Nemačka, a mislila sam da je to, period posle Drugog svetskog rata na ovamo, u smislu zbog garderobe, auta.

Moderatorka: Je l neko prepoznao koji je auto?

Učesnik5: Trabant.

Učesnica4: Ja sam ovo promašila, jer sam mislila da su oko '70 zbog lika u kolima sa onim naočarima i frizuricom. Tek sad kad vratim film, budem kao ali vojnici... I to je to. A šta je bilo drugo pitanje da li nam je zabavno? Pa ovo je najslobodniji prevod koji sam čitala u poslednjih 10 godina možda?

Moderatorka: Je l to dobro ili loše?

Učesnica4: To je super, zato što, mislim videlo se da je ovaj lik pošizeo, da je hteo da se pošiba sa policajcem. Malo je smešno, ali smešno je jer nismo navikli na to, ali je zapravo bilo kao aha, ti stvarno iz ovoga što čitaš, jer ja jezik ništa ne razumem, stvarno prenosi tu emociju, kao što smo pričali do sad. Tako da mi se baš dopalo i baš sam prijatno bila iznenađena.

Učesnik5: Prevodilac je pokazao kreativnost pri psovka, ne znam koliko ih je bukvalno prenosio, a koliko prilagođavao, al prenosi šta je ovaj uvek hteo da mlati policajce i šta je sve napsovao.

Moderatorka: Mhm, emocija vam je preneti?

Učesnica2: Da.

Učesnica4: Da, da.

Učesnik5: Da, apsolutno sve.

Učesnica4: I meni je bilo zanimljivo čak kad si pritisnula da stane, a mi smo hteli da vidimo nastavak.

Moderatorka: Imaćete još 2 inserta iz iste ove epizode, a na kraju ću vam i reći gde možete da je pogledate celu.

Učesnik1: Pa meni je sve isto, skontao sam da je Nemačka, Istočni i Zapadni Berlin, epoha ne znam, možda nešto '70, '80 ali nisam toliko baš siguran da su oni, mislim možda to nije ni bitno, ali da su oni neki špijuni, nego mi više deluju kao neki foliranti, koji sad kao čekaju tu neke... dobri foliranti. I skontao sam tek zapravo da ona dolazi iz Zapadnog u Istočni kad mu je dala te novine, pre nisam bio siguran baš ko je, gde, šta.

Moderatorka: Je l neko primetio obraćanje, družje i to?

Učesnik5: Da, da.

Učesnica3: Mhm.

Moderatorka: Je l vam to ukazalo na socijalizam ili ste prešli preko toga?

Učesnik5: Da, da, da.

Učesnica4: Ja sam to propustila.

Učesnik1: Ja sam prešao nekako na scenografiju i kostimografiju, to mi je bilo dovoljno.

Učesnik5: Ali primetio sam, prevod je družje, ali ja znam da je u nemačkom drug Kammerad.

Moderatorka: Ne, ne, Genosse. A ovo je kao ratni drug, na primer, Remarkova *Tri ratna druga* su *Drei Kammeraden*, ali Genosse je ovaj socijalistički drug. E sad, kažite mi, tj već ste rekli da

ste primetili psovke, da li su vam smetale, da li biste ih uklonili ili su baš takve kakve su dobre, ili treba da budu još intenzivnije ili?

Učesnica3: Pa ne, već su ovo dvoje rekli, super je prevod, nisam imala nikakav problem sa tim, naprotiv ono, nekako ti prenese emociju, tako da sktoz ledžit prevod.

Učesnik5: Da, da isto.

Učesnica2: Meni je prevod bio u skladu sa onim što sam videla, sa njegovim licem.

Učesnik1: Isto, isto, baš mi je lepo i uverljivo ispratilo to.

Moderatororka: Aha, dobro. Vas dvoje ste se već izjasnili?

Učesnica4: Pa da, pošto ne znam nemački, ne mogu da kažem da li je stepen, kao intenziteta jezički okej, ali kao što smo rekli, to što smo videli se uklapa.

Moderatororka: Dobro, a kažite mi, je l ste primetili žargon u prevodu i da li vam je savremen ili zastareo, blizak, da li bi bilo bolje da ga nije bilo ili da je bio drugačiji?

Učesnica2: Pa meni jedino ovo šupčino, ne znam da li to iko govori u realnom jeziku.

Učesnik5: Da, i meni je to isto bolo oči.

Učesnica3: Pa, primeti se, nije nužno da bode oči, ali...

Učesnica4: Ja sam sad i zaboravila, šta je bilo pre toga? Smrade?

Moderatororka: Prvo je bilo pičko, a drugo sad više ne znam ni ja, možda smrade.

Učesnica4: A u vezi sa žargonom, pa mi nismo upoznati sa žargovom od tad, ali mislim da su dobro preneli to da njih dvojica imaju taj opušten, razgovorni ton, kao dva blejača, preneli su taj neki svakodnevni govor koji je bio u skladu sa situacijom, ali ne znam da li je to nužno žargon iz '80 u Zapadnom Berlinu.

Moderatororka: A da li bi ti bilo važno da to bude, recimo, sad gledamo nešto što je '80 u Nemačkoj i da li bi ti bilo važno da i taj žargon bude neki kao '80 iz Beograda ili kako već?

Učesnica4: Možda malo, čisto eto tako da začini, al opet mislim da je bolje ovako zato što je nama bliže i onda uživaš u onome što gledaš, a ne da se pitaš šta je on hteo da kaže. Baš je to zapravo bilo, mi smo gledali neki dokumentarac gde je reč, psovka, anal(?), bilo strava, i kao, da oni to sad iskoriste, da on to uzme i prevede, mi smo bili u fazonu čekaj, stani malo, znaš kao ne može baš u svim situacijama da se drži toga, tako da mislim da je ovo neka okej mera, da bude bliže ljudima koji gledaju, a da samo malo ubaci stvari odatle, koje su opet dovoljno prepoznatljive publici, koja je evo sad u 2024. a ne u '80 i realno, kako više vreme bude prolazilo, ta publika će sve manje biti upoznata i sa vremenom i sa žargonom.

Moderatororka: Okej, ostali, što se tiče žargona?

Učesnica3: Hm, pa ja nemam sad baš neko formirano mišljenje na tu temu, kad si sad pitala, baš razmišljam. Meni je ono, bitno da prevod bude što tačniji, što verniji. Postoje filmovi koji su istorijski, ali gde ti glumci imaju takav scenario da koriste moderne reči i onda mi je i okej da se to prevede na takav način. E sad, ako je to opet neka istorija, a glumci opet imaju takav scenario da koriste istorijski arhaične neke izraze, onda mi je okej da i prevod bude takav.

Moderatororka: Mhm, ne bi ti smetalo, nego bi ti doprinelo?

Učesnica3: Pa recimo da.

Učesnik1: Pa ja se iskreno slažem, nisam ni obratio pažnju toliko, nekako mi je sve to išlo, ali mislim da si u pravu zapravo. Ako oni na nemačkom pričaju žargonom kojim se tada pričalo, mislim da treba naći nešto što je ekvivalent tome, da to bude autentično do kraja. E sad, pitanje koliko će to da prenese emociju nama, da nama to približi, da nam bude blisko da skontamo, ali mislim da, ako to može da se uklopi, to je neki prevodilački zadatak. Ili da se nađe neka sredina, da bude nešto između. Mislim da je to bitno, ako se već bavimo nekom epohom, ako su to '80 onda idemo do kraja. Ali opet kažem, ako oni govore, ako je to samo sena koja jeste

tu kao vizuelno '80, jer ovo ima dosta komičnih momenata, ako oni govore nekim novim žargonom, samo da bi se to dramatizovalo, onda je to drugo, onda prevodiš to što oni govore.

Učesnica2: Pa slažem se manje više, nisam isto toliko obratila pažnju na žargon dok sam sad čitala prevod, ali da, što se tiče tih stvari, mislim da je bitan balans. Pretpostavljam da postoje neke situacije gde bi bilo dobro da postoji taj neki žargon iz određenog vremena, ali opet ne bih sad rekla da je to nešto što mora uvek tako.

Moderatorka: Okej, dobro. Onda bih vam sad pustila drugi klip. Ista je serija i epizoda.
(Pušta insert)

(Nakon gledanja drugog inserta)

Moderatorka: Dobro, e sad, da li ste imali u ovom insertu neke istorijske pojmove koji su vam nepoznati? Neke reči koje niste znali?

Učesnica2: Bilo je nešto ali sad ne mogu da se setim.

Učesnik5: Čekisti možda.

Učesnica3: Aha, da.

Moderatorka: Aha, dobro, a je l ti znaš šta su?

Učesnik5: Pa pretpostavljam da su u vezi sa onom ruskom tajnom službom, ono, čeka, tako da ljudi koji su možda školovani tamo.

Moderatorka: Aha, da, da. U suštini je to termin koji se tad koristio u njihovoj tajnij službi, a delimično i u našoj. Čekista je neko ko je dobar obaveštajac u stvari, u tom smislu. Aha, znači očigledno to samo Učesniku5 nešto govori, zbog njegovog obrazovanja, a da li bi vam bilo bolje da je na tom mestu stajalo nešto drugo? Da je bilo na primer najbolji obaveštajac u našim redovima?

Učesnica4: Pa možda kao špijun, to bi možda prenelo to.

Učesnik5: Vrhunski špijun, to bi značilo to.

Učesnik1: Pa da, ali to je baš onda ono što smo tu pričali, tako gubiš...

Učesnica3: Autentičnost.

Učesnica2: Ako se to tako govorilo tada i ako je to neki termin koji ima neko značenje, onda mislim da treba da stoji to. I mislim da, bez obzira što ja nisam razumela šta je, da nekako, možda ću videti taj izraz negde drugde, povezaću, naučiću šta je i mislim da je zato dobro što stoji tu. A na kraju krajeva mogu da guglam, ako me baš zanima ili na bilo koji način saznam šta je. Tako da mislim da je dobro što je bio baš taj izraz tu.

Učesnica3: Da, slažem se zapravo sad kad pomislim. Jer, opet se vraćamo na to da bude autentično, a i pod jedan, ne kviri mi ni sliku, mislim skapirala bih verovatno sam kontekst. A ako bi se ponavljalo više puta, sigurno bih guglala.

Učesnik1: Isto, isto to, sve isto kao oni. Jer ponavljalo bi se 100% pa bih onda uzeo da vidim, a i verovatno bi se i zaključilo iz konteksta.

Moderatorka: Mhm. A je l vam jasno gde deda radi?

Učesnik5: Da, da, deda je vojno lice, on je general, odnosno pukovnik u toj obaveštajnoj službi.

Moderatorka: Mhm, znači tebi je jasno da postoje u toj službi činovi?

Učesnik5: Da isto kao vojni činovi.

Moderatorka: Da, da, da. A ostali?

Učesnica4: Meni je samo neka vojska kao, zbog onog odela koje je imao on, ono žuto.

Učesnica3: Đinđuva onih, da.

Učesnik1: E pa da, i meni isto za sada, da je nešto visoko pozicioniran, eto. Čim su ove bahanalije tu u njegovu čast, znači on je verovatno visoko u hijerarhiji.

Učesnica2: A pa da i rekli su mu u nekom trenutku. Je l su mu rekli pukovniče?

Moderatorka: Generalu- pukovniku, da, da nešto tako. Ali taj izraz general- pukovnik vezujete za vojsku ili za tajnu službu?

Učesnica2: Vojsku.

Učesnik1: Pa ja za vojsku.

Učesnica3: Vojsku.

Učesnik5: Prevažodno za vojsku, ali znam da postoji i u tajnim službama.

Moderatorka: Okej, okej. E sad, recite mi da li ste primetili ovde neki žargon, mislim da je bilo pretežno u scenama sa ona dva policajca, i kako vam se on čini?

Učesnik5: Je l beše uvoštili smo se?

Učesnica4: Daa...znači to kad sam pročitala.

Učesnik1: To mi je strava.

Moderatorka: Aha, čekaj, znači ima ljudi koji nisu razumeli, je l ti nisi razumela uvoštiti ili?

Učesnica4: Pa mislim iz konteksta da sam na kraju skapirala, šta kao smuvali su se?

Učesnik1: Ne, ne, napili su se.

Učesnica4: Aa, napili, nisam onda to izvalila. Je l sam ja tebe to pitala skoro?

Učesnik5: Da.

Učesnica4: Da, ja sam isto naletela na taj neki izraz uvoštiti i bukvalno sam bila kao... a zapravo ti si naleteo, ne ja, a ja sam bila u fazonu šta, šta znači to? I onda je on objasnio.

Učesnik5: Postati kao voštana figura.

(Svi učesnici se smeju)

Učesnica4: Odvaliti se od alkohola toliko da...

Učesnik1: Preparirati se.

Moderatorka: Ima dva značenja, kao možeš nekoga da uvoštih od batina, a možeš i da se uvoštiš od alkohola. Znači dobro, ti si sad u skorije vreme to saznala.

Učesnica2: Pa ja sam čula za taj izraz, nije mi nepoznat.

Učesnik1: Ja sam isto znao za to, tako da sam ispratio o čemu se radi.

Moderatorka: A je l vam okej to? Kakav vam je uopšte osećaj o toj reči, je l to nešto što vam je zastarelo? Je l koristite, vi koji znate za nju? Je l koristite tu reč ili vam je više nešto što su koristili vaši roditelji i te neke generacije?

Učesnica4: Meni je zvučalo starije.

Učesnik5: Ali i dalje se koristi sa istim značenjem.

Moderatorka: Mhm, a je l ga koristiš ti?

Učesnik5: Da, da kažem da se neko napio ko majka, rekao bih uvoštio se od alkohola, bez problema.

Učesnica4: A ne bi rekao ubio se?

Učesnica3: Uroljao se.

Učesnik1: I uroljao i uletvio.

Učesnik5: Patosirao.

Moderatorka: Okej, okej, a vas dvoje?

Učesnik1: Pa ja mislim da sam nedavno, relativno skoro iskoristio taj izraz kad sam pričao o nekom svom pijanstvu. Zato što je meni to, uvoštiti, to je već onaj nivo kad nemaš ništa, bukvalno voštana figura. Ubio jeste, al opet sam malo funkcionalan, i onda kao, pa uvoštio sam se, nisam mogao da mrdnem.

Učesnica2: Meni taj izraz nije nešto što bih ja koristila, jer ne bi mi pao na pamet baš prvi, kad bih htela to da kažem, ali je slikovito, tako da u tom smislu nije nešto što bih u svakodnevnom govoru čula, ali to mi liči malo na neki knjiški prevod možda. Jer upravo zato što je slikovito.

Manje u svakodnevnom govoru bih to očekivala da čujem i ja ne bih koristila to u toj situaciji, ali za neki taj prevod, ili u knjizi, mi paše lepo taj izraz.

Učesnica3: Meni je to pandan onome kada je onaj matori, opet neki general, pukovnik, ili ne... pre nego što je spustio slušalicu rekao e jebiga. A nije mi to ta emocija, nije rekao e jebiga, rekao je a u kurac ili nešto slično.

Učesnica4: Ja sam baš o tome razmišljala, o toj situaciji i ja sam baš bil u fazonu ja bih to prevela a u kurac. A onda sam shvatila da bi sigurno bio neko ko bi preveo a jebiga. I da je jako teško da ti samo pročitaš a jebiga, tačka. Koji je tonalitet, i sve to, pa kao neko bi to sigurno preveo tako i to bi bilo okej. I onda sam nastavila dalje.

Učesnik5: Fali znak uzvika.

Učesnik1: Da.

Učesnica4: Ne, jer ne moraš tako da kažeš.

Moderatorka: Da, a i on nije viknuo.

Učesnica4: Nije, on je bukvalno pogledao i bio onako e jebem ti, i jebiga i kurac, sve to može.

Moderatorka: Mi imamo jako puno, da.

Učesnica4: Za istu situaciju i prvo sam pomislila da bih ja to drugačije, ali sam onda shvatila da je to apsolutno moje iskustvo kao prevodioca i sigurno ovaj prevod potiče iz iskustva tog prevodioca, ali da je i dalje odgovarajući i zato sam prešla preko toga, ali na istom mestu sam stala i bila kao da l bih ja ovo ovako.

Moderatorka: Aha, aha. A je l su ostali primetili taj trenutak?

Učesnica2: Ja jesam, da, ali meni nije zasmetalo. Baš zato što to, on nije viknuo, nego je bilo kao razočarano.

Učesnik1: Meni da, više mi je delovao kao zabrinuto. I onda vidiš sledeći kadar kao da je prepoznao tu malu, da konta sa kim je u srodstvu i da je onda bio kao uh, jebem mu mater, šta sad...

Učesnica4: Da, više razočaranost, nego bes.

Učesnik1: Da, više je zabrinut kao.

Učesnica2: Ali više mi je tu emocija to što si ti rekao, kao jebem mu mater, nego jebiga. Ali to je opet što ti kažeš možda jer je neki moj subjektivni doživljaj te reči.

Moderatorka: Bilo je u drugim grupama još verzija. Do mojega, to je isto bilo.

Učesnica4: E pa i to isto. Mada, mi smo sad svi ovde zato što ne pričamo nemački i onda kad ti ne znaš koji je status koje psovke u tom jeziku i u kojoj situaciji bi se ta psovka iskoristila u tom jeziku odna je teško. Zato ima, čini mi se, toliko interpretacija gde je on bio kao da je zabrinuto, nas dve kao može i kurac i jebiga i ovo ono, zato što nam fali bukvalno za toliko. Ali ti, koja pričaš jezik si u fazonu ma da, ovo se slaže.

Moderatorka: Evo ja mogu da vam kažem ovako, prvo nemački uopšte nema mnogo psovki. To i vi koji govorite skandinavske jezike isto vrlo dobro znate, oni imaju 2,3,4 koje koriste za sve situacij. Ovo je jedna od tih bila i ona bi suštinski kod nas značila prokletstvo, a da ste vi sada pročitali prokletstvo ili dođavola, ili dovraga, k vragu je l bi vam bilo okej ili biste rekli kao nije sigurno ovo?

Učesnica3: E, a dođavola mi je palo napamet zapravo kad je to izgovorio. Prokletstvo ne baš, to bi mi zvučalo onako malo starinski. Ali dođavola može, da.

Učesnik5: U vražiju mater.

Moderatorka: Aha, dobro, to mi se baš dopada.

Učesnik1: To baš onako matori ljudi koriste u ovakvim situacijama.

Moderatorka: Aha, ovaj je bio poprilično mator, aha, da.

Učesnica2: Da, to sad malo te kulturološke razlike. Mislim da bi meni zasmetalo to dođavola i prokletstvo, jer to nije nešto što je meni blisko. Mislim, ko to govori na srpskom, stvarno baš retko. Naročito u takvim situacijama, tako da mi je to malo...

Moderatorka: Malo RTS vajb.

Učesnica2: Da, da.

Učesnica4: Ja sam između dve vatre, zato što smo mi na masteru imali kurs socio-lingvistiku, gde je nama objašnjeno upravo to, koje se psovke koriste, odakle one potiču, zašto se baš te koriste, kakav je bio kulturološki milje iz kog su potekle i u norveškom isto, to dođavola to je kad neko kaže kao strašno. Ali oni nemaju to kao mi, genitalije, panaije, krstove, i sve te stvari, kojekakva jebanja i tome slično. I kad to znaš i vidiš ovo, ja sam to imala u glavi sve vreme i onda sam bila u fazonu, kad me ti tako pitaš, da sam videla prokletstvo, ja bih pomislila aha, to je ista priča, to je to. I onda bih preko toga prešla, i bila kao ovo se ne slaže, ali se po njima slaže i onda bih samo prešla preko toga, iako znam da u srpskom prokletstvo ne može tu da stoji. Ali imam utisak da se prevodioci možda ni ne bave na taj način, kako smo se mi eto na tom kursu bavili. Ja ne znam eto, da li si ti to na svojoj katedri imala?

Moderatorka: Mi nismo to imali.

Učesnica4: Bukvalno, mi smo sa tim kursom dobili dozvolu da ovakve stvari prevedemo sa e jebiga, jebote, a u vražiju mater, koj kurac, jer je to kod nas mnogo bogatije. Tako da je meni jako nezgodno da odgovorim na to pitanje zato što eto, imam taj kurs iza sebe koji mi je bio jako zanimljiv i onda vidiš ovo i kao kapiraš zašto on kaže prokletstvo, a znaš da se to na srpskom ne slaže, al opet, ja bih prešla preko toga.

Učesnik5: Plot twist, **Moderatorka** je ovo prevodila.

(Svi učesnici se smeju)

Moderatorka: Dobro, je l ima još neko da kaže nešto oko žargona? Je l ste još nešto primetili?

Učesnik5: Mrak tip.

Učesnica3: E bravo, da.

Moderatorka: Aha, a kako vam se to čini?

Učesnik5: Čudno, jer nikada nisam čuo, barem poslednjih 5-10 godina da je neko to rekao, da je nešto mrak u smislu da je super, strava.

Učesnik1: Ima u hrvatskom možda, ne znam, možda tripujem, ali čini mi se.

Moderatorka: Verovatno se korstilo.

Učesnica3: Ja tripujem da je to bilo u nekim knjigama kad smo mi bili klinici? Kad smo čitali one tinejdžerske knjige, kad smo imali 13,14,15, 16. Ne znam da l ste čitali ono *Angus tange i ljubljenje s vatanjem*? Ludilo prevod, kolko je slobodan, tipa ima reč krljanje ili tako nešto, što smo mi stvarno koristili u ovom periodu. I onda kada kaže mrak, eto to mi je taj ekvivalent, kao zastarelo, ne bih ga nikad sada iskoristila, malo bode oči, ali kao koristilo se.

Učesnik5: Ovo za hrvatski, pošto sam imao jedno vreme HBO sa hrvatskim titlom, bilo je to mrak.

Učesnik1: Da, da, da. Nisam se susretao nešto ovde sa time.

Učesnica3: Pa meni je to poznato kao izraz koji jeste malo zastereo, mislim moji roditelji fazon, oni su to verovatno govorili kad su bili mladi, ali to jeste ta epoha, tako da nije smetalo, skontala sam.

Moderatorka: A da je pisalo ekstra tip?

Učesnica3: Pa to bi već bilo čudno.

Učesnica2: I to bi bolo oči.

Učesnik1: Da, da.

Učesnica4: Ali bi drugačije bilo.

Učesnik5: Super tip.

Učesnica4: Da, meni bi to najbolje bilo, to je sredina.

Moderatorka: Aha, to bi vam rešilo, ne bi vam bolo oči i slagalo bi vam se.

Učesnica4: A šta je on rekao na nemačkom, kad se prevede?

Moderatorka: To znači sve i svašta, super, strava, ekstra, mi svašta koritsimo za tu reč, može da bude i naložen, u seksualnom smislu. A inače originalno ta reč znači masno.

Učesnik1: Meni ne bi bilo okej da vidim super ili ekstra, jer očigledno je on neki šarlatan, on ima tu neku govornu manu, a ovaj ga malo loži. I onda mi je u tom žargonu do jaja, da čujem super, nekako bih bio u fazonu da mi nije to baš nešto živo za taj odnos.

Moderatorka: Dobro, dobro, sviđa mi se što ste se uživali. Ide još jedan insert, pa ćemo nešto drugo posle da gledamo.

(Pušta insert)

(Nakon gledanja trećeg inserta)

Moderatorka: Kakav vam je sada utisak onoga što ste pogledali, imate sada tri inserta iz neke epizode, je li se nešto promenilo?

Učesnik5: Pa ovo je prilično ozbiljnije nego prvi insert, tri minuta je oteraše na doživotnu robiju, vrlo brzo se promenio ton serije.

Učesnica4: Ali je jezik prilično neutralan u smislu da ja nisam primetila taj neki žargon iz tog nekog vremena, koji nešto odskače ili je specifičan, a baš sam tražila. Jer sad smo ušli u treću, i baš znaš šta da očekuješ. I kao prilično je i za to vreme, i za ovo bliže nama, kao sve okej, ništa ne odskače, ozbiljno i to sve, ali što se tiče jezika, žargona, upotrebe reči i toga, ništa posebno, vrlo nesigurno.

Učesnik1: Mislim da je to posledica te birokratske strukture, to je sve formalno, jedino ona pokazuje emociju, a oni su svi u fazonu vi ste optuženi za špijunažu čao zdravo, imamo dokaz. Ali da, u pravu si, jeste sve nekako hladno zapravo.

Moderatorka: A je li vam je jezik preneo tu hladnoću?

Učesnik1: Da, da, meni da.

Učesnica4: Da, prilično je zamrznuta u vremenu administracija tad i sad, isto je.

Učesnik5: I to što si ti rekao, u 3 minuta potpuni preokret, lepo pokazuje kako su moćni bili, oni ti nameste začaš, kao čao zdravo. Kreneš od neke komedije, kao u prvom insertu i završiš u zatvoru doživotno zato što te neko fotkao.

Učesnica3: Pa dobro, bilo je dok su njih dve razgovarale, kao drugarie, bilo je neformalno nešto kao strava. I to mi je isto kao ovo mrak, to mi se sve uklapa jer to je isto žargon tog vremena.

Moderatorka: Zanima me za to strava, kakav vam je osećaj prema tome, je li koristite tu reč ili vam je ono zastarela?

Učesnica3: Ja koristim.

Učesnik5: I ja koristim.

Učesnica4: Ti koristiš.

Moderatorka: Ja koristim?

Učesnica4: Da, ti koristiš. kad nešto pričamo i ti uvek kažeš kao strava, tačno te čujem u glavi kako izgovaraš to. Ali ja ne, i ljudi oko mene ne. Dobro, ti si čovek oko mene, ali eto, ti koristiš.

Učesnica3: Ja koristim i baš ljudi oko mene koriste i strava i super podjednako.

Moderatorka: Mislim da je to možda generacijski, mi smo mnogo bliže godinama. A ti,

Učesnica2, tebi je to stariji žargon?

Učesnica2: Pa ja ne koristim strava, baš nikad i niko u mom okruženju ne koristi strava

Učesnik1: Osim mene.

Učesnica2: Stvarno?

Moderatorka: Sad znaš koliko te je slušala.

Učesnik1: Znam ja to veruj mi, samo čujem mhm, mhm.

(Svi učesnici se smeju)

Učesnica4: A čekaj je li si generacija gas ili su oni posle tebe?

Učesnica2: Pa ja nisam baš gen z...

Moderatorka: Ali si kraj milenijalaca.

Učesnica2: Ja sam tu negde na granici po tim nekim.

Učesnica4: A koje si godište?

Učesnica2: '95. Jeste mi strava malo zasterelo, nije krindž, ali malo zastarelo i svrstala bih ga u taj koš sa mrak. Ali kad je reč o prevodu, nije mi zasmetalo jer to je taj neki vokabular, ono je '64 čini mi se, e pa da moj tata je '62, mama '67, tako da to su neke reči koje bih ja svrstala u taj neki vremenski okvir.

Moderatorka: Još neko ima nešto da kaže? Okej, okej. Da li ste primetili ovde ove neke skraćenice?

Učesnica4: OUR, to sve vreme razmišljam.

Učesnik5: OUR.

Moderatorka: E to me zanima, je li znate šta je?

Učesnica4: Ja nemam pojma.

Učesnica3: Ja ne.

Učesnik1: Ne.

Moderatorka: Čekamo Učesnika5, on verovatno zna?

Učesnik5: Omladinska....

Moderatorka: Aha, ne zna ni on ipak. Organizacija udruženog rada.

Učesnica4: Nikad čula.

Učesnica3: Ne, ne, ne bih ni pretpostavila.

Moderatorka: Aha, znači onda vam to ništa nije ni govorilo u prevodu?

Učesnik1: Ne.

Učesnica4: Ja sam se čak zeznula i pročitala ga kao our (naše, na engleskom). I samo mi je prošlo.

Moderatorka: Kao da si se soplela i nastavila dalje.

Učesnica4: Da, i bila kao dobro nema veze, objasniće mi se dalje.

Moderatorka: Dobro, dobro, bilo je na sva mesta, OUR destilerija Vilten i OUR ovo gde on radi, neka elektronika, Šternradio. Da je stajalo samo bez toga je li bi vam bilo potpuno svedjedno i ne bi vam ništa promenilo?

Učesnik1: A bez čega?

Moderatorka: Bez tog OUR.

Učesnica4: Ne bi mi ništa promenilo, jer ono što smo rekli, njen život je gotov, to je to, situacija je eskalirala, ona ide u zatvor. I kao, da me pitaš za 2 dana ja verovatno ne bih ni znala, samo bih se setila da j. ona u zatovru.

Moderatorka: Zašto vas to pitam, jer je to OUR veoma specifično za te socijalističke zemlje, za samoupravljanje i taj period. Nemci su imali nešto slično, kod njih se to zvalo kao Narodno preduzeće, kao preduzeće koje pripada narodu. Isto imaju tu neku skraćenicu. Tako da, pretpostavljam da je ovde to zamenjivalo to, u smislu da da taj utisak. Ali znači, vašim generacijama to ne govori ništa?

Učesnik5: Ne.

Učesnik1: Ništa.

Učesnica4: Pa konkretno ta skraćena ne, ja ne bih umela da je prevedem, ali znam da je specifično za komunizam, generalno su skraćenice specifične za tu ideologiju. Znam kad pričam sa tatom ili kad nešto čitam to su uvek te neke SFC, MFC... uvek je nešto. Tako da, u kontekstu epohe, pretpostavila sam da je neka skraćena za neke te organizacije, ali ne bih znala koja je organizacija i šta je u pitanju.

Moderatorka: Dobro, dobro, to me je zanimalo. Mogu da vam kažem da je u pitanju Netflixova serija Kleo. I imate jednu sezonu, druga se snima u Beogradu. E, a sad ćemo da gledamo insert iz jednog filma, opet vam neću dati kontekst, samo gledajte pa ćemo da pričamo.

(Pušta insert)

Nakon gledanja četvrtog inserta)

Moderatorka: E dobro, kako vam je sad utisak o ovome, ovo je sad drugačije? Je l ste mogli da ga smestite u nekom vremenu, je l znate o kom događaju je ovde reč?

Učesnik1: Ja nemam pojma iskreno, mislim skontao sam na osnovu ovoga, ali nije nešto što sam ranije znao.

Učesnica4: Pa, meni kad kažu u vreme rata, vidim da nije u vreme Prvog svetskog rata, znači da je nešto posle Drugog.

Učesnik1: Ovo je isto verovatno Istočna, Zapadna Nemačka, tako sam skontao.

Učesnica4: Pa posle '45 jer su imanje zapalili posle '45. A i ovo sa Mađarskom je bilo isto...

Učesnica3: Ja ne znam kad se to dešavalo.

Učesnica4: Ja sam to danas saznala slučajno opet slučajno. Jer sam slušala Agelasta, pa je tu bilo nešto za Izrael i Amerikance i to sve kreće posle Drugog svetskog rata i onda je on pomenuo nešto ustanak u Mađarskoj. I to je sve što znam, bukvalno.

Učesnica2: Pa dobro, opet je Nemačka i pre pada zida, e sad ne znam, možda sam precenila svoje znanje sa 3.5 ali to sa Rusijom i sa tim neredima, to baš maglovito znam. Znam to za Češku i Rusiju da su se oni borili sa Rusima, ali ne znam precizno.

Učesnik5: '56 pokušaj Mađarske revolucije, Sovjeti guše svaki pokušaj promene i Imre Nađ koji je spomenut je bio vođa tih promena, sklonio se u Jugoslovensku ambasadu, ali su ga na kraju predali i naravno završio je kao i svako ko se buni protiv Sovjetskog saveza, vrlo brzo.

Učesnica4: Goli otok.

Učesnik5: Tako da je ovo vest iz Zapadnog Berlina, preko RIAS-a, koji je pretpostavljam neki njihov radio program.

Moderatorka: Mhm, je l ste skapirali otprilike šta je RIAS?

Učesnica4: Na prvi pomen ne, ali posle iz konteksta da.

Moderatorka: A mislim tokom celog ovog odgleda, šta ste shvatili da je RIAS?

Učesnica4: Pa neka radio stanica.

Učesnik1: Radio neki.

Učesnik5: Zapadnonemački radio.

Učesnica3: Koji je zabranjen u Istočnoj Nemačkoj.

Moderatorka: Je l možete da se setite nekog pandana koji smo mi imali ovde, koji je u tom fazonu?

Učesnik5: Radio Slobodna Evropa.

Moderatorka: Je l neko zna za Glas Amerike?

Učesnik1: Da.

Učesnik5: Da, da.

Moderatorka: Da, ovo vam je suštinski radio iz američkog sektora, u Berlinu, pošto je u to vreme Berlin vrveo od američke vojske. I to je preteča Dojče vele.

Učesnica4: Pa oni su i spomenuli kao da čuju od zapadnjaka kako se kaže.

Moderatorka: Da, da vide kako se izveštava na Zapadu. Je l ste imali problem sa tom skraćenicom, je l vam trebalo neko objašnjenje u smislu kad se prvi put pojavilo, da li bi vam bilo lakše da je pisalo u zagradi Radio in American sector ili kako, je l bi vam pomoglo ili nije bilo potrebe jer ste pokapirali do kraja?

Učesnik1: Pa za mene nije bilo potrebno, ja sam skontao, jer su i rekli kao hoćemo da čujemo šta se dešava u Zapadnom Berlinu, zato sam tu i onda kao to je to.

Moderatorka: Nije ti smetalo što ne znaš šta znači akronim?

Učesnik1: Ne, ne, ne.

Učesnica3: Da, ni meni nije smetalo.

Učesnica4: I to vreme između sledeće scene kad bukvalno ide ono od radija, pa kreće nazad i on priča i ti bukvalno skontaš, vizuelno ti je tu i baš je kratko vreme između te dve scene, tako da sasvim je okej.

Učesnik5: Nije nužno da se zna da je to američki radio, bitno je da se zna da nije istočnonemački, nego da je zapadni svet.

Učesnica4: Da je druga strana medalje, drugi život nego onaj koji oni žive.

Moderatorka: Okej, okej. Da li ste primetili žargon sad u ovom delu, kakav vam je bio?

Učesnik1: Ja sam samo primetio primio, čini mi se.

Učesnica4: I ja isto.

Moderatorka: Aha, je l ti to bilo previše savremeno ili je bilo u skladu?

Učesnik1: Pa nije mi bilo previše savremeno, odgovaralo mi je.

Učesnica4: Isto.

Učesnik1: Baš sam razmišljao šta bi mogao da kaže drugo u tom trenutku, ali ne znam. Da kaže naložio, to bi bilo već savremeno, a ovako primio...

Moderatorka: Aha, a i naložio može da ima neku seksualnu konotaciju?

Učesnik1: Da, da.

Učesnica2: Pa ni meni to nije zasmetalo, mislim to je onaj balans o kom sam pričala, ja sad ne znam tačno šta bi oni u tom trenutku u tom vremenu rekli, ali mislim da nije nekako potrebno da se ide u te detalje i da je okej bio taj izraz tu.

Učesnik5: Isto.

Moderatorka: Je l još neko primetio još neki drugi izraz, osim primio?

Učesnik1: Ja se ne sećam više.

Učesnik5: Bilo je ono, daj Kurte sedi čoveče. Al to je... neutralno.

Učesnica4: Je l bilo za pljugu čini mi se?

Moderatorka: Ne, bilo je kad su pucali ispušene muštikle.

Učesnica3: E, jeste.

Moderatorka: Je l vam uopšte poznat taj izraz?

Učesnica2: Da, da

Učesnik1: Meni jeste, to je baš izraz jednog takvog čoveka, to je čini mi se deda govorio.

Moderatorka: Da, da, neki stariji nastavnik, instruktor.

Učesnica4: Da, da i baš je odgovarajuće vremenu.

Moderatorka: Zato što sam imala i grupe ljudi gde nisu nikada čuli za taj izraz, pa zato sad moram da pitam.

Učesnica4: Moj tata to stalno govori, on je '54 godište.

Učesnica3: Da, da to je taj izraz iz ovih Pavićevih serija, ja sam tu to verovatno čula.

Moderatorka: Da li ste možda primetili, bio je neki deo gde se spominje kao je l si totalno prolupao ili tako nešto?

(Svi učesnici govore da nisu primetili)

Moderatorka: A kako biste tu reč, je l biste je smestili u nešto zastarelije ili savremenije?

Učesnik1: Više starije. Mislim koristi se i dan danas, ali da kažemo, ima i u Pavićevim serijama.

Učesnica4: E a tu mi je isto bilo budalaština. Mislim, koristi se, ali jeste starije.

Učesnica2: Al to je opet ono što je ona rekla, baš književno onako i pravilno. Ili recimo onaj izraz nisu ti sve koze na broju. Je l mi kažemo koze?

Učesnik1: Da, neko kaže koze neko ovce.

Učesnica2: E ovce da, okej. I to mi je možda kao okej, to sa primetila.

Učesnica4: I to je bilo?

Moderatorka: Bilo je, bilo je, koze. Da, da, a zato pitam za to prolupao, jer sam imala neku grupu sa baš velikom razlikom u godinama gde su ljudi od 30 godina bili kao pa to je malo zastarelije, a ljudi u 50-im i 60-im kao ma to govore klinici, njima je to bilo suviše savremeno ovde.

Učesnica4: Ali ja to ne vezujem sad kao za žargon, mislim budalaština je reč kao ledžit, svaka druga, kad je nešto sumanuto i suludo.

Moderatorka: Dobro, dobro. Ako nemate ništa više ja bih vam sad pustila nešto sasvim drugo, imamo dva kratka dokumentarna inserta.

(Pušta inserte)

(Nakon gledanja petog i šestog inserta)

Moderatorka: Da li ovde imate neke pojmove koje niste razumeli i koji vam se nisu razjasnili u samom gledanju?

Učesnica4: Pa skraćenice, ali... IM je bilo na dva mesta.

Učesnik1: Da, to ne znam šta je. FDJ sam skontao još iz onih prethodnih, da je to kao neka njihova omladina.

Učesnica3: A i pisalo je na knjižici posle.

Učesnik5: A IM, informant možda .

Moderatorka: Da, da, imali ste zapravo objašnjenje za IM, ali mislim da je tu stvar u redosledu kojim su stvari izrečene, pa se tu onda ne obrati pažnja. IM je nezvanični saradnik i pominje se u jednom delu, kaže da je bio nezvanični saradnik ministarstva za državnu bezbednost: štazijev IM.

Učesnik5: Tu sam ja shvatio šta je on.

Moderatorka: Ali to nikome nije bilo jasno iz toga.

Učesnica4: Ja bih rekla da je on nezvanični saradnik te neke organizacije koja se krije iza skraćenice IM.

Moderatorka: Aha, aha, okej. A da je na primer bio taj deo, da se obrnuo taj deo, da su stavili Štazijev IM: nezvanični saradnik, je l bi vam to onda bilo malo jasnije?

Učesnik1: Pa meni sigurno, zato što tako nekako i u knjigama ide čini mi se.

Moderatorka: Ovde je stvar kako je rečeno prosto, i onda je tako pratio i titl, ali mislim da je to baš otežavajuće ze gledaoce koji ne znaju.

Učesnica4: Meni bi bilo lakše na primer da je bilo u zagradi.

Učesnik1: Ili da, da se vizuelno odvoji, mislim i ovo je odvojeno ali nekako mi nije...

Moderatorka: A znači kad vam je zadrada to vam je kao neki signal da je to neko objašnjenje?

(Svi učesnici se slažu)

Moderatorka: Da li je bilo možda još nešto što je bilo? Okej pominju se razne političke partije, to je sad već pitanje poznavanja konkretno te njihove scene, ali je li vam bilo jasno da su to partije, što se spominje?

Učesnica4: Jeste, ali ja mogu da kažem za sebe da ja ništa razumela nisam. Da me pitaš šta smo gledali, pojma ne bih imala da ti kažem. Znam samo da su '90, da je neki lik i da je on sad bolestan od karcinoma i eto.

Učesnik1: Isto, ja nisam razumela da li je Štazi ili...

Učesnica4: Pritom, ja nisam skontala zašto je on bitan, zašto je njegova ličnost bitna za to vreme, za nas.

Moderatorka: Okej, to može da bude delimično i zato što smo gledali samo 2 kratka inserta. mislim bio je sam početak dokumentarca, i deo iz sredine. Ali na primer, te neke stvari koje su političke, je li vam tu bilo jasno o čemu se radi makar izokola ili?

Učesnica2: Pa to je neka ličnost koliko sam skontala, koja je bitna za ujedinjenje. To je sad već ujedinjenje Zapadne i Istočne Nemačke i on je neko ko je tu za taj neki period bitan, ja sam tako skontala.

Učesnik1: Ja nisam skontao.

Učesnica2: Pa imaš scenu između ostalog kad on govori ispred one mase, on govori ovo će biti zastava čitave Nemačke.

Učesnica4: A i na samom početku stoji '90. A i mislim da smo u svakom slučaju svi skontali da je neka politika u pitanju, ličnost, neke partije. Kod nas ima dosta tih skraćenica.

Moderatorka: A je li vam to Štazi nešto govori, je li znate šta je bio Štazi?

(Neki govore da, neki ne)

Moderatorka: Aha, znači vama ništa ne govori? Ne znate da je to tajna služba Istočne Nemačke?

Učesnica4: Ne, ne.

Moderatorka: Dobro, dobro. A to sa FDJ, ti si mi rekao da si još i pre provalio da je to neka omladina.

Učesnik1: Da, da još od pre, kad ih onako nešto postroji, to smo i mi imali.

Moderatorka: Je li još neko to provalio?

Učesnik5: Pa da, ja sam provalio, i pisalo je na zastavi, a i čulo se u nekom trenutku.

Učesnica4: Ja nisam čula, ali sam na knjižici pročitala.

Učesnica2: Pa ja sam to isto propustila nekako.

Moderatorka: Aha, pa to je pandan našoj Socijalističkoj omladini. Okej, okej. Imamo još jedan jako kratak isečak i to je onda to.

(Pušta insert)

(Nakon gledanja sedmog inserta)

Moderatorka: E sad mi kažite što se tiče ovog snimka, kako ste se snašli sa razumevanjem ovoga, je li vam bilo prebrzo, previše informacija, ili je sve bilo okej?

Učesnica4: Meni je lakše bilo od onog prethodnog.

Učesnica3: Isto, apsolutno.

Učesnik5: Ja ovo učio za ispit, tako da mi je poznato.

Moderatorka: Možda bi i bolje ispričao.

(Svi učesnici se smeju)

Učesnik5: Nemam primedbu.

Učesnik1: Meni je bilo malo prebrzo.

Učesnica2: Jeste, bilo mi je malo brže nego prethodni, jedino to je razlika.

Učesnik1: Ali sam ispratio, bilo mi je brzo ali sam uspeo. Nisam uspeo da pročitam ta imena, ali sam pohvatao.

Učesnica4: Ali je sve lepo posložio, kako uvede ime, tako odmah zarez, pa apozicija, ubaci sve što treba, pa idemo dalje. Da si ovo čitao nekom brzinom koja tebi odgovara, kao tekst na papiru, bilo bi ti okej.

Moderatorka: Školski, kao udžbenik.

Učesnica3: Meni brzina tu nije igrala ulogu, više to što nems skraćunica, što je samo on pričao, a ja se sama fokusiram na ono što priča.

Moderatorka: Je l bilo razlika, ovaj na primer prethodni je bio neki TV dokumentarac, klasika. Da sad tu ima i nekih snimaka iz arhiva i tako dalje, a ovaj je samo on, do ramena, i dva puta je možda bio neki kratki arhivski snimak. Je l vam to bilo olakšavajuće ili otežavajuće?

Učesnica4: Meni olakšavajuće.

Učesnica3: Pa, sad kad si to pitala, ono je bilo malo nabacano, a ovo je sad baš bilo laganini. Fokusiraš se na tekst i pratiš.

Učesnik5: Meni je u principu svejedno.

Učesnik1: Meni olakšavajuće, što nema previše slika.

Učesnica2: Pa meni nije, baš mi je bilo brzo, jer u onom dokumentarnom programu ti imaš te pokrivalice i malo to teče sporije, potkrepljeno je slikama i lakše je da pratim. Jer ovde kad je samo tekst i ako malo samo izgubiš pažnju, ti si propustio mnogo. A on samo ide, ide i ne čeka te.

Moderatorka: Da, totalno su različite bile reakcije što se toga tiče.

ANLAGE E: TAGUETTE

Taguette: Eindrücke allgemein

ID	Dokument	Tag	Inhalt
5920855	Gruppe 1	Eindrücke allgemein	obećavajuće
5920857	Gruppe 1	Eindrücke allgemein	Zabavno
5920872	Gruppe 1	Eindrücke allgemein	Zanimljivo, interesantno
5920888	Gruppe 1	Eindrücke allgemein	definitivno opet gledala
5921203	Gruppe 1	Eindrücke allgemein + Qualität der Übersetzung	sam prevod je doprineo, meni se čini, meni je baš sad ostavio utisak, ona prva dva dela su zanimljiva i zabavna, a ovo mi nije zabavno
5921305	Gruppe 1	Eindrücke allgemein	razumeo
5921306	Gruppe 1	Eindrücke allgemein	zanimljivo
5921320	Gruppe 1	Eindrücke allgemein	vrlo je zanimljiv film
5921539	Gruppe 1	Eindrücke allgemein + Vorwissen	mogu da shvatim
5921545	Gruppe 1	Eindrücke allgemein + Vorwissen	jasno je i u neku ruku me je zainteresovalo
5921554	Gruppe 1	Eindrücke allgemein + Vorwissen	Nisam sigurna da nismo odgledali onaj prethodni da bih mogla baš da povežem šta je.
5921556	Gruppe 1	Eindrücke allgemein + Vorwissen	Meni je sve jasno.
5921589	Gruppe 1	Eindrücke allgemein	lepo razumela i bilo je lepo objašnjeno
5921592	Gruppe 1	Eindrücke allgemein	Meni sasvim jasno
5921593	Gruppe 1	Eindrücke allgemein	malkice brzo
5921596	Gruppe 1	Eindrücke allgemein	sve bilo okej
5921598	Gruppe 1	Eindrücke allgemein	Sve u redu
5921599	Gruppe 1	Eindrücke allgemein	Prilično jasno
5921603	Gruppe 1	Eindrücke allgemein + Vorwissen	da smo gledali prvo ovo, pa onda onaj insert iz škole, bilo bi nam skroz jasno
5923421	Gruppe 2	Eindrücke allgemein	zabavno
5923434	Gruppe 2	Eindrücke allgemein	parodija, komedija, svakako ne neka ozbiljna radnja
5923439	Gruppe 2	Eindrücke allgemein	falsifikuje istoriju
5923554	Gruppe 2	Eindrücke allgemein	počinju sa pesmom koja bukvalno nema veze sa onim što se dešava
5923567	Gruppe 2	Eindrücke allgemein	Pa sam se pitao koliko uopšte ima veze prevod sa ovim što gledam. I onda sam video da mi se tonalitet i prevod dole podudaraju, i izgovor, pa sam shvatio da se podudara i da je isto.

5923628	Gruppe 2	Eindrücke allgemein	baš zanimljivo
5923633	Gruppe 2	Eindrücke allgemein	baš kjut
5926953	Gruppe 2	Eindrücke allgemein	ukazuje na Istočnonemačku atmosferu.
5926954	Gruppe 2	Eindrücke allgemein	Ukazuje na bilo koji autoritarni režim
5926962	Gruppe 2	Eindrücke allgemein	distopijski
5927166	Gruppe 2	Eindrücke allgemein + Vorwissen	bez obzira na sadržaj koji se nama pokazuje, mi svi naravno krećemo iz neke naše perspektive
5927169	Gruppe 2	Eindrücke allgemein + Vorwissen	opažamo ono što prvo nama pada u oči
5927173	Gruppe 2	Eindrücke allgemein + Vorwissen	teorija kulturnih naočara
5927241	Gruppe 2	Eindrücke allgemein	sad me živo zanima njegova priča, ja to moram da potražim, da vidim šta je bilo sa čovekom
5927260	Gruppe 2	Eindrücke allgemein	istrgnuto iz konteksta
5927273	Gruppe 2	Eindrücke allgemein	bio mi je prebrz
5927277	Gruppe 2	Eindrücke allgemein	previše informacija u kratkom periodu
5927288	Gruppe 2	Eindrücke allgemein	nismo imali neki vizuelni pozadi nego smo gledali njega
5927303	Gruppe 2	Eindrücke allgemein	ja sam u stvari sve što sam dobio i očekivao
5927307	Gruppe 2	Eindrücke allgemein	samo mi je tu trebao malo predah
5927311	Gruppe 2	Eindrücke allgemein	falilo mi je i nešto vizuelno
5927315	Gruppe 2	Eindrücke allgemein	baš prija što nije bilo tako vizuelno i dramatizovano, što samo idu podaci
5927729	Gruppe 3	Eindrücke allgemein	Zabavno
5927741	Gruppe 3	Eindrücke allgemein	Mislim prevod, sam tekst pesme, i onda ti odmah da ne shvata sebe suviše ozbiljno.
5927751	Gruppe 3	Eindrücke allgemein	prevod mi se nekako učinio suvišan. Bilo bi mi dovoljno samo da sad ta pesma ide u pozadini, a kad sam čitala prevod potpuno sam zaključila kako je ovo nebuloza i onda mi je to odvuklo zapravo pažnju od onoga što se dešavalo, dok je ona hodala i šta je sve radila, čitajući taj nebulozni tekst i razmišljajući o tome kako je nebulozan
5927765	Gruppe 3	Eindrücke allgemein	nije bilo prosto za mene dovoljno odrednica
5927788	Gruppe 3	Eindrücke allgemein + Notwendigkeit der Untertitel	nekako mi je dalo kontekst
5927825	Gruppe 3	Eindrücke allgemein +	što se tiče prevoda pesme, meni je okej

		Notwendigkeit der Untertitel	da stoji
5927981	Gruppe 3	Eindrücke allgemein + Qualität der Übersetzung	simpatično
5927984	Gruppe 3	Eindrücke allgemein + Qualität der Übersetzung	glatko
5928007	Gruppe 3	Eindrücke allgemein	Imam mučninu u stomak i ne bih je gledala.
5928008	Gruppe 3	Eindrücke allgemein	muzika odlična
5928013	Gruppe 3	Eindrücke allgemein	Mučan utisak
5928077	Gruppe 3	Eindrücke allgemein	depresivno
5928078	Gruppe 3	Eindrücke allgemein	Dosta tenzije
5928329	Gruppe 3	Eindrücke allgemein	baš sve teklo i da je bilo okej. Nije mi bilo prebrzo
5928331	Gruppe 3	Eindrücke allgemein	lepo objašnjeno, odlično
5928335	Gruppe 3	Eindrücke allgemein	poprilično sporo priča
5928337	Gruppe 3	Eindrücke allgemein	u poređenju s ovim prethodnim, mnogo bolje
5928339	Gruppe 3	Eindrücke allgemein	imaš sve punim rečima
5928341	Gruppe 3	Eindrücke allgemein	školski obrazovni program
5928345	Gruppe 3	Eindrücke allgemein	pomaže to što gledam u njegovo lice dok priča
5928346	Gruppe 3	Eindrücke allgemein	Ponekad zapravo propratni video materijal takođe pomaže, da možeš lakše da ispratiš.
5928350	Gruppe 3	Eindrücke allgemein	mislim da se prosto radi o dobrom balansu
5928358	Gruppe 3	Eindrücke allgemein	da sam pola sata gledala samo njega, verujem da bi mi bilo dosadno
5928360	Gruppe 3	Eindrücke allgemein	više mi prija da gledam dokumentarac
5934134	Gruppe 4	Eindrücke allgemein + Qualität der Übersetzung	najslobodniji prevod koji sam čitala u poslednjih 10 godina možda
5934157	Gruppe 4	Eindrücke allgemein	mi smo hteli da vidimo nastavak
5941840	Gruppe 4	Eindrücke allgemein	jezik prilično neutralan
5941852	Gruppe 4	Eindrücke allgemein	nekako hladno
5941856	Gruppe 4	Eindrücke allgemein	zamrznuta u vremenu administracija
5942197	Gruppe 4	Eindrücke allgemein + Realia	lakše bilo od onog prethodnog
5942199	Gruppe 4	Eindrücke allgemein + Realia	Isto
5942203	Gruppe 4	Eindrücke allgemein	malo prebrzo
5942209	Gruppe 4	Eindrücke allgemein	malo brže nego prethodni
5942212	Gruppe 4	Eindrücke allgemein	bilo mi je brzo ali sam uspeo
5942213	Gruppe 4	Eindrücke allgemein	pohvatao

5942216	Gruppe 4	Eindrücke allgemein	lepo posložio
5942232	Gruppe 4	Eindrücke allgemein	olakšavajuće
5942235	Gruppe 4	Eindrücke allgemein	ono je bilo malo nabacano, a ovo je sad baš bilo laganini
5942240	Gruppe 4	Eindrücke allgemein	svejedno
5942245	Gruppe 4	Eindrücke allgemein	olakšavajuće, što nema previše slika
5942251	Gruppe 4	Eindrücke allgemein	baš mi je bilo brzo

Taguette: Gewohnheiten

ID	Dokument	Tag	Inhalt
5911454	Gruppe 1	Gewohnheiten	2-3 puta nedeljno
5911455	Gruppe 1	Gewohnheiten	3-4 puta nedeljno
5911458	Gruppe 1	Gewohnheiten	1-2 puta mesečno
5911462	Gruppe 1	Gewohnheiten	1-2 puta mesečno
5911465	Gruppe 1	Gewohnheiten	2-3 puta nedeljno
5911467	Gruppe 1	Gewohnheiten	Streaming i kompjuter
5911469	Gruppe 1	Gewohnheiten	Streaming
5911472	Gruppe 1	Gewohnheiten	streaming
5911473	Gruppe 1	Gewohnheiten	bioskop
5911474	Gruppe 1	Gewohnheiten	streaming
5911475	Gruppe 1	Gewohnheiten	Streaming
5911477	Gruppe 1	Gewohnheiten	TV
5911479	Gruppe 1	Gewohnheiten	retko
5911481	Gruppe 1	Gewohnheiten	10%
5911483	Gruppe 1	Gewohnheiten	prilično često
5911486	Gruppe 1	Gewohnheiten	1 mesečno, ili 1 u mesec i po dana
5911489	Gruppe 1	Gewohnheiten	vrlo često
5911493	Gruppe 1	Gewohnheiten	uglavnom sam bez titlova
5911514	Gruppe 1	Gewohnheiten	sve vreme čitam
5911518	Gruppe 1	Gewohnheiten	buljim
5911519	Gruppe 1	Gewohnheiten	navikla
5911523	Gruppe 1	Gewohnheiten	nesigurnosti
5911526	Gruppe 1	Gewohnheiten	čitam sve vreme
5911530	Gruppe 1	Gewohnheiten	dokle god ima slova ne mogu da ne čitam
5911531	Gruppe 1	Gewohnheiten	refleks
5911540	Gruppe 1	Gewohnheiten	proveravam
5911549	Gruppe 1	Gewohnheiten	10-20%
5911553	Gruppe 1	Gewohnheiten	vuku pažnju
5911555	Gruppe 1	Gewohnheiten	ne smetaju
5911558	Gruppe 1	Gewohnheiten	uvek čitam
5911609	Gruppe 1	Gewohnheiten	ne obraćam pažnju
5921615	Gruppe 2	Gewohnheiten	Gotovo svakodnevno.
5921617	Gruppe 2	Gewohnheiten	Takođe
5921619	Gruppe 2	Gewohnheiten	Takođe, mislim, nekad čak i ako razumem na engleskom, ja volim da imam dole titl na engleskom.
5921641	Gruppe 2	Gewohnheiten	2-3 puta nedeljno
5921646	Gruppe 2	Gewohnheiten	Svakodnevno
5921687	Gruppe 2	Gewohnheiten	na velikom ekranu

5921690	Gruppe 2	Gewohnheiten	ne gledam na telefonu, na tabletu, ni na računaru
5921693	Gruppe 2	Gewohnheiten	sve
5921694	Gruppe 2	Gewohnheiten	bioskop povremeno
5921695	Gruppe 2	Gewohnheiten	najviše volim na velikom ekranu svog televizora
5921698	Gruppe 2	Gewohnheiten	uspavljujem uz telefon
5921702	Gruppe 2	Gewohnheiten	Na kompu malo manje
5921704	Gruppe 2	Gewohnheiten	na kompu glavni izvor, nešto na televiziji
5921706	Gruppe 2	Gewohnheiten	bioskop koliko stignemo
5921710	Gruppe 2	Gewohnheiten	na telefonu ne gledam
5921715	Gruppe 2	Gewohnheiten	bioskop ređe, jednom u mesec ili dva meseca
5921717	Gruppe 2	Gewohnheiten	TV veliki ekran da često
5921721	Gruppe 2	Gewohnheiten	laptop isto
5921724	Gruppe 2	Gewohnheiten	telefon naročito, ne znam ako se važi, manje više kao ove striming, videi na društvenim mrežama koji sad u poslednje vreme često imaju titlove, što srpske, što engleske, što mi odgovara. Nekako je kraće, jednostavnije i to mi znači.
5921737	Gruppe 2	Gewohnheiten	često gledamo filmove koji su španski, francuski, nemački. A samim tim, onda ide titl na srpskom
5921742	Gruppe 2	Gewohnheiten	dosta stranih filmova gde jezik originalno nije engleski
5921746	Gruppe 2	Gewohnheiten	stvora konfuziju
5921754	Gruppe 2	Gewohnheiten	nemački, ali dole je engleski titl, jer nisam našao srpski
5921765	Gruppe 2	Gewohnheiten	većinom je to sa engleskog govornog područja
5921781	Gruppe 2	Gewohnheiten	naporno
5921788	Gruppe 2	Gewohnheiten	ako je neki jezik koji ne razumem, teško mi je sa engleskim
5921792	Gruppe 2	Gewohnheiten	naporno
5921794	Gruppe 2	Gewohnheiten	uglavnom gledam na engleskom ili na nekom jeziku koji bar nešto malo razumem
5921811	Gruppe 2	Gewohnheiten	sad shvatila da veliku većinu stvari na engleskom gledam ili ako je na srpskom
5921828	Gruppe 2	Gewohnheiten	Uz titlove
5921832	Gruppe 2	Gewohnheiten	mislim da jesam
5921843	Gruppe 2	Gewohnheiten	navikla sam na titl

5921856	Gruppe 2	Gewohnheiten	groteskno
5921866	Gruppe 2	Gewohnheiten	stvarno grozno
5921868	Gruppe 2	Gewohnheiten	kao parodija
5921870	Gruppe 2	Gewohnheiten	kao loše preveden roman
5921884	Gruppe 2	Gewohnheiten	sinhronizacijom gubi na prirodosti dela
5921886	Gruppe 2	Gewohnheiten	Dobije nešto sintetičko, nešto što nije prirodno, organsko.
5921897	Gruppe 2	Gewohnheiten	uopšte ne smeta
5921906	Gruppe 2	Gewohnheiten	ne doživljam kao smetnju, nego kao integralni deo
5921910	Gruppe 2	Gewohnheiten	ako mi nije od pomoći, ne smeta mi
5921912	Gruppe 2	Gewohnheiten	stvar rutine
5921915	Gruppe 2	Gewohnheiten	ne smeta mi
5926916	Gruppe 2	Gewohnheiten	titl je meni više kao da mi je reditelj stavio tu
5927335	Gruppe 3	Gewohnheiten	2 ili 3 puta nedeljno
5927337	Gruppe 3	Gewohnheiten	svakodnevno
5927339	Gruppe 3	Gewohnheiten	svaki drugi dan
5927341	Gruppe 3	Gewohnheiten	dva tri puta nedeljno
5927342	Gruppe 3	Gewohnheiten	tri do četiri puta nedeljno
5927343	Gruppe 3	Gewohnheiten	sadržaj na internetu, na računaru gledam skoro isključivo, prilično retko u bioskopu
5927346	Gruppe 3	Gewohnheiten	Striming platforme i danloudovan materijal
5927348	Gruppe 3	Gewohnheiten	televizor
5927349	Gruppe 3	Gewohnheiten	ređe bioskop
5927352	Gruppe 3	Gewohnheiten	televizor
5927353	Gruppe 3	Gewohnheiten	90 posto je to TV
5927355	Gruppe 3	Gewohnheiten	10 posto je nešto sa Jutjuba
5927359	Gruppe 3	Gewohnheiten	ranije često išla u bioskop
5927360	Gruppe 3	Gewohnheiten	na društvenim mrežama, skoro ništa, vrlo retko
5927362	Gruppe 3	Gewohnheiten	pola-pola
5927364	Gruppe 3	Gewohnheiten	100 posto
5927366	Gruppe 3	Gewohnheiten	Retko da ne razumem
5927368	Gruppe 3	Gewohnheiten	manje-više i ignorišem titl
5927370	Gruppe 3	Gewohnheiten	zavisi od kvaliteta zvuka
5927373	Gruppe 3	Gewohnheiten	titl vrlo često i na engleskom
5927376	Gruppe 3	Gewohnheiten	90 posto toga je na engleskom koji dosta dobro razumem jer smo prosto prepravljeni engleskim jezikom, a 10 posto je na nekom drugom koji ne

			razumem.
5927380	Gruppe 3	Gewohnheiten	Oko 70 posto na engleskom, ostalo nešto recimo skandinavski, nekad čak i poljski, francuski, a ima nešto i na nemačkom. Engleski mogu da pratim, ako gledam neki film, ali kad gledam kad je ponuđen titl, čitam, ne naprežem se.
5927384	Gruppe 3	Gewohnheiten	podrška
5927387	Gruppe 3	Gewohnheiten	divno kad možeš da premotaš
5927388	Gruppe 3	Gewohnheiten	korisno
5927389	Gruppe 3	Gewohnheiten	podrška
5927393	Gruppe 3	Gewohnheiten	nekad nervira
5927396	Gruppe 3	Gewohnheiten	čak i kad gledam sadržaje na srpskom, ja volim da budu sa titlovima, ako ima
5927399	Gruppe 3	Gewohnheiten	Navikao sam
5927516	Gruppe 3	Gewohnheiten	Vuče me, da, čitam oba titla, iako su na različitim mestima.
5927521	Gruppe 3	Gewohnheiten	titlovi uvek više ležali i sada mi sinhronizacija uglavnom smeta
5927530	Gruppe 3	Gewohnheiten	titlovi su mi prirodni
5927533	Gruppe 3	Gewohnheiten	kad je loš zvuk isto me vuče i kad čujem čak
5927536	Gruppe 3	Gewohnheiten	kad je film sinhronizovan potpuno mi ubije svaki kvalitet filma i glumu
5927539	Gruppe 3	Gewohnheiten	film ozbiljno gubi na kvalitetu
5927545	Gruppe 3	Gewohnheiten + interessant	Kao da gledam neki film koji mi neko preporučava.
5927555	Gruppe 3	Gewohnheiten + interessant	Hoću tog glumca da čujem kako glumi, a ne nekog drugog
5927556	Gruppe 3	Gewohnheiten	ima smisla to kad su dečiji filmovi, crtići
5927559	Gruppe 3	Gewohnheiten	očajno zvuči
5927561	Gruppe 3	Gewohnheiten	nekad bude smešno
5927582	Gruppe 3	Gewohnheiten	Nikola Simić, Nada Blam
5927585	Gruppe 3	Gewohnheiten	perfektno
5928363	Gruppe 4	Gewohnheiten	Svakodnevno
5928364	Gruppe 4	Gewohnheiten	Svakodnevno
5928365	Gruppe 4	Gewohnheiten	svakodnevno
5928367	Gruppe 4	Gewohnheiten	svakodnevno
5928369	Gruppe 4	Gewohnheiten	najmanje bioskop
5928372	Gruppe 4	Gewohnheiten	najviše komp, serije daunloud, i nešto to na striming platformama
5928373	Gruppe 4	Gewohnheiten	Retko kad TV i filmovi
5928375	Gruppe 4	Gewohnheiten	bioskop isto najređe
5928377	Gruppe 4	Gewohnheiten	TV

5928378	Gruppe 4	Gewohnheiten	mreže, na Instagramu uvek ima nešto i neki titl
5928383	Gruppe 4	Gewohnheiten	Netfliks, u suštini najviše, skoro pa svakodnevno
5928387	Gruppe 4	Gewohnheiten	nstagram, mada ne često, jednom nedeljno možda nešto što ima titl
5928390	Gruppe 4	Gewohnheiten	bioskop vrlo retko, jednom, dvaput godišnje, jer mislim gledam filmove sa Torenta
5928392	Gruppe 4	Gewohnheiten	najviše striming platforme
5928396	Gruppe 4	Gewohnheiten	TV jako retko
5928398	Gruppe 4	Gewohnheiten	Bioskop jako retko sad
5928401	Gruppe 4	Gewohnheiten	Instagram i TikTok jako često, svaki dan, i jako često ima titlova i ja to uredno čitam, bez obzira što čujem
5928404	Gruppe 4	Gewohnheiten	najviše Jutjub i to oni šorts, kao rilsi, i striming, uvek po nekoliko puta nedeljno
5928440	Gruppe 4	Gewohnheiten	čitam ispod, to mi se kao uklopi u neku sliku
5933644	Gruppe 4	Gewohnheiten	bitnija slika
5933652	Gruppe 4	Gewohnheiten	povuče uvek da čitam te titlove
5933655	Gruppe 4	Gewohnheiten	tu su i ne mogu da ne čitam
5933671	Gruppe 4	Gewohnheiten	tutorijale na Jutjubu
5933680	Gruppe 4	Gewohnheiten	Vrlo, vrlo retko
5933683	Gruppe 4	Gewohnheiten	anime
5933693	Gruppe 4	Gewohnheiten	ne znam kad sam zadnji put gledala nešto što nije na engleskom
5933697	Gruppe 4	Gewohnheiten	Baš retko nešto što nije na engleskom
5933702	Gruppe 4	Gewohnheiten	retko sada
5933736	Gruppe 4	Gewohnheiten + Notwendigkeit der Untertitel	jako jako retko svesno uđemo u podešavanja i odaberemo engleski
5933737	Gruppe 4	Gewohnheiten + Notwendigkeit der Untertitel	Čak i ako ima opcija srpski, neću da je biram, jer mi se često ne sviđa ili mi jednostavno toliko nije prirodno kad već i engleski znamo na tom nivou.
5933742	Gruppe 4	Gewohnheiten	lenji smo
5933785	Gruppe 4	Gewohnheiten	uopšte nisam imao titlove tada
5933794	Gruppe 4	Gewohnheiten + interessant	možda i lažno sećanje da sam prvo počeo da čitam titl, pa da čitam čitam
5933835	Gruppe 4	Gewohnheiten	kao klinci nismo bili naviknuti na titl
5933855	Gruppe 4	Gewohnheiten	kako smo malo rasli i počeli da gledamo serije, filmove i to čemu smo bili izloženi, na domaćim kanalima, onda

			smo da, bili potpuno naviknuti
5933874	Gruppe 4	Gewohnheiten	definitivno naviknuta na titlove
5933881	Gruppe 4	Gewohnheiten	čudno, neprirodno
5933887	Gruppe 4	Gewohnheiten	presmešno je
5933907	Gruppe 4	Gewohnheiten	čudno
5933908	Gruppe 4	Gewohnheiten	neautentično
5933925	Gruppe 4	Gewohnheiten	biram titlovano
5933933	Gruppe 4	Gewohnheiten	danas sinhronizacije bolje

Taguette: Notwendigkeit der Untertitel

ID	Dokument	Tag	Inhalt
5911497	Gruppe 1	Notwendigkeit der Untertitel	manje razgovetni
5911498	Gruppe 1	Notwendigkeit der Untertitel	tiši
5911499	Gruppe 1	Notwendigkeit der Untertitel	dijalekat
5911504	Gruppe 1	Notwendigkeit der Untertitel	uvek
5911508	Gruppe 1	Notwendigkeit der Untertitel	ako ima, idu
5911509	Gruppe 1	Notwendigkeit der Untertitel	kad god ima
5911561	Gruppe 1	Notwendigkeit der Untertitel	da se ne bih zamarao
5911564	Gruppe 1	Notwendigkeit der Untertitel	razumem
5911565	Gruppe 1	Notwendigkeit der Untertitel	ispratim
5911592	Gruppe 1	Notwendigkeit der Untertitel	nije
5911599	Gruppe 1	Notwendigkeit der Untertitel	ne isključim nikad
5911602	Gruppe 1	Notwendigkeit der Untertitel	Ne
5911606	Gruppe 1	Notwendigkeit der Untertitel	nisam imao potrebu da ih gasim
5911583	Gruppe 1	Notwendigkeit der Untertitel	Ako je moj maternji jezik, onda ne mogu titl
5911586	Gruppe 1	Notwendigkeit der Untertitel	isto
5911612	Gruppe 1	Notwendigkeit der Untertitel	malo interesantno, malo iritantno
5911615	Gruppe 1	Notwendigkeit der Untertitel	odvlači pažnju
5911620	Gruppe 1	Notwendigkeit der Untertitel	ni jednom nisam imala potrebu da sklonim titl
5911668	Gruppe 1	Notwendigkeit der Untertitel	tehnički
5921623	Gruppe 2	Notwendigkeit der Untertitel	lakše mi je da jedan jezik pratim
5921628	Gruppe 2	Notwendigkeit der Untertitel	da mi nešto ne promakne
5921635	Gruppe 2	Notwendigkeit der	mного bolje razumem kad postoji titl

		Untertitel	
5921638	Gruppe 2	Notwendigkeit der Untertitel	Isto
5921644	Gruppe 2	Notwendigkeit der Untertitel	oslanjam se na titl, razumem engleski, ali volim da se oslonim na srpski da ne razmišljam, to mi je opuštanje
5921648	Gruppe 2	Notwendigkeit der Untertitel	nekada je stvarno lakše da se čovek fokusira na tekst
5921649	Gruppe 2	Notwendigkeit der Untertitel	u slengu, ili dijalektu
5921650	Gruppe 2	Notwendigkeit der Untertitel	stručan jezik ili ta tematika
5921665	Gruppe 2	Notwendigkeit der Untertitel	Meni titl recimo pomaže, bez obzira o kakvom se jeziku radi, mislim stručnom, nestručnom, jer ljudi često kada pričaju među sobom govore tiše, glasnije, postoji neki prateći zvuk koji se meša i odlazi mi suviše fokusa na to. Nekada ne čujem dobro, nekad je akcenat težak, način izgovora. Titl rešava sve to.
5921669	Gruppe 2	Notwendigkeit der Untertitel	Ja često i na srpskom pustim titl da mi ide dole.
5921670	Gruppe 2	Notwendigkeit der Untertitel	lakše bi mi bilo da imam i titl na srpskom
5921676	Gruppe 2	Notwendigkeit der Untertitel	na srpskom ne koristim titlove
5921679	Gruppe 2	Notwendigkeit der Untertitel	podrška
5921836	Gruppe 2	Notwendigkeit der Untertitel	podrška
5927756	Gruppe 3	Notwendigkeit der Untertitel	Bilo bi mi bolje da nije bilo prevoda
5927776	Gruppe 3	Notwendigkeit der Untertitel	hoću da znam o čemu se radi u tekstu
5927788	Gruppe 3	Notwendigkeit der Untertitel + Eindrücke allgemein	nekako mi je dalo kontekst
5927825	Gruppe 3	Notwendigkeit der Untertitel + Eindrücke allgemein	što se tiče prevoda pesme, meni je okej da stoji
5928415	Gruppe 4	Notwendigkeit der Untertitel	podrška
5928444	Gruppe 4	Notwendigkeit der Untertitel	ako ti nešto jedeš i oni nešto zbrljaju
5933660	Gruppe 4	Notwendigkeit der Untertitel	mного je lakše

5933663	Gruppe 4	Notwendigkeit der Untertitel	vežbu za jezik
5933674	Gruppe 4	Notwendigkeit der Untertitel	uvek uključim ono CC
5933706	Gruppe 4	Notwendigkeit der Untertitel	da
5933707	Gruppe 4	Notwendigkeit der Untertitel	uvek
5933709	Gruppe 4	Notwendigkeit der Untertitel	Zavisi gde i kolike je dužine
5933712	Gruppe 4	Notwendigkeit der Untertitel	Isto
5933714	Gruppe 4	Notwendigkeit der Untertitel	na Netflixu psutimo titl, ali na Jutjubu naročito kada narator sporo i razgovetno priča, onda nema potrebe
5933722	Gruppe 4	Notwendigkeit der Untertitel	volim da sve mogu da skontam
5933725	Gruppe 4	Notwendigkeit der Untertitel	99%
5933736	Gruppe 4	Notwendigkeit der Untertitel + Gewohnheiten	jako jako retko svesno uđemo u podešavanja i odaberemo engleski
5933737	Gruppe 4	Notwendigkeit der Untertitel + Gewohnheiten	Čak i ako ima opcija srpski, neću da je biram, jer mi se često ne sviđa ili mi jednostavno toliko nije prirodno kad već i engleski znamo na tom nivou.
5933781	Gruppe 4	Notwendigkeit der Untertitel + interessant	gluva osoba će skontati i onda mi bude drago zbog toga
5934089	Gruppe 4	Notwendigkeit der Untertitel + Realia + Qualität der Übersetzung	emisiju o automobilima, pa lepo prevedu i karburator i šasiju i sve što treba, takve emisije bez srpskog prevoda bih dosta teže gledao jer bih onda morao da guglam paralelno

Taguette: Qualität der Übersetzung

ID	Dokument	Tag	Inhalt
5911622	Gruppe 1	Qualität der Übersetzung	jako
5911629	Gruppe 1	Qualität der Übersetzung	kada znam šta su rekli na engleskom
5911631	Gruppe 1	Qualität der Übersetzung	pravopisne greške
5911639	Gruppe 1	Qualität der Übersetzung	par puta
5911650	Gruppe 1	Qualität der Übersetzung	nije preveo celu rečenicu
5911659	Gruppe 1	Qualität der Übersetzung	ne smetaju naročito
5911661	Gruppe 1	Qualität der Übersetzung	sinhronizacijom
5911671	Gruppe 1	Qualität der Übersetzung	drastično smeta
5911673	Gruppe 1	Qualität der Übersetzung	prevod
5911680	Gruppe 1	Qualität der Übersetzung	razne fraze i nešto što čovek već automatski zna, pogotovo za uzrečice, idiome neke, koje su ono, tačno imaš kako možeš da prevedeš, e to smeta
5911682	Gruppe 1	Qualität der Übersetzung	ne smeta uglavnom
5911685	Gruppe 1	Qualität der Übersetzung	tehnička strana, kašnjenje
5911689	Gruppe 1	Qualität der Übersetzung	nečitljivo
5911692	Gruppe 1	Qualität der Übersetzung	nema prevoda
5911709	Gruppe 1	Qualität der Übersetzung	ne možeš da se fokusiraš na film
5911714	Gruppe 1	Qualität der Übersetzung	Al nije to sad smetanje da bih ja ugasila film
5911715	Gruppe 1	Qualität der Übersetzung	kod tih tehničkih, ako ne mogu da isključim, onda gasim
5911762	Gruppe 1	Qualität der Übersetzung	mnogo zabavno
5911773	Gruppe 1	Qualität der Übersetzung + interessant	Jagodinu
5911759	Gruppe 1	Qualität der Übersetzung	prevedu na lokalni nivo
5911767	Gruppe 1	Qualität der Übersetzung	očekujem da je dobar
5911772	Gruppe 1	Qualität der Übersetzung	stripova
5911774	Gruppe 1	Qualität der Übersetzung	primera sa govornog područja odakle je prevodilac
5920845	Gruppe 1	Qualität der Übersetzung	bukvalno
5920875	Gruppe 1	Qualität der Übersetzung	okej
5920883	Gruppe 1	Qualität der Übersetzung	veseo
5920884	Gruppe 1	Qualität der Übersetzung	radostan
5920900	Gruppe 1	Qualität der Übersetzung	nije mi delovalo kao da su ih naši nešto kratili, ali brz je
5920916	Gruppe 1	Qualität der Übersetzung	Ima nešto u prevodu što mi se ne dopada
5920918	Gruppe 1	Qualität der Übersetzung	u načinu na koji su preveli pesmu
5920926	Gruppe 1	Qualität der Übersetzung	prevod pesme jako smetao
5920933	Gruppe 1	Qualität der Übersetzung	dijalog
5920935	Gruppe 1	Qualität der Übersetzung	kao da je druga osoba prevodila

5920937	Gruppe 1	Qualität der Übersetzung	baš bio dobar prevod
5920942	Gruppe 1	Qualität der Übersetzung	apsolutno nepotreban
5920946	Gruppe 1	Qualität der Übersetzung	ne treba prevod pesme
5920948	Gruppe 1	Qualität der Übersetzung	Pokvarilo je utisak
5920952	Gruppe 1	Qualität der Übersetzung	malo iritantno
5920954	Gruppe 1	Qualität der Übersetzung	korisna
5920957	Gruppe 1	Qualität der Übersetzung	Daje na ležernosti
5920963	Gruppe 1	Qualität der Übersetzung	mislim da je potreban
5920967	Gruppe 1	Qualität der Übersetzung	iskasapljen
5920969	Gruppe 1	Qualität der Übersetzung	nisam razumela
5921185	Gruppe 1	Qualität der Übersetzung	odlično prevedeno
5921203	Gruppe 1	Eindrücke allgemein	sam prevod je doprineo, meni se čini, meni je baš sad ostavio utisak, ona prva dva dela su zanimljiva i zabavna, a ovo mi nije zabavno
5921203	Gruppe 1	Qualität der Übersetzung	
5921293	Gruppe 1	Qualität der Übersetzung	Na kraju inserta, kad oni njoj govore, kad ona vidi koliko je sati, ona izgovara neku rečenicu, a prevod je „nemoguće“. A ja čujem da izgovara 3-4 reči. Samo sam razmišljao, mislim nije loš prevod, daleko od toga, bolje bi zvučalo to nije moguće, da malo bar isprati to što ona priča. Da ne bude da ona priča, kaže 5-6 reči, a prevod samo „nemoguće“, onda je meni nemoguće da je to prevod.
5921298	Gruppe 1	Qualität der Übersetzung	to je savršen prevod
5922260	Gruppe 2	Qualität der Übersetzung	Meni se dešavalo kada priemt看im da je baš loš prevod da se iznerviram
5922265	Gruppe 2	Qualität der Übersetzung	daj prebaci ili na engleski ili ga ugasi
5922305	Gruppe 2	Qualität der Übersetzung	„baby shower“ preveli kao „tuširanje bebe“
5922313	Gruppe 2	Qualität der Übersetzung	Vrlo, vrlo, vrlo primećujem i nekada mi se desi da prosto konstatujem koliko je loš prevodilac, a zanemarim, mislim ne gledam titl i samo slušam.
5922318	Gruppe 2	Qualität der Übersetzung	nije mi poenta kada gledam nešto da preispitujem kako je neko to preveo
5922322	Gruppe 2	Qualität der Übersetzung	drastično
5922327	Gruppe 2	Qualität der Übersetzung	sloboda prevodenja, sloboda pristupa koja je dobrodošla, prilagođavanje duhu jezika
5922330	Gruppe 2	Qualität der Übersetzung	mislim da svi mi koji se time ne bavimo, ne možemo to ni da primetimo
5922336	Gruppe 2	Qualität der Übersetzung	Ja se sve slažem
5922342	Gruppe 2	Qualität der Übersetzung	mene iznervira kada je loš titl, naročito što razumem engleski, mislim oslanjam se na

			srpski titl, ali primetim kad je loš, kad kasni
5922353	Gruppe 2	Qualität der Übersetzung	kad nije dobar titl poremeti mi
5922358	Gruppe 2	Qualität der Übersetzung	ne toliko titl koliko nekad prevod nekih stripova
5922402	Gruppe 2	Qualität der Übersetzung	primetim kada je dobar prevod je kada prevodilac daje nešto što, ne mora da bude striktno, bukvalno prevedeno, nego malo da jednu notu prirodnosti jezika na koji prevodi
5922407	Gruppe 2	Qualität der Übersetzung	pesme koje su u tekstu filma
5922411	Gruppe 2	Qualität der Übersetzung	reči ili termine koji još uvek ne postoje kod nas
5922417	Gruppe 2	Qualität der Übersetzung	prilagoditi duhu jezika na koji se prevodi, jer mora biti te slobode. Bukvalan prevod ništa ne znači
5922421	Gruppe 2	Qualität der Übersetzung	slobode koju osoba koja radi prevod dobije od svog nalogodavca
5922427	Gruppe 2	Qualität der Übersetzung	kredibiliteta prevodioca, koliko je on spreman da pravi kompromise sa tim poslom sa kojim se uhvatio da radi
5922434	Gruppe 2	Qualität der Übersetzung	samo je bitno da titl uradi svoj posao
5923453	Gruppe 2	Qualität der Übersetzung	potpuno normalan prevod
5923527	Gruppe 2	Qualität der Übersetzung	Ja sam zadovoljan sa bilo kojim prevodom koji će da mi pomogne da dotaknem taj svet.
5927401	Gruppe 3	Qualität der Übersetzung	kad primetim da su loše preveli, to sam naučio da ignorišem
5927410	Gruppe 3	Qualität der Übersetzung	Ja sam primetila da nekad tu budu očajni prevodi i primetila sam da nekad bukvalno čak nešto što se loše čuje i oni preskoče prevod i to me nervira.
5927416	Gruppe 3	Qualität der Übersetzung	nisam pridala tolku važnost
5927417	Gruppe 3	Qualität der Übersetzung	Ja sam primetila da mi smeta, nemaju kompletne prevode, ali isključim onda, onda ne pratim.
5927423	Gruppe 3	Qualität der Übersetzung	Loš zvuk. I onda ne čuje se ni tekst, a oni nisu preveli.
5927429	Gruppe 3	Qualität der Übersetzung	vidim da je titl loš iako ne znam šta su rekli na japanskom
5927434	Gruppe 3	Qualität der Übersetzung	struktura rečenice bude besmislena
5927435	Gruppe 3	Qualität der Übersetzung	nema veze s time što se dešava
5927444	Gruppe 3	Qualität der Übersetzung	emotivno promašen ton situacije
5927446	Gruppe 3	Qualität der Übersetzung	fraze koje inače niko ne bi koristio u normalnom razgovoru
5927447	Gruppe 3	Qualität der Übersetzung	stručni termini ubačeni u neki skroz kežual razgovor

5927449	Gruppe 3	Qualität der Übersetzung + interessant	čovjek bi da počupa sebi kosu, ali nemaš izbora, snađeš se, izvučeš otprilike šta je značenje i to je to
5927455	Gruppe 3	Qualität der Übersetzung	zapamtim kolko su glupi prevodi, pa mi je smešno, imam spisak
5927470	Gruppe 3	Qualität der Übersetzung	ne znam šta je tačan prevod, ali vidim da nešto nema smisla
5927475	Gruppe 3	Qualität der Übersetzung	ne razmišljamo kad nam je lepo, samo kad nam smeta. Valjda zato što se to podrazumeva da je prevedeno kako treba.
5927479	Gruppe 3	Qualität der Übersetzung	Ja sam primetila dobru sinhronizaciju, titlove nisam.
5927487	Gruppe 3	Qualität der Übersetzung	To je sve u duhu našeg jezika i naše kulture, baš su se trudili prevodioci.
5927490	Gruppe 3	Qualität der Übersetzung	zavisi za šta
5927495	Gruppe 3	Qualität der Übersetzung	nije to univerzalno, za neke stvari kad prevode malo onda izgubiš u prevodu šta su sve rekli
5927499	Gruppe 3	Qualität der Übersetzung	gnušanje
5927509	Gruppe 3	Qualität der Übersetzung	od slučaja do slučaja, kad to ima smisla i kad nema
5927921	Gruppe 3	Qualität der Übersetzung + Realia	nekako teče sve jednostavno i ne sećam se da je bilo bilo šta što mi je zbunjujuće
5927981	Gruppe 3	Qualität der Übersetzung + Eindrücke allgemein	simpatično
5927984	Gruppe 3	Qualität der Übersetzung + Eindrücke allgemein	glatko
5927984	Gruppe 3		
5928025	Gruppe 3	Qualität der Übersetzung	korektno za situaciju
5928029	Gruppe 3	Qualität der Übersetzung	jezik je bio baš dobar
5928151	Gruppe 3	Qualität der Übersetzung	nakon serije ću ja da kažem da su titlovi bili baš loši
5933728	Gruppe 4	Qualität der Übersetzung + Schimpfwörter	kad budu psovke i ona kaže ne znam fak ju, a piše proklet da si
5933732	Gruppe 4	Qualität der Übersetzung + Schimpfwörter	nije autentično
5933744	Gruppe 4	Qualität der Übersetzung	dekoncentriše prevod, ne samo kad je loš nego i kad kasni
5933749	Gruppe 4	Qualität der Übersetzung	biram bez
5933754	Gruppe 4	Qualität der Übersetzung + interessant	samo da mogu što pre da sklonim to
5933773	Gruppe 4	Qualität der Übersetzung + Realia	Kada neko govori van scene, piše lepo ko kaže i kada idu pesme, kad piše koja je pesma i izvođač, to mi se sviđa, naročito kad je dobra pesma, a prvi put je čujem, ne moram da vadim šazam, nego lepo piše.

5933948	Gruppe 4	Qualität der Übersetzung	Sunder Boba
5933949	Gruppe 4	Qualität der Übersetzung	Pingvine sa Madagaskara
5933953	Gruppe 4	Qualität der Übersetzung	bolja srpska verzija
5933966	Gruppe 4	Qualität der Übersetzung	pravopisno
5933970	Gruppe 4	Qualität der Übersetzung	fraza, koja bukvalno bude prevedena
5933974	Gruppe 4	Qualität der Übersetzung	padaju mačke i psi
5933980	Gruppe 4	Qualität der Übersetzung	ako mogu da biram, sklanjam titl
5933982	Gruppe 4	Qualität der Übersetzung	kada kasni
5933984	Gruppe 4	Qualität der Übersetzung	izludi
5933996	Gruppe 4	Qualität der Übersetzung + interessant	pijani prevodilac
5934006	Gruppe 4	Qualität der Übersetzung	jedno se dešava na ekranu, drugo u titlu
5934014	Gruppe 4	Qualität der Übersetzung	č,dž,š
5934018	Gruppe 4	Qualität der Übersetzung	neću ni da gledam film
5934041	Gruppe 4	Qualität der Übersetzung + Schimpfwörter	samo mi je malo iz principa bezveze, da stoji dođavola, ako je on rekao nešto sa fak
5934047	Gruppe 4	Qualität der Übersetzung + Schimpfwörter	zato što mora da bude tačan prevod
5934049	Gruppe 4	Qualität der Übersetzung + Schimpfwörter	treba da bude što vernije, pa makar bila i neka najmasnija psovka na svetu
5934052	Gruppe 4	Qualität der Übersetzung + Schimpfwörter	što vernije toj sceni, emociji
5934054	Gruppe 4	Qualität der Übersetzung + Schimpfwörter	ako se psuje sve po spisku na slici, prevedi tako
5934055	Gruppe 4	Qualität der Übersetzung	naletali smo na neke baš dobre
5934058	Gruppe 4	Qualität der Übersetzung	nađu ekvivalente u srpskom nekih idioma
5934062	Gruppe 4	Qualität der Übersetzung	dobro je prevedeno, mislim ja ih u suštini i ne razumem na engleskom, jer je to em neki njihov sleng, em je usko polje, stripovi i to mi je sve strano, ali kad čitam prevod baš mi je super
5934070	Gruppe 4	Qualität der Übersetzung	vidiš da se neko zapravo potrudio da obavi taj posao i da prenese i emociju i situaciju i foru i šalu i sve, da nama bude bliže
5934071	Gruppe 4	Qualität der Übersetzung	urbana legenda, da su na Pirotskoj TV, i'll be back, preveli sa će se vrnem
5934073	Gruppe 4	Qualität der Übersetzung + Realia	kada spominju neke malo opskurdnije ličnosti, koje ne zna šira publika u Srbiji tipa Florens Najtingejl koja je bila bolničaska iz sredine 19. veka, daju kratko objašnjenje u zagradi. Ja sam samo tu, u toj jednoj epizodi to video i nigde više
5934077	Gruppe 4	Qualität der Übersetzung + Realia	Jedva sam stigao
5934079	Gruppe 4	Qualität der Übersetzung +	i da nisam saznao ne bi mnogo menjalo

		Realia	kontekst i epizodu, to je čisto zanimljivost ubačena. Ali bilo mi je zanimljivo što de taj prevodilac potrudio, shvatio da 90% Srba koji gledaju tu seriju nemaju pojma ko je i onda je ubacio u zagradi.
5934083	Gruppe 4	Qualität der Übersetzung	stvarno su dobri predovi
5934086	Gruppe 4	Qualität der Übersetzung	ne sećam se da sam u zadnje vreme sretala loše prevode, osim ti piratski
5934089	Gruppe 4	Qualität der Übersetzung + Notwendigkeit der Untertitel + Realia	emisiju o automobilima, pa lepo prevedu i karburator i šasiju i sve što treba, takve emisije bez srpskog prevoda bih dosta teže gledao jer bih onda morao da guglam paralelno
5934134	Gruppe 4	Qualität der Übersetzung + Eindrücke allgemein	najslobodniji prevod koji sam čitala u poslednjih 10 godina možda
5934136	Gruppe 4	Qualität der Übersetzung	super
5934139	Gruppe 4	Qualität der Übersetzung	smešno je jer nismo navikli na to, ali je zapravo bilo kao aha, ti stvarno iz ovoga što čitaš, jer ja jezik ništa ne razumem, stvarno prenosi tu emociju, kao što smo pričali do sad. Tako da mi se baš dopalo i baš sam prijatno bila iznenađena
5934142	Gruppe 4	Qualität der Übersetzung + Schimpfwörter	kreativnost pri psovkama
5934144	Gruppe 4	Qualität der Übersetzung + Schimpfwörter	prenosi šta je ovaj uvek hteo da mlati policajce i šta je sve napsovao
5934166	Gruppe 4	Qualität der Übersetzung + Schimpfwörter	super je prevod

Taguette: Realia

ID	Dokument	Tag	Inhalt
5921147	Gruppe 1	Realia	osobu koja je u čeki ubila životinju
5921142	Gruppe 1	Realia	čeka je čini mi se bila i neka od ruskih službi
5921149	Gruppe 1	Realia	nisam primetila
5921150	Gruppe 1	Realia	nemam pojma da je to izgovoreno
5921152	Gruppe 1	Realia	ni ja
5921155	Gruppe 1	Realia	„naš rezident“
5921156	Gruppe 1	Realia	nije bilo do kraja jasno
5921160	Gruppe 1	Realia	naš čovek tamo
5921164	Gruppe 1	Realia	jedan od najviših vojnih činova
5921165	Gruppe 1	Realia	najviši čin u toj nekoj službi
5921166	Gruppe 1	Realia	kontam da je negde visoko
5921168	Gruppe 1	Realia	ne ulazim u to koji je koji čin
5921171	Gruppe 1	Realia	da mi bude jasno samo od sebe
5921188	Gruppe 1	Realia	da je drugačiji jezik mislim da ne bi bilo dobro
5921192	Gruppe 1	Realia	ne vidim da je neki težak birokratski jezik koji je nerazumljiv
5921196	Gruppe 1	Realia	prilično adekvatan i razumljiv, nisam imao nikakvih problema da pratim
5921199	Gruppe 1	Realia	smisao sam skroz razumela
5921206	Gruppe 1	Realia	ostavio je utisak težine
5921209	Gruppe 1	Realia	nemam osećaj da je bilo nešto previše administrativnih stvari
5921211	Gruppe 1	Realia	nisam imala osećaj da ne shvatam šta se dešava
5921215	Gruppe 1	Realia	Prevod je normalan za takvu situaciju
5921224	Gruppe 1	Realia	nešto OU...
5921229	Gruppe 1	Realia	prevod za nešto slično što su Nemci imali
5921235	Gruppe 1	Realia	ne znamo
5921241	Gruppe 1	Realia	ne znam to, ali mi nije smetalo, jer samo preletim preko toga
5921244	Gruppe 1	Realia	nisam ni primetila skraćenicu
5921249	Gruppe 1	Realia	neko ko je kasnije rođen, apsolutno ne može da zna
5921252	Gruppe 1	Realia	prepoznajem
5921261	Gruppe 1	Realia	asocijacija da otprilike znam to
5921265	Gruppe 1	Realia	nepoznato skroz
5921269	Gruppe 1	Realia	sačekam da vidim da li će se ponoviti ili neće, odnosno da li mi je dovoljno važno da shvatim šta je ili nije

5921279	Gruppe 1	Realia	uopšte nije bilo te skraćenice
5921275	Gruppe 1	Realia	(Učesnici se jednoglasno slažu)
5921319	Gruppe 1	Realia	neke skraćenice nisam razumela
5921323	Gruppe 1	Realia	Radio slobodna Evropa
5921326	Gruppe 1	Realia	Dojče vele
5921329	Gruppe 1	Realia	Radio Luksemburg
5921334	Gruppe 1	Realia	Mađarska, '56.
5921336	Gruppe 1	Realia	ja nisam skontao da je '56.
5921331	Gruppe 1	Realia	Glas Amerike
5921342	Gruppe 1	Realia	nisam razumela da je tako rano
5921347	Gruppe 1	Realia	kraj Drugog svetskog rata
5921357	Gruppe 1	Realia	akronim FDJ
5921369	Gruppe 1	Realia	moralo bi da se uzme u kontekstu nas
5921372	Gruppe 1	Realia	ja se ne bih složio sa tim
5921376	Gruppe 1	Realia	disharmonija
5921379	Gruppe 1	Realia	ako je isto u redu je da se prevede, ako nije onda ne
5921381	Gruppe 1	Realia	Mene nekad zbuni ako ga prevedu u naš akronim, ali mi bude lepo ako stave u zagrdi objašnjenje,
5921384	Gruppe 1	Realia	mogli da naslutimo za naše potrebe
5921388	Gruppe 1	Realia	Ali ako je nešto baš važno, na primer da je to američki odsek, onda bi mi bilo okej da to stoji u zagradi kao jedna ili dve reči, čisto kao neko pojašnjenje.
5921390	Gruppe 1	Realia	ja sam za to da se činjenice prevode kako jesu
5921409	Gruppe 1	Realia	za FDJ nisam bila povezala
5921414	Gruppe 1	Realia	trebalo je da stoji SNO
5921415	Gruppe 1	Realia	(Učesnici su svi saglasni da ne bi)
5921418	Gruppe 1	Realia	ne vidim zašto ne bi pisao ceo naziv
5921420	Gruppe 1	Realia + Vorwissen	sama sam kriva ako ne znam, ali mi je plus ako mi neko napiše
5921427	Gruppe 1	Realia	da se napiše u zagradi za tako neke stvari prvi put, pa posle se zapamti. Ali FDJ da stoji
5921429	Gruppe 1	Realia	nisam siguran da bih ga uhvatio
5921432	Gruppe 1	Realia	zagrade
5921435	Gruppe 1	Realia	to je njihovo i to je postojalo
5921438	Gruppe 1	Realia	bazirana na nekim istorijskim događajima
5921442	Gruppe 1	Realia	treba zadržati
5921449	Gruppe 1	Realia	treba da se prilagodi funkciji vremena i filma
5921456	Gruppe 1	Realia	drugo je ako je to nešto rađeno po

			istorijskom događaju
5921460	Gruppe 1	Realia	ako gledamo film koji je u potpunosti fokusiran na istorijski događaj, veća je šansa da će nas interesovati detalji i činjenice
5921464	Gruppe 1	Realia	Važnije mi je da mi se da pojašnjenje da ja ne moram da mislim mnogo o tome, jer ću to da gledam možda dok jedem i kad hoću da se opustim, a ne kad hoću da se udubljujem u istorijske činjenice
5921515	Gruppe 1	Realia	pa bih morao da se dodatno informišem
5921520	Gruppe 1	Realia	samo stranke
5921522	Gruppe 1	Realia	ne znam nazive
5921529	Gruppe 1	Realia + Vorwissen	Pa, u prevodu ne može, jer bi to onda bilo previše, ne bi pratio radnju, ali pretpostavljam da ako se gleda ceo dokumentarac i ima se neko predznanje u istoriji. Ili se gleda više dokumentaraca da bi se steklo neko predznanje onda nema razloga da se objašnjava. Ali mislim da nema smisla u prevodu.
5921533	Gruppe 1	Realia	ne bi moglo ono sa zagradom da reši
5921557	Gruppe 1	Realia	nisam znao je šta je IM
5921561	Gruppe 1	Realia	ne bih razumeo ovo FDJ da nismo ranije rekli, ne znam ni koliko bi mi bilo bitno
5921568	Gruppe 1	Realia	ne znam za pojam
5921570	Gruppe 1	Realia	meni nije jasno što nisu preveli
5921575	Gruppe 1	Realia	Nisam povezala da je nezvanični saradnik.
5921576	Gruppe 1	Realia	ja sam mislio da je funkcija neka
5921579	Gruppe 1	Realia	kao da je neka služba u kojoj radi
5921581	Gruppe 1	Realia	IM pa u zagradi prevod
5921582	Gruppe 1	Realia	Saradnik službe
5921583	Gruppe 1	Realia	nije mi bilo uopšte jasno
5921585	Gruppe 1	Realia	saradnik službe
5921588	Gruppe 1	Realia	(Učesnici se svi slažu)
5921609	Gruppe 1	Realia	Ne vidim što bi se izostavljao tekst.
5921611	Gruppe 1	Realia	moralo je da bude sve od teksta
5921612	Gruppe 1	Realia	Isti smisao isto sve, ali da se ne izostavi informacija.
5923420	Gruppe 2	Realia	nisam baš do tih detalja shvatila
5923543	Gruppe 2	Realia	Čekisti
5923545	Gruppe 2	Realia	Ne, prvi put
5923546	Gruppe 2	Realia	u tom trenutku uopšte nisam razumeo šta to znači
5923550	Gruppe 2	Realia	isto, verujem i mnoge druge stvari koje

			ostali učesnici verovatno bolje razumeju
5923568	Gruppe 2	Realia	Aparatčici
5923575	Gruppe 2	Realia	da gledam sama, stala i izguglala šta je i mislim da mi je to okej, jer bih naučila nešto novo i to i volim između ostalog, zato i služe filmovi i prevodi
5923580	Gruppe 2	Realia	samo deskriptivno
5923582	Gruppe 2	Realia	shvatiću iz konteksta
5923604	Gruppe 2	Realia	Ili će mi se možda tek kazati namerno kroz film.
5923605	Gruppe 2	Realia	ili se uopšte neću baviti time ako se više ne pominje
5923612	Gruppe 2	Realia	očekujem odgovore
5923616	Gruppe 2	Realia	očekujem da će mi se nešto pasivno razjasniti
5923619	Gruppe 2	Realia	dozvoljavam filmu da priča svoju priču
5923623	Gruppe 2	Realia	sama radnja odlučuje koliko je taj izraz bitan ili nije
5923688	Gruppe 2	Realia	Organizacija udruženog rada
5923693	Gruppe 2	Realia	nije mi uopšte smetalo, samo me je vratilo na celo to, OUR-i SOUR-i.
5926908	Gruppe 2	Realia	za opštu publiku bolje da piše u preduzeću nego OUR-u
5926922	Gruppe 2	Realia	verovatno ću skontati
5926930	Gruppe 2	Realia	očigledno neka organizacija koja je za to vreme specifična, titl mi je dao naziv i ja sam je samo uzela tako, bez nekog dodatnog razmatranja i primila k znanju, to mi je bilo sasvim u redu
5926932	Gruppe 2	Realia	zdravo za gotovo
5926936	Gruppe 2	Realia	sve mi se uklapa i samo gledam i pratim
5926948	Gruppe 2	Realia	OUR mi je valjda toliko u detinjstvu ušao u neko nesvesno, tako da to sam odmah primetio, ali negde mi je bilo posle dugo dugo vremena da sam video tu skraćenicu. Ali ne da mi je rogobatno, jer se uklapa za to vreme
5926994	Gruppe 2	Realia	1956. godina i pobuna u Mađarskoj, ugušena tenkovima kao i '68. posle u Češkoj
5927000	Gruppe 2	Realia	trebalo mi je vremena
5927003	Gruppe 2	Realia	prvo vidim odeću
5927006	Gruppe 2	Realia	ukapirala sam odmah
5927009	Gruppe 2	Realia	Meni tačan kontekst apsolutno nije bio poznat

5927014	Gruppe 2	Realia	klupa i stolica
5927015	Gruppe 2	Realia	odnosa prema profesoru
5927045	Gruppe 2	Realia	samo puštam da se dešava
5927058	Gruppe 2	Realia	Ja bih verovatno guglala
5927066	Gruppe 2	Realia	I nisam znala šta znači, ostavila sam to tako, ali u nekom trenutku je on dodatno objasnio taj RIAS, ali opet, nije mi bilo dovoljno da shvatim šta je.
5927074	Gruppe 2	Realia	shvatim da je to Omladinska organizacija
5927077	Gruppe 2	Realia	RIAS sam shvatio da je neka medijska kuća koja je verovatno bila uperila zvučnike ka Istočnoj Nemačkoj.
5927080	Gruppe 2	Realia + Vorwissen	Glas Amerike
5927082	Gruppe 2	Realia + Vorwissen	BBC za vreme Drugog svetskog rata
5927086	Gruppe 2	Realia	kad se zapravo dodatno objasnilo i čulo preko radija, tad sam povezala.
5927089	Gruppe 2	Realia	pretpostavio
5927096	Gruppe 2	Realia	ne bi bilo loše da su prvi put stavili objašnjenje u zagradi RIAS, šta znači.
5927100	Gruppe 2	Realia	Ako je to moguće, ja sam uvek za to, jer zašto da lutamo?
5927105	Gruppe 2	Realia	kad bi stajalo Radio in American Sector, to bi bilo potpuno jasno
5927113	Gruppe 2	Realia	edukativna svrha
5927125	Gruppe 2	Realia	nisam za razvlačenje, ali nisam ni za to da je sve u jednoj rečenici u jednom pasusu
5927135	Gruppe 2	Realia	ja bih koristio svaku priliku da ponudim neki podatak
5927141	Gruppe 2	Realia	ako može objašnjenje, dajte nam objašnjenje
5927143	Gruppe 2	Realia	koliko je sad to bitno za dalji tok
5927146	Gruppe 2	Realia	gomilu sadržaja i gledam da bih se opustio, da ne bih razmišljao
5927147	Gruppe 2	Realia	Pred spavanje
5927181	Gruppe 2	Realia	Sad smo naučili šta je FDJ.
5927183	Gruppe 2	Realia	kad se čita tako nešto faktografski, to je potpuno drugačije nego kad se gleda nešto što je dramtizovano
5927191	Gruppe 2	Realia	mene ne interesuje da ja gledam tu neku deskripciju, meni su to samo fileri, kontent
5927195	Gruppe 2	Realia	Čekam da mi kaže, te i te godine je uradio to i to, dovelo ga je na tu funkciju, znači, to očekujem.
5927208	Gruppe 2	Realia	neki univerzitet
5927210	Gruppe 2	Realia	Omladinska organizacija

5927213	Gruppe 2	Realia	SS Jugend
5927225	Gruppe 2	Realia	otvaranje tajnih dosijea
5927236	Gruppe 2	Realia	nisam se uopšte udubljavao
5927268	Gruppe 2	Realia	Potpuno jasno.
5927322	Gruppe 2	Realia	meni bi bilo lakše da je bilo manje informacija
5927921	Gruppe 3	Realia + Qualität der Übersetzung	nekako teče sve jednostavno i ne sećam se da je bilo bilo šta što mi je zbunjujuće
5927933	Gruppe 3	Realia	Samo ću preći preko toga i neću je pamtit.
5927940	Gruppe 3	Realia	Ja to i da sam pročitala, ne bih znala šta znači.
5927943	Gruppe 3	Realia	mislim da nije dobro upriličeno
5927965	Gruppe 3	Realia	u prevodu čekista, a u zagradi obaveštajac
5927969	Gruppe 3	Realia	prelazimo preko nekih nepoznatih reči računajući da ćemo smisao shvatiti
5928034	Gruppe 3	Realia	nisam shvatila kao OUR
5928036	Gruppe 3	Realia	suvišno
5928040	Gruppe 3	Realia	u prevodu nije trebalo
5928044	Gruppe 3	Realia	većini, na takav način, ništa ne znači
5928051	Gruppe 3	Realia	„Aha, to je komunizam, samoupravljanje, nešto što znači nešto, ali ja nisam sigurna šta znači.“
5928055	Gruppe 3	Realia	nije previše bitno, jer sam samo prešao preko toga. Nije mi smetalo
5928060	Gruppe 3	Realia	svejedno mi je
5928094	Gruppe 3	Realia	Tu bi mi možda bilo okej da su tu u startu rekli, ne kao skraćenicu, nego kao da slušaju taj.
5928185	Gruppe 3	Realia + Vorwissen	Radio slobodna Evropa
5928193	Gruppe 3	Realia	Bilo mi je super što je radnja takva da čak i da ne znaš šta je u pitanju, kroz 10 sekundi saznaš.
5928201	Gruppe 3	Realia	da bih ja tu skraćenicu možda tada objasnila, kad se prvi put pojavila
5928205	Gruppe 3	Realia	vremenom saznaješ, prosto je sama dinamika radnje takva
5928211	Gruppe 3	Realia	sasvim okej da tog momenta to ne znam, posle ću da saznam, ne smeta mi uopšte
5928235	Gruppe 3	Realia	Nije mi smetalo, jer posle se iz konteksta vidi šta je.
5928246	Gruppe 3	Realia	omladinske organizacije
5928253	Gruppe 3	Realia	omladinska politička organizacija, komunistička
5928257	Gruppe 3	Realia	pretpostavila sam to da je omladinska
5928260	Gruppe 3	Realia	nisam ni pretpostavio da je omladinski

5928266	Gruppe 3	Realia	Očekivao bih od dokumentarca da mi možda objasni, ako je bitno, ali ne od titla svakako.
5928271	Gruppe 3	Realia	Nisam znao šta je skraćenica, ali takođe mi je okej da ne znam i onda ako ne ispratim šta se dešava, za to je dokumentarac kriv.
5928276	Gruppe 3	Realia	ja sam bio primetio i da ne znam šta je
5928289	Gruppe 3	Realia	Ja nisam primetio da je bilo objašnjenje za to, a nadao sam se.
5928298	Gruppe 3	Realia	Meni je bilo jasno da je on nezvanični informator, ali nisam znala da to znači IM.
5928309	Gruppe 3	Realia	gledaš dokumentarac da nešto saznaš
5928312	Gruppe 3	Realia	prenos informacija na jasan i precizan način
5928321	Gruppe 3	Realia	isti redosled, ali da je recimo Štazijev IM u zagradi
5928326	Gruppe 3	Realia	Kao fusnota koju ne možeš da imaš, pa onda s nekim zgradama.
5933773	Gruppe 4	Realia + Qualität der Übersetzung	Kada neko govori van scene, piše lepo ko kaže i kada idu pesme, kad piše koja je pesma i izvođač, to mi se sviđa, naročito kad je dobra pesma, a prvi put je čujem, ne moram da vadim šazam, nego lepo piše.
5934073	Gruppe 4	Realia + Qualität der Übersetzung	kada spominju neke malo opskurdnije ličnosti, koje ne zna šira publika u Srbiji tipa Florens Najtingejl koja je bila bolničaska iz sredine 19. veka, daju kratko objašnjenje u zagradi. Ja sam samo tu, u toj jednoj epizodi to video i nigde više
5934077	Gruppe 4	Realia + Qualität der Übersetzung	Jedva sam stigao
5934079	Gruppe 4	Realia + Qualität der Übersetzung	i da nisam saznao ne bi mnogo menjalo kontekst i epizodu, to je čisto zanimljivost ubačena. Ali bilo mi je zanimljivo što de taj prevodilac potrudio, shvatio da 90% Srba koji gledaju tu seriju nemaju pojma ko je i onda je ubacio u zagradi.
5934089	Gruppe 4	Realia + Notwendigkeit der Untertitel + Qualität der Übersetzung	emisiju o automobilima, pa lepo prevedu i karburator i šasiju i sve što treba, takve emisije bez srpskog prevoda bih dosta teže gledao jer bih onda morao da guglam paralelno
5934130	Gruppe 4	Realia	Ja sam ovo promašila, jer sam mislila da su oko '70 zbog lika u kolima sa onim naočarima i frizuricom.
5934161	Gruppe 4	Realia	propustila

5934232	Gruppe 4	Realia	mislim da treba da stoji to
5934233	Gruppe 4	Realia	povezaću, naučiću šta je i mislim da je zato dobro što stoji tu
5934234	Gruppe 4	Realia	mogu da guglam, ako me baš zanima
5934235	Gruppe 4	Realia	ne kvari mi ni sliku, mislim skapirala bih verovatno sam kontekst. A ako bi se ponavljalo više puta, sigurno bih gugalala
5934238	Gruppe 4	Realia	neka vojska
5934239	Gruppe 4	Realia	nešto visoko pozicioniran
5941905	Gruppe 4	Realia	OUR, to sve vreme razmišljam
5941907	Gruppe 4	Realia	nemam pojma
5941912	Gruppe 4	Realia	ne
5941914	Gruppe 4	Realia	Ne
5941919	Gruppe 4	Realia	Nikad čula
5941923	Gruppe 4	Realia	ne bih ni pretpostavila
5941928	Gruppe 4	Realia	pročitala ga kao our (naše, na engleskom)
5941933	Gruppe 4	Realia	nema veze, objasniće mi se dalje
5941941	Gruppe 4	Realia	Ne bi mi ništa promenilo
5941949	Gruppe 4	Realia	znam da je specifično za komunizam, generalno su skraćenice specifične za tu ideologiju
5941959	Gruppe 4	Realia	nije nešto što sam ranije znao
5941962	Gruppe 4	Realia	ne znam kad se to dešavalo
5941976	Gruppe 4	Realia	ne znam precizno
5941984	Gruppe 4	Realia	pretpostavljam neki njihov radio program
5941985	Gruppe 4	Realia	posle iz konteksta da
5941987	Gruppe 4	Realia	neka radio stanica
5941989	Gruppe 4	Realia	Radio neki
5941992	Gruppe 4	Realia	Zapadnonemački radio
5941996	Gruppe 4	Realia	Koji je zabranjen u Istočnoj Nemačkoj
5941998	Gruppe 4	Realia + Vorwissen	Radio Slobodna Evropa
5942008	Gruppe 4	Realia	za mene nije bilo potrebno, ja sam skontao
5942010	Gruppe 4	Realia	ni meni nije smetalo
5942037	Gruppe 4	Realia	sasvim je okej
5942039	Gruppe 4	Realia	bitno je da se zna da nije istočnonemački
5942046	Gruppe 4	Realia	nije mi bilo previše savremeno, odgovaralo mi je
5942048	Gruppe 4	Realia	ni meni to nije zasmetalo
5942119	Gruppe 4	Realia	skraćenice
5942124	Gruppe 4	Realia	FDJ sam skontao još iz onih prethodnih, da je to kao neka njihova omladina.
5942127	Gruppe 4	Realia	pisalo je na knjižici
5942133	Gruppe 4	Realia	nezvanični saradnik te neke organizacije koja se krije iza skraćenice IM

5942136	Gruppe 4	Realia	meni sigurno
5942140	Gruppe 4	Realia	Meni bi bilo lakše na primer da je bilo u zagradi.
5942144	Gruppe 4	Realia	vizuelno odvoji
5942151	Gruppe 4	Realia	ništa razumela nisam
5942155	Gruppe 4	Realia	nisam razumela da li je Štazi ili...
5942159	Gruppe 4	Realia	nisam skontala zašto je on bitan
5942173	Gruppe 4	Realia	bitna za ujedinjenje
5942168	Gruppe 4	Realia	nisam skontao
5942188	Gruppe 4	Realia	pisalo je na zastavi, a i čulo se u nekom trenutku
5942190	Gruppe 4	Realia	na knjižici
5942193	Gruppe 4	Realia	ja sam to isto propustila
5942197	Gruppe 4	Realia + Eindrücke allgemein	lakše bilo od onog prethodnog
5942199	Gruppe 4	Realia + Eindrücke allgemein	Isto
5942227	Gruppe 4	Realia	nems skraćena
5942252	Gruppe 4	Realia	potkrepljeno je slikama i lakše je da pratim
5942257	Gruppe 4	Realia	ako malo samo izgubiš pažnju, ti si propustio mnogo

Taguette: Schimpfwörter

ID	Dokument	Tag	Inhalt
5911807	Gruppe 1	Schimpfwörter	Da i ne smeta, pogotovo na poslu
5911809	Gruppe 1	Schimpfwörter	uzrečice, poskočice
5911812	Gruppe 1	Schimpfwörter	iz nekih drugih poriva
5911818	Gruppe 1	Schimpfwörter	nisam našao semantičku moć tih psovki, osim da iskažu nemoć
5911825	Gruppe 1	Schimpfwörter	često
5911826	Gruppe 1	Schimpfwörter	ne smeta mi
5911830	Gruppe 1	Schimpfwörter	ima par koje mi se ne sviđaju
5911834	Gruppe 1	Schimpfwörter	ne koristim preterano
5911841	Gruppe 1	Schimpfwörter	nije sad nešto da mi naročito smeta, u većini konteksta
5911843	Gruppe 1	Schimpfwörter	Koristim neke
5911844	Gruppe 1	Schimpfwörter	Uglavnom mi ne smeta
5911847	Gruppe 1	Schimpfwörter	postoji mesto kad treba, kad ne treba
5911850	Gruppe 1	Schimpfwörter	bezazleno
5911856	Gruppe 1	Schimpfwörter	u kancelariji psujem najviše
5920972	Gruppe 1	Schimpfwörter	Nisu mi smetale
5920975	Gruppe 1	Schimpfwörter	čak bih više bio razočaran da nema psovki, a on se ovako ponaša
5920977	Gruppe 1	Schimpfwörter	moraju da idu psovke uz ovakvog lika
5920983	Gruppe 1	Schimpfwörter	ako se ne prevede, izgubio bi se kontekst
5920987	Gruppe 1	Schimpfwörter	smetalo bi
5920989	Gruppe 1	Schimpfwörter	Po njegovoj gestikulaciji, tonu, glasnosti, očekivali smo onakve psovke. Da su neke lagane bile, smetalo bi.
5920992	Gruppe 1	Schimpfwörter	promenilo bi karakter čak možda
5920995	Gruppe 1	Schimpfwörter	Meni to generalno ne smeta
5921000	Gruppe 1	Schimpfwörter	nije mi mnogo važno koji je intenzitet
5921005	Gruppe 1	Schimpfwörter	samo mi nije važno koja je psovka upotrebljena
5921009	Gruppe 1	Schimpfwörter	tu ne vidim ništa vezano za prevodioca, nego za onog ko je pisao scenario
5921014	Gruppe 1	Schimpfwörter	Ali bi mi smetalo da su ublažili
5921019	Gruppe 1	Schimpfwörter	smetao bi mi
5923354	Gruppe 2	Schimpfwörter	Na poslu
5923356	Gruppe 2	Schimpfwörter	Na poslu
5923358	Gruppe 2	Schimpfwörter	Ja koristim dosta na poslu
5923360	Gruppe 2	Schimpfwörter	kadkad izgubim fitilj
5923362	Gruppe 2	Schimpfwörter	u kolima
5923365	Gruppe 2	Schimpfwörter	kad se vozim sa nekim, kad sam sam, ne psujem

5923368	Gruppe 2	Schimpfwörter	ako bi mi došlo da opsujem ja ne bih opsovao, rekao bih „sunce ti poljubim“
5923372	Gruppe 2	Schimpfwörter	Ako je pritisak, ako radimo nešto i svi smo fokusirani, ne bi mi smetalo ni najmanje. Čak bi mi značilo jer bih video da je nekome stalo.
5923374	Gruppe 2	Schimpfwörter	bitno je da u tome nema ništa pežorativno
5923378	Gruppe 2	Schimpfwörter	može da bude i simpatično
5923385	Gruppe 2	Schimpfwörter	ne psujem često, u nekim baš kritičnim situacijama
5923391	Gruppe 2	Schimpfwörter	verovatno sam ih pre više koristila
5923395	Gruppe 2	Schimpfwörter	apsolutno mi ne smeta, nekako mislim da smo odrasli na tome, naše je, možda je ovo samo generalizacija, ali naše okruženje je takvo, puno psovki. I takođe ne smeta mi ako je neka situacija malo opuštenija i ako nije usmerena na drugu osobu, kao vređanje
5923401	Gruppe 2	Schimpfwörter	Ako ide u vređanje druge osobe, onda to nije ni psovka.
5923405	Gruppe 2	Schimpfwörter	Rado psujem, ne podnosim da čujem.
5923410	Gruppe 2	Schimpfwörter	„Senke nad Balkanom“. Meni je smetalo užasno što su toliko psovki ubacili u tekst
5923450	Gruppe 2	Schimpfwörter	nisam ni jendu primetio
5923457	Gruppe 2	Schimpfwörter	primetila sam i smešno mi je bilo
5923459	Gruppe 2	Schimpfwörter	nisu baš reči koje bismo mi iskoristili kao psovku u stvarnom jeziku, srpskom
5923462	Gruppe 2	Schimpfwörter	nije prilagođeno
5923467	Gruppe 2	Schimpfwörter	On treba da prevede te sve i da ih pronade u kontekstu '80. u Beogradu. Pa to je ravno igri zmajeva, fantastici.
5923477	Gruppe 2	Schimpfwörter	nije mi smetalo psovanje, jer je to deo uloge
5923524	Gruppe 2	Schimpfwörter	uvek se radi o nekoj ciljnoj gurpi, pa i žanr određeni kome je namenjen i u kojoj našoj fazi je namenjen nama, jer mi se sami menjamo
5923531	Gruppe 2	Schimpfwörter	samo sam se fokusirala na ljude i njihova dešavanja, na njihovu dinamiku i onda mi psovke isto nisu smetale, bile su u skladu
5923534	Gruppe 2	Schimpfwörter	bilo mi je logično što su tu jer je lik bio totalno besan i van sebe
5923535	Gruppe 2	Schimpfwörter	bile su u skladu
5923644	Gruppe 2	Schimpfwörter	koliko je ovde zapravo više prilagođen prevod našem jeziku
5923648	Gruppe 2	Schimpfwörter	kaže „e jebi ga“, a zapravo je drugačija

			psovka na nemačkom, ali mi ćemo svi ovako izgovoriti, nikada nećemo reći „oh prokletstvo“, „k vragu“...
5923657	Gruppe 2	Schimpfwörter	ono „e jebi ga“ je bilo baš u vremenu trenutnom
5927604	Gruppe 3	Schimpfwörter	Ne koristim
5927608	Gruppe 3	Schimpfwörter	ne smeta mi
5927613	Gruppe 3	Schimpfwörter	Ako neko koristi psovku u svakodnevnom govoru kao neku uzrečicu, na tom nekom nivou mi ne smeta. Sve dok ne postoji jasna negativna namera, okej mi je.
5927624	Gruppe 3	Schimpfwörter	Retko
5927630	Gruppe 3	Schimpfwörter	kad je nekome to već način komunikacije, to mi ne smeta
5927634	Gruppe 3	Schimpfwörter	Ali mi smeta što na svakom koraku vidiš ljude koji su spremni na konflikt.
5927636	Gruppe 3	Schimpfwörter	trudim se da retko koristim
5927639	Gruppe 3	Schimpfwörter	ako je nešto što hoće da uvredi nekoga, onda je to jedno, ali ako je to nešto čime ti izražavaš frustraciju zato što si se tresnuo o nešto ili nešto ne funkcioniše, to je drugo
5927643	Gruppe 3	Schimpfwörter	meni na poslu mnogo smeta, zato što radim u školi
5927647	Gruppe 3	Schimpfwörter	poštalice
5927651	Gruppe 3	Schimpfwörter	kada sam sa prijateljima, a ne na poslovnom sastanku
5927656	Gruppe 3	Schimpfwörter	ukoliko to zaista nije psovka u nekoj agresivnoj i negativnoj komunikaciji, onda mi to uopšte ne smeta
5927662	Gruppe 3	Schimpfwörter	Ja radim u školi i valjda posle toliko godina rada, izbaciš to iz upotrebe
5927677	Gruppe 3	Schimpfwörter	kad u pozorišnoj predstavi psuju, postoje momenti kad mi to ne smeta i kad mi to smeta
5927695	Gruppe 3	Schimpfwörter	Namerno ubacuju psovke potpuno besmisleno da bi zabavili publiku.
5927699	Gruppe 3	Schimpfwörter	ubačene psovke kad nemaju šta da kažu
5927713	Gruppe 3	Schimpfwörter	kroz pasivnu agresiju ili neki ciničan komentar. Jako često mi to smeta mnogo više nego neka psovka koju bi neko rekao.
5927717	Gruppe 3	Schimpfwörter	nije bitan taj spisak ružnih reči ili banalnosti ili psovka kao takva
5927724	Gruppe 3	Schimpfwörter	ne radi se konkretno o psovki kao takvoj nego koji je kontekst u kom smo se našli
5927795	Gruppe 3	Schimpfwörter	psovke bile skroz okej
5927799	Gruppe 3	Schimpfwörter	da li su mogle da budu jače, da ih bude više

5927803	Gruppe 3	Schimpfwörter	potpuno uklopile u kontekst
5927808	Gruppe 3	Schimpfwörter	odgovarajuće
5927817	Gruppe 3	Schimpfwörter	to je nešto što ti daje informacije o liku koji gledaš
5927818	Gruppe 3	Schimpfwörter	uklopile su se psovke u celu koncepciju
5927821	Gruppe 3	Schimpfwörter	odraz karaktera osobe
5928004	Gruppe 3	Schimpfwörter	poštapalica
5933728	Gruppe 4	Schimpfwörter + Qualität der Übersetzung	kad budu psovke i ona kaže ne znam fak ju, a piše proklet da si
5933732	Gruppe 4	Schimpfwörter + Qualität der Übersetzung	nije autentično
5934041	Gruppe 4	Schimpfwörter + Qualität der Übersetzung	samo mi je malo iz principa bezveze, da stoji dođavola, ako je on rekao nešto sa fak
5934047	Gruppe 4	Schimpfwörter + Qualität der Übersetzung	zato što mora da bude tačan prevod
5934049	Gruppe 4	Schimpfwörter + Qualität der Übersetzung	treba da bude što vernije, pa makar bila i neka najmasnija psovka na svetu
5934052	Gruppe 4	Schimpfwörter + Qualität der Übersetzung	što vernije toj sceni, emociji
5934054	Gruppe 4	Schimpfwörter + Qualität der Übersetzung	ako se psuje sve po spisku na slici, prevedi tako
5934098	Gruppe 4	Schimpfwörter	Stalno koristim, ne smeta mi uopšte.
5934099	Gruppe 4	Schimpfwörter	Meni smeta kada neko ne psuje.
5934101	Gruppe 4	Schimpfwörter	razne tipove emocija
5934104	Gruppe 4	Schimpfwörter	mного psujem
5934108	Gruppe 4	Schimpfwörter	psujem, osim pred majkom i ocem
5934110	Gruppe 4	Schimpfwörter	Ne smeta mi kad neko psuje, mada nekad umem da budem u fazonu možda sad nije situacija da se opsuje.
5934115	Gruppe 4	Schimpfwörter	javni setinzi
5934117	Gruppe 4	Schimpfwörter	sad mnogo više psujem nego ranije
5934119	Gruppe 4	Schimpfwörter	U vožnji najviše
5934122	Gruppe 4	Schimpfwörter	pošto radim u školi, tu nikako, na fakultetu nikako, ali sa društvom ovako bez problema, ako seting to dozvoljava, ali to mislim, u pošti, na ulici, kad neko preteruje i ne suzdržava se, sve redom baca, onda mi je onako čudno i sklanjam se od takve osobe, ne želim da budem u tom društvu
5934142	Gruppe 4	Schimpfwörter + Qualität der Übersetzung	kreativnost pri psovka
5934144	Gruppe 4	Schimpfwörter + Qualität der Übersetzung	prenosi šta je ovaj uvek hteo da mlati policajce i šta je sve napsovao
5934166	Gruppe 4	Schimpfwörter + Qualität der Übersetzung	super je prevod

5934168	Gruppe 4	Schimpfwörter	u skladu sa onim što sam videla, sa njegovim licem
5934169	Gruppe 4	Schimpfwörter	lepo i uverljivo ispratilo
5934275	Gruppe 4	Schimpfwörter	nije mi to ta emocija
5934277	Gruppe 4	Schimpfwörter	rekao je a u kurac ili nešto slično
5934279	Gruppe 4	Schimpfwörter	ja bih to prevela a u kurac
5934283	Gruppe 4	Schimpfwörter	jako teško da ti samo pročitaš a jebiga, tačka.
5934287	Gruppe 4	Schimpfwörter	e jebem ti, i jebiga i kurac, sve to može
5934289	Gruppe 4	Schimpfwörter	sigurno ovaj prevod potiče iz iskustva tog prevodioca
5934291	Gruppe 4	Schimpfwörter	meni nije zasmetalo
5934293	Gruppe 4	Schimpfwörter	razočarano
5934296	Gruppe 4	Schimpfwörter	uh, jebem mu mater, šta sad
5934299	Gruppe 4	Schimpfwörter	moj subjektivni doživljaj te reči
5934306	Gruppe 4	Schimpfwörter	dođavola mi je palo napamet
5934308	Gruppe 4	Schimpfwörter	Prokletstvo ne baš, to bi mi zvučalo onako malo starinski.
5934311	Gruppe 4	Schimpfwörter	U vražiju mater.
5934316	Gruppe 4	Schimpfwörter	Mislim da bi meni zasmetalo to dođavola i prokletstvo

Taguette: Umgangssprache

ID	Dokument	Tag	Inhalt
5921028	Gruppe 1	Umgangssprache	generalno dopada
5921032	Gruppe 1	Umgangssprache	Nije mi zastareo
5921034	Gruppe 1	Umgangssprache	baš kako treba
5921038	Gruppe 1	Umgangssprache	Uklapao se, nije bio zastareo
5921042	Gruppe 1	Umgangssprache	ćale žargon vajb
5921049	Gruppe 1	Umgangssprache	smeta i odvlači pažnju
5921052	Gruppe 1	Umgangssprache	uklapa u tajming filma
5921057	Gruppe 1	Umgangssprache	Ali s obzirom da pričamo o prevodu i to, verovatno bi mi bolje teklo nešto savremenije
5921065	Gruppe 1	Umgangssprache	koliko je žargon uopšte zahvalan za titlove
5921069	Gruppe 1	Umgangssprache	nije loše da ostavimo pečat tog vremena
5921075	Gruppe 1	Umgangssprache	ako je urađeno u žargonu na nemačkom, treba da se prevede na žargon u našem jeziku
5921078	Gruppe 1	Umgangssprache	treba da imamo osećaj kao da smo tamo
5921090	Gruppe 1	Umgangssprache	ako je sniman skoro, pa su se baš trudili da kao to prikažu
5921093	Gruppe 1	Umgangssprache	mi moramo da se potrudimo da to prenesemo
5921096	Gruppe 1	Umgangssprache	mora da se prevede, a to da li će biti razumljivo to je na gledaocu
5921100	Gruppe 1	Umgangssprache	mora da se prevede žargonski
5921113	Gruppe 1	Umgangssprache	ne znam kako su ljudi pričali tad, ali u tim situacijama odlučujem da verujem ovome što pročitam, valjda znaju bolje od mene
5921123	Gruppe 1	Umgangssprache	da l bi razumeli ovo družje
5921127	Gruppe 1	Umgangssprache	prilično neutralno
5921133	Gruppe 1	Umgangssprache	uvek dobro ubaciti žargon ako jesu i u originalu koristili
5921176	Gruppe 1	Umgangssprache	meni bi sad strašno smetalo da se kaže umesto dosadan si, smaraš
5921177	Gruppe 1	Umgangssprache	ćale vajb sasvim adekvatan
5921466	Gruppe 1	Umgangssprache	Mislim da odgovara
5921468	Gruppe 1	Umgangssprache	okej
5921471	Gruppe 1	Umgangssprache	Ne znam šta znači
5921472	Gruppe 1	Umgangssprache	ne smeta ništa
5921477	Gruppe 1	Umgangssprache	zvuči mi da jeste, ali oept, ne znam ja to vreme
5921482	Gruppe 1	Umgangssprache	deluje uverljivo
5921488	Gruppe 1	Umgangssprache	intuitivno deluje da je na mestu
5921489	Gruppe 1	Umgangssprache	Poznat mi je izraz i prilagođen tom

			vremenu
5921495	Gruppe 1	Umgangssprache	majku mu
5921497	Gruppe 1	Umgangssprache	meni da
5921499	Gruppe 1	Umgangssprache	čim ne štrči
5921507	Gruppe 1	Umgangssprache	ili „majku mu“ ili „dođavola“
5921509	Gruppe 1	Umgangssprache	u Kleo, meni je to više vuklo na „do mojega“, ali okej je i „jebi ga“
5923538	Gruppe 2	Umgangssprache	lepo uklopljeno
5923542	Gruppe 2	Umgangssprache	E pa to bi mi baš nije Berlin.
5923654	Gruppe 2	Umgangssprache	izraz „mrak“, umesto „kul“, „strava“ i to i on je malo zastareo
5923661	Gruppe 2	Umgangssprache	prethodni video bio sa mnogo zastarelijim izrazima
5923666	Gruppe 2	Umgangssprache	U ovom drugom mi se čini da je bilo nekako izmešano.
5923670	Gruppe 2	Umgangssprache	Meni je to blisko
5923677	Gruppe 2	Umgangssprache	Iz koje godine u koju godinu oni treba da prevedu i šta?
5927018	Gruppe 2	Umgangssprache	pošto su to mladi, sad kad bih video na primer nemoj da me smaraš, ja bih prihvatio to. Zato što mi je to nekako mladalački, bez obzira što je savremeno.
5927021	Gruppe 2	Umgangssprache	mladalački
5927024	Gruppe 2	Umgangssprache	oprostivo
5927026	Gruppe 2	Umgangssprache	Ja se slažem sa time, to je u stvari i poenta.
5927030	Gruppe 2	Umgangssprache	prikladan
5927034	Gruppe 2	Umgangssprache	nije mi bio baš blizak
5927038	Gruppe 2	Umgangssprache	Možda je čak i poenta da ga danas niko ne razume.
5927050	Gruppe 2	Umgangssprache	mlakonje
5927831	Gruppe 3	Umgangssprache	neprirodno
5927836	Gruppe 3	Umgangssprache	malo veštački umetnut žargon
5927838	Gruppe 3	Umgangssprache	nije najbolje izveden
5927842	Gruppe 3	Umgangssprache	Ne bih očekivao ako gledam film koji je sa početka veka da onda titl bude sa srpskim sa početka veka. To bi mi bilo neobično, zato što nekako očekujem od titla da ipak bude prilagođen meni.
5927845	Gruppe 3	Umgangssprache	nisam siguran
5927848	Gruppe 3	Umgangssprache	kad bih čitao knjigu recimo ili kad bih čitao poeziju, onda bih očekivao da je prevedeno kao da je iz drugog vremena, ali nekako od filma to ne očekujem
5927853	Gruppe 3	Umgangssprache	Više bih očekivao da piše „Šta si uzeo da me smaraš?“.

5927855	Gruppe 3	Umgangssprache	preispitujem
5927856	Gruppe 3	Umgangssprache	razlika u godinama
5927862	Gruppe 3	Umgangssprache	U tom nekom periodu kad se to dešavalo nije ni postojala kod nas u prevodu reč smaraš.
5927867	Gruppe 3	Umgangssprache	prirodnije ovako
5927872	Gruppe 3	Umgangssprache	Meni bi smetalo da je sad to bilo prevedeno kao smaraš.
5927877	Gruppe 3	Umgangssprache	veran originalu i u duhu vremena, kad se radnja dešava
5927883	Gruppe 3	Umgangssprache	očekujem da ako je film iz nekog perioda, da ipak poštuje neki žargon koji se u to vreme koristio
5927884	Gruppe 3	Umgangssprache	ne u smislu baš da preteruju
5927891	Gruppe 3	Umgangssprache	Negde mi je sam žargon bio očekivan, jer nije sadašnje vreme očigledno.
5927898	Gruppe 3	Umgangssprache	neobično što vidim pred sobom Nemca kako priča tako
5927901	Gruppe 3	Umgangssprache	više od titla očekujem da bude funkcionalan
5927908	Gruppe 3	Umgangssprache	Ne bih očekivao od titla da se unese u duh vremena i da prevodi kao da su to sad Srbi, koji pričaju iz 70ih srpski.
5927909	Gruppe 3	Umgangssprache	pometnje
5927992	Gruppe 3	Umgangssprache	odgovara tom vremenu
5927997	Gruppe 3	Umgangssprache	definitivno zastareli žargon, ali ovde bi mi prošao skroz glatko
5928087	Gruppe 3	Umgangssprache	ništa nije ovde odskočilo.
5928098	Gruppe 3	Umgangssprache	Meni nije zasmetalo, ali primetila sam, ali u stvari ne odgovara tom vremenu.
5928101	Gruppe 3	Umgangssprache	ne uklapa se
5928106	Gruppe 3	Umgangssprache	ne uklapa vremenski
5928107	Gruppe 3	Umgangssprache	nisam ni primetio
5928112	Gruppe 3	Umgangssprache	malo zastarelo, tu mi je delovalo skroz okej
5928114	Gruppe 3	Umgangssprache	Meni „prolupao” baš naprotiv, ne deluje mi zastarelo, nego mi se više deluje kao savremeniji izraz. U pedesetim godinama se sigurno nije koristio izraz prolupao, nema šanse.
5928118	Gruppe 3	Umgangssprache	Klinci sad ne bi tako rekli.
5928128	Gruppe 3	Umgangssprache	Registrovala sam ga nešto što je ipak za kasnije vreme, a vama to deluje zastarelo, to se zove jaz generacija.
5928160	Gruppe 3	Umgangssprache	Učesnik5 nije, svi ostali jesu.
5934171	Gruppe 4	Umgangssprache	ne znam da li to iko govori u realnom

			jeziku
5934172	Gruppe 4	Umgangssprache	bolo oči
5934207	Gruppe 4	Umgangssprache	mislim da su dobro preneli to da njih dvojica imaju taj opušten, razgovorni ton, kao dva blejača, preneli su taj neki svakodnevni govor koji je bio u skladu sa situacijom, ali ne znam da li je to nužno žargon iz '80 u Zapadnom Berlinu
5934209	Gruppe 4	Umgangssprache	čisto eto tako da začini
5934214	Gruppe 4	Umgangssprache	bitno da prevod bude što tačniji, što verniji
5934216	Gruppe 4	Umgangssprache	koriste istorijski arhaične neke izraze, onda mi je okej da i prevod bude takav
5934219	Gruppe 4	Umgangssprache	nekako mi je sve to išlo
5934221	Gruppe 4	Umgangssprache	pitanje koliko će to da prenese emociju nama, da nama to približi, da nam bude blisko da skontamo, ali mislim da, ako to može da se uklopi, to je neki prevodilački zadatak
5934222	Gruppe 4	Umgangssprache	neka sredina
5934225	Gruppe 4	Umgangssprache	ako se već bavimo nekom epohom, ako su to '80 onda idemo do kraja
5934226	Gruppe 4	Umgangssprache	ako oni govore nekim novim žargonom, samo da bi se to dramatizovalo, onda je to drugo, onda prevodiš to što oni govore
5934227	Gruppe 4	Umgangssprache	mislim da je bitan balans
5934246	Gruppe 4	Umgangssprache	To mi je strava
5934250	Gruppe 4	Umgangssprache	nisam onda to izvalila
5934254	Gruppe 4	Umgangssprache	starije
5934256	Gruppe 4	Umgangssprache	Ali i dalje se koristi sa istim značenjem
5934257	Gruppe 4	Umgangssprache	ubio se
5934259	Gruppe 4	Umgangssprache	Uroljao se
5934261	Gruppe 4	Umgangssprache	uletvio
5934262	Gruppe 4	Umgangssprache	Patosirao
5934264	Gruppe 4	Umgangssprache	relativno skoro iskoristio taj izraz
5934267	Gruppe 4	Umgangssprache	nije nešto što bih ja koristila
5934269	Gruppe 4	Umgangssprache	slikovito
5934270	Gruppe 4	Umgangssprache	knjiški prevod
5934272	Gruppe 4	Umgangssprache	paše lepo taj izraz
5941755	Gruppe 4	Umgangssprache	Čudno
5941757	Gruppe 4	Umgangssprache	u nekim knjigama kad smo mi bili klinici
5941779	Gruppe 4	Umgangssprache	ne bih ga nikad sada iskoristila, malo bode oči, ali kao koristilo se
5941782	Gruppe 4	Umgangssprache	moji roditelji fazon
5941787	Gruppe 4	Umgangssprache	to jeste ta epoha, tako da nije smetalo, skontala sam

5941791	Gruppe 4	Umgangssprache	to bi već bilo čudno
5941793	Gruppe 4	Umgangssprache	I to bi bolo oči.
5941797	Gruppe 4	Umgangssprache	drugačije
5941799	Gruppe 4	Umgangssprache	Super tip.
5941801	Gruppe 4	Umgangssprache	meni bi to najbolje bilo, to je sredina
5941824	Gruppe 4	Umgangssprache	Meni ne bi bilo okej da vidim super ili ekstra
5941833	Gruppe 4	Umgangssprache	I onda mi je u tom žargonu do jaja
5941863	Gruppe 4	Umgangssprache	isto kao ovo mrak, to mi se sve uklapa jer to je isto žargon tog vremena
5941865	Gruppe 4	Umgangssprache	koristim
5941867	Gruppe 4	Umgangssprache	koristim
5941870	Gruppe 4	Umgangssprache	ja ne, i ljudi oko mene ne
5941874	Gruppe 4	Umgangssprache	koristim i baš ljudi oko mene koriste i strava i super podjednako
5941885	Gruppe 4	Umgangssprache	ja ne koristim strava, baš nikad i niko u mom okruženju ne koristi
5941895	Gruppe 4	Umgangssprache	malo zastarelo i svrstala bih ga u taj koš sa mrak
5941898	Gruppe 4	Umgangssprache	nije mi zasmetalo
5941956	Gruppe 4	Umgangssprache	u kontekstu epohe, pretpostavila sam da je neka skraćenica za neke te organizacije, ali ne bih znala koja je organizacija i šta je u pitanju
5942067	Gruppe 4	Umgangssprache	to je baš izraz jednog takvog čoveka
5942071	Gruppe 4	Umgangssprache	baš je odgovarajuće vremenu
5942080	Gruppe 4	Umgangssprache	Moj tata to stalno govori, on je '54 godište.
5942085	Gruppe 4	Umgangssprache	to je taj izraz iz ovih Pavićevih serija, ja sam tu to verovatno čula
5942092	Gruppe 4	Umgangssprache	starije
5942103	Gruppe 4	Umgangssprache	budalaština
5942106	Gruppe 4	Umgangssprache	književno onako i pravilno

Taguette: Vorwissen

ID	Dokument	Tag	Inhalt
5911787	Gruppe 1	Vorwissen	Slabo
5911792	Gruppe 1	Vorwissen	Odlično
5911795	Gruppe 1	Vorwissen	baš baš slabo
5911800	Gruppe 1	Vorwissen	Takođe, ne pratim nešto mnogo
5911802	Gruppe 1	Vorwissen	prosečno
5921400	Gruppe 1	Vorwissen	to što ja ne znam, to je moj problem
5921403	Gruppe 1	Vorwissen	ja ću da izguglam ako me zanima
5921420	Gruppe 1	Vorwissen + Realia	sama sam kriva ako ne znam, ali mi je plus ako mi neko napiše
5921529	Gruppe 1	Vorwissen + Realia	Pa, u prevodu ne može, jer bi to onda bilo previše, ne bi pratio radnju, ali pretpostavljam da ako se gleda ceo dokumentarac i ima se neko predznanje u istoriji. Ili se gleda više dokumentaraca da bi se steklo neko predznanje onda nema razloga da se objašnjava. Ali mislim da nema smisla u prevodu.
5921531	Gruppe 1	Vorwissen	materijal koji podrazumeva neku vrstu predznanja
5921539	Gruppe 1	Vorwissen + Eindrücke allgemein	mogu da shvatim
5921545	Gruppe 1	Vorwissen + Eindrücke allgemein	jasno je i u neku ruku me je zainteresovalo
5921554	Gruppe 1	Vorwissen + Eindrücke allgemein	Nisam sigurna da nismo odgledali onaj prethodni da bih mogla baš da povežem šta je.
5921556	Gruppe 1	Vorwissen + Eindrücke allgemein	Meni je sve jasno.
5921603	Gruppe 1	Vorwissen + Eindrücke allgemein	da smo gledali prvo ovo, pa onda onaj insert iz škole, bilo bi nam skroz jasno
5923324	Gruppe 2	Vorwissen	10
5923329	Gruppe 2	Vorwissen	Negde na polovini, niti znam niti ne znam
5923336	Gruppe 2	Vorwissen	na pola, možda čak i manje
5923343	Gruppe 2	Vorwissen	7-8, 7.5
5923349	Gruppe 2	Vorwissen	7, a možda je i manje
5923610	Gruppe 2	Vorwissen + Realia	početna pozicija je izuzetno bitna
5927080	Gruppe 2	Vorwissen	Glas Amerike
5927082	Gruppe 2	Vorwissen + Realia	BBC za vreme Drugog svetskog rata
5927166	Gruppe 2	Vorwissen + Eindrücke allgemein	bez obzira na sadržaj koji se nama pokazuje, mi svi naravno krećemo iz neke naše perspektive
5927169	Gruppe 2	Vorwissen +	opažamo ono što prvo nama pada u oči

		Eindrücke allgemein	
5927173	Gruppe 2	Vorwissen + Eindrücke allgemein	teorija kulturnih naočara
5927589	Gruppe 3	Vorwissen	6, 7, 8
5927592	Gruppe 3	Vorwissen	5
5927593	Gruppe 3	Vorwissen	čtvorku
5927596	Gruppe 3	Vorwissen	6, 7
5927599	Gruppe 3	Vorwissen	7
5928185	Gruppe 3	Vorwissen + Realia	Radio slobodna Evropa
5934091	Gruppe 4	Vorwissen	Nula
5934092	Gruppe 4	Vorwissen	trojčica
5934093	Gruppe 4	Vorwissen	3 i po
5934094	Gruppe 4	Vorwissen	1+,2
5934096	Gruppe 4	Vorwissen	4 i po, do 5
5941998	Gruppe 4	Vorwissen + Realia	Radio Slobodna Evropa

Taguette: interessant

ID	Dokument	Tag	Inhalt
5911647	Gruppe 1	interessant	kao kad neko gleda utakmicu pa se svada sa sudijom
5911704	Gruppe 1	interessant	kao da sam na neku rupu naišao
5911720	Gruppe 1	interessant	čini mi se da ne bih mogla
5911723	Gruppe 1	interessant	nema dovoljno smisla
5911727	Gruppe 1	interessant	nema smisla na našem jeziku
5911733	Gruppe 1	interessant	ja nikoga baš nisam u životu čula da kaže nešto ovako
5911734	Gruppe 1	interessant	nema veze sa prethodne 3 rečenice
5911745	Gruppe 1	interessant	ma on ti je Zdravko Čolić
5911753	Gruppe 1	interessant	„Pingvini sa Madagaskara“
5911773	Gruppe 1	interessant + Qualität der Übersetzung	Jagodinu
5921730	Gruppe 2	interessant	zgodno je za osobe sa invaliditetom, verovatno je zbog toga dodatno i ubačeno
5921852	Gruppe 2	interessant	to mi je bilo kao ona žena, onaj gif sa trouglovima i formulama
5922364	Gruppe 2	interessant	prevodilac je kao i pisac
5922373	Gruppe 2	interessant	titl je neka vrsta proteze, štaka, ona nije toliko ozbiljna stvar kao strip, knjiga
5922376	Gruppe 2	interessant	On mi približava, ako se ja negde okliznem, da se uhvatim, gelender
5922391	Gruppe 2	interessant	nikada nisam doživljavao titl toliko bitnim, u stvari jesam kad su specifične stvari i kada je radnja filma takva da zapravo jedna rečenica je vrlo značajna da bi čovek shvatio
5926974	Gruppe 2	interessant	Kao onaj mim onaj pas koji sedi u kući koja gori i govori „It's fine“.
5927251	Gruppe 2	interessant	Samo prati pare.
5927254	Gruppe 2	interessant	Pa i muva je na neki način nezvanični saradnik.
5927449	Gruppe 3	interessant + Qualität der Übersetzung	čovek bi da počupa sebi kosu, ali nemaš izbora, snađeš se, izvučeš otprilike šta je značenje i to je to
5927545	Gruppe 3	interessant + Gewohnheiten	Kao da gledam neki film koji mi neko prepričava.
5927555	Gruppe 3	interessant + Gewohnheiten	Hoću tog glumca da čujem kako glumi, a ne nekog drugog
5928133	Gruppe 3	interessant	uopšte ne obraćam tolku pažnju na titl
5928143	Gruppe 3	interessant	ne stignem da pročitam, zagledam se u nešto, promakne mi dole titl, ali nije mi

			bitno zapravo
5933754	Gruppe 4	interessant + Qualität der Übersetzung	samo da mogu što pre da sklonim to
5933781	Gruppe 4	interessant + Notwendigkeit der Untertitel	gluva osoba će skontati i onda mi bude drago zbog toga
5933794	Gruppe 4	interessant + Gewohnheiten	možda i lažno sećanje da sam prvo počeo da čitam titl, pa da čitam čitam
5933996	Gruppe 4	interessant + Qualität der Übersetzung	pijani prevodilac

LEBENS LAUF

Biljana Pajić (1987) hat ihr Bachelor- und Masterstudium am Lehrstuhl für Germanistik der Philologischen Fakultät in Belgrad abgeschlossen. Sie hat mehrere Artikel zum Thema Translationswissenschaft veröffentlicht und an internationalen Tagungen teilgenommen. 2010 und 2017 war sie CEEPUS-Stipendiatin am Zentrum für Translationswissenschaft in Wien und 2021 verbrachte sie einen Monat als Residentin im Literarischen Colloquium Berlin im Rahmen des Schritte-Stipendiums für Übersetzer*innen. Seit 2012 ist sie in der Bibliothek des Goethe-Instituts Belgrad angestellt, wo sie unter anderem Literaturveranstaltungen betreut. Daneben arbeitet sie freiberuflich als Literaturübersetzerin. Zuletzt hat sie den vierten Band von Uwe Johnsons „Jahrestage“ (Laguna, 2022) und Jochen Schmidts „Ein Auftrag für Otto Kwant“ (Radni sto, 2023) ins Serbische übersetzt. Pajić lebt und arbeitet in Belgrad.

БИОГРАФИЈА

Биљана Пајић (1987.) завршила је основне и мастер студије Немачког језика и књижевности на Филолошком факултету у Београду. Објавила је више радова на тему науке о превођењу и учествовала на међународним конференцијама. Била је стипендисткиња програма ЦЕЕПУС (2010. и 2017.) у Центру за студије превођења у Бечу, као и Књижевног колоквијума у Берлину (2021.) у оквиру стипендије Шрите за преводиоце и преводитељке. Од 2012. године запослена је у Гете-Институту у Београду, где између осталог организује књижевне догађаје. Бави се књижевним превођењем, а њени најновији објављени преводи су 4. део романа „Сваки дан у години“ немачког аутора Увеа Јонзона (Лагуна, 2022.) и роман „Ото Квант на радном задатку“ Јохена Шмита (Радни сто, 2023). Живи и ради у Београду.

Прилої 1.

Изјава о ауторству

Име и презиме аутора: **Биљана Пајић**

Број досијеа: **14090д**

Изјављујем

да је докторска дисертација под насловом

Untertiteln als Form der audiovisuellen Übersetzung aus der Perspektive der Zuschauer (Титловање као облик аудио-визуелног превођења из перспективе гледалаца)

- резултат сопственог истраживачког рада;
- да дисертација ни у целини ни у деловима није била предложена за стицање дипломе студијских програма других високошколских установа;
- да су резултати коректно наведени и
- да нисам кршила ауторска права и користила интелектуалну својину других лица.

Потпис аутора

У Београду, **01.04.2024.**

Прилої 2.

**Изјава о истоветности штампане и електронске верзије
докторског рада**

Име и презиме аутора: **Биљана Пајић**

Број досијеа: **14090д**

Студијски програм: **Језик, књижевност, култура**

Наслов рада: **Untertiteln als Form der audiovisuellen Übersetzung aus der
Perspektive der Zuschauer**

Ментор: **проф. др Анете Ђуровић**

Изјављујем да је штампана верзија мог докторског рада истоветна електронској верзији коју сам предао/ла ради похрањивања у Дигитални репозиторијум Универзитета у Београду.

Дозвољавам да се објаве моји лични подаци за добијање академског назива доктора наука, као што су име и презиме, година и место рођења и датум одбране рада.

Ови лични подаци могу се објавити на мрежним страницама дигиталне библиотеке, у електронском каталогу и у публикацијама Универзитета у Београду.

Потпис аутора

У Београду, **01.04.2024.**

Прилој 3.

Изјава о коришћењу

Овлашћујем Универзитетску библиотеку „Светозар Марковић“ да у Дигитални репозиторијум Универзитета у Београду унесе моју докторску дисертацију под насловом: **Untertiteln als Form der audiovisuellen Übersetzung aus der Perspektive der Zuschauer** која је моје ауторско дело.

Дисертацију са свим прилозима предао/ла сам у електронском формату погодном за трајно архивирање.

Моју докторску дисертацију похрањену у Дигиталном репозиторијуму Универзитета у Београду, и доступну у отвореном приступу, могу да користе сви који поштују одредбе садржане у одабраном типу лиценце Креативне заједнице (Creative Commons) за коју сам се одлучио/ла:

1. Ауторство (CC BY)
2. Ауторство – некомерцијално (CC BY-NC)
3. Ауторство – некомерцијално – без прерада (CC BY-NC-ND)
4. Ауторство – некомерцијално – делити под истим условима (CC BY-NC-SA)
5. Ауторство – без прерада (CC BY-ND)
6. Ауторство – делити под истим условима (CC BY-SA)

(Молимо да заокружите само једну од шест понуђених лиценци. Кратак опис лиценци је саставни део ове изјаве).

Потпис аутора

У Београду, **01.04.2024.**

_____

1. **Ауторство.** Дозвољаваате умножавање, дистрибуцију и јавно саопштавање дела и прераде, ако се наведе име аутора на начин одређен од стране аутора или даваоца лиценце, чак и у комерцијалне сврхе. Ово је најслободнија од свих лиценци.
2. **Ауторство – некомерцијално.** Дозвољаваате умножавање, дистрибуцију и јавно саопштавање дела и прераде, ако се наведе име аутора на начин одређен од стране аутора или даваоца лиценце. Ова лиценца не дозвољава комерцијалну употребу дела.
3. **Ауторство – некомерцијално – без прерада.** Дозвољаваате умножавање, дистрибуцију и јавно саопштавање дела, без промена, преобликовања или употребе дела у свом делу, ако се наведе име аутора на начин одређен од стране аутора или даваоца лиценце. Ова лиценца не дозвољава комерцијалну употребу дела. У односу на све остале лиценце, овом лиценцом се ограничава највећи обим права коришћења дела.
4. **Ауторство – некомерцијално – делити под истим условима.** Дозвољаваате умножавање, дистрибуцију и јавно саопштавање дела и прераде, ако се наведе име аутора на начин одређен од стране аутора или даваоца лиценце и ако се прерада дистрибуира под истом или сличном лиценцом. Ова лиценца не дозвољава комерцијалну употребу дела и прерада.
5. **Ауторство – без прерада.** Дозвољаваате умножавање, дистрибуцију и јавно саопштавање дела, без промена, преобликовања или употребе дела у свом делу, ако се наведе име аутора на начин одређен од стране аутора или даваоца лиценце. Ова лиценца дозвољава комерцијалну употребу дела.
6. **Ауторство – делити под истим условима.** Дозвољаваате умножавање, дистрибуцију и јавно саопштавање дела, и прераде, ако се наведе име аутора на начин одређен од стране аутора или даваоца лиценце и ако се прерада дистрибуира под истом или сличном лиценцом. Ова лиценца дозвољава комерцијалну употребу дела и прерада. Слична је софтверским лиценцама, односно лиценцама отвореног кода.